

T.C.

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ

SAARC'IN GÜNEY ASYA'DAKİ KONUMU: ZORLUKLAR VE FIRSATLAR

Yüksek Lisans Tezi

Mazaher RAIS ZADE

Asya Çalışmaları Anabilim Dalı

Ağustos 2022

T.C.

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ

SAARC'IN GÜNEY ASYA'DAKİ KONUMU: ZORLUKLAR VE FIRSATLAR

Yüksek Lisans Tezi

Mazaher RAIS ZADE

Asya Çalışmaları Anabilim Dalı

Ağustos 2022

ÖNSÖZ

Akademik bir araştırmayı tamamlamak güçlü bir motivasyon gerektirir. Özellikle Güney Asya'da bölgesel çalışmalar alanında yapılan araştırmalar, araştırmacının kafasını karıştıran engellere yol açabilmektedir. Bu sorunlar, temel olarak Güney Asya devletlerinin bölgesel entegrasyona yönelik izledikleri farklı stratejilerden kaynaklanmaktadır. Bu engeller, bu araştırmanın bilimsel ve akademik geçerliliğini korumak için araştırmacıyı kapsamlı çalışmalarla konuyu tarafsız bir şekilde incelemeye zorlamaktadır. Elbette bu aşamada çok değerli danışman hocamın ve diğer hocalarımın yardım ve işbirliği ile gerekli çalışmaları yapılmıştır.

Çok değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Erol Kahveci oldukça yoğun akademik çalışma temposuna rağmen, bu tezi yazmanın çeşitli aşamalarında açık fikirlilikleri ve sabırları ile yardım ettiği, yol gösterdiği, zaman ayırdığı ve bu tezin bilimsel olarak gelişmesinde ve zenginleştirilmesinde rehberliği ve işbirliğinde kilit rol oynamaktadır kendilerine en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca dersin farklı aşamalarında işbirliği yapmaktan çekinmeyen diğer saygıdeğer hocalarımıza ve jürinin saygıdeğer üyelerine de teşekkür ederim. Son olarak akademik hayatım boyunca her an yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili annem ve babama, sevgili eşime ve sevgili kardeşlerime teşekkür ederim.

Saygılarımla

Mazaher RAIS ZADE

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: TEORİK ÇERÇEVE.....	6
1.1. BÖLGESEL ÖRGÜTLERİN KAVRAMSAL İNCELEMESİ.....	6
1.2. KONSTRÜKTİVİZM YAKLAŞIMI, BÖLGE VE BÖLGEÇİLİK: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KONSTRÜKTİVİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI.....	9
1.2.1. Konstrüktivizm Yaklaşımında Bölge ve Bölgecilik Kavramlaştırması.....	10
1.2.2. Konstrüktivizm Bir Perspektiften Yakınsamanın Kurumsallaştırılması ve Derinleştirilmesi için Temel Kavramlar ve Varsayımlar	12
1.3. LİBERAL KURUMSALCILIK TEORİSİ	18
1.4. BÖLGESEL ÖRGÜTLERİN KURULUŞ NEDENLERİ.....	21
1.5. BÖLGESELÇİLİK ALANLARI.....	23
1.6. BÖLGEÇİLİK GEREKSİNİMLERİ.....	25
1.7. BÖLGESEL ÖRGÜTLER.....	27
1.7.1. Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO)	28
1.7.2. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN).....	31
1.7.3. Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO)	35
1.7.4. Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP)	37
1.7.5. D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (D-8)	39
2. BÖLÜM SAARC	43
2.1. SAARC'IN KURULUŞ TARİHİ	43
2.2. SAARC HEDEFLERİ.....	47
2.3. SAARC İLKELERİ	47
2.4. SAARC ÜYELERİ.....	48
2.4.1. Daimi Üyeler	48
2.4.2. Gözlemci Üyeler.....	48
2.5. SAARC ORGANİZASYONU.....	48

2.6. SAARC KALKINMA FONU (SDF) VE GÜNEY ASYA KALKINMA FONU (SADF).....	52
2.7. TAHKİM KONSEYİ	53
3. BÖLÜM SAARC'IN GÜNEY ASYA'DAKİ KONUMU	55
3.1. GÜNEY ASYA'NIN BÜYÜK ÜYELERİNİN PERSPEKTİFİNDEN SAARC VE BÖLGESELCİLİK.....	57
3.2. GÜNEY ASYA'NIN ZAYIF ÜYELERİNİN PERSPEKTİFİNDEN SAARC VE BÖLGESELCİLİK.....	59
3.3. GENEL OLARAK GÜNEY ASYA'DA SAARC VE BÖLGESELCİLİK ...	60
3.4. BÖLGESEL İŞBİRLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE SAARC'IN ROLÜ VE BAŞARILARI.....	62
3.4.1. Üye Ülkeler Arasında İşbirliğini Teşvik Etmek	63
3.4. GÜNEY ASYA KİMLİĞİ	69
3.5. SAARC GIDA BANKASI.....	70
3.6. SAARC KALKINMA FONU	70
3.7. GÜNEY ASYA ÜNİVERSİTESİ.....	71
3.8. SAARC TAHKİM KURULU	71
3.9. GÜNEY ASYA BÖLGESEL STANDARTLAR ORGANİZASYONU	72
3.10. MİLLETLER ARASI İLETİŞİM VE ETKİLEŞİM	72
3.11. SAARC'IN TİCARET ORGANLARI	72
3.11.1. SAPTA	74
3.11.2. SAFTA	75
4. BÖLÜM SAARC'IN KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR VE FIRSATLAR.....	80
4.1. SAARC'IN KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR.....	81
4.1.1. Toprak ve Sınır Anlaşmazlıkları.....	82
4.1.2. SAARC Alanının Coğrafi Konumu:	82
4.1.3. Bölge Dışındaki Müdahaleci Güçlerin Rolü:	83
4.1.4. Bölgedeki Dengesiz Güç Yapısı:	84
4.1.5. Bölge Ülkelerindeki Etnik Farklılıklar ve İç İstikrarsızlık:	84
4.1.6. Üyelerin Yoksulluk ve Ekonomik Sorunları:	85
4.1.7. Üyeler Arasında Güvensizlik.....	87

4.1.8. Altyapı Sorunları	89
4.1.9. Hindistan ve Pakistan İlişkileri	90
4.1.10. Siyasi İrade Eksikliği Nedeniyle Gelişmemek.....	93
4.1.11. Terörle Mücadele.....	93
4.1.12. Güney Asya'da Hint Hegemonik Tasarımı.....	95
4.1.13. Su Anlaşmazlığı	96
4.1.14. İşbirliği Zorunluluğu	96
4.2. SAARC FIRSATLAR VE BEKLENTİLER.....	97
4.2.1. SAARC'ın Kurum İçi Reformu	98
4.2.2. Çin'in SAARC'a Katılımı.....	102
4.2.3. Çin'in SAARC Üyeliği ve Güney Asya'daki Güç Dengesi.....	107
4.2.4. Çin, SAARC'a Olumlu Etkileri.....	108
4.2.5. Üyeler Arasında İşbirliği İhtiyacı	112
4.2.6. SAARC'ın Geleceği.....	112
5. BÖLÜM SAARC'IN DİĞER BÖLGESEL ÖRGÜTLERLE	
KARŞILASTIRILMASI.....	114
5.1. SAARC VE ASEAN.....	114
5.1.1. SAARC ve ASEAN'da Bölgelerarası Ticaret	115
5.1.2. SAARC ve ASEAN'da Karar Verme Süreçlerinin Karşılaştırılması...	116
5.1.3. SAARC ve ASEAN'da Bölgesel Çatışma Önleme Süreci.....	117
5.1.4. SAARC ve ASEAN'de Gayri Resmî Diplomasi Süreci	118
5.1.5. SAARC ve ASEAN'de Nükleer Maddeler İçermeyen Bölge	119
5.1.6. SAARC ve ASEAN'de Büyük Devletlerin Rolü	120
SONUÇ	125
EKLER.....	131
EK A: SAARC ve SCO	131
KAYNAKÇA	137

ÖZET

Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü (SAARC), üye ülkeler arasında ekonomik ve kültürel işbirliğini sağlamak amacıyla oluşturulmuş nüfus bakımından en büyük bölgesel örgüttür. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'dan başlayan bölgeselleşme ve bölgesel bütünleşme dalgası zamanla diğer bölgelere de yaymıştır. Belgeselciliğin genişlemesiyle birlikte, bu olguyu açıklamak için işlevsellik, yeni işlevsellik, karşılıklı bağımlılık ve kurumsalcılık gibi çeşitli teoriler ortaya çıkmıştır. Belgeselcilik eğilimlerden etkilenen bölgelerden biri de Güney Asya olmuştur. Bu nedenle, bu bölge ülkeleri bölgesel işbirliğini kolaylaştırmak için bölgesel kurumlar oluşturmaya başlamıştır. Bu tezde, uluslararası ilişkiler ve bölgesel çalışmalar alanındaki önemli yaklaşımlardan biri olan konstrüktivizm yaklaşım vurgulanarak, uluslararası ilişkilerde yakınsama ve bölgecilik kategorisi açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra bu yaklaşımın bölgecilik ve bölgesel yakınsama konusundaki tutumu ve bölgecilikte ve özellikle bölgeselleşmenin derinleşmesi ve kurumsallaşmasında ve bölgesel yakınsamada etkili faktörler olarak kabul edilen unsur ve değişkenler bu yaklaşım tarafından ele alınmış ve kavramsallaştırılmıştır. Bu tezde, uluslararası ilişkiler ve bölgesel çalışmalar alanındaki önemli yaklaşımlardan biri olan konstrüktivizm yaklaşım vurgulanarak, uluslararası ilişkilerde yakınsama ve bölgecilik kategorisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak konstrüktivizmin teorik temellerini açıklamıştır. Daha sonra bu yaklaşımın bölgecilik ve bölgesel yakınsama konusundaki tutumu ve bölgecilikte ve özellikle bölgeselleşmenin derinleşmesi ve kurumsallaşmasında ve bölgesel yakınsamada etkili faktörler olarak kabul edilen unsur ve değişkenler bu yaklaşım tarafından ele alınmış ve kavramsallaştırılmıştır. Son olarak, bu yaklaşımın bölgesel çalışmalar ile yakınsama ve bölgecilik alanında yeni bir ufuk açabildiği belirtilmektedir. Öyle ki günümüzde yakınsama ve bölgecilikle ilgili çalışmalar ve özellikle karşılaştırmalı analiz alanında önemli yaklaşımlardan biri haline gelmiştir. Bu tezin amacı, SAARC örgütünün rolüne ve bu örgütün bölgede karşılaştığı sorun ve fırsatlara odaklanarak Güney Asya'daki belgeselciliği incelemektir. Altyapı sorunları, üyeler arasındaki toprak ve sınır sorunları, bölgedeki dengesiz güç yapısı, yoksulluk ve ekonomik zayıflık sorunları, Hindistan-Pakistan ikili sorunlarının etkisi ve organizasyonu engelleyen diğer konular SAARC'ın önündeki zorluklar olarak belirlenmiştir. Ayrıca SAARC örgütünün iç reformu, Çin'in bu

örgüte daimi üye olarak katılması ve bunun olumlu etkileri, SAARC üyeleri arasındaki işbirliği ihtiyacının ciddiye alınması ve gelecekte SAARC üyeleri arasında işbirliğine olumlu bir bakış açısı getirilmesi de SAARC için fırsat ve önemli hususlar arasındadır.

Anahtar Kelimeleri: SAARC, Güney Asya, Konstrüktivizm, Fırsatlar ve Zorluklar.

ABSTRACT

South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) is the largest regional organization in terms of population, which was created to provide economic and cultural cooperation among member countries. The wave of regionalization and regional integration that started in Europe after the Second World War spread to other regions over time. With the expansion of documentarianism, various theories such as functionality, new functionality, interdependence and institutionalism have emerged to explain this phenomenon. One of the regions affected by documentary trends was South Asia. Therefore, these regional countries have started to establish regional institutions to facilitate regional cooperation. In this thesis, the constructivism approach, which is one of the important approaches in the field of international relations and regional studies, has been emphasized and the category of convergence and regionalism in international relations has been tried to be explained. Then, the attitude of this approach on regionalism and regional convergence, and the factors and variables that are considered to be effective factors in regionalism, especially in the deepening and institutionalization of regionalization and regional convergence have been discussed and conceptualized by this approach. In this thesis, the constructivism approach, which is one of the important approaches in the field of international relations and regional studies, has been emphasized and the category of convergence and regionalism in international relations has been tried to be explained. In this context, he first explained the theoretical foundations of constructivism. Then, the attitude of this approach on regionalism and regional convergence, and the factors and variables that are considered to be effective factors in regionalism, especially in the deepening and institutionalization of regionalization and regional convergence have been discussed and conceptualized by this approach. Finally, it is stated that this approach can open a new horizon in the field of convergence and regionalism with regional studies. So much that today, studies on convergence and regionalism has become one of the important approaches, especially in the field of comparative analysis. The aim of this thesis is to examine documentarianism in South Asia by focusing on the role of SAARC and the problems and opportunities it faces in the region. Infrastructure problems, territorial and border problems between members, unbalanced power structure in the region, problems of poverty and economic

weakness, the impact of India-Pakistan bilateral problems and other issues that hinder the organization have been identified as challenges for SAARC. In addition, the internal reform of the SAARC organization, China's permanent membership in this organization and its positive effects, the need for cooperation among SAARC members to be taken seriously, and a positive perspective on cooperation among SAARC members in the future are among the opportunities and important issues for SAARC.

Keywords: SAARC, South Asia, Constructivism, Opportunities and Challenges.

KISALTMALAR

AFTA: AESAN Serbest Ticaret Bölgesi

ANZUS: Avustralya, Yeni Zelanda, Amerika Birleşik Devletleri Güvenlik Antlaşması

ASEAN: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği

BBIN: Bangladeş, Butan, Hindistan ve Nepal Grubu

BCIM: Bangladeş, Çin, Hindistan ve Myanmar Grubu

BIMSTEC: Bengal Körfezi Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İşbirliği

BRI: Kuşak ve Yol Girişimi

BRICS: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti

CBM: Güven Artırıcı Önlemler

CENTO: Merkezi Antlaşma Teşkilatı

ÇHC: Çin Halk Cumhuriyeti

D-8: D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

ECO: Ekonomik İşbirliği Örgütü

ESCAP: Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu

FAO: Gıda ve Tarım Örgütü

FIFA: Uluslararası Birlik Futbolu Federasyonu

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

IPA: Toplu Eylem Planı

İGE: İnsani Gelişme Endeksi

MFN: En Çok Gözetilen Ulus

MVA: Motorlu Araç Anlaşması

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması

RCD: Kalkınma için Bölgesel İşbirliği

SAARC: Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü

SADF: Güney Asya Kalkınma Fonu

SAFTA: Güney Asya Serbest Ticaret Bölgeleri

SAPTA: SAARC Tercihli Ticaret Anlaşması

SARCO: SAARC Tahkim Kurulu

SARSO: Güney Asya Bölgesel Standartlar Organizasyonu

SCO: Shanghai İşbirliği Teşkilatı

SDF: SAARC Kalkınma fonu

SEANWFZ: Güneydoğu Asya Nükleer Serbest Bölgesi

SFB: SAARC Gıda Bankası

SFRP: SAARC Bölgesel Projeler Fonu

SİTO: Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü

TAC: Dostluk ve İşbirliği Antlaşması

UNCTAD: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNIDO: Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü

WTO: Dünya Ticaret Örgütü

ZOPFAN: Barış, Özgürlük ve Tarafsızlık Bölgesi

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, dünyanın farklı yerlerinde yeni küçük ve büyük devletlerin oluşmasına yol açan dekolonizasyon süreciyle birlikte, ekonomik işbirliğini ve komşu ülkelerin yakınlaşmasını amaçlayan bir süreç de oluşmuştur. Bu süreç, Birleşmiş Milletlerin kuruluş amaçlarının bir parçası olan bölgesel anlaşmaları ve işbirliğini teşvik eden yaklaşımıyla birlikte (Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Bölüm VIII, Bölgesel Anlaşmalar), çeşitli ülkelerin giderek daha fazla bölgesel kurum kurmasına yol açmıştır. Bu alanda Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) veya Avrupa Birliği gibi bölgesel örgütler uluslararası düzeyde sosyal, ekonomik, siyasal işbirliğine dayalı planlamalar doğrultusunda düzen oluşturmada başarılı olmuşlardır.

Yakınsama (convergence) ve bölgesel işbirliği gibi kavramlarla birlikte bölge ve bölgecilik literatürü, son yıllarda özellikle bölgesel çalışmalar olmak üzere uluslararası ilişkilerin ana konuları haline gelmiştir. Avrupa Birliği (AB) ve buna bağlı olarak Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), gibi kurum ve kuruluşların ortaya çıkması ve başarısı ile küreselleşme gibi gelişmeler, uluslararası sistemdeki gücün dönüşümü ve soğuk savaş sonrası yeni aktörlerin ortaya çıkması ve bölgesel kurumların artan hareketi bu kavramlara ciddi bir ilgi gösterilmesine neden olmuştur. Bouzan ve Weaverda dâhil ¹ olmak üzere bazı uluslararası siyaset bilim insanları bu konudan bölgesel meselelerde dördüncü analiz düzeyi olarak bile bahsetmektedirler. Bu bağlamda farklı yaklaşımlar bu kategorileri kuramsallaştırmaya çalışmıştır. Bu yaklaşımlardan biri olan yakınsama teorisi Cantori, Spiegel, Haas, Spitter ve Joseph Nye'nin II. Dünya Savaşı'ndan sonra ve özellikle 1960'ların başından beri benimsediği yaklaşımdır. Bu yaklaşım, yakınsama teorisini açıklamak için, özellikle neo-liberalleşme, paradigma ve sistem analizi gibi kavramları ön plana çıkarmıştır. Önceki dönemde yakınsama ve bölgecilik konuları, özellikle Avrupa'da geleneksel ve klasik bölgecilik veya bölgeselciliğin ilk dalgası biçiminde ve pozitivist analizlere dayalı olarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Ancak 1980'lerin sonlarında uluslararası ve uluslararası ilişkilerde yeni teori, söylem ve

¹ Bouzan, sosyal güvenliğin dört meselesinde (kimlik geliştirme), güvenlik yetkilisi Bölgesel analiz düzeyi (bölgesel bağlamı vurgulayarak) ve güvenliği görmeme projesi (güvenlik işlerinin siyasi/toplumsal işlere dönüştürülmesi), anlaşılabilir ve özellikle görüşlerini batılı olmayan alanlara genellemeyi ve metinlerinin çoğunu verimsiz hale getiren muğlak ve çelişkili fikirler önermiştir (Bouzan ve Diğerler).

yorumlayıcı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır ve bu yeni tartışmalar literatürde üçüncü dalga tartışmaları olarak anılmaktadır. Bu yaklaşımlar coğrafi ve maddi karşılıklı bağımlılığı vurgulayan bölgesel çalışmalarda nesnel kriterler yerine, bölgesel çalışmalarda bilişsel fikir ve fikirleri, söylem ve dilin, kültürün ve genel olarak maddi olmayan ve figüratif yapıların gücünü dikkate almışlardır. Bu teoriler arasında en önemlilerinden biri, kimlik ve normlara vurgu yapan, söylem ve dilsel bir boyuta sahip olan konstrüktivizm olarak adlandırılan yaklaşımdır. Konstrüktivizm, dış politika ve uluslararası politika ile ilgili konulara ciddi şekilde eğilmesinin yanı sıra bölgecilik başta olmak üzere bölgesel çalışmalar alanında sağlam bir yer edinmeyi başarmıştır. Bu konular kapsamlı bir şekilde bu tezin ilk bölümünde incelenecektir.

Bölgesel yakınsama ve özellikle Güney Asya'daki önemini incelemek için konstrüktivizm teorisinin seçilmesinin nedenleri arasında şunlar söylenebilir: Uluslararası ilişkilerin önemli bir teorisi olarak konstrüktivizm yaklaşımı, ontoloji ve epistemolojiye odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, bölgesel ve uluslararası davranışlarda kimliklerin, çıkarların, kurumların ve onların görüş ve algılarının tanınmasında, kişilerin, grupların ve ortak kavram ve çıkarların önemini vurgulaması açısından önemlidir. Bununla beraber bu yaklaşım, ortak etkileşimler yoluyla uluslararası ilişkiler alanı ve aktörler arasında fikir ve farkındalık zemini oluşturmaktadır. Aslında, maddi karşılıklı bağımlılık ile kimlik ve topluluk anlayışı arasındaki ilişkiyi vurgulayarak ve belirli bir bölgesel topluluğa ait olma duygusunun öznel arası yapısına dair bir anlayış oluşturarak, değişen çıkar ve kimlikler için bir bağlam oluşturarak yakınsama mümkündür. Uzaklaşma faktörlerinin yakınsama faktörlerine göre baskınlığının yakınsamayı sağlamayı zorlaştırdığı Güney Asya bölgesi, kimlik, kültür ve ekonomi boyutlarında bölgesel yakınsamayı sağlamak için konstrüktivizm yaklaşımı önemli ölçüde yararlanabileceği düşünülmektedir. Buna dayanarak, Güney Asya bölgesinde konstrüktivizm yaklaşımın kavramları ve ortak bir kimlik, çıkarlar, güvenlik, bölgecilik anlayışı aracılığıyla anlam yaratma yeteneği ve bileşenleri incelenerek, farklılaşma faktörlerini azaltarak, Güney Asya bölgesinde bölgesel yakınsama zemini irdelenebileceğimiz kavramsal ve gözlenebilir bir çerçeveyi sağlayabilmektedir.

İzleyen sayfalarda da tartışılacağı gibi literatürdeki bölgeselcilik ve yakınsama konusundaki ana akım yaklaşımlar ağırlıklı olarak maddi yapı ve güç dengesine dayansa

da, bu yaklaşım yakınsama ve bölgecilik kategorilerine farklı bir bakış açısı sunabilmiştir. Bölgeleri ve bölgeciliği "inşa edilmiş" olarak görerek ve yakınsama ve bölgecilikte kimlik, kurumsallaşma ve bölgesel farkındalığın değerlerini, normlarını, önemini vurgulayarak, bu kavramların ihmal edilen birçok yönünü birçok araştırmacıya açıklayabilmiştir.

“Soğuk Savaş'ın sona ermesi yukarıdaki süreci etkilemiştir ve yeni dönemde iki kutuplu sistemin sınırlamalarına bakılmaksızın bölgesel kalıpların izlenebileceği görülmüştür. Bu durum, bazı araştırmacıların iki bölgecilik dalgasına atıfta bulunmasına ve "yeni bölgecilik" ile "eski bölgecilik"i karşılaştırmasına neden olmuştur” (Vayrynen, 2003: 25-51). Ancak, bu alanda aktif olan teorisyenler, “bölgeciliğin evrimi veya doğası konusunda aynı yaklaşıma sahip değillerdir” (Mittelman, 2012, s. 83-127). Ancak bölgenin, başta küçük ülkeler olmak üzere ülkelerin tek başına üstesinden gelemeyecekleri sorunları ele almak için yeni bir arena olduğu söylenebilir. Buna göre, farklı coğrafi bölgeler bölgesel yakınsama için bir araç olabilir. Elbette bu, bölgenin coğrafi olmayan bir zeminde oluşmasını engellememektedir. Bu bağlamda Güney Asya, işbirliğine ve hatta yakınlaşmaya yatkın bölgelerden biridir. Güney Asya, Batı, Orta ve Doğu Asya arasındaki bölgeyi ifade eder. Hindistan, Pakistan, Sri Lanka, Nepal, Butan, Bangladeş, Maldivler ve Afganistan bu bölgededir. Güney Asya'da tek taraflı hatta iki taraflı olarak ele alınamayan ve bölgesel işbirliği gerektiren birçok konu vardır. Bu konulara sınır sorunları, tarihi sorunlar, büyük güç müdahaleleri, bölgesel göç, doğal afetler, su paylaşımı, enerji paylaşımı, çevre koruma, eğitim, yoksulluk, terörizm gibi konuları dâhil edebiliriz.

SAARC, Güney Asya İş Birliği Teşkilatı olarak, üye ülkelerdeki sosyal ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak amacıyla Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka Zirvesinde tüzüğünün kabul edilmesinden sonra 8 Aralık 1985 tarihinde resmi olarak kurulmuş bölgesel bir organizasyondur. Bugün örgüt, bir milyar beş yüz milyondan fazla nüfusu ile en büyük bölgesel ekonomik ve sosyal örgüttür. Ekonomik bir organizasyon olmasına rağmen üye ülkeler arasında ekonomik işbirliğinin kurulması ve geliştirilmesi, bölgesel ve dolayısıyla uluslararası barış ve güvenliğin gelişmesine büyük katkı sağladığı kabul görmektedir. Bu örgütün önündeki zorlukların ve engellerin yaygınlaşmasının nedenleri, toprak ve sınır farklılıkları,

SAARC örgütünün coğrafi konumu, bölge dışındaki güçlerin müdahalesi, bölgedeki dengesiz güç yapısı, iç kuruluş eksikliği ve etnik farklılıklar nedeniyle, üyeler arasında güven eksikliği ve artan mesafe ekonomik ve yoksulluk olarak açıklanabilir. Dolayısıyla bu zorluk alanlarında arasındaki mesafenin azaltılması uluslararası güvenliğin artmasına yardımcı olacaktır ve SAARC'ın bu zorlukların üstesinden gelebilmek için önünde fırsatlar bulunmaktadır. Genel görüş sadece üyelerin geçmişten ders almalarını ve enerjilerini bölgesel angajman için alternatif yollar bulmaya yeniden vermeleri gerektiği yönündedir. Politikaları ve programları basitçe gözden geçirmek SAARC'ı canlandıramaz ancak önündeki fırsatlarını kayıp ettirmektedir. Bu bağlamda düzinelerce yenilikçi fikir, politika ve program formüle etmiştir (Muni ve Jetly, 2010). Bu, SAARC üyelerinin SAARC'ın geleceğini iki önemli perspektiften yeniden düşünmesi gerektiğini göstermektedir. Birincisi, Hindistan ve Pakistan kendi rollerini anlamalı ve bölgesel barış, istikrar ve kalkınma için işbirliği yapmanın yollarını bulmalıdır. Hindistan ve Pakistan arasındaki uyumlu ilişkiler, coğrafya, demografi, kaynaklar ve potansiyel açısından benzersiz konumları göz önüne alındığında, bölgesel barış ve kalkınmanın önünü açacaktır (Khan, 1984). İkincisi, Hindistan ve Pakistan arasındaki düşmanlık ve güvensizlik tarihi ve bu sert ilişkinin devam etme olasılığı göz önüne alındığında, SAARC'ın üyeliğini genişleterek örgüt yeniden yapılanmaya girmesi iyi olacaktır. Çin'in Güney Asya'daki artan katılımı, organizasyonel yeniden yapılanma yoluyla SAARC'ın yeniden canlanması için bir fırsat olacağı düşünülmektedir. Çin'i bir araya getiren SAARC'ın organizasyonel yapısı, SAARC'ın gençleşmesi için uygun bir yol olabilir. Bu ve benzeri dinamikler tezin ilerleyen sayfalarında ayrıntılı olarak incelenecektir. Ancak buraya kadar vurgulamaya çalıştığımız gibi bölgesel işbirliği kuruluşları konusunda değişen konjonktürden kaynaklanan dinamik bir akademik tartışma ortamı bulunmaktadır. Bunun yanında bölgesel örgütler ekonomik işbirliği, kalkınma, dünya barışına katkı gibi önemli fırsatları da içinde barındırmaktadır, ancak SAARC örneğinde de detaylı bir şekilde görebileceğimiz gibi bu potansiyel katkıların yanında pek çok zorluklar da bulunmaktadır. Bu çalışma genellemelere dayalı birçok analizden farklı olarak bir bölgesel işbirliği konusunda fırsat ve zorluklar konusunda derinlemesine bir analiz sunmaktadır.

Bu tezin amacının daha önce içsel dinamiklerinin bütünsel olarak mercek altına alınmadığı bölgesel bir örgüt üzerine odaklanmak olarak açıklanabilir, ancak bunun

yanında SAARC'ın Güney Asya'da gerek ekonomik, gerek bölgesel ticari birliği konusunda nasıl bir konumda olduğu, SAARC'ın Güney Asya'da nasıl zorlulara karşı karşıya kaldığı ve hangi fırsatlarla yürüdüğü araştırılması bu çalışmanın temel amacıdır.

Bu tez giriş ve sonuç bölümleri hariç beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konuyu daha sistemli bir şekilde açıklamak amacı ile teorik çerçeve olarak konstrüktivizm yaklaşımı, bölgesel örgütlerin kavramsal incelemesi, bölge ve bölgecilik, bölgesel örgütlerin kuruluş nedenleri, bölgeselcilik alanları tartışılmaktadır. İkinci bölümünde Güney Asya bölgesel örgütü olarak SAARC'ın yapısı, tarihsel gelişimi ve hedefleri incelenmektedir. Üçüncü bölümünde ise SAARC'ın Güney Asya'daki konumu, Güney Asya'nın büyük, küçük ve zayıf üyelerinin perspektifinden SAARC ve bölgeselcilik, Bölgesel işbirliğinin geliştirilmesinde SAARC'ın rolü ve başarımları ve SAARC'ın aktiviteleri incelenmektedir. Dördüncü bölümünde SAARC'ın önündeki zorluklar ve fırsatlar detaylı olarak değerlendirilmiştir ve beşinci bölümünde SAARC'ın uygulama ve aktivite açısından diğer iki bölgesel örgüt olan ASEAN ve SCO ile karşılaştırılmaktadır.

1. BÖLÜM: TEORİK ÇERÇEVE

Bu bölümde uluslararası ilişkiler literatüründe bölgeselciliğin ortaya çıkışını ve işlevsel genişlemesini açıklayan çeşitli teoriler tartışılacaktır, ancak konumuz açısından tartışmamıza bölgesel örgütler kavramını incelenmesi ile konuya başlamasının daha uygun olacağı düşünülmüştür.

1.1. BÖLGESEL ÖRGÜTLERİN KAVRAMSAL İNCELEMESİ

Bölgeselcilik, Latince *regionalism* kelimesinin karşılığıdır. Bu bağlamda “bölge terimi, ortak kimliğe, bölgesel yakınlıklara veya diğer tanımlanabilir davranış kalıplarına dayalı olarak dünya üzerinde ortak bir alanı paylaşan bir grup veya devletler kümesi olarak tanımlanabilir” (Holsti, 1996, s. 142-143). Ayrıca bölgesel işbirliği, “aynı coğrafi alandaki devletlerin ortak sorunları çözmek veya bireysel ulusal kazanım kapasitesinin ötesinde belirli hedeflere ulaşmak için birbirleriyle işbirliği yapmalarını ifade etmektedir” (Weigall, 2002, s. 191).

Bölgesel işbirliği Dash’a göre, “devlet aktörlerinin inisiyatiflerinden ve yerel sosyal grupların buna destekleyici veya karşılıklı tepkisinden oluşan pratik bir süreçtir” (Dash, 2008, s. 40). Ancak uluslararası ilişkiler literatüründe “ortak çıkarları paylaşan bir coğrafi alandaki devletler bölgesel örgütler aracılığıyla askeri, siyasi ve ekonomik olarak birlikte çalıştıklarında bölgeselcilik kelimesi kullanılır” (Ali Babaei, 1994, s. 132).

Lewis Fast'e göre bölgeselcilik, “bölgedeki daha geniş işbirliği ve çatışma kalıplarını ve devletlerin ve diğer aktörlerin bölgede ortak stratejiler ve politikalar izlediği süreci keşfetmenin ve bir yoldur, aynı zamanda, varsayımsal bir alan içinde stratejiyi tanımlar ve amacı, bir veya daha fazla alanda ortak hedeflere ulaşmaktır” (Fast, 2007, s. 317).

Hettne ve Sodebaum bölgeciligi, “devletler tarafından bölgesel düzeni sağlamaya yönelik bir ideoloji ve programın yanı sıra devletlerin ve devlet dışı aktörlerin birlikte çalıştığı bir politika ve proje” olarak görmüşlerdir. Bu yazarlar aynı zamanda bölgesel örgütlerin belirli bir alan içinde stratejilerini koordine eden ve çoğu zaman kurumsallaşmaya yol açan yapısındanb da söz ederler (Hettne ve Sodebaum, 1998, s. 3). Daha önce de vurguladığımız gibi bölgecilikle ilgili tartışmalarda “eski ve yeni bölgecilik şeklinde tezahür eden iki tür dalga veya tartışmadan söz edilmektedir” (Vayrynen, 2003). Eski bölgecilik, 1950'lerde ve 1960'larda federalizm, işlevselcilik ve neo-işlevselcilik ve ulusötesicilik, bölgesel yakınsama ve özellikle bölgesel yakınsama yoluyla barışın yaratılması gibi teoriler biçimindeki bölgeselciliğe klasik ve geleneksel yaklaşımları ifade etmektedir. Bu bölgecilik türü, iki kutuplu sistemin yapısı ve soğuk savaş başta olmak üzere coğrafi zorunluluklar ve gereksinimler nedeniyle ortaya çıkan ve belirli konularda kök salmış bölgeciliği.

Esas olarak Avrupa Birliği örneğinde olduğu gibi devletlerin egemenlikleriyle ilgili endişeleri nedeniyle kurulan bölgesel örgütlerden farklı olarak, 1970'lerin sonlarında ve 1980'lerin ortalarında, uluslararası sistemin ademi merkezileşmesi, Westfalya savaşı ve bu bağlamda ulus-devlet sisteminin aşınması ve küreselleşme gibi gelişmeler nedeniyle ikinci dalga veya ikinci tür karşılıklı bağımlılık olarak adlandırılan bölgesel örgütlerin artması başlamıştır. Bu yeni bölgesel örgütlerin yapılanmasının önemli bir tetikleyicisinin Avrupa Birliği'nin yakınsama yoluyla elde ettiği başarılar olduğuda düşünülebilir. Bu başarılar, bazı ülkelerin ekonomik yakınsama politikaları izlemesine ve marjinalleşme korkusuyla bölgeselciliğe daha fazla dikkat etmesine yol açmıştır. Birçok yazar, bu bölgeselcilik dalgasının dünyanın birçok yerinde meydana gelen yaygın bir fenomen olduğunu inanmaktadır (Hettne ve Soderbaum, 1998).

Yukarıda özetlediğimiz geleneksel bölgecilik tartışmalarından farklı olarak modern bölgecilik, faillik, motivasyon, yön ve genişlik olmak üzere dört boyutta eski mantıktan farklıdır. faillik ve failliğin rolü açısından, devletlerin bölgesel yapılar ve yapılarıdaki rolüne odaklanan eski bölgeselciliğin aksine, yeni bölgeselcilik, bölge içinde ve dışında çok çeşitli devlet, bireysel ve sosyal aktörlerin rolünden kaynaklanmaktadır. Motivasyon ve amaç açısından modern bölgecilik tek boyutlu değildir ve tek değişkeni yoktur; Aksine, yeni bölgecilik, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel boyutları içeren ve

serbest ticaret rejimleri ve bölgesel askeri-güvenlik ittifakları yaratmanın çok ötesinde bir amacı olan çok boyutlu ve çok yönlü bir yakınlaşmadır. Yeni bölgeciliğin yörüngesi de eski bölgecilikten farklıdır. Yeni bölgecilik-devletler veya süper güçler tarafından yukarıdan empoze edilen eski bölgecilikten farklı olarak, aşağıdan yukarıya bir modeldir ve insan eylemi tarafından kendiliğinden tanımlanır ve çıkarları ve süreçleri yeniden tanımlama açısından insan uygulamaları ve eylemleri oluşturulur. Kapsam açısından, “yeni bölgeciliğin kapsamı ve alanı da genişlemiştir. Böylece bölgecilik ve yakınsama bölgeciliği, Avrupa yakınsaması deneyiminin çok ötesine geçerek genel ve evrensel bir fenomen haline gelmiştir” (Dehghani Firoozabadi, 2009, s. 110). Ayrıca çoğu durumda, “sosyal uyum derecesi (dil, etnik köken, ırk, kültür, din, tarih ve ortak mirasın farkındalığı), ekonomik uyum (iş modelleri ve ekonomik tamamlayıcılık), Siyasi uyum (rejim ve ideoloji türü) ve örgütsel uyum (resmi bölgesel kurumların varlığı) analiz edilir, bu koşullar altında bölgesel karşılıklı bağımlılığa özel önem verilmiştir” (Hurrel, 1995, s. 38).

Buraya kadar yaptığımız değerlendirmeler, çalışmamız açısından uluslararası ilişkiler ve bölgesel çalışmalar alanındaki önemli yaklaşımlardan biri olan Konstrüktivizm tutumunu üzerinde yoğunlaşmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, izleyen bölümlerde önce konstrüktivizmin teorik temelleri açıklanmış, ardından bu yaklaşımın bölgecilik ve bölgesel yakınsama konusundaki tutumu ve özellikle bölgecilik ve bölgesel yakınsamanın derinleşmesi ve kurumsallaşmasında etkili faktörler olarak kabul edilen unsur ve değişkenler üzerinde; Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizmin Ortaya Çıkışı, Konstrüktivizm yaklaşımında bölge ve bölgecilik kavramlaştırması ve Konstrüktivizm bir Perspektiften Yakınsamanın Kurumsallaştırılması ve Derinleştirilmesi için Temel Kavramlar ve Varsayımlar gibi konular üzerinde durulmuştur.

1.2. KONSTRÜKTİVİZM YAKLAŞIMI, BÖLGE VE BÖLGEÇİLİK: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KONSTRÜKTİVİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI

Konstrüktivizm, uluslararası ilişkilerde "bilimsel gerçekçilik" yaklaşımından "post-yapısalcı Konstrüktivizm" kadar çok çeşitli yaklaşımları ifade eden bir terimdir. İlk olarak "1980'lerde Nicholas Onuf ve daha sonra Wendt tarafından siyasi ve uluslararası çalışmalarda kullanılan bu yaklaşım, uluslararası ilişkiler teorisinde yıllarca en çok tartışılan konu olmuştur" (Checkel, 2012, s. 146) ve Teorik değişikliklere uğramasına rağmen, bir meta-teori olarak üç temel unsuru vurgular:

"Birincisi, epistemolojik açıdan tüm bilgi ve olguların insanlar tarafından yaratıldığına inanır; ve bilgi ve insan ve sosyal fenomen olarak var olan şey, şartlandırılmıştır ve insan zihniyetlerine, sosyal deneyime ve sosyal geleneklere ve anlaşmalara bağlıdır. İkincisi, ontolojik olarak dünyanın sosyal olarak inşa edildiğine inanır. Bu bağlamda toplumsal olguların inşasında fikir ve düşüncelerin özgünlüğünü esas alarak toplumsal, siyasal ve uluslararası olgulara bütüncül ve sistematik bir yaklaşım sergilerler ve toplumsal olguların doğasının maddi nesnelerden ve varlıklardan farklı olduğunu gösterirler. Üçüncüsü, diğer iki unsur arasındaki iletişim süreçlerinin yansıtıcı süreçler olduğuna inanır; Yani, bizi bilginin sosyal gerçekliği ve sosyal inşayı nasıl etkileyebileceğine yönlendiren bir süreçtir." (Guzzini, 2000).

Konstrüktivizm kendi içerisinde değişik yaklaşımları barındırmaktadır. Genel olarak kural temelli veya radikal konstrüktivistler ve norm odaklı veya geleneksel olarak iki akımdan söz edilmektedir. Radikal veya kural temelli konstrüktivistler olarak bilinen ilk akım, uluslararası ilişkilerde konstrüktivistlerin çalışmasında ilk dalgayı veya adımı atmışlardır. Ayrıca Avrupa tipi konstrüktivistler olarak da bilinen ve genellikle post-pozitivist veya yorumlayıcı konstrüktivistler olarak anılan John Ruggie, Richard Ashley, Kratochwill ve Onuf gibi insanları içerir; "Dil ve söylem konularına özel bir önem verirler ve teorilerini buna dayandırır, ve ana akımda olduğu gibi bir devletin kimliğinin boyutlarını hangi faktörlerin değiştirdiğini incelemek yerine, böyle bir değişimi mümkün kılan bağlamsal bağlamları ve dilsel yapıları (sosyal söylemler) vurgularlar" (Checkel, 2012, s. 149). Ayrıca, pozitivistin epistemolojisini sorgularlar ve büyük ölçüde Wittgenstein'in dilsel oyunlarını izleyerek, dış politikada kimliğin oluşumunda dilin rolünü vurgularlar. Ancak ikinci akım, Wendt'i (1992) yazan "Anarşi, devletlerin anladığı şeydir" başlıklı Wendt, Finnemore, Katzenstein, Emanuel Adler ve Michael Barnett gibi

ana konstrüktivist ve bireyler grubunu içerir. Geleneksel konstrüktivistler olarak bilinen konstrüktivizm çalışmalar alanındaki ikinci hareketi ve Jeffrey Chi. checkel'in sözleriyle Kuzey Amerika konstrüktivizmi başlattılar. Bu konstrüktivist grup, uluslararası ilişkilerin ana akımında birçok merkezi kavrama sahiptir; Yani Yeni-Gerçekçiliği ve neoliberalizmi elbette farklı bir perspektiften kabul etmişler ve geleneksel pozitivistlerin aksine kişilerarası yapıya, normların kimliğin oluşumundaki rolüne ve dolayısıyla devletlerin çıkarlarına vurgu yapmışlardır (Palosaari,2004. Adler,1997).

Genel olarak bu farklılıklara rağmen, uluslararası ilişkiler alanındaki konstrüktivistler Khani'nin de vurguladığı gibi dört görüşü paylaşmaktadır:

“Öncelikle; Aktörlerin ve yapıların karşılıklı olarak inşa edildiğine ve aktör etkileşimlerinin uluslararası yapılar oluşturduğuna inanırlar. İkinci; Kimliğin ve çıkarların içsel değişkenler olduğuna ve kimliklerin sürekli olarak aktörlerin etkileşimi yoluyla yaratıldığına ve çıkarların da belirli kimliklerden kaynaklandığına inanırlar. Üçüncü; Konstrüktivistlerin gücü tamamen maddi faktörlerle sınırlamadığı, aynı zamanda fikir ve düşüncelerin etkisini ve gücünü de vurguladığı ve Dördüncü; Konstrüktivistler, uluslararası değişimi açıklamak için kendi çerçevelerini sağlamaya çalışmaktadırlar” (Abdollah Khani, 1383, s. 187-186).

Konstrüktivistlerin görüşlerine genel olarak baktığımızda, yapıları, aktörleri, kimlikleri, çıkarları ve fikirleri oyuna dahil ederek, uluslararası sistemdeki aktörlerin davranış kalıplarında meydana gelen önemli değişiklikleri açıklayabileceklerini umduğunu görmekteyiz.

1.2.1. Konstrüktivizm Yaklaşımında Bölge ve Bölgecilik Kavramlaştırması

Uluslararası ilişkilerdeki gelişmeler ve bu konudaki yeni tartışmanın ortaya çıkması ve uluslararası ilişkilerde söylem ve yorum teori ve yaklaşımlarının gelişmesinin ardından, bölgecilik teorilerinde maddi olmayan faktörlere yapılan vurgu da artmış ve genişlemiştir. Böylece bölgesel çalışmalar ve bölgecilik alanında semantik teoriler ortaya çıkmıştır. “Coğrafya ve maddi bağımlılığı vurgulayan bölgesel çalışmalarda nesnel kriterler yerine bu teoriler, bölgesel çalışmalarda bilişsel fikirleri, söylemi ve dilin, kültürün ve genel olarak maddi olmayan ve ideolojik yapıların gücünü vurguladılar” (Dehghani Firoozabadi, 2009). Dahbana’da bu konuda benzer dinamiklere vurgu yapmaktadır. Konstrüktivizm olarak adlandırılan yaklaşım, “bölge ve genel olarak

bölgecilik ve bölgesel işbirliğine ilişkin farklı tanım ve algılar sunmaya çalışmıştır ve görece ihmal edilen bölgeselcilik ve bölgesel yakınsama alanları; kurallar ve normlar aracılığıyla siyasi düzenin ve toplumun oluşum sürecini, kimliklerin dönüşümünü ve nihayetinde bölgenin inşasına yol açan fikirlerin, düşüncelerin, dilin ve söylemin rolünü açıklamaktadır” (Rohi Dahbana, 2014).

Bu teoriye göre "bölge bir yapılan şeydir" ve bölgelerin, genel olarak kitlelerin veya özel olarak elitlerin birlikte hissettikleri, birbirlerine ait oldukları ve paylaştığı kimlik ve bilişsel fenomenler olduğunu, ortak değerleri ve çıkarları paylaştığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla ülkeleri ve ulusları birleştiren kültürel, sosyal, değer ve tarihsel ortaklıklardır (Adler ve Barnett, 1998).

Bu yaklaşımda en çok üzerinde durulan husus, ülkelerin ve yabancı tarafların kendilerinin bir bölge oluşturduklarına inandıkları ilkesi olmuştur. Burada bölge, devletlerin kendilerini ortak akıl içinde yaşayan ve ortak bir geleceği olan aktörler olarak görmeleri nedeniyle anlamlı hale gelen sosyal bir varlık olarak görülmektedir. Wendt'e göre "bölgeler, ülkelerin yaptıklarıdır" (Wendt, 1994, s. 76). Bu bağlamda, bazı koşullar altında kendilerini bir bölgede hisseden ülkeler daha kolay ve daha rahatça işbirliği yapacaktır, dolayısıyla "sınırların oluşumunda bölge ve bölge ötesi aktörlerin zihinsel ortamının zihinsel unsuru ve imajı ve bölgesel düzenin bir belirleyicisi vardır" (Neumann, 2003).

Bu teori, öncelikle maddi karşılıklı bağımlılık ile kimlik ve toplum anlayışı arasındaki ilişkiye vurgu yapar. Genel olarak, bu teori temel olarak belirli bir topluluğa veya "bilişsel bölgecilik" olarak adlandırılan aidiyet duygusunun bölgesel bilincine ve kimliğine odaklanır. Buna göre, "bölgesel uyum", "bilişsel karşılıklı bağımlılık" ile önemli ölçüde ilişkilidir" (Hurrell, 1995, s. 64). Alexander Wendt, yakınsama, aktörler arasında prosedürler ve öznelerarası biliş yoluyla gerçekleştiği için, devletler arası ilişkilerde hem bir işbirliği unsuru hem de bir çatışma unsuru olduğunu savunmaktadır ve ona göre "bu öğelerin her ikisinin de varlığı, kendi kimliklerinin aktörlerinin ve diğerinin çıkarlarının etkileşimine ve öznelerarası anlayışına bağlıdır, İşbirliği ve çatışma da, paylaşılan kültür bağlamında anlam bulmaktadır (Wendt, 1992, s. 81).

Ek olarak, konstrüktivistler, maddi motivasyonlara ve faktörlere odaklanmak yerine, paylaşılan öğrenme bilgisinin, kimlik güçlerinin ve kurumsal ve normatif yapının önemini vurgular. Öznelerarası yapıları anlayarak, yeni işbirliği ve toplum biçimlerinin ortaya çıkışının yanı sıra çıkarların ve kimliklerin zaman içinde nasıl değiştiğini açıklayabileceğimize inanırlar.

Birçok uluslararası ilişkiler araştırmacısı, “esasen çağdaş bölgeciliğin, sözde "yeni bölgecilik" in, çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu için temel olarak konstrüktivizme veya teorik bir blok inşasına dayandırılabilir ve bu yaklaşımla açıklanabilir” (Hettne ve Soderbom, 2002, s. 45) normlar ve fikirler gibi toplumsal yapıların da bölgeselciliğin oluşumunda askeri güç dengesi gibi maddi yapılar kadar önemli olduğuna inanan bir yaklaşımdır (Deug Hwang, 2007).

1.2.2. Konstrüktivizm Bir Perspektiften Yakınsamanın Kurumsallaştırılması ve Derinleştirilmesi için Temel Kavramlar ve Varsayımlar

Uluslararası ilişkilerde yakınsama ve bölgeciliği açıklamak ve anlamak için konstrüktivistler, bölgeciliğin derinleşmesi, yayılması ve kurumsallaşması için çok önemli olan ve altı başlık altında inceleyebileceğimiz bir dizi değişken ve kriter önermektedir. Konstrüktivistlere göre bu kriterler şunlardır:

1. Ülkeler arası yakınlaşmanın temel ilkesi olarak güvenlik topluluğunun oluşturulması: Bazı yapısal teorisyenler, bölgesel yakınsamayı açıklamak ve analiz etmek için Deutsche'nin iletişim yaklaşımını ve onun "güvenlik topluluğu" kavramını kullanmaktadır. Bu kavramın özünde farklılıklarını barışçıl bir şekilde çözeceklerine dair gerçek bir güven olduğu ölçüde yakınsamanın da etkisiyle topluluklar bir araya gelebilmektedir (Adler ve Barnett, 2008). Karl Deutsch, 1957'de kavramı ilk kez kullanan ve daha sonra Emmanuel Adler ve Michael Barnett gibi konstrüktivistler tarafından güvenlik çalışmalarında bölgeciliği açıklamak için daha kapsamlı bir şekilde kullanan işlevselci teorisyenlerden biriydi.

Ayrıca, Deutsche'nin tanımına göre, “güvenlik toplumlarında, çeşitli alanlarda devletler arasındaki etkileşimin artması ve aralarındaki yakınlaşma, üyeleri arasındaki "biz" duygusunu güçlendirmektedir” (Adib Moghadam, 2009, s. 255). Bölgeselciliği konstrüktivist bir yaklaşımla analiz eden Adler ve Barnett, güvenli bir toplumu "zayıf

bağlı" güvenli toplum ve "sıkı-bağlı" güvenli toplum olmak üzere iki kategoriye ayırmışlardır. Onlara göre, zayıf güvenli bağ toplumları, egemen devletlerden oluşan, yalnızca makul beklentilere ulaşmaya çalışan ve başka bir şey yapmayan toplumlardır. Ancak sıkı-bağlı güvenli topluluklar bir dereceye kadar işbirliği sergilerler; ve işleri yönetmek için net bir çerçeve elde ederler. Bu tanımlara göre AB ve ASEAN gibi toplumlara güvenli, emniyetli toplum denilebileceğini savunmuşlardır. Karşılıklı güveni artıran topluluklar, ortak amaç, kimlik ve normların oluşması, bu toplumun sınırlarını belirleyebilecek ve kimlik unsurları oluşturabilecek normlar; ve kim olduklarını anlayabilir ve onları toplumun ortak amaç ve ilkelerine yönlendirebilir, hatta yabancı devletlerin normlarını ve fikirlerini kabul etmelerine ve onlara göre hareket etmelerine yol açabilir.

Ayrıca, sıkı-bağlı güvenli bir toplumda, üyelerin çıkarlarını sıfır toplamı olmayan yollarla ifade etmeyi öğrendiklerine ve güvenliklerini diğer üyelerin güvensizlikleri pahasına kazanmadıklarına inanmaktadırlar. Üye olmayan devletler de bu yeni eylem ve söylemlerin farkındadırlar ve güvenli bir toplumu tehdit edici olmayan ve çekici görürler. Böylece, “güvenli topluluk ve komşuları yavaş yavaş birbirleri tarafından tehdit edilmemeyi öğrenmekte ve sınırın her iki tarafındaki güvenlik kurumları nadiren birbirlerini bir tehdit kaynağı olarak görmektedirler” (Adler ve Barnett, 1998). Yine bu topluluklar bir dizi özellik ve kritere sahiptirler: Kolektif ve siyasi kimlik, istikrarlı etkileşimler, ortak kurumların karşılıklı bağımlılığı, karşılıklı güven, ortak normlar ve fikirler ve iç istikrar, güvenli bir toplumun oluşumu için gereklidir ve temel olarak güvenlik topluluğunun dayanıklılık ve tutarlılık derecesi bu kriterlerin her birine bağlıdır.

2. Sosyal Öğrenme Kavramı: Bölgeselciliği derinleştirmek ve anlamak için konstrüktivistler "öğrenme" adı verilen başka bir kavrama atıfta bulunurlar. Onlara göre aktörlerin siyasi ilişkileri, maddi ilişkileri ve ideolojik güçleri ile aktörler arasındaki etkileşimler üzerinden gerçekleşen kavram, aktörler arasında öznelerarası bilişin oluşmasına ve onları işbirliğine ve yakınlaşmaya götürebilir. Onlara göre, aktörler ağıları, resmi yönergeleri ve kurumları içselleştirerek yavaş yavaş birbirleri tarafından tehdit edilmemeyi ve yabancı devletler arasındaki çatışmayı azaltmayı öğrenirler.

Bu bağlamda “karmaşık sosyal öğrenme” sürecini de kullanırlar. Onlara göre, “karmaşık sosyal öğrenme”, aktörlerin, normları ve söylem yapılarını içeren daha geniş

yönlendirici bağlamlarda birbirleriyle etkileşime girerek yeni ilgi alanları ve tercihler kazandıkları bir süreçtir” (Bellamy, 2007, s. 57- 60; Sazmand, 2009, s. 77- 78). Onlara göre bu süreç, bir kuruma üye olan aktörlerin algılara, bilişlere, kurallara ve normlara ulaşmasına ve nihayetinde ortak bir kimliğe ulaşmasına ve kendilerini "biz" olarak tanımlamasına neden olmaktadır. Aslında, Hopof gibi konstrüktivistler, “tekrarlayan davranış alışkanlığının ve karmaşık öğrenmenin daha geniş yorumlanmasının, kurumsallaşma sürecine, yukarıdan aşağıya normların içselleştirilmesine ve nihayetinde bir kurumun üyeleri arasında ortak bir kimlik oluşumuna katkıda bulunabileceğine veya uluslararası organizasyon ve kurumların devamına yardımcı olabileceğini inanırlar” (Hopof, 1998, s. 191).

3. Ortak norm ve fikirlerin varlığı ve içselleştirilmesi: Konstrüktivistler ayrıca yakınsama ve bölgecilikteki normlara da özel önem verirler. “Güvenli toplum”u tanımlamada bu unsurun rolünü çok önemli görüyorlar ve temelde bu güvenlik toplumuna üye devletlerin davranışlarının temeli olarak normlar adı verilen önemli bir göstergiyi değerlendiriyorlar. Bu düşünür grubu için bile güvenli bir toplum, “ortak normlara ve ortak anlayışa sahip, birbirleriyle duygusal olarak işbirliği yapabilen ve birlikte çalışıp çalışmama konusunda ortak bir anlayışa ulaşabilen bir devletler toplumdur” (Wendt, 1994; Katzenstein, 1996).

Konstrüktivistlere göre, “devletler uluslararası normları ve yasaları öğrenmek ve nasıl hareket edeceklerini öğrenmek için birbirleriyle etkileşime girerse ve zamanla bazı yöntemlerin tekrarlanması gerektiği sonucuna varılırsa, bu nedenle inanç ve normların devletler tarafından şiddet, yıldırma, ceza veya tehdit olmaksızın kabul edilmesi ve dolayısıyla kurumsallaştırılması ve içselleştirilmesi anlamına gelmektedir” (Wendt, 2005, s. 318-320).

4. "Biz olmak" için kolektif kimliğe dikkat edilmesi: Ortak kimliklerin rolünün yakınlaşmasının yanı sıra kolektif kimliğin oluşumunu tartışırken, Konstrüktivistler bunu bir bölge ülkeleri arasında işbirliği ve yakınlaşma yaratmada çok önemli görmektedirler. Bu bağlamda iki grup düşünür bu konuyu ele almıştır; Wendt ve Katzenstein gibi, rol temelli kimliğin benliğin ve ötekinin farklı roller üstlenebilmesini istemesi gibi, kolektif kimliğin de benlik ve ötekini bir araya getirmek istediğine inanan bir grup konstrüktivistler vardır. sonuç, tek bir kimlik olarak bir veya aynı kimlik olarak tanımlamaktır. Böylece Wendt, “devletin diğer aktörlere, özellikle de uluslararası

sistemin ana aktörlerine göre konumunu ifade eden kolektif kimliğin, “ben” ve “öteki” sınırlarının yeniden tanımlanmasına yol açabileceğine inanmakta ve ikisini birleştirin ve tek bir kimliğe dönüştürmesi sonucuna varır. Ona göre burada ben ve öteki arasındaki ayrım ortadan kalkar ve bir tür "grup içi ortak kimlik" veya "varlık duygumuz" oluşmaktadır” (Wendt, 2005, s. 493).

Bu bağlamda, kolektif kimliğin aktif veya fiili nedenleri olarak karşılıklı bağımlılık, ortak kader, homojenlik ve öz kontrol gibi bir dizi değişkeni de belirtir ve bir bölgede bu faktörlerden ne kadar fazla olursa, aktörlerin sosyal olarak dostane davranışlara o kadar motive olduklarını ve bunun da “benliğin” artması ve mevcut sınırlarının yavaş yavaş kaybolmasına neden olduğunu görüşü ön plana çıkmaktadır. Elbette Wendt'e göre “bu süreç ancak oyuncular kendilerini bir arada hissettikleri kişiler tarafından fiziksel ve zihinsel engel olma korkularını yenebilirse gerçekleşebilir. Katzenstein, Wendt'in yanı sıra, ortak normlara, ortak anlayışa ve ortak hedeflere dayalı ortak bir kimlik oluşumunu ve normların içselleştirilmesini de ele almaktadır (Katzenstein, 1996).

İkinci grup, güvenlik topluluğunun oluşumunda kolektif kimliğe büyük önem veren ve temelde güvenlik topluluklarının tutkalını kolektif kimlik olarak gören Adler ve Barnett gibi konstrüktivistlerden oluşmaktadır. Onlara göre, “temelde aktörlerin ve toplum üyelerinin birliğini sağlayacak ölçüt bulur ve bu kolektif kimlik nedeniyle bu toplumdaki değişimlerin barışçıl bir şekilde gerçekleşmesi beklenmektedir” (Adler ve Barnett, 1998, s. 37). Ayrıca, bir grubun veya kurumun üyeleri arasında ortak ve içselleştirilmiş normların, üyeleri arasında kolektif kimliği inşa ettiği düşünülür. Bu konstrüktivistler grubu için, kolektif kimlik, bütünsel üyeler arasında karşılıklı tepkilerde kendini gösteren karşılıklı ilişki kalıpları kurmaktadır. Onlara göre, kolektif kimlik meselesi iki yönden önemlidir, birincisi kendileri ve diğerleri arasındaki ayırmadan dolayı iken, ikincisi de güvenlik topluluğu üyelerinin gruplarına sadık hissetmek için ödemeye razı oldukları bedelden dolayıdır.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, konstrüktivistlere göre devletlerin kolektif kimliğinin yalnızca "öteki"ne karşı inşa edilmediğidir. Burada bir grup devlet arasında bu kolektif kimliği inşa etmek için, "diğer" faktöre ek olarak, "açık" bir biz'in varlığı veya o

grubun veya kurumun üyelerinin aynı değer ve normların varlığı taahhüt etmesi de çok önemlidir.

5. Kimliğin önemi ve bölgesel farkındalık: Birçok konstrüktivist, bölgesel yakınsamada siyasi, ekonomik ve güvenlik faktörlerinin önemli olmasına rağmen, yakınsamanın esasen bölgesel bir kimlik olmadan gerçekleşmediğine inanmaktadır. “Bölgesel bilinç ve bölgesel öz farkındalık gibi ortak kavramların yanında bölgesel kimlik kavramını da kullanırlar. Onlara göre bir bölge halkı arasında bir tür ortak duygu ve ortak değerler olarak anlaşılan bu kavram, sadece ekonomik, siyasi ve güvenlik faktörlerinin işbirliği ve katılımıyla bölgesel entegrasyon bağının hızlandırılmasına yardımcı olamaz, ama aynı zamanda bölgesel bir "öz farkındalık" yaratabilir. Aslında "bölgesel bilinç", "bölgesel kimlik" ve "bölgesel öz farkındalık" tek bir bölgedeki insanların zihinsel tasavvurlarıdır ve bu sürecin oluşumu gönüllüdür” (Van pham, 3008, s. 25). Emmanuel Adler, bölgesel kimlik fikrini ifade etmek için "bilişsel bölge" kavramını da kullanmıştır. Ona göre, “kimliği, öz farkındalığı ve farkındalığı nedeniyle herhangi bir bölge “bilişsel bölge” olarak tanımlanabilir” (Adler, 1997, s. 25). Bölge içi düzeyde, bölgecilik yaratmak ve bölgesel bir kimlik oluşturmak için aktörler arasında bir dereceye kadar düzenli etkileşim ve ilişkiler olmalıdır. Ülkeler birbirine yakın olmalı ve yerli ve yabancı gözlemciler bölgesel alt sistemi ayrı bir operasyon alanı veya sahnesi olarak tanımlamalıdır, ve üyelerin birbirine bağımlılığı, bir sektördeki değişiklik bölgesel sistemin diğer bölümlerinde değişikliğe neden olacak şekilde olmaktadır.

6. Bölgesel kimliğe ulaşmak için kurumsallaşmaya vurgu: Konstrüktivistler, uluslararası kurum ve kuruluşların devletlerin kimliklerini ve çıkarlarını pekiştirdiğine inanırlar çünkü etkileşim için bir platform sağlayarak aktörlerin kendi kimliklerini ve başkalarının çıkarlarını anlamalarını sağlayabilirler. Bu nedenle, onlara göre, “diğer uluslararası kurum ve kuruluşlar artık ara veya ara değişkenler olarak değil, aynı zamanda bağımsız bir kimliğe sahip bağımsız değişkenler olarak kabul edilmektedir” (Sazmand, 2009: 80). Aslında, “kurumların sadece rasyonalist veya faydacı bir role sahip olmadığına, aynı zamanda bölgesel bir kimlik yaratabileceğine inanmaktadırlar” (Acharya, 2001, s. 22-24).

Barnett'e göre kurumlar, “devlet davranışına rehberlik eden kriterleri, kuralları ve ilkeleri belirterek kabul edilebilir devlet davranışının kapsamını tanımlar veya davranışları değiştirerek (veya daha fazla güven yaratarak), devletlerin birbirlerinin davranışlarına ilişkin beklentileri, karşılıklı beklentiler ve öngörülebilir sonuçlar yaratmıştır. Bu sayede oyuncuları birbirlerine ve geleceğe daha fazla güvenmeye teşvik etmektedirler. Başka bir deyişle, kurumlar geleceğin gölgesini uzatarak, onu "mahkum bilmecesi"nin yarattığı klasik rekabet tuzağından kurtaracaktır” (Barnett, 1994, s. 308).

Son olarak, Adler ve Barnett'e göre, “kurumlar dört faktörü teşvik edebiliyor gibi görünüyor: Birincisi, kurumlar güven inşa edebilir. İkincisi, paylaşılan bir kimlik oluşturmaya yardımcı olurlar. Üçüncüsü, demokrasiyi ve insan haklarını kucaklayan bölgesel bir kültür veya değer sistemi oluşturmaya yardımcı olurlar. Dördüncüsü, sosyal aktörlerin sosyal dünya hakkındaki inançlarını ve kimliklerini değiştirerek bu kapasiteyi artırma kapasitesini gösteren bir sosyal öğrenmenin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır” (Adler ve Barnett, 1998, s. 42-44).

Yukarıda genel hatlarıyla değerlendirdiğimiz konstrüktivizm yaklaşımını konumuz açısından özetlemek gerekirse, uluslararası ilişkilerde bir meta-teori olarak konstrüktivizm yaklaşımı, uluslararası ilişkiler ve dış politika kategorilerine ciddi şekilde girdiği kadar yakınsama ve bölgecilik kategorilerine girmemiştir. Ancak, son yıllarda bu yaklaşım, bölgesel ve uluslararası sorunların analizinde geniş uygulaması ile birlikte, bölgesel çalışmalar alanında, özellikle yakınsama ve bölgecilikle ilgili çalışmalarda yukarıda da incelendiği gibi çok önemli bir rol oynamayı başarmıştır. Karşılaştırmalı politika araştırmacıları bu yaklaşımı yakınsama, bölgecilik, süreklilik, içselleştirme, kurumsallaşma, yakınsama zorlukları ve engelleri dünyanın farklı yerlerinde incelemek için kullanmışlardır.

Bölgesel çalışmalar, bölgesel örgütler, kurumlar ve genel olarak bölgeselcilik alanında konstrüktivizm yaklaşımın önemini daha da önemli diyen şey: yakınsamanın oluşumunda ve güvenli bir toplumun yaratılmasında kolektif kimlik, bölgesel kimlik, bölgesel farkındalık, fikir ve normlar, kurumsallaşma gibi kategorilere özel önem verilmiştir. Buna dayanarak, kurallar ve normlar aracılığıyla siyasi bir topluluk oluşturma süreci, bölgenin inşasında fikirlerin, dilin, söylemin ve kimliklerin rolü gibi bölgecilik konularının ihmal edilen birçok yönünü açıklamayı başarmıştır. Bu nedenle birçok kişi,

farklı siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik boyutları olan ve bazen bir süreç, strateji, siyasi düzen ve hatta ideoloji olarak görülen çok boyutlu bir olgu olan yeni bölgecilğe inanmaktadır. Bu yaklaşım daha iyi açıklayabilir ve yorumlayabilir ve temelde bölgeselciliğin açıklaması konstrüktivizmle daha uyumludur.

Ayrıca bölgeselcilik çalışmalarında konstrüktivist yaklaşımın uluslararası ilişkilerde değişen yapının paradigmatik bir örneği olarak kabul edildiğini ve tanımlandığını da göz önünde bulundurursak; maddi etkenlerden kaynaklanmak yerine; Kimlik faktörlerinden kaynaklanmaktadır; hâlbuki yakınsama teorilerinin pek dikkat etmediği bir konudur. Bu nedenle bugün birçok karşılaştırmalı politika araştırmacısı, bu yaklaşımı Avrupa, Güney Asya, Kuzey Amerika, Şanghay İşbirliği Örgütü ve hatta Orta Doğu'da yakınsama ve bölgecilği anlamak ve açıklamak için en etkili teorilerden biri haline getirmiştir.

Bölge ve bölegecilik konusunda konstrüktivizm teorisi yaklaşımı yanında kullanılan bir diğer teorik yaklaşımında liberal kurumsalcılık teorisidir, adı geçen bu teorik yaklaşım aşağıda ana hatlarıyla değerlendirecektir.

1.3. LİBERAL KURUMSALCILIK TEORİSİ

Bölgesel işbirliği ve yakınsamaya yönelik farklı yaklaşımlardan biri de liberal kurumsalcılıktır. Liberal kurumsalcılık, uluslararası kurumların devletlerin birlikte çalışmasına ve barışa ulaşmasına yardımcı olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, “barış kendiliğinden ticari yakınlaşmanın sonucu değil belki kurumsallaşmayı gerektirir” (Brown ve diğerleri, 2009, s. 210). Bu nedenle, uluslararası kuruluşlar, düşman ülkeler de dahil olmak üzere ülkeler arasındaki işbirliğini kolaylaştırmada rol oynamaktadır. Elbette, kurumların devletler arası etkileşimleri ne ölçüde etkilediği, uluslararası ilişkilerde uluslararası biliminde hala hararetle tartışılmaktadır. Bu alanın bilimsel literatüründe, “uluslararası kuruluşlar ile devletler arası işbirliği arasında üç tür ilişki vardır: pozitif ilişki, negatif ilişki ve absürt ilişki veya sıfır ilişki. Pozitif ilişki kurumsalcıların ilgisini çekmektedir; İttifak teorisinde negatif ilişki ele alınır ve kurumlar bazen müttefikler arasındaki savaşın nedeni olarak kabul edilmektedir” (Mitchell ve Hensel, 2007, s. 721).

Keohane, kurumsalcıların en belirgin ve önde gelen figürüdür. Joseph Nye ile işbirliğinden önce, karşılıklı bağımlılığı duyarlılık ve kırılğanlık gibi iki bileşenden oluşan bir şey olarak tanımlamıştır. Duyarlılık, bir ülkenin diğerlerinden ne ölçüde etkilendiğini ifade etmektedir. Kırılğanlık ise bir ülkenin başka yerlerde meydana gelen olayların maliyetli sonuçlarına karşı kendisini koruyabilme derecesini ifade etmektedir. O halde “karşılıklı bağımlılık, iki taraflı bağımlılık anlamına gelir, ve içinde ülkeler birbirlerine karşı son derece hassas ve savunmasızdır” (Mc Millan, 1997, s. 34).

Keohane, sonraki çalışmalarında, devletlerin ortak çıkarları nasıl yarattığına değil, çıkarlar paylaşıldığında işbirliğinin nasıl çalıştığına odaklanır. Keohane, işbirliğinin, aktörlerin davranışlarını politika oluşturma sürecinde diğerlerinin pratik veya beklenen tercihlerine uyarladığında ortaya çıktığını savunmaktadır” (Keohane, 1984, s. 6-51). Uluslararası kuruluşlar bu süreci kolaylaştırmaktadır ama buradaki sorun; “Bu kurumların performanslarının kalitesi “çıkarların paylaşımı” değil, çıkar çatışması durumundadır” (Graham, 2008, s. 177).

Neden rakip ya da düşmanca devletler bu kurumlar biçiminde birlikte çalışmalı? “Devletlerin çatışan çıkarlarına rağmen kurumlar şeklinde işbirliği yapmalarının üç nedeni vardır: Birincisi, devlet aktörleri başkalarıyla ilişkilerinin geleceğinde ciddiyet ister ve kurumlar gelecekte istikrar beklentisini güçlendirir; İkincisi, kurumlar devletleri politikalarını koordine etmeye teşvik eden bilgiler sağlar; Üçüncüsü, kurumlar, misilleme ilkesini kurumsallaştırarak devletler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinden kaynaklanan istikrarsızlık karşıtı faktörleri zayıflatır” (Crawford, 1987, s. 432).

Ayrıca, bölgesel işbirliği kurumları devlet başkanlarına üstün politikalarını koruma yeteneği verebilmektedir. “Yerel grupların ve siyasi liderlerin tercihleri belirli bir politika üzerinde çatışıyorsa ve siyasi liderler, yerel tercihlerin kendi çıkarlarına uygun olmadığına inanıyorlarsa, bölgesel işbirliği anlaşmalarına başvurarak bunları kabul etmeyi reddedebilirler” (Dash, 2008, s. 35). Özellikle, iki ülke arasındaki sorunları çözmek için karşılıklı davranıştan geçiş yapmaya çalıştığında veya tek taraflı veya ikili olarak çözülmesi mümkün olmayan ve toplu işbirliği gerektiren sorunlar olduğunda kurumsal davranış önem kazanmaktadır.

Bölgesel işbirliği ve yakınsama sürecini etkileyen en önemli kurumlar arasında tercihli ticari kurumlar ve düzenlemeler yer almaktadır. Tercihli ticaret düzenlemeleri, serbest ticaret bölgeleri, ortak pazarlar ve gümrük birlikleri dahil olmak üzere geniş bir kurumlar kategorisidir. “Tercih edilen bir ticari kuruluşun üyesi olan ülkeler, diğer ülkelere göre çatışmaya daha az eğilimlidir ve aralarındaki ticaret akışları arttıkça, aralarındaki düşmanlık olasılığı da azalmaktadır. Ayrıca, tercih edilen bir grubun üye devletleri arasındaki artan ticaretin bir sonucu olarak çatışmanın tırmanma olasılığı, üye olmayan devletlerinkinden daha fazladır” (Mansfield ve Pevehouse, 2000, s. 6-775).

Bölgesel işbirliği üzerinde tercihli ticaret düzenlemelerini etkilemenin yolları şunlardır:

- A) “Üye devletler arasında ekonomik faydalar elde etmek için beklentiler yaratmak ve böylece ticaret engellerini kaldırmak;
- B) Sermaye alımını artırmak ve pazarlık pozisyonunu güçlendirmek için üye devletler arasında beklentiler yaratmak;
- C) Kilit iş ortakları arasındaki bağlantıların korunmasına ve genişletilmesine yardımcı olmak;
- D) Üyeler arasında pazarlık ve müzakere imkanları sağlamak; ve
- E) Ekonomik değişimin faydalarının dağıtılmasına yardımcı olmak ve böylece işbirliğini artırmak” (Mansfield ve Pevehouse, 2000).

Burada ana hatlarıyla incelediğimiz liberal kurumsalcılık teorisini şu şekilde özetleyebiliriz: Bölgesel işbirliğinin kolaylaştırılmasında çeşitli faktörlerin rol oynadığı söylenebilir. Bu faktörlerden biri de bölgesel kurumlardır. Kurumların işbirliği ve yakınlaşmanın kolaylaştırılmasını nasıl etkilediği, neoliberal kurumsal teorisinin ana temasıdır. Bununla birlikte, Keohane de dahil olmak üzere bazı kurumsalcılar, kurumların etkinliğinin büyük ölçüde ortak çıkarları paylaşan aktörler açısından olduğunu, ancak kurumsallaşmanın faydaları ve sonuçlarının ortak çıkarları olmayan bazı ülkelerin bile ortak kurumlara girmesine neden olduğunu savunmaktadırlar. Bunun aşağı yukarı Güney Asya'da görülen bir durum olduğunu savunabiliriz.

Yukarıda da vurguladığımız gibi uluslararası ilişkiler literatüründe bölgeselcilikte ortaya çıkışını ve işlevsel genişlemesini açıklayan iki temel teori olarak

konstrüktivizm ve liberal kurumsalcılık tartışılmıştır. Bu iki teorik yaklaşım karşılaştırıldığında konumuz itibarıyla konstrüktivist teorinin yaklaşımlarının SAARC teşkilâtını açıklamada daha işlevsel olduğunu düşünmekteyiz. Şöyleki, bu çalışmanın üçüncü bölümünde, SAARC teşkilâtının çalışma sürecindeki konstrüktivistler, rasyonalist teorilere (maliyet ve çıkar) odaklanmak yerine, daha çok çıkarların ve kimliklerin dönüştüğü süreçlere ve algılarımızın açıklandığı dil ve söylemlere odaklanırlar. SAARC'ın normatif gücünü şekillendirmede normların ve fikirlerin rolü de dahil olmak üzere, Güney Asya'daki yakınlaşmanın birçok gözden kaçan yönü, ayrıca bu değerlerin kurumsallaşması ve içselleştirilmesi ve jeopolitik ve ticari çıkarlarla daha uyumlu olan Doğu Asya'ya (Çin) genişleme politikasını teorize edecektir. Bu bağlamda, öznelerarası yapıları anlayarak, ilgi ve kimliklerdeki değişiklikleri ve ayrıca SAARC teşkilâtın üyeleri arasındaki yeni işbirliği biçimlerini zaman içinde takip etmenin mümkün olduğuna inanmaktadırlar.

Bölgesel düzenlemelerin ve organizasyonların amaçlarını ve evrimini incelerken, bu gruplaşmaları kurmak ve oluşturmak için çeşitli konular ve farklı nedenlerle karşılaşırız. Mesele, siyasi kutuplaşmaların zayıflaması nedeniyle ekonomik ablukaların güçlenmesi ve bu nedenle bölgesel kuruluşlar, bölgede ticaret düzenlemeleri, serbestleşme, transit geçişlerin kolaylaştırılması ve tercihli düzenlemeler gibi donanım ve yazılım kolaylıkları oluşturmaya çalışmaktadır. Aşağıdaki yazımızda ülkeleri bölgesel örgütler kurmaya sevk eden sebepleri ele alacağız.

1.4. BÖLGESEL ÖRGÜTLERİN KURULUŞ NEDENLERİ

Bölgeselcilik eğiliminde tek bir faktör belirlemek imkansız olsa da, özellikle 1990'larda bu tür işbirliğinin genişlemesine büyük ölçüde katkıda bulunan birkaç faktör vardır. Bu faktörler şunlardır:

1. Ekonomik hedefler: Ekonomik büyüme için parlak bir gelecek, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler arasında bölgesel ticaret düzenlemelerinin şekillenmesinde kuşkusuz önemli bir faktör olmuştur. Parlak gelecek, ölçek ekonomilerinin kullanılması, bölgedeki uzmanlaşma ve bölgedeki üretim pazarlarının genişlemesi gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, bölgedeki tasarrufların ölçeği, Avrupa Birliği'nde bir iç pazar planının oluşturulmasının ana nedenlerinden biri olmuştur. Afrika'da bölgeselcilik

eğiliminin nedeni, tek, küçük ve ayrı ekonomilerin varlığıydı ve bölgecilik, ülkeler arasında fiziksel ve beşeri sermayenin optimal kullanımı için iyi bir çözüm olarak kabul edilmektedir.

2. Ekonomik olmayan hedefler: Ekonomik bölge oluşturma çabaları, ekonomik olmayan hedeflere ulaşmanın bir yolu olarak da değerlendirilebilir. Bu gibi hedefler bölgenin siyasi gücünü artırmak, göç akışını kontrol etmek ve ulusal güvenliği geliştirmektir. Aslında, “Avrupa Birliği'nin ve ASEAN'ının kurulması bölgesel güvenlik kaynağına sahipti; diğer hedefleri ise siyasi ve ekonomik istikrar ve göç akışının kontrolü; Ayrıca, NAFTA Örgütü'nün ortaya çıkışı, esas olarak bölgesel düzeydeki siyasi denge ve göç akışlarının kontrolünden kaynaklanmıştır” (Sabbagh Kermani, 2001: 56).

3. Güvenli liman olarak bölgeselcilik: Bölgesel düzenlemeler artık daha öngörülebilir ve istikrarlı bir iş ortamı yaratmaya yardımcı olacak bir araç ve gelecekte ülkelerin pazar erişimi üzerindeki kısıtlamalardan kaçınmanın bir faktörü olarak görülmektedir. Daha küçük ülkeler, gelecekte pazara erişimin kendileri için belirsiz olduğunu düşündüklerinde genellikle daha büyük ülkelerle bu tür anlaşmalar yapmaktadır.

4. Ülkelerin iç politika reformlarına odaklanma: Bölgesel ticaret düzenlemeleri, özellikle gelişmekte olan ve geçiş sürecinde olan ülkelerinde tek taraflı ticaret liberalizasyonları da dahil olmak üzere iç politika reformlarının sürekliliğini artıran ve makroekonomik istikrar için elverişli bir ortam yaratan bir faktördür. Buna göre, bu tür düzenlemeler, iç politikaları piyasa odaklı özelleştirme ve reforma yönlendirmek için tamamlayıcı olabilir.

5. Domino etkisi: Bölgesel iş düzenlemeleri oluşukça veya mevcut düzenlemeler derinleştirildikçe ve genişletildikçe, bu tür düzenlemelerin dışında kalma fırsatının maliyeti artmaktadır. Bu düzenlemeler sonucunda ticaret üyelere yönlendirilirse, bu düzenlemelerin dışında kalan ihracatçı ülkeler, üye ülkelere yapılan ihracat paylarında önemli bir azalma yaşayacaklardır. İhracatı azaltmaya yönelik aynı teşvik, doğal olarak üye olmayan ülkeleri de bu tür düzenlemelere katılmaya teşvik edecektir. “Bölgesel düzenlemelere yeni bir grup ülke katılır katılmaz, kalan ülkeler kendilerini daha fazla tehdit altında hissetmekte ve yeni grubun üyeliği diğer yabancı ülkelerin üyeliğinde yeni bir aşamayı işaret etmektedir. Bu sözde domino etkisi NAFTA ülkelerinin Avrupa Birliği'ne katılmasında oldukça etkili olmuştur” (Azarkamand, 2015, s. 29-31).

6. Bölgeselcilik ve Yeni Üretim Endüstrileri: Bölgeselcilik bazen yeni endüstrileri desteklemede bir faktör olarak görmektedir. Ülkelerin gelişmekte olan sanayilerini dış

rekabete maruz bırakacak bölgesel düzenlemeler yapılabilir. Özellikle bu rekabet bir anda ve küresel olarak gerçekleşmediği için ve bu tür düzenlemeler üçüncü ülkelere karşı korumacı ticaret politikaları benimseyerek bölgedeki yeni endüstrileri güçlendirip koruyabilmektedir. Bu mantık, “Afrika ve Latin Amerika'daki çoğu bölgesel düzenleme için doğru olmuştur ve bu görüşle oluşturulan bölgesel düzenlemelerin çoğunun en az başarıya sahip olduğunu belirtmek ilginçtir. Ancak önemli olan günümüzde bölgesel düzenlemelerin ve organizasyonların oluşumunun bu faktörden çok az etkilenmesidir” (Sabbagh Kermani, 1996, s. 58).

Bir sonraki konuda Bölgecilik alanlarını genel olarak tartışacağız. Çünkü üretim, savunma ve destek faktörlerinin tümüne tek başına sahip olmayan ülkeler, kolektif yardımlaşma olmadan mümkün olmayan ideallere ulaşmak için ve küreselleşme alanında marjinalleşme korkusuyla, bir izole ülke olarak, bölgecilik ve bölgesel örgütlerin oluşumu ve siyasi işbirliği için çaba sarfetmelidirler; sosyal, ekonomik, güvenlik ve kültürel olarak güvenlik faktörlerini arttırarak, coğrafi bir alanda ekonomik refahlarına neden olurlar ve nihayetinde bu süreçle mevcut zorlukların üstesinden geleceklerdir.

1.5. BÖLGESELCİLİK ALANLARI

Bu bölümde, bölgecilik alanında araştırmacılar tarafından yapılan önceliklendirmeye göre alanlar sırasıyla incelenecektir:

1. Ekonomik alanda bölgeselcilik: Çoğu ülkeler, ekonomik alanlarını diğer ülkelerin ekonomik alanlarıyla bütünleştirerek ve aralarında sağlıklı rekabet yaratarak, bu hedefe daha iyi ve daha fazla ulaşabileceklerini ve ekonomilerinin ve toplumlarının büyümesine ve refahına neden olabileceklerini bulmuşlardır. Karşılıklı bağımlılık yoğunlaştıkça, devletler dünyanın rekabet gücü haline gelmiştir. Bu nedenle, bugün devletler endüstriyel yeniden yapılandırma, ileri teknolojiye araştırma ve geliştirme desteği ve finansal piyasaların kuralsızlaştırılması ile uğraşmaktadır. Ülkelerin ekonomilerini entegre ederken, bunun için bazı noktaların eşitlenmesi ve gözetilmesinin gerekli olduğu koşullar ve parametreler düşünülebilir. Bölgeselleşmenin ekonomik alanda başarılı olabilmesi için fiyat eşitlenmesi ve serbestleştirilmesi (kalite düzeyleri dikkate alınarak) konusunun tartışılması ve ülkelerin ortak planlama ve eylemleri gündemlerine almaları da gereklidir (İki ülkenin ortak sınırında sanayi ve imalat kasabalarının kurulması gibi).

2. Sosyal alanda bölgeselcilik: Bu alan ekonomik alandan daha geneldir. Ekonomik alan daha özel bir alandır, yani ekonomik alana dahil olan kişilerin faaliyetlerini içerir. Ancak ekonomik alanın bileşenlerinin sınırlı olmasına rağmen, toplumun iç seviyeleri ve ülke ekonomisi üzerindeki etkileri daha fazladır. Ancak sosyal alan daha açıktır ve toplumun farklı kesimlerini içerir. Günümüzde, herhangi bir ülkedeki herkes, diğer ülkelerle iyi ilişkilere sahip olmakla ilgilenmektedir, böylece bu ülkelerle kolayca seyahat edebiliyor. Farklı ülkelerin şehirlerini görmek, insanlarıyla yakın konuşup sosyalleşmek, kültürlerini ve geleneklerini tanımak, fikir ve inançları hakkında bilgi sahibi olmak istiyor. Bu tür talepler, özelemler ve çıkarlar, siyasi sınırların sert çiti kırıldığında ve devletler işbirliği yapıp birleştğinde ve farklı kültür, lehçe ve dinlere sahip farklı etnik grupların varlığı ciddi bir engel olamayacağı ve yakınsama yolunda çözümsüz kaldığında gerçekleşecektir. “Dil ve lehçenin birleştirilmesi, bazı ülke yöneticilerinin ve halkının birbirine karşı olumsuz duygularının giderilmesi ve bölgesel spor müsabakalarının düzenlenmesi toplumsal bölgeciliğin kolaylaştırılmasında etkili faktörler arasındadır” (Talei neyarq, 2010, s. 97).

3. Kültürel alanda bölgeselcilik: Alvin Toffler, tarihin dalgalarının çarpışmasından kaynaklanan süreçlere eşlik etme ve bunlara uyum sağlama ihtiyacının bir tür karşılıklı bağımlılığa, siyasi sınırların bulanıklaşmasına ve kültürel değerlerin yaygınlaşmasına yol açtığı küreselleşmeden bahsetmektedir. Son yıllarda bilim ve teknolojiye değişimlerin artan hızına bağlı olarak küreselleşme ivme kazanmıştır. Böyle bir ortamda hükümetler, kendi egemenlikleri dahilinde olup bitenleri, hatta özelde söylediklerini ve yaptıklarını örtbas edemezler. Bu tanımlamalarla diyalog ve müzakere yoluyla ve bölgesel ve küresel işbirliği muhtıraları ve anlaşmaları şeklinde; Uluslararası ilişkilerde savaşı ve şiddeti ortadan kaldırıp, toplumsal dayanışmayı genişletip ve diyalog ve müzakere yoluyla kültürleri ve medeniyetleri birbirine yakınlaştırmaktadır. Bu bağların genişlemesiyle “üye ülkeler arasındaki karşılıklı güvenlik tehditlerinin kapsamının giderek ortadan kalkacağı doğaldır ve ülkeler, kültürel ve sosyal kimliklerini korurken, bazı ortak konularda toprak egemenliğini sınırlayarak, onu ulusötesi bir kuruma emanet ederler ve karşılığında bu birlik ve beraberliğin nimetlerinden yararlanırlar” (Kazemi, 2001, s. 63).

4. Savunma-güvenlik alanında bölgeselcilik: Savunma-güvenlik ve siyasi alanlara göre siyasi olarak daha az hassas olan ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bölgeciliğin başarısından sonra, bölgeselciliğin daha üst seviyelerine geçmek için ortak savunma-

güvenlik anlaşmaları üzerinde düşünmek gerekmektedir. Devletler uzun süredir askeri savunma gücünü artırmanın ve kendisine tahsis edilen bütçeyi azaltmanın bir yolunu bulmaya çalışmaktadır. Bu durumda üye ülke sayısı ne kadar fazla olursa, ayrılan bütçe ve her ülkeye ait kuvvetlerin payı o kadar az ve toplamda ordunun toplam kuvveti daha fazla olacak ve askeri savunma kabiliyeti daha yüksek olacaktır. Dolayısıyla bu amaca ulaşmada erteleme, ülke bütçesinin büyük bir bölümünün israf edilmesinin yanı sıra önemli miktarda insan gücü ve emek enerjisinin de israf edilmesi anlamına gelmektedir.

5. Siyasi alanda bölgeselcilik: Son derece hassas olan bu alan, iktidarların alanı ve devletlerin bürokrasisi ile ilgilidir. Yakınsama konusunda, “yakınsak devletler karar verme yetkilerinin ve iradelerinin bir kısmını ortak bir merkezi organa devretmelidir. Ancak bu eylemin devletlerin gücünü artıracığı söylene de, yöneticiler daha fazla şevk ve rekabetle bir araya gelirdi” (Talei neyarq, 2010, s. 98).

Bölgeselcilik, bölgesel meselelerin ve sorunların ortak yönetimi için çok taraflı mekanizmaların, yapıların ve yapıların kurulması ve güçlendirilmesidir. Çünkü bölgeselleşme, bir sosyal etkileşim süreci ve bir coğrafi alanda bölgesel bir sistem oluşturmak için belirli bir strateji arayışıdır. Bölgeselcilik, bölgesel düzenlemeler çerçevesinde özel davranış kuralları ve düzenlemelerinin formüle edilmesini ve oluşturulmasını da içerir. Bu nedenle, bölgeselcilik, yazılı veya yazılı olmayan anlaşmalar, yürütme anlaşmaları, çok taraflı bölgesel kurumlar, yapılar ve organizasyonlar ve bir dizi prosedür, düzenleme, çatışma ve çözümü yönetmek ve önlemek için bölgesel mekanizmalar gerektirmektedir. Bu nedenle genel bir bakışla bölgeselcilik gereksinimleri aşağıda ele alacağız.

1.6. BÖLGEÇİLİK GEREKSİNİMLERİ

Bölgeselcilik teorileri, 1950'lerde ve 1960'larda Avrupa'da bölgesel örgütlerin yükselişiyle ortaya çıkmıştır. Bu alandaki en önemli teorisyenler Karl Deutsch, Ernst Haas ve Joseph Nye'dir. Avrupa deneyimini kullanan neo-işlevselciler, bölgeçiliği siyasi ve kültürel birliğin, başka bir deyişle yakınsamanın başlangıcı olarak görmektedirler. Neo-İşlevselci görüşü, alandaki diğer teorisyenlere göre Avrupa merkezci görüşlere alternatif yaklaşımları olduğunu savunabileceğimiz Joseph Nye'ye göre, bölgesel

işbirliğinin gerçekleşmesi için dört koşulu göz önünde bulundurulmalıdır (Nye, 1971, s. 56-93):

1. Ekonomik simetri veya birimlerin eşitliği: Nye, ticaret, bölgeselcilik ve gelişmişlik düzeyi arasında doğrudan bir ilişki olduğuna inanmaktadır. Bu uyumluluğun varlığı bölgecilik açısından önemlidir.
2. Elit Değerlerin Olanağı: Seçkinlerin evrimi ne kadar büyükse, bölgesel işbirliğine doğru istikrarlı bir şekilde ilerlemeleri o kadar olasıdır.
3. Çoğulculuk: Tüm üye ülkelerde çoğulculuk ne kadar güçlüyse, süreç ve süreç çalışmasına ilişkin geri bildirim ortak bir bölgesel yanıt için koşullar o kadar büyük olacaktır.
4. Üye Devletlerin uyum sağlama ve yanıt verme yeteneği: Kilit karar vericilerin iç istikrarı ve siyasi birimlerin iç taleplerini karşılama yeteneği ne kadar yüksekse, büyük bir bölgesel birime aktif olarak katılma yetenekleri de o kadar büyük olmaktadır.

Genel olarak, “bölgecilik bir ön işlemdir ve en önemlisi bir bölge ülkeleri arasında belirli tarihsel deneyimlerin varlığıdır. Ülkeler arasındaki ortak sorunlar ve siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal bağların gelişmesi de onları ortak süreçlere sokmaktadır. Bu süreçte dikkat çeken bir nokta, bölgesel yönetime yönelik organizasyonel anlayışın artmasıdır (Camble ve Dayne, 1996, s. 251).

Neo-işlevselcilere göre, “bölgeciliğin doğası ekonomik ve teknik konulara dayansa da, bu eğilim gelecekte artan bölgesel bağımlılıklar nedeniyle siyasi yakınlaşmaya ve bölgesel düzeyde siyasi örgütlerin oluşumuna dönüşebilir” (Camble ve Dayne, 1996). Ülkeler arasında ticari işbirliğine duyulan ihtiyaç arttıkça, bu işbirliğinin organizasyonu ve tutarlılığı da artmaktadır. “Ticarette tarife ve vergilerin düşürülmesi, serbest ticaret bölgelerinin oluşturulması, tek para biriminin belirlenmesi vb. bu formattadır” (Camble ve Dayne, 1996).

Daha spesifik bir bağlamda, şirketlerin ihracata bağımlılığının artması, çok uluslu şirketlerin daha geniş faaliyet göstermesi ve benzer ihracat mallarının değiş tokuşu bölgeciliğin diğer özellikleri olarak belirtilmiştir. “Bu sürecin gerçekleştirilmesi şu koşullara bağlıdır: ülkelerin nispeten eşit düzeyde yetenek ve ekonomik büyümesi, büyük

güçlerin bölgenin genel politikalarına müdahale etmemesi; diğer bir deyişle, uluslararası bir hegemonik gücün olmaması, bölge içi ve bölge dışı ticaretin çeşitlenmesi ve genişlemesi; askeri, siyasi ve ideolojik konular gibi ülkeler arasındaki ilişkilerde diğer değişkenlerin etkisinin olmamasıdır” (Richard, 1997, s. 250).

Bu koşullar, üye ülkelerin iç durumuna (iç siyasi istikrar) ek olarak, orantılı ekonomik büyümeye ve şirketlerin ve ekonomik grupların bu tür bir işbirliğine sahip olma arzusuna dayanmaktadır. Unutulmamalıdır ki ortak kültürel ve sosyal ortaklıklar ile siyasi tarihler bu sürecin konumuna katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda uluslararası sistemin hakim düzeni, özellikle Soğuk Savaş dönemindeki ve Soğuk Savaş sonrasındaki durum, bu sürecin güçlendirilmesinde göz ardı edilmemelidir.

1.7. BÖLGESEL ÖRGÜTLER

Bölgesel bir kuruluş, belirli hedeflere ulaşmak için karşılıklı haklar ve eşitlik temelinde bir araya gelen birkaç komşu ülkeden oluşan uluslararası bir kuruluştur. Bu kuruluşlar, bölgesel işbirliğinin önündeki engellerle yüzleşmek ve bunları çözmek için komşu ülkelerin katılımıyla oluşturulmaktadır. Bu kuruluşlar, diyalog ve müzakere için güven oluşturmak için bir çerçeve sağlayabilir; bölgesel örgütler, ilişkiler kurmak, çıkar ve maliyetleri paylaşmak için geçerli kurallar oluşturarak bir platform olabilir. Ayrıca bölgesel işbirliği stratejilerini analiz etme ve uygulama kapasitesi, eksiklikleri telafi etmek için bölgenin altyapısına yapılan yatırımı desteklemek için fon toplama aracı ve son olarak, anlaşmaların icrai denetimi ve olası ihtilaf ve ihtilafların bastırılması ve kontrolü içindir.

Güvenilir bir bölgesel örgüt kurulmadıkça, bölgesel işbirliği sınırlı olacak ve nihayetinde etkisiz olacaktır. Yirminci yüzyıl ve son yıllarda bölgesel örgütlerin kurulması, yaygınlaşması ve güçlenmesinin en önemli nedenleri şunlardır: Ekonomik işbirliği, ülkeler arasındaki savaş ve çatışmalardan kaçınma ihtiyacı, bilim ve teknolojinin ilerlemesi, iletişimin gelişmesi, ticari ilişkilerin ve insani duyguların geliştirilmesi. Öyle ki bugün bir ülkenin ekonomik, politik ve sosyal izolasyonu onu çağdaş medeniyetten ve başarılarından ayırmaktadır ve mevcut uluslararası sistemi kendi türünde farklı kılan, sadece üye devletlerin yanında yer alan bölgesel örgütlerin varlığı değil, aynı zamanda

bu örgütlerin ekonomik ve sosyal işlerin yönetimi üzerinde bıraktıkları etkidir. Konuyu daha iyi anlamak için, organizasyon ve hedefler açısından farklılık gösteren birkaç bölgesel organizasyona bakmak en iyisidir.

1.7.1. Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO)

Şanghay İşbirliği Örgütü (Şekil 1), çok taraflı güvenlik, ekonomik ve kültürel işbirliği için kurulmuş devletler arası bir organizasyondur. Bölgedeki ABD ve NATO etkisini dengelemek amacıyla 2001 yılında Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan liderleri tarafından kurulmuştur. Şanghay Örgütü'ndeki ana ve belirleyici rolü Çin ve Rusya tarafından oynanmaktadır. Şanghay İşbirliği Örgütü aslında 1996 yılında kurulmuş ancak Özbekistan'ın üye olmasından sonra Şanghay İşbirliği Örgütü adını alan Şanghay 5'in yeni yapısıdır. 10 Temmuz 2015'te örgüt, Hindistan ve Pakistan'ın katılmalarını kabul etmiştir ve iki yıldan kısa bir süre içinde iki ülke tam üyelik için tüm koşulları karşılayarak ve iki ülke Örgüt Liderler Zirvesi'nde Şanghay İşbirliği Örgütü'ne katılarak Kazakistan'ın başkenti Astana'da Temmuz 2017'de kabul edilmiştir. Kuruluşundan bu yana bu örgütün bölgede rolü artmıştır. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve eski Varşova Paketi'nden farklı olarak, henüz çok taraflı bir savunma anlaşması değildir.

Şanghay İşbirliği Örgütü, büyük güçlerin Orta Asya'nın jeopolitik bölgesi üzerindeki rekabetinden ortaya çıkmıştır. Örgütün asıl amacı, Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki sınırı askerden arındırmaktı. Şanghay 5 Grubu 26 Nisan 1996'da Kazakistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan'ın o zamanki liderleri tarafından "sınır bölgelerinde askeri güveni derinleştirmek için bir anlaşma imzalayarak kurulmuştur. 24 Nisan 1997'de Moskova'da "sınır bölgelerindeki askeri güçleri azaltmak" için bir anlaşmayı yeniden imzaladılar. Şanghay Zirvesi 1998'de Almatı'da (Kazakistan), 1999'da Bişkek'te (Kırgızistan) ve 2000'de Duşanbe'de (Tacikistan) yapılmıştır. Grup 2001 yılında Çin'in Şanghay kentinde bir araya gelip İlk toplantıda Özbekistan'ı yeni üye olarak kabul edilmiş ve grubun adı etkin bir şekilde "Shanghai 6" olarak değiştirilmiştir. Ardından, 15 Haziran 2001'de üye ülkelerin liderleri bir toplantıda işbirliği düzeyini artırmak amacıyla "Şanghay İşbirliği Örgütü"nü kurulduğunu duyurdular. Üye

devletlerin liderleri Haziran 2002'de Rusya'nın St. Petersburg kentinde bir araya gelerek örgütün tüzüğünün hedefler, yapı ve stratejiler de dahil olmak üzere ayrıntılarını tartışmışlardır. Bu anlaşmadan sonra örgütün varlığı uluslararası hukuk açısından pratik olarak tanınmıştır.

Şekil 1- SCO üye ülkeleri

Kaynak: Şanghay İşbirliği Örgütü Resmi Sayfası

Asıl üyelere ek olarak Moğolistan örgüte ilk olarak 2004 yılında, bir yıl sonra İran, Pakistan, Hindistan ve Afganistan 2012'de, ardından Beyaz Rusya gözlemci üye olarak katılmıştır. Daha sonra İran asıl ve daimi üye olmuştur. SCO'nun altı diyalog ortağı vardır: Azerbaycan Cumhuriyeti, Ermenistan Cumhuriyeti, Kamboçya Krallığı, Nepal Federal Demokratik Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti ve Demokratik Sosyalist Sri Lanka Cumhuriyeti².

Şanghay İşbirliği Örgütü güvenlik, enerji, kültür ve ekonomi gibi çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir. Orta Asya'daki güvenlik sorunları, özellikle terör, ayrılıkçılık ve aşırılık, örgütün genel olarak ana kaygılarıdır. Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) Bölgesel

² http://eng.sectesco.org/about_sco/ 10.10. 2021 tarihinde erişilmiştir.

Terörle Mücadele Yapısı, Haziran 2004'te Özbekistan'ın Taşkent kentinde düzenlenen bir toplantıda hazırlanmış ve onaylanmıştır. Örgüt, 2006 yılında bölgesel bir anlaşma çerçevesinde üye devletlerinin sınırları boyunca uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele edeceğini duyurmuştur. Gregory Leninov, Nisan 2006'da SCO'nun (NATO veya eski Varşova Paketi'ne benzer) bir askeri örgüt olma niyetinde olmadığını açıklamıştır. Ancak büyüyen terör, ayrılıkçılık ve aşırıcılık tehdidine karşı üye devletlerin ordularının güç kullanması gerekebileceğini kabul etmiştir. Bu bağlamda, üye ülkeler çeşitli ortak askeri tatbikatlar düzenlemiştir. İlk askeri tatbikat 2003 yılında Kazakistan ve Çin'de iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Taraf Devletler Arasındaki Ekonomik İşbirliği Çerçeve Anlaşması ilk olarak 23 Eylül 2003 tarihli bir toplantıda hazırlanmış ve imzalanmıştır. Toplantıda Çin Başbakanı, örgüt içinde bir serbest ticaret bölgesi kurmak için uzun vadeli bir plan önermiştir. Bu teklifte, üye ülkeler arasındaki ticaret seviyesini artırmak için birkaç kısa vadeli strateji de önerdi. Teklitten bir yıl sonra, 23 Eylül 2004'te üye ülkeler arasındaki ticareti artırmaya yönelik yüz özel programı içeren bir belge imzalanmıştır. 25 Ekim 2005'teki Moskova Zirvesi'nde Örgüt Genel Sekreteri, Örgüt'ün ortak enerji projelerinin yüksek önceliğe sahip olduğunu belirtmiştir. Bu projeler, petrol ve gaz sahalarının keşfini, çıkarılmasını ve işletilmesini ve üyeler tarafından tatlı su kaynaklarının ortak kullanımını içermektedir. Bu toplantının bir diğer önemli başarısı, örgüte üye ülkeler arasında ortak bir bankacılık konseyi kurulmasına ilişkin anlaşma olmuştur. Bu ortak bankacılık konseyinin kurulmasının amacı, örgütün ortak projelerinin uygulanması için gerekli sermayenin sağlanmasını kolaylaştırmaktır.

Anlaşmanın ardından, SCO Ortak Bankacılık Konseyi'nin ilk toplantısı 30 Kasım 2006'da Çin'in Pekin kentinde yapılmıştır. Ardından Kazakistan'ın başkenti Almatı'da "Şanghay İşbirliği Örgütü: Başarılar ve Perspektifler" adlı uluslararası konferans düzenlenmiştir. Konferansta Rusya Dışişleri Bakanlığı temsilcisi, Rusya'nın "Enerji Kulübü" adında uluslararası bir organizasyon kurmayı düşündüğünü duyurmuştur. Rus hükümeti, Kasım 2007'de Moskova'da yaptığı toplantıda Enerji Kulübü'ne olan bağlılığını yeniden teyit etti. Kültürel işbirliği, SCO çerçevesinin bir parçasıdır. İlk kez, Örgüte üye ülkelerin Kültür Bakanları, 12 Nisan 2002'de Pekin Zirvesi'nde ortak bir kültürel işbirliği belgesi imzalamışlardır. Ortak kültürel işbirliğini hızlandırmak için

organizasyon üyeleri 2005 yılında Kazakistan'ın Astana şehrinde ortak bir festival ve sergi düzenlemiştir.³

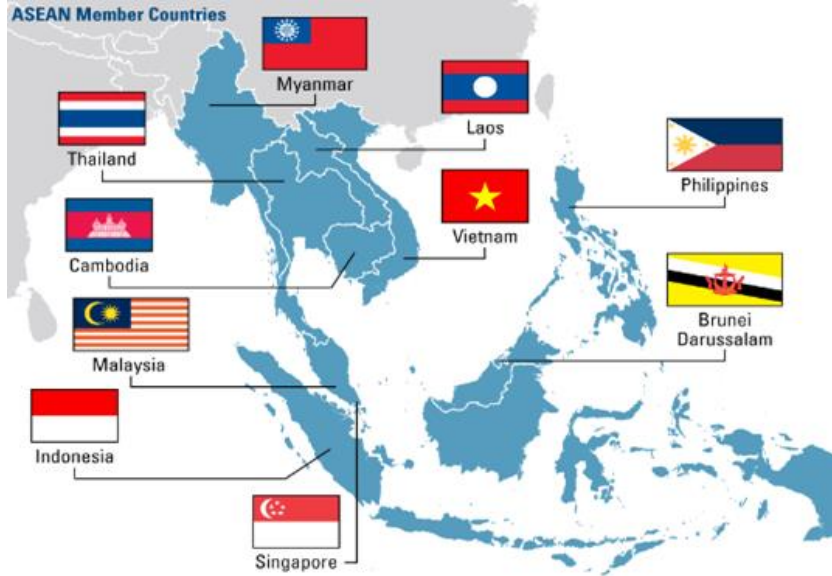
1.7.2. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN)

Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (Şekil 2), daha çok ASEAN kısaltmasıyla bilinir, Güneydoğu Asya'da uluslararası bir siyasi, ekonomik ve kültürel kuruluştur. On ülke, ekonomik dayanışma ve devletler arası işbirliği için birlikte çalışan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği üyesidir. Örgütün 1967 yılındaki ana hedefleri, ekonomik büyümeyi hızlandırmak, sosyal ilerlemeyi iyileştirmek ve Güneydoğu Asya'da güvenlik ve huzuru sağlamaktır. ASEAN bölgesi yaklaşık 4.400.000 kilometrekarelik bir alanı kaplıyor ve 500 milyonun üzerinde bir nüfusa sahiptir. ASEAN'da ekonomi alanında yürütülen başlıca projeler, küresel ekonomide bu Örgüte üye ülkeler arasındaki ticaretin geliştirilmesi ve örgüte üye ülkeler arasında ortak araştırmalar yapılmasıdır. Örgüt, 8 Ağustos 1967'de Tayland, Singapur, Filipinler, Malezya ve Endonezya tarafından kurulmuştur. Vietnam, Myanmar, Laos, Kamboçya ve Brunei katıldı. ASEAN, siyasi ve ekonomik büyümeye ek olarak, sosyal ilerlemeyi, üye ülkeler arasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin geliştirilmesini ve bölgenin sorunlarının çözümüne yönelik stratejilerin tanımlanmasını da vurgulamaktadır⁴.

Şekil 2- ASEAN üye ülkeleri

³ <https://www.tabnak.ir/fa/tags/67787/1/> 12.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

⁴ <https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/> 13.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

Kaynak: <http://politikaakademisi.org/2017/08/11/birlikten-dogan-guc-asean/>

ASEAN'ın oluşumundan önce, 1961'de Tayland, Malezya ve Filipinler'den oluşan Güneydoğu Asya Birliği adlı bir örgüt kurulmuştur. ASEAN, Tayland, Singapur, Filipinler, Malezya ve Endonezya Dışişleri Bakanları tarafından Bangkok Deklarasyonu'nun imzalanmasının ardından 8 Ağustos 1967'de kurulmuştur⁵. Tabii ki, Bangkok Deklarasyonu artık ASEAN Deklarasyonu olarak bilinmektedir. Bu kurumun oluşmasının temel nedeni, örgüte üye ülkelerin ekonomik ilerlemeye duydukları susuzluk ve bir yandan da komünizm korkusuydu. ASEAN'a Brunei 1984'te, 1995'te Vietnam, 1997'de Laos ve Myanmar ve 1999'da Kamboçya'da katılmıştır. 1970'lerde Asya ülkelerindeki güç değişimi ve Vietnam Savaşı sonrasında ASEAN dinamik ve başarılı bir ekonomik büyüme yaşadı ve Vietnam 1979'da Kamboçya'yı işgal ettiğinde bile kararlı bir şekilde karşılık verebilmiştir. İlk ASEAN Zirvesi 1976'da Endonezya'nın Bali kentinde yapıldı ve bu sırada çeşitli endüstriyel projeler üzerinde anlaşmaya varıldı ve Concorde Deklarasyonu ile Mutabakat ve İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır. 1980'lerde Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, ASEAN siyasi istikrarı eskisinden daha fazla vurgulamış ve 1990'lara gelindiğinde güvenlik önlemlerinin uygulanmasında ve bölge ekonomisinde lider bir güç olarak ortaya çıkmıştır. 1992 yılında ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi (AFTA) kurulmuştur. Bu politika kapsamında, ASEAN ülkelerinin küresel rekabet piyasasına girebilmeleri için gümrük tarifeleri kademeli olarak düşürüldü ve 28

⁵ <https://asean.org/what-we-do/> 13.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

Ocak 1992'de Singapur'da onaylanmıştır. 15 Aralık 2008'de ASEAN üyeleri, Kasım 2007'de kabul edilen Şart'ın hükümlerini uygulamışlardır. Tüzük hükümlerine göre ASEAN yasal hale gelmiş ve 500 milyon insan için bir serbest ticaret bölgesi oluşturulmuştur. ASEAN Tüzüğü'nün kabul edilmesiyle örgüt, Avrupa Birliği'ne benzer bir şekil almıştır⁶.

ASEAN, bölgede ekonomik büyümenin, sosyal dayanışmanın ve kültürel kalkınmanın hızlanmasını vurgulamaktadır. Ayrıca, Birliğin tüm üye ülkelerinde siyasi istikrar için çaba gösterir ve üyeleri ortak konularda işbirliği geliştirmeye teşvik etmektedir. ASEAN ayrıca vatandaşlarının rahatı ve esenliği için etkili tarım yöntemlerini ve endüstriyel süreçleri kullanmaya özel bir önem vermektedir. Bu organizasyon, eğitim ve araştırma enstitüleri aracılığıyla bölgenin bilimsel verimliliğini artırmaktadır. Son olarak, ASEAN, hedeflerine ulaşmak için uluslararası kuruluşlarla olan ilişkisini genişletmektedir.

ASEAN Siyasi Güvenlik Bölümü, bu organizasyonun temel ve önemli parçalarından biridir. 28 Ocak 1992'de ASEAN, en düşük gümrük tarifelerine sahip üye ülkeler arasında mal ihracatını ve ithalatını kolaylaştıran bir serbest ticaret bölgesi kurmuştur. Vietnam, Laos, Myanmar ve Kamboçya, gümrüksüz tarife politikasının genişletilmesini periyodik olarak vurguladılar. ASEAN daha sonra üyeleri küresel pazardaki rekabet alanına getiren, bölgede eşit kalkınmaya ve örgüte üye ülkelerin küresel ekonomiye entegrasyonuna yol açan bir pazar ve üretim üssü yaratmıştır. 2010 yılına kadar Tayland, Singapur, Filipinler, Malezya, Endonezya ve Myanmar gümrük tarifelerini %99,65'e, geri kalan ülkeler ise gümrük vergilerini %98,86'ya indirmiştir. 2013 yılında ASEAN gayri safi yurtiçi hasıla 2,4 trilyon dolardı; ASEAN tek bir ülke olsaydı, bu GSYİH miktarıyla dünyanın en büyük yedinci, Asya'nın en büyük üçüncü ekonomisi olabilirdi⁷.

ASEAN'ın 2050 yılına kadar dünyanın dördüncü büyük ekonomisi olacağı tahmin ediliyor. Singapur'un İnsani Gelişme Endeksi 0,912 civarındadır ve bu da onu vasıflı bir işgücü için ideal bir yer haline getirmektedir. Herhangi bir ülkedeki başarıyı ölçmek için bir bileşik endeks olan İnsani Gelişme Endeksi (İGE), insani gelişmenin üç temel

⁶ <https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/> 15.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

⁷ <https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/> 15.10.2021 tarihinde erişilmiştir

kriterine dayanmaktadır: uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim ve uygun yaşam standardı. İnsani Gelişme Endeksi'nin sayısal değeri sıfır ile bir arasındadır. İnsani Gelişme Endeksinin değeri, her ülkenin mümkün olan en yüksek değere, bire ne kadar ulaştığını gösterir ve ayrıca ülkeler arasında karşılaştırmalara izin vermektedir. Brunei ayrıca 0,856 ile çok yüksek bir insani gelişme endeksine sahiptir. Ortalama ASEAN insani gelişme endeksi 0,726'dır ve bunun insani gelişme endeksi 0,684 olan Endonezya, ASEAN ortalamasından biraz daha yüksektir. Filipinler, Vietnam, Laos ve Kamboçya'nın İnsani Gelişme Endeksi sırasıyla 0,668, 0,666, 0,575 ve 0,555'tir. En düşük ASEAN insani gelişme endeksi 0,536 olan Myanmar'dır.

ASEAN, üye ilişkilerini geliştirmek için kültür, spor ve eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Kuruluşun doğal kaynaklarını korumak için Kinabalu Milli Parkı gibi alanlar da vardır. 2011 yılında, ASEAN üye devletlerinin başkanları FIFA'dan 2030 FIFA Dünya Kupası'na tek bir ülke olarak ev sahipliği yapması için ASEAN'a yetki vermesini istemiştir.

Turizm sektöründe ASEAN, organizasyona üye ülkeler arasında vizesiz seyahat etmeyi mümkün kıldı, böylece seyahat ve turizm endüstrisinde olumlu değişiklikler görebilir ve verimliliği artırabiliriz. 2010 yılında, ASEAN turistlerinin neredeyse %43'ü bu ülkelerdendi. Turizm sektörünün bir yan kuruluşu olan ASEAN, Avustralya, Yeni Zelanda, Hong Kong, Japonya, Kuzey Amerika, Birleşik Krallık ve Almanya'daki turizm düzenlemelerini de değerlendirmiştir. 2012 yılında, ASEAN gayri safi yurtiçi hasılasının yaklaşık yüzde 4,6'sı doğrudan turizm endüstrisinden ve yüzde 10,9'u dolaylı olarak gelmiştir. Turizm doğrudan 9,3 milyon kişiyi ve dolaylı olarak 25 milyon kişiyi istihdam etmektedir⁸.

⁸ <https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/> 20.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

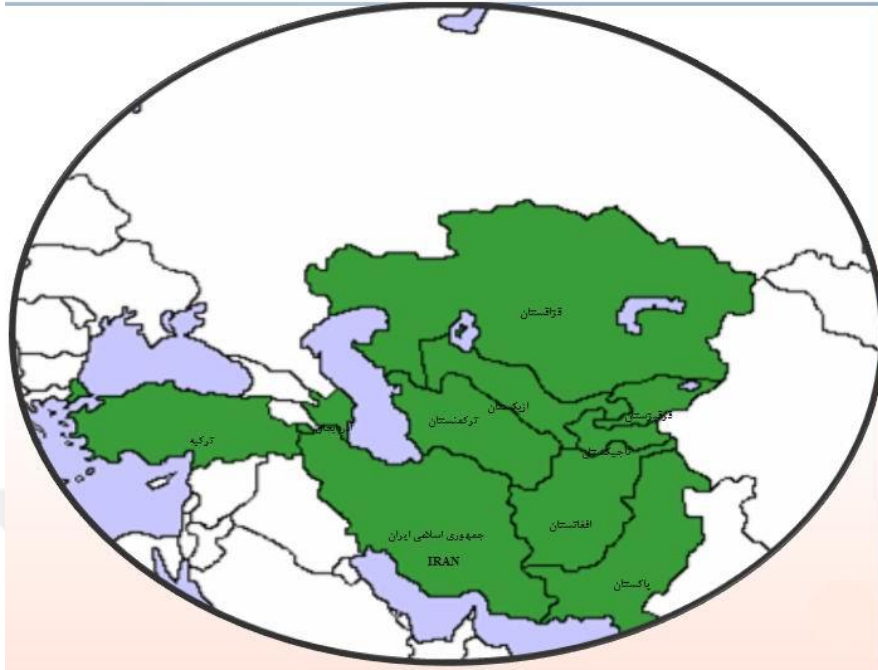
1.7.3. Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO)

Ekonomik İşbirliği Örgütü (Şekil 3), Rusya'yı Basra Körfezi'ne ve Çin'i Avrupa'ya bağlayan 460 milyondan fazla nüfusu ve 8 milyon kilometrekareyi aşan Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya, Orta Doğu ve Güney Asya'dan ülkeleri kapsayan hükümetler arası bir bölgesel örgüttür. Örgütün genel amacı, Üye Devletlerin ve bir bütün olarak Bölgenin sürdürülebilir ekonomik kalkınmasıdır. 1964 yılında İran, Pakistan ve Türkiye tarafından Kalkınma için Bölgesel İşbirliği (RCD) olarak kurulan Örgüt, 1985 yılında “ECO” olarak yeniden adlandırılmıştır. 1992 yılında ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Afganistan İslam Cumhuriyeti ve altı eski Sovyet Cumhuriyeti, yani Azerbaycan Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgız Cumhuriyeti, Tacikistan Cumhuriyeti, Türkmenistan ve Özbekistan Cumhuriyeti de katıldı. ECO, Asya ve ötesindeki en büyük bölgesel bloklardan birini oluşturan organizasyondur. Yaklaşık son otuz yıldır, ECO Üye Devletleri ortak çabalarıyla bölgesel kalkınmanın hızını artırmak için işbirliği yapmaktadırlar. Ortak kültürel ve tarihi yakınlıkların yanı sıra, umutlarını ve isteklerini somut bir gerçeğe dönüştürmek için kararlılıklarını daha da güçlendirmek için mevcut altyapı ve iş bağlantılarını kullanabildiler. Mart 2017'de, İslamabad'daki 13. Zirvesinde Üye Devletlerin Devlet Başkanları/Hükümet Başkanları, gelecek yıllarda ECO'nun ana yönlerinin çizildiği “ECO Vizyon 2025”i onaylamıştır. 14. ECO Zirvesi 'COVID-19 sonrasında Bölgesel Ekonomik İşbirliği' teması altında, 4 Mart 2021 tarihinde fiilen toplanmıştır. Üye Devletlerin Devlet Başkanları/Hükümet Başkanları, COVID-19 sonrasında bölgedeki kalkınma sürecini ilerletmeyi amaçlayan çeşitli önemli girişimler tavsiye etmiştir⁹. Zirve, genel yönergeleri benimsemek için her iki yılda bir düzenlenmektedir. Kurumun en üst karar alma ve politika yapma organı olan Bakanlar Kurulu yılda bir kez toplanmaktadır. Daimi Temsilciler Konseyi, Bakanlar Kurulu'nun yürütme organıdır ve her ay Tahran'daki büyükelçiler düzeyinde toplanmaktadır. Bölge Planlama Konseyi, üye ülkelerin planlama örgütlerinin başkanları düzeyinde yılda bir kez toplanır ve örgütün amaçlarına ulaşmak için pratik planlar geliştirmek, geçmiş planları gözden geçirmek ve bölgesel kurumların oluşumunu önermek gibi görevlerden sorumludur¹⁰.

⁹ https://www.eco.int/general_content/86055-History.html?t=General-content 20.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

¹⁰ <https://diat.ict.gov.ir/fa/inter/2/10/eco-> 21.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

Şekil 3- ECO üye ülkeleri

Kaynak: İran İslam Cumhuriyeti İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı:

<https://diat.ict.gov.ir/fa/inter/2/10/eco->

Sürdürülebilir ekonomik kalkınma için koşulların iyileştirilmesi ve insanların yaşam standartlarının ve refahının artırılması,

- Bölge içi ve bölgeler üstü ticareti genişletmek ve ticaret engellerini kaldırmak,
- Bölge ülkeleri arasındaki ticareti dünya ticareti ile bütünleştirme ve ekonomik, sosyal, kültürel, teknik ve bilimsel işbirliğini teşvik etme çabaları,
- Ulaşım ve iletişim altyapısının geliştirilmesi,
- Ekonomik liberalleşmeye vurgu yaparak kamu ve özel sektör yakınsamasının geliştirilmesi,
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve doğal kaynakların işletilmesi için ortak bir program geliştirmek ECO'nun temel hedefleridir¹¹.

¹¹ <https://diat.ict.gov.ir/fa/inter/2/10/eco-> 25.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

1.7.4. Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP)

Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Komisyonu, 28 Mart 1947'de Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından kurulmuştur. Yirmi yedi yıl sonra, 1 Ağustos 1974'te komisyonun adı, Komisyonun faaliyetlerine yeni boyutlar sağlamak için ECAFE'den ESCAP (Asya-Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu Bilgi Ağı) olarak değiştirilmiştir. ESCAP, BM'nin beş bölgesel komisyonundan biridir. 1993 sonunda Asya-Pasifik İstatistik Yıllığı'nda yayınlanan verilere göre, İran dahil 54 ülke ESCAP'un bölgesel üyeleri ve bağlı kuruluşlarıydı. ESCAP'un ana rolü, Asya-Pasifik ülkelerinin kalkınması için gerekli tesislerin oluşturulmasına katılım olarak kabul edilebilir. Bu faaliyetler, bu ülkelerdeki duruma veya dünyadaki diğer ülkelere kıyasla ekonomik faaliyetlerin seviyesini yükseltmeye ve yaşam standardını yükseltmeye vurgu yapan sosyal yönleri içermektedir. Ayrıca, Komisyon, öncelikle belgelerin toplanmasından, gerekli çalışma ve araştırmaların yürütülmesinden ve devletlere danışmanlık hizmeti verilmesinden sorumludur ve teknik işbirliği programlarının planlanması ve düzenlenmesine katılır ve bu ülkelerdeki bölgesel projelerin yürütücü temsilcisidir. ESCAP, tarımsal kalkınma, kalkınma planlaması, sanayi, konut ve teknoloji, doğal kaynaklar, nüfus, sosyal kalkınma, istatistik, ticaret, nakliye, ulaşım ve iletişim gibi alanlarda dokuz yasal komiteye sahiptir. Yıllık bakanlık düzeyindeki ESCAP toplantıları genellikle Tayland'ın başkenti Bangkok'ta ve bazen üye ülkelerden birinde yapılır. Bu toplantılara tüm üye devletlerin ve bağlı ülkelerin temsilcileri katılmaktadır¹².

Gelişmiş üye ve üye olmayan ülkelerin deneyimlerinden yararlanılarak ve bölgesel işbirliklerinin artırılmasıyla sürdürülen ESCAP'un temel amacı üye ülkelerin ekonomik kalkınması ve büyümesi ve sosyal koşullarının iyileştirilmesi olmuştur. Bu hedeflere ulaşmak için ESCAP faaliyetleri ve programları şunlardır:

1- Üyeler arasındaki ortak sorunları tanımak ve halkların yaşam standartlarını yükseltmek için ülkeler arasında ekonomik, teknik, kültürel ve sosyal işbirliğini kolaylaştırmak,

¹² <https://library.razavi.ir/aqlibraries/fa/45989/> 27.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

2- Çeşitli ekonomik ve sosyal alanlarda tartışma ve görüş alışverişi için olanaklar ve uygun ortam yaratmak,

3- Üyelerin istek ve çabalarına göre gerekli yardımın Kapsam dışı kaynaklardan sağlanabilmesi için teknik yardım ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması,

4- Bölgede ekonomik ve sosyal bilgi alışveriş merkezlerinin kurulması,

Bu faaliyetler, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) dahil olmak üzere diğer BM kuruluşlarıyla yakın işbirliği içinde yürütülmektedir. Bu komisyonun en önemli programları şunlardır:

1- Ulaşım ve iletişim ağının geliştirilmesi ve Asya ile Avrupa arasında köprü olacak yaklaşık 63 bin kilometre uzunluğunda Asya karayolunun oluşturulması,

2- Liman geliştirme programları ve su yollarının çeşitli alanlarda taranması, liman tesislerinin daha fazla kullanılması, limanların ve deniz taşımacılığının eğitim konuları¹³,

Asya-Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu şu anda 49 ortak üyeye sahiptir ve faaliyet alanı, farklı zenginlik seviyelerine ve farklı ideolojilere sahip farklı ülkeleri bir araya getirmiştir. Bu çeşitlilik, diğer bölgeler arası anlaşmalar yoluyla üye devletler arasında daha yakın işbirliğine yol açmıştır. Bu açıdan bakıldığında, ESCAP üyeleri aşağıdaki farklı kategorilerde bulunabilir:

1- Okyanus Meclisi

2- ASEAN Birliği

3- SAARC Birliği

4- Hindistan ve Çin

ESCAP üyeleri arasında Afganistan, Ermenistan, Avustralya, Azerbaycan, Bangladeş, Butan, Brunei Sultanlığı, Kamboçya, Çin, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Fiji, Fransa, Gürcistan, Hindistan, Endonezya, İran İslam Cumhuriyeti,

¹³ <http://portalhamlonaghl.ir/fa/37577> 28.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

Japonya, Kazakistan, Kiribati, Kırgızistan, Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti, Malezya, Maldivler, Marshall Adaları, Mikronezya Federal Devletleri, Moğolistan, Myanmar, Nauru, Nepal, Hollanda, Yeni Zelanda, Pakistan, Palau, Papua Yeni Gine, Filipinler, Kore Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Samoa, Singapur, Solomon Adaları, Sri Lanka, Tacikistan, Tayland, Doğu Timor, Tonga, Türkiye, Türkmenistan, Tuvalo, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Amerika Birleşik Devletleri, Özbekistan, Vanuatu ve Vietnam yer almaktadır.¹⁴

1.7.5. D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (D-8)

Küresel ticaretin ve ekonominin büyümesini ve gelişmesini artırmak için ticareti serbestleştirmeye yönelik küresel çabaların ardından, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaret hacmini artırmanın bir yolu olarak bölgesel ekonomik gruplaşmalar ortaya çıkmıştır. D-8 Grubu, 15 Haziran 1997'de, Türkiye, İran, Mısır, Malezya, Endonezya, Nijerya, Bangladeş ve Pakistan gibi gelişmekte olan İslam ülkelerinin katılımıyla, Necmettin Erbakan'ın önerisiyle kurulmuştur. İlk zirve, sanayileşmiş ve ekonomik olarak güçlü sekiz ülkeden oluşan G-8 grubuna karşı bir girişim olarak üye ülkelerin küresel ekonomideki konumlarını tanıtmak, iş fırsatları yaratmak ve insanların yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla İstanbul'da yapılmıştır.

Aslında bu grup, gelişmekte olan İslam ülkeleri arasında güçlü ekonomik ilişkiler kurmak ve dünya pazarlarındaki etkilerini güçlendirmek için oluşturulmuş bölgesel paktlardan biridir. Bu grubun genel amaçları; gelişmekte olan ülkelerin küresel ekonomideki konumlarını güçlendirmek ve geliştirmek, ticari ilişkilerde çeşitlendirmek ve yeni fırsatlar yaratmak, uluslararası karar alma süreçlerine katılımı artırmak, daha iyi yaşam standartları ve toplum refahını sağlamaktır. Üye ülkeler ve ekonomik ve sosyal kalkınma şu ilkelere dayanmaktadır: çatışma yerine barış, çatışma yerine diyalog, sömürgecilik yerine işbirliği, ikili yöntemler yerine adalet, ayrımcılık yerine eşitlik ve baskı yerine demokrasi¹⁵.

¹⁴ <https://www.unescap.org/about/member-states> 30.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

¹⁵ <https://developing8.org/about-d-8/purposes-objectives/> 03.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

Şekil 4- D-8 Ülkeleri

Kaynak:D-8 Remi sayfası

D-8 biçimindeki işbirliği, uluslararası arenada koordinasyon ve siyasi danışma dahil olmak üzere tüm alanları ve ayrıca aşağıdaki alanlarda işbirliğini içerecektir: Ticaret, sanayi, iletişim, finans, bankacılık ve özelleştirme, kırsal kalkınma, bilim ve teknoloji, kırsal kaynakların geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması, tarım, enerji, çevre, sağlık, turizm, kültür ve eğitim. Bu hedeflere ulaşmak için finansal kaynakları artırmak, serbest piyasayı güçlendirmek için uluslararası bir makroekonomik çerçeve oluşturmak, Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik teknolojik hareketliliğin teşvik edilmesi ve üyelerin uluslararası ekonomi ve ticaret alanındaki sorunlarını çözmek için ekonomik kapasitelerinin artırılması D-8 liderleri tarafından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, sanayileşme, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve özel sektör ile kamu sektörü arasında faydalı ortaklık için önerilen bir çözüm olarak sağlıklı ve sürdürülebilir bir büyüme sağlamak için üyelerin ekonomik engellerini kabul ederek sağlam ve ilkeli bir makroekonomik yönetimin kurulması, Mevcut ticaret engellerini ortadan kaldırmaktadır. Grubun uluslararası karar alma sürecindeki payını artırmak için sekiz üye ülkenin yeteneklerine dayalı ortak çaba ve çok taraflı koordinasyon yoluyla yeni bir grup olarak vurgulanmış ve onaylanmıştır. D-8'in küresel bir forum olması ve üyeliğinin amaç ve

ilkelerine bağılı diğerk gelişmekte olan ÷lkelere açık olması dikkat çekicidir. Ayrıca İslam Konferansı Teşkilatı başta olmak üzere diğerk uluslararası kuruluşlarla ilişkilerin kurulması için uygun bir yöntem oluşturulacaktır.

Gelişmekte olan İslam ÷lkeleri Sekizli Grubu'nu (D-8) oluşturmanın amaçlarından biri, bu ÷lkeler grubunu ve aralarındaki ticaret işbirliğini geliştirmeye yardımcı olmak olmuştur. Ancak son on yılda bu ÷lkeler arasındaki ticaret rakamlarının karşılaştırılması, bu grubun oluşumuyla birlikte üyeler arasındaki ticaretin önemli ölçüde büyümediğini ve bu grup ÷lkelerin ticaret hacminin, anlaşma dışı ÷lkelerle olan ticaret hacminin büyümelerinden daha fazla arttığını göstermektedir. D-8 üyesi ÷lkeler sanayi, tarım ve yoksullukla mücadele alanlarında ilişkiler ve işbirliği geliştirmek için yola çıkmıştır. Ancak bu grup, 950 milyonu aşan nüfusa, 400 milyon aktif çalışana ve devasa yatırım fırsatlarına sahip olmasına rağmen, üye ÷lkelerin ekonomik durumunu iyileştirmek amacıyla üyeler arasındaki ekonomik işbirliğini artırmak için etkin ve ciddi adımlar atamamıştır.

Bu grubun üye ÷lkeleri ortak bir dine sahiptir ve hepsi ekonomik olarak gelişmekte olan ÷lkelerdir. Ancak siyasi çıkarlar açısından, sosyal meseleler ve ÷lkelerinin geleceğine yönelik ekonomik planlamalar farklı durumlarda ve bu, aralarında görüşlerin paylaşılmasını ve çıkarların bir araya getirilmesini zorlaştırmaktadır¹⁶.

Kısacası bu bölümde, uluslararası ilişkiler ve bölgesel çalışmalar alanındaki önemli yaklaşımlardan biri olan konstrüktivizm yaklaşım vurgulanarak, uluslararası ilişkilerde yakınsama ve bölgecilik kategorisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak konstrüktivizmin teorik temellerini açıklamıştır. Daha sonra bu yaklaşımın bölgecilik ve bölgesel yakınsama konusundaki tutumu ve bölgecilikte ve özellikle bölgeselleşmenin derinleşmesi ve kurumsallaşmasında ve bölgesel yakınsamada etkili faktörler olarak kabul edilen unsur ve değişkenler bu yaklaşım tarafından ele alınmış ve kavramsallaştırılmıştır. Son olarak, bu yaklaşımın bölgesel çalışmalar ile yakınsama ve bölgecilik alanında yeni bir ufuk açabildiği belirtilmektedir. Öyle ki günümüzde yakınsama ve bölgecilikle ilgili çalışmalar ve özellikle karşılaştırmalı analiz alanında önemli yaklaşımlardan biri haline gelmiştir. Bir sonraki bölümde SAARC'ın kuruluş

¹⁶ <http://iail.blogfa.com/post/22> 05.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

tarihi, kuruluş nedenleri, amacı ve SAARC'ın bölgesel örgüt olarak idari yapısı açıklanacaktır.

2. BÖLÜM SAARC

Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü (SAARC), ekonomik büyümeyi hızlandırmak için ekonomik ve siyasi işbirliğini artırmayı amaçlayan, Güney Asya bölgesini ekonomik bir merkeze dönüştürmek ve bölgenin tüm potansiyelini sosyal ve tarımsal kalkınma programlarını hızlandırmak için kullanmak, uyuşmazlıkların müzakeresi ve üye devletler arasında uluslararası konularda işbirliğinin güçlendirilmesini amaçlayan bölgesel kuruluşlardan biridir. Örgüt, birlik çerçevesinde ve eşit egemenlik, toprak bütünlüğü, siyasi bağımsızlık ve diğer devletlerin iç işlerine karışmama ilkelerine saygı temelinde işbirliğini genişletmeyi amaçlamaktadır. Ancak başlangıçta kendisi için belirlediği yüksek ilke ve hedeflere rağmen, uygulamada toprak ve sınır anlaşmazlıkları (Hindistan-Pakistan ve Pakistan-Afganistan anlaşmazlıkları) gibi antlaşma kapsamındaki bölge dışı ülkelerle ilişki unsurları nedeniyle, müdahale, bölgedeki dengesiz güç yapısı, üye devletlerin iç istikrarsızlığı ve SAARC Antlaşması üyelerinin coğrafi konumu, bölgesel entegrasyonun sağlanmasını zorlaştırmıştır. Bu bölüm SAARC örgütünü incelemeye ve bu birliğin idari çerçevesini ve örgütlenmesini belirlemeye ve tüm konuyu bölgeler doğrultusunda analiz etmeye çalışmaktadır.

2.1. SAARC'IN KURULUŞ TARİHİ

Bazı araştırmacılara göre “bölgesel bir çerçevenin oluşması ve Asya'da varlığı uluslararası sistemin daha eski ve sömürge dönemlerine kadar uzanmaktadır” (Duara, 2010). Milliyetçilik, Soğuk Savaş ve bölgeselcilüğün ilk dalgası gibi eğilimler, eşzamanlı bir yapısal ilişki içinde 1945'ten 1970'e kadar uzanmaktaydı. Bu durum yavaş yavaş, güvenlik alanında bölgesel işbirliği başlamış ve ekonomik eksenlere de kaymaya başlamıştır. Asya'da da giderek Central Treaty Organization (CENTO), Southeast Asia Treaty Organization (SİTO), Australia, New Zealand, United States Security Treaty (ANZUS) gibi antlaşmalar ve sözleşmeler oluşturulmuştur. ASEAN bölgesel kurumu da bu ortamda yeşermiştir. Britanya'dan bağımsızlık ve kurtuluş arayışı, Müslümanlara yeni devlet biçimlerini Pakistan olarak uygulama fırsatı vermiştir. İki ülke arasındaki gerilim ve şiddet olayları ve 1980 savaşının ardından Bangladeş'in doğusuyla birlikte bölgede eş zamanlı korku ve umut tezahürleri yaşanmıştır. Sonunda, “bölgesel işbirliği için onbir

olası alana odaklanan "Güney Asya'da Bölgesel İşbirliği" üzerine bir belge yayınlanmıştır" (Javaid, 2013, s. 136).

Bununla Bangladeş, bölgede dostane ilişkiler kurulmasına öncülük etmiştir. Zia-ur-Rehman (Dönemin Bangladeş Cumhurbaşkanı), 1980 yılında bölgedeki devlet başkanlarına mektuplar göndererek çözüm bulma yolunda ilk adımı atmıştır. Bölgenin yedi ülkesi Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka, Maldivler, Nepal ve Bhutan'ın Colombo'da (1981) dışişleri bakanlarının toplantısı, Zia-ur-Rehman'ın bölgesel bir örgüt oluşturma konusundaki fikirlerini takip etme gündemi anlamına gelmiştir. Ancak çatışma ortamı ve karamsarlık, fikrin hayata geçmesini engelliyordu. İki yıl sonra, 1983'te, adı geçen ülkelerin dışişleri bakanlarının Yeni Delhi'deki toplantısında, bölgesel işbirliğini resmen başlatmak için "Performans Tamamlama Programı" adlı bir program resmen tartışılmıştır. "Dakka Dışişleri Bakanları Zirvesi ile aynı zamana denk gelen 1985 yılı için planlanan etkinlik, 8 Aralık 1985'te Güney Asya Bölgesel İşbirliği (SAARC) Antlaşması'nın imzalanmasıyla başlatılmıştır" (Malazehi, 2003, s. 250). Bu önemli hamle, siyasi liderlerin o yıllarda bölgedeki zorlu iç ve çevresel koşulları gerçekçi bir şekilde anlamalarından kaynaklanmaktadır. Ülkeler içindeki ulusal duyguların olağanüstü gücü ve etnik-dini gerilimler, Hindistan'ın dış politikada Panchashila'ya olan eğilimi, 1955'te Bağlantısızlar Hareketi'ne katılmak gibi çok taraflılığın ve Asya topluluğunun ve gelişmekte olan ülkelerin güçlendirilmesi, Bağımsız Devletler Topluluğu üyeliği, Çin ile bazı gerilimlerin ve çatışmaların varlığı (1962 savaşındaki yenilgi gibi), Hindistan'ın Sovyetler Birliği ile stratejik ilişkileri, Pakistan'ın Çin ile önemli ilişkileri, Pakistan-Hindistan ilişkilerinde Keşmir krizinin yoğunlaşması, 1979'da Sovyetlerin Afganistan'ı işgali, 1980'lerin ilk yarısındaki bazı küresel değişikliklerle birlikte SAARC kurucu ülkelerinin öz farkındalığını etkilemiştir. Bu koşullar altında, "Hintli yetkililer, o zamanki Bangladeş Devlet Başkanı Zia-ur-Rehman'ın önerisini bağımsız bir öneri olarak görmediler ve önerinin, Sovyetler Birliği'nin Güney Asya'ya ilerleyişine karşı koymak için ABD'nin kışkırtmasıyla gizli bir şekilde yapılmış olabileceğini düşünmüşlerdir" (Masfave& Nawrozi, 2014, s. 632-633).

Güney Asya Bölgesel İşbirliği Bildirgesi, 1983 yılında Yeni Delhi'de Dışişleri Bakanları tarafından kabul edilmiştir. Yeni Delhi Zirvesi sırasında, üye devletlerin Dışişleri Bakanları, üzerinde antlaşmaya varılan dokuz bölümden oluşan bir Toplu Eylem

Planının (IPA) başlatıldığını da duyurmuşlardır. Ağustos 1983'te Yeni Delhi'deki Zirvede, "Güney Asya Bölgesel İşbirliği Deklarasyonu"nu kabul etmişlerdir. Bildirgede beş işbirliği alanı öngörülmüştür. Bu alanlar şunlardır:

- Tarım ve kırsal kalkınma alanında işbirliği,
- İletişim, bilim, teknoloji ve meteoroloji alanında işbirliği,
- Sağlık ve kamu faaliyetleri alanında işbirliği,
- Ulaştırma alanında işbirliği,
- İnsan kaynakları geliştirme alanında işbirliği.

SAARC, resmi olarak 1985 yılında Güney Asya'nın refah durumunu iyileştirmek ve yaşam standartlarını iyileştirmek, ekonomik büyümeyi, sosyal ve kültürel gelişmeyi artırmak, bölge ülkeleri arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel işbirliği ilkeleri ile ortaya çıkmıştır.

Yeni kurulan SAARC'ın yalnızca üye ülkelerinin nüfusu arasında barış ve güven artırıcı önlemlere odaklanması gerekiyordu ardından SAARC üye ülkelerinin başkentlerinde tarım, tüberküloz kontrolü, dokümantasyon, meteorolojik araştırma ve insan kaynakları geliştirme alanlarında SAARC bölgesel ihtisas merkezleri kurulmuştur. SAARC Tercihli Ticaret Antlaşması¹⁷, tarifeleri azaltmak için tamamen gönüllü, bağlayıcı olmayan bir düzenleme olarak 1993 yılında imzalanmış ve iki yıl sonra yürürlüğe girmiştir. Aralık 1995'te SAARC, üye ülkeler arasındaki ticareti teşvik etmek için 2016 yılına kadar ticareti yapılan tüm mallar üzerindeki gümrük vergilerini azaltma planıyla "Güney Asya Serbest Ticaret Bölgeleri"ni¹⁸ onaylamıştır. 2007 Zirvesi kararını uygulayan SAARC Gıda Bankası¹⁹, kıtlık veya ulusal afet zamanlarında gıda krizlerini ele almak için bir acil durum rezervi olarak kurulmuştur. 2010 yılında SAARC üyeleri, "Güney Asya halkının refahını artırmak, yaşam kalitelerini iyileştirmek, ekonomik büyümeyi, sosyal kalkınmayı hızlandırmak ve yoksulluğu hafifletmek" için SAARC

¹⁷ SAARC Preferential Trading Agreement (SAPTA)

¹⁸ South Asian Free Trade Areas (SAFTA)

¹⁹ The SAARC Food Bank (SFB)

Kalkınma Fonu'nu²⁰ tanımıştır. SAARC Tahkim Konseyi²¹ 2005 yılında, Güney Asya ülkelerinin bölge içindeki anlaşmazlıkları çözmeleri için yasal bir forum sağlama göreviyle bir başka özel SAARC organı olarak kurulmuştur. Güney Asya Bölgesel Standartlar Organizasyonu²², Güney Asya ve dünyadaki SAARC ticaret büyümesini artırmak için ticaretle ilgili standartları ve bu standartların daha geniş koordinasyonunu kapsamak amacıyla 2011 yılında kurulmuştur. Güney Asya Üniversitesi²³ 2010 yılında kurulmuştur ve çeşitli alanlarda yüksek lisans ve doktora eğitimi alma fırsatı sunmaktadır. SAARC ayrıca devlet başkanlarına ve üye devletlere, birliğin çerçevesinin ötesinde kendilerini ilgilendiren konularda acil tartışmalar yapma fırsatları da sağlamıştır. Güvenlik sorunları alanında 1987 SAARC Terörle Mücadele Bölgesel Sözleşmesi²⁴, üye devletlerin "terör eylemlerinin faillerinin iadesini veya yargılanmasını sağlayarak kovuşturma ve cezadan kaçmalarını önlemek için etkili tedbirler alma" konusundaki kararlılığını ifade etmektedir²⁵.

Güney asya İşbirliği Organizasyonun kuruluşu, tüzüğünün Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka liderleri tarafından onaylanmasından sonra 1985'te resmen ilan edilmiştir. Afganistan, Hindistan'ın talebi üzerine 2005'te Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü'ne üye isteği verilmiş ve 2007'de resmen SAARC'ın üye olmuştur. 2007 yılında Afganistan dahil, SAARC üye ülkelerinin toplam sayısı sekize ulaşmıştır. Bu asıl üyelerin yanında örgütün aynı zamanda gözlemci üyeleri de bulunmaktadır. İran, Çin, Mauritius, Japonya, Güney Kore, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği şu anda SAARC gözlemci üyeleridir²⁶.

²⁰ SAARC Development Fund (SDF)

²¹ SAARC Arbitration Council (SARCO)

²² The South Asian Regional Standards Organization (SARSO)

²³ The South Asian University

²⁴ The 1987 SAARC Regional Convention on Suppression of Terrorism

²⁵ <https://www.ipis.ir/portal/newsview> 08.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

²⁶ <http://www.payamtaftab.com/fa/doc/report/10667/%D8%A2%D8%B4%D9%86%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D8%B3%D8%A7wml> 10.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

2.2. SAARC HEDEFLERİ

SAARC Statüsü'nün 11. Maddesine göre²⁷, kuruluşun aşağıdaki gibi çeşitli hedefleri vardır:

- Güney Asya halkının refahını artırmak ve yaşam kalitelerini yükseltmek,
- Bölgede ekonomik büyümeyi, sosyal gelişmeyi ve kültürü artırmak,
- Herkes için onurlu bir yaşam fırsatı ve bunlardan tam anlamıyla yararlanma imkanı yaratmak,
- Güney Asya ülkeleri arasındaki ortak ilişkilerin güçlendirilmesi,
- Karşılıklı güven, sorunların anlaşılması ve anlaşılmasına yardımcı olmak,
- Ekonomik, sosyal, kültürel, teknik ve bilimsel alanlarda aktif işbirliğini ve karşılıklı yardımlaşmayı teşvik etmek,
- Gelişmiş ülkelerle işbirliğini güçlendirmek,
- Uluslararası forumlarda ortak çıkar konularında üyeler arasındaki işbirliğini güçlendirmek,
- Benzer hedeflere sahip uluslararası kuruluşlar ve bölgelerle işbirliği.

2.3. SAARC İLKELERİ

Esas Sözleşme'nin 2. maddesine göre²⁸, teşkilat ilişkilerini düzenleyen esaslar şunlardır:

Egemenlik eşitliğine, toprak bütünlüğüne, siyasi bağımsızlığa, diğer devletlerin iç işlerine karışmama ve karşılıklı çıkarlara saygı. Bir diğer ilke, örgüt içi ve örgütle işbirliğinin ikili ve çok taraflı işbirliğinin bir tamamlayıcısı olarak görülmesi ve yerine geçmemesi gerektiğidir. Ayrıca bu işbirliği, üyelerin ikili ve çok taraflı taahhütleriyle çelişmemelidir.

²⁷ <https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/saarc-charter> 11.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

²⁸ <https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/saarc-charter> 10.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

2.4. SAARC ÜYELERİ

SAARC Kuruluşun daimi, ve gözlemci üyeleri bulunmaktadır.

2.4.1. Daimi Üyeler

Daimi üyeler, örgütün tam üyesi olan ve mevcut tüm toplantılarda karar alma süreçlerine katılabilen ülkelerdir. Bu ülkeler kurucu üyeler ve kurucu olmayan üyeler olarak ikiye ayrılır. Yedi ülkenin kurucu üyeleri Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka'dır. Daha sonra sadece bir ülke örgüte tam ve kurucu olmayan üye olarak kabul edildi ve o ülke 2007'de üyelik başvurusunda bulunan Afganistan'dı ve Nisan 2007'de tam üye olarak başvurusu onaylanmıştır. Böylece Afganistan'ın da üye olmasıyla birlikte örgütün üye sayısı 8 ülkeye yükselmiştir.

2.4.2. Gözlemci Üyeler

İran, Çin, Güney Kore, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği gözlemci üyelerdir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin gözlemci ülke statüsü kazanması zorlu bir süreç izlemiştir ilk başta Çin'in gözlemci üye olarak katılma arzusuna Hindistan karşı çıkmıştır. Daha sonra devletlerarası diplomasi yoluyla bu başvuru kabul olmuştur.

2.5. SAARC ORGANİZASYONU

Statü'nün 3. maddesine göre örgüt, üye devlet başkanlarını yıllık olarak toplantılar ve gerekirse daha fazla toplantı yapabilmektedir. Örgüt ayrıca şu kuruluşları sahiptir: Bakanlar Kurulu, Daimi Komite, İhtisas Komiteleri, Eylem Komitesi ve Sekreterliği, Kalkınma Fonu ve Tahkim Kurulu.

Statünün 4. Maddesi uyarınca, Teşkilatın Bakanlar Kurulu, üye devletlerin Dışişleri Bakanlarından oluşur, yılda iki olağan toplantı yapar ve üyelerin mutabakatı halinde olağanüstü toplanabilir.

Konsey, bu toplantılarda aşağıdaki konuları inceler ve karara bağlar:

- Organizasyonel politikaların oluşturulması,
- Organizasyondaki işbirliğinin ilerlemesini gözden geçirmek,
- Yeni işbirliği alanlarına karar vermek,
- Tamamlayıcı bir mekanizma oluşturmak,
- Kuruluşta kamu yararına olan konularda karar vermek.

Sözleşme'nin 5. maddesine göre, organizasyonun bir daimi komitesi bulunmaktadır. Bu komite üye ülkelerin Dışişleri Bakan Yardımcılarından oluşur ve gerektiğinde oluşturulur. Komite, raporlarını Bakanlar Kuruluna sunmaktadır. Bakanlar Kurulu, Teşkilatın politikalarına ilişkin kararlar almak için gerektiğinde bu raporlara başvurur. Ana Sözleşme'nin 10. Maddesi uyarınca, Teşkilatın her düzeydeki tüm kararları oybirliği yöntemine göre alınacaktır. Örgüt ikili anlaşmazlıklarla ilgili kararlar almaz. Daimi Komite genel olarak aşağıdaki sorumluluklara sahiptir:

- İşbirliği programında izleme ve koordinasyon,
- Plan ve programların ve bunları finanse etme yöntemlerinin onaylanması,
- Sektörler arası önceliklerin belirlenmesi,
- Bölge içinde ve dışında mali kaynakların seferber edilmesi,
- Gerekli çalışmalara dayalı olarak yeni işbirliği alanlarının belirlenmesi,

Statü'nün 6. maddesine göre²⁹, bu komiteler üye devletlerin delegasyon üyelerinin huzurunda oluşturulur ve her komite kendi çalışma alanındaki programların uygulanması, koordinasyonu ve denetiminden sorumludur. Bu komitelerin görevleri şunlardır:

Mutabık kalınan alanlarda bölgesel işbirliği kapasitesinin ve çerçevesinin belirlenmesi,
Planların geliştirilmesi ve planların hazırlanması,

²⁹ <https://www.sarc-sec.org/index.php/about-sarc/sarc-charter> 13.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

Sektörel programlarda finansal kaynakların belirlenmesi,

Maliyet paylaşımı için önerilerde bulunmak,

Bölüm programlarının yapılması ve senkronizasyonu,

Uygulama ilerlemesinin izlenmesi.

Uzman komiteler, periyodik raporlarını Daimi Komite'ye sunar. Uzman komitelerinin başkanı, her iki yılda bir alfabenin harflerine göre dönüşümlü olarak atanır. Uzman komiteleri, gerekli gördüğü takdirde, ülkelerin ulusal uzman kuruluşlarının başkanları ile toplantılar düzenleyebilir veya belirli alanlardaki uzmanlarla toplantılar düzenleyebilir veya bölgedeki bilinen en yüksek merkezlerle irtibat kurabilir. Son zamanlarda bilgi ve iletişim, teknoloji, biyoloji, fikri mülkiyet hakları, turizm ve enerji alanlarında başka çalışma grupları oluşturulmuştur.

Bir işbirliği alanını genişletme ve bölgesel işbirliğini güçlendirme ihtiyacına ilişkin ardışık toplantılarda gündeme getirilen konulara vurgu yapan diğer çalışma alanları SAARC takviminde listelenmiştir. Çeşitli konularda girdi sağlamak için bir dizi bakanlık toplantısı düzenlendi ve altında işbirliği alanlarının tanımlanabileceği bir çalışma programının ayrıntıları belirlenmiştir.

Statü'nün 7. Maddesi uyarınca Daimi Komite, tüm üyelerle değil, ikiden fazla üyeyle ilgili projeleri yürütmek üzere üye devletlerden oluşan eylem komiteleri kurabilecektir.

Tüzüğün 8. Maddesine göre ³⁰, örgütün Nepal Katmandu'da yerleşik bir sekreteryası vardır. Örgüt faaliyetlerine 16 Ocak 1987 tarihinde başlamıştır. Görevi, faaliyetlerin uygulanmasını koordine etmek ve izlemek, toplantılar düzenlemek ve SAARC ile diğer uluslararası kuruluşlar arasında ilişkiler kurmaktır. Sekreterlik, Üye Devletlerin her birinden bir Genel Sekreter ve bir Direktör (temsilci) ve bir dizi kamu hizmeti personelinden oluşacaktır.

Genel Sekreter, üye Devletlerin adaylıkları temelinde Bakanlar Konseyi tarafından seçilecektir. Genel Sekreter, üye ülkelerin adlarının alfabetik sıraya göre dönüşümlü

³⁰ <https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/saarc-charter> 13.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

olarak iki yıllık bir süre için seçilmektedir. Sekreterliğin direktörleri, Genel Sekreter tarafından üç yıllık bir süre için nominal olarak atanacaktır. Özel durumlarda, herhangi bir Direktörün görev süresi, ilgili Üye Devletle istişare edildikten sonra Genel Sekreter tarafından uzatılabilir, bu durumda uzatma süresi üç yılı geçmemelidir.

Örgütün sekreteryasında yedi ofis ve 9 bölge merkezi bulunmaktadır.

Sekreterliğin ofisleri şunlardır:

- Tarım ve Kırsal Kalkınma Ofisi,
- Ekonomi, Ticaret ve Finans Ofisi,
- Sosyal İşler Ofisi,
- Bilgi ve Yayın Ofisi,
- Enerji ve Turizm Ofisi
- İnsan Kaynakları Geliştirme ve Ulaştırma Ofisi.

SAARC Sekreterliği, düzenli olarak yayınlanan ve kuruluşun faaliyetlerinin ücretsiz olarak dağıtıldığı bir yayın koleksiyonuna sahiptir. SAARC hakkında genel bilgi sağlayan broşürler de vardır. Belge ve istatistiklerin belirtildiği ve kuruluşun sekreteryası ile yazışma yoluyla bulunabilecek diğer yayınlar da yayınlanmaktadır.

Örgütün sekreteri 9 bölgesel merkez tarafından desteklenmektedir. Bu merkezler üye ülkelerde kurulur ve üyeler arasında bölgesel işbirliğini teşvik etmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu merkezlerin yönetimi, kurulduğu ülkenin devletine aittir ve tüm üye devletlerden temsilciler, Örgüt Genel Sekreteri ve ev sahibi ülkenin Dışişleri Bakanlığı katılır. Merkez direktörü, sekreteryanın kurulduğu ülkedeki temsilcisi olarak görev yapar ve raporlarını daimi komiteye sunar. Bölgesel merkezler şunlardır:

- SAARC Tarım Bilgi Merkezi, Dakka,
- SAARC Meteorolojik Araştırma Merkezi, Dakka,
- Tüberküloz Kontrol Merkezi, Katmandu,
- SAARC Dokümantasyon Merkezi, Yeni Delhi,

- SAARC Afet Yönetim Merkezi, Yeni Delhi,
- SAARC İnsan Kaynakları Geliştirme Merkezi, İslamabad,
- SAARC Kıyı Yönetim Merkezi, Maldivler,
- SAARC Bilgi Merkezi, Nepal,
- SAARC Kültür Merkezi, Sri Lanka,
- SAARC Orman Merkezi, Bhutan,
- SAARC Kültür Merkezi, Sri Lanka,
- SAARC Enerji Merkezi, Pakistan³¹.

2.6. SAARC KALKINMA FONU³² (SDF) VE GÜNEY ASYA KALKINMA FONU³³ (SADF)

Son yıllarda, Yoksulluğu Azaltma Fonu, Altyapı Fonu, Medya Geliştirme Fonu, Engelliler için Gönüllü Yardım Fonu ve Güney Asya Kalkınma Bankası dahil olmak üzere SAARC'de çeşitli fonların kurulması için planlar yapılmıştır. Bu amaçla, SAARC'ın projelerini ve planlarını gözden geçirmek için Eylül 2005'te SAARC finans uzmanlarının ilk toplantısı yapılmıştır. Bu toplantının sonucu, SAARC'de operasyonel ve yatırım sorunlarını çözmek ve organizasyonun finansmanının yönetimini ve transferini gözden geçirmek için finansal mekanizmaların oluşturulmasıdır. SAARC Geliştirme Fonu, sosyal, ekonomik ve altyapı programları da dahil olmak üzere tüm SAARC programlarını kapsamaktan sorumlu daimi bir sekreteryaya sahip bir finans kurumudur.

Bu doğrultuda, SAARC Fonu ile aynı zamanda 1996 yılında kurulan Asya SAARC Kalkınma Fonu'nun SAARC Kalkınma Fonu'nda kalıcı bir sekreterlik oluşturarak sosyal, ekonomik ve kültürel hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sağlaması önerilmiştir.

³¹ <https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/about-secretariat/organizational-structure> 16.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

³² SAARC Development Fund (SDF)

³³ South Asian Development Fund (SADF)

SAARC Asya Kalkınma Fonu'nun hedefleri, endüstriyel kalkınmayı, yoksulluğu azaltmayı, çevreyi korumayı, insan-sosyal kaynakları geliştirmeyi ve temel SAARC projelerinin geliştirilmesini desteklemektir. Fonun misyonu, üye ülkelerin projelerinin uygulanmasına yardımcı olmak ve ortaya çıkan ekonomik kaynaklar üye ülkelerde kullanılmaktadır. SAARC Asya Kalkınma Fonu, kültürel ve insan kaynakları, sosyal kalkınma ve altyapıyı tanımlar ve geliştirir. Fon Sekreteri, özel, kamu ve devlet sektörlerinden teklifler aldıktan ve Fon üyelerinin görüşlerini inceledikten sonra SAARC üyelerinin durumunu belirleyecektir. SAARC Asya Kalkınma Fonu şimdiye kadar 16 büyük projeye yatırım yapmıştır.

2.7. TAHKİM KONSEYİ

SAARC üyeleri, her üyeden yatırımcıyı diğer üye ülkelerde yatırım yapmaya teşvik etmek için doğru koşulların yaratılması gerektiğini düşünerek, ticari uyuşmazlıkların uzlaşma ve tahkim yoluyla çözümü için bir merkez kurmayı düşünmüşlerdir. Böylece örgüt üyeleri arasında bir tahkim kurulu kurulmasına ilişkin antlaşma imzalanmıştır.

SAARC Tahkim Konseyi, örgüt üyeleri arasındaki uyuşmazlıkları oluşturmaları ve karara bağlaması gereken bir uyuşmazlık çözüm organıdır. SAARC Tahkim Konseyi, bu nedenle, anlaşmazlığın taraflarının mutabakatı ile Konseye havale edilebilecek, uzlaştırma ve tahkim yoluyla yatırım anlaşmazlıklarını çözmek için bölgesel bir yasal organdır. Ayrıca, Antlaşmanın II. Maddesi uyarınca, Tahkim Kurulunun aşağıdaki amaçları vardır:

- Bölgedeki ulusal tahkim kurumlarının performansını teşvik etmek ve geliştirmek,
- Bölgede adil, düşük maliyetli ve hızlı yargılama sağlamak,
- Bölgede uluslararası uzlaşma ve tahkimin teşvik edilmesi,
- Uzlaşma ve tahkim için tesisler oluşturmaları,
- SAARC uyuşmazlık çözüm sisteminde temsilci olarak görev yapması,
- Bölgedeki tahkim ile ilgili kurumların faaliyetlerinin düzenlenmesi,

- Geçici tahkim kararlarına rehberlik etmede yardımcı olması,
- Hakem kararlarının uygulanmasına yardımcı olması,

Tahkim Kurulu aşağıdaki durumlarda yasal yetkiye sahiptir:

- Sözleşme yapma yetkisi,
- Şikayet etmek veya şikayete taraf olmak,
- Mülkiyet edinimi, bakımı veya feragat.

Tahkim Kurulunun bir Genel Müdürü ve bir Guvernörler Kurulu vardır. Genel Müdür, Konsey'in onayı ile SAARC Genel Sekreteri tarafından bakanlar kurulu kabulü ile, yenilenemeyen üç yıllık bir süre için Örgüt Üye Devletlerinin adlarına göre alfabetik sıraya göre Üye Devletlerin temsilcileri arasından periyodik olarak seçilecektir. Elbette ilk genel müdürün görev süresi dört yıldır. Genel Müdür, Tahkim Konseyinin İcra Direktörüdür ve Konseyin idaresinden sorumludur ve her Üye Devlettten temsilcilerden oluşan bir guvernörler kurulu tarafından denetlenmektedir. Genel Müdürün maaş ve ücretleri Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. SAARC organizasyonunun tüm kuralları, Tahkim Kurulunda geçerli olan hizmet kuralları, mali ve idari kurallar, tören kuralları ve Guvernörler Kurulu kurallarını içermektedir. Tahkim Konseyi, Genel Müdür ve Tahkim Konseyi personeli, Konsey ile ev sahibi devlet arasındaki Antlaşmada belirtilen görevlerini yerine getirmeleri için gerekli olan dokunulmazlıklardan ve ayrıcalıklardan yararlanacaklardır.

Tahkim Kurulunun iki tür usulü ve usul kuralları olacaktır. Uzlaşma formaliteleri ve Tahkim prosedürleri.

Tahkim Kurulu Antlaşması'nın IV. Maddesi uyarınca, uzlaştırmaya ilişkin kurallar ve tahkime ilişkin bu tür kurallar, Üyeler tarafından onaylandıktan sonra bu Antlaşmaya eklenecektir. Guvernörler Kurulu, dava masrafları da dahil olmak üzere, uzlaştırma ve tahkim için ek kuralları dikkate alabilmektedir.

Kısaca SAARC, Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka Zirvesi'nde tüzüğünün kabul edilmesinden sonra Aralık 1985'te resmi olarak kurulan bölgesel bir örgüttür. Bugün bu kuruluş, 1.891.000.000'den fazla kişiyi kapsayan,

bölgedeki en büyük ekonomik ve sosyal kuruluş olarak kabul edilmektedir. Bu örgüt ekonomik bir örgüt olmakla birlikte, üye ülkeler arasında ekonomik işbirliğinin oluşturulması ve geliştirilmesi, bölgesel ve uluslararası barış ve güvenliğin gelişmesine büyük katkı sağladığı düşünülmektedir. Çünkü ülkeler arasındaki farklılıkların yayılmasının nedenlerinden biri de aralarındaki ekonomik uçurumun ve yoksulluğun artmasıdır. Son olarak bu bölümde SAARC örgütünün nasıl oluştuğu, SAARC örgütünün oluşumunun tarihsel seyri, bu bölgesel örgütün amaç ve hedefleri, SAARC'ın kuruluş ilkeleri ve SAARC'ın kurumsal ve örgütsel incelemesi konuları ele alınarak, Güney Asya'da bölgesel bir organizasyon olarak SAARC organizasyonu tartışılmıştır. Bir sonraki bölümde güney asya bölgesel örgütü olarak SAARC'ın konumunu tartışacaktır.

3. BÖLÜM SAARC'IN GÜNEY ASYA'DAKİ KONUMU

SAARC'ın başlangıç amacı Güney Asya'da barışı korumak ve üyeleri arasında etkileşim için fırsatlar yaratmaktır, ancak daha sonra beş ana hedef göz önünde

bulunduruldu: a) daha iyi iletişim; b) ticaret ve yatırımı yumuşatmak; c) turizmi genişletmek; d) ülkeler arasında elektrik ve enerji alanında işbirliği; ve e) özel sektörün güçlendirilmesi. Pattanaik'e göre Güney Asya'daki bölgeselcilik birkaç önemli zorlukla karşı karşıya kalmıştır: “1985 bölgeselciliğinde SAARC'ın kurulması, bazı devletlerin elitlerinin tam desteğine sahip olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle bölgeciliği desteklemek için bölgenin seçkinlerini birleştirmek, ele alınması gereken ilk siyasi zorluktur” (Pattanaik, 2011).

“Bölgecilik, stratejik, jeopolitik ve dış politika boyutlarını daha da ileri götürerek, dünyanın çeşitli yerlerinde kalkınma işbirliği ve entegrasyonunun önemli bir planı olmuştur. Geleneksel bakış açısını ve özelemleri daha açık, dinamik ve daha geniş sistemlere ve barış içinde bir arada yaşama kolektif sorumluluk ve bölgesel kalkınma uygulamalarına dönüştüren yeterli bölgesel örgüt örnekleri vardır. Bölgeselcilik ve çok taraflılık tarafından oluşturulan kazan kazan durumu kavramıyla ikili meselelerin etkili bir şekilde ele alındığı durumlar vardır. Yeni bölgecilik aynı zamanda yerel, ulusal ve bölgesel sorunlara bölgesel bir çözüm bulmayı tercih eden bölgesel bir sivil toplumun büyümesini de amaçlamaktadır. Bu yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel ağı etkileri, bölgesel düzeydeki resmi siyasi şirketten daha hızlı gelişmektedir” (Rizal, 2012). Başlangıçta SAARC nüfus, sağlık, klimatoloji, kültür, telekomünikasyon ve spor gibi alanlarda çalışmıştır. Aralık 1988 İslamabad Zirvesi bu alanda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ticaret sektörünü dahil etmek için SAARC Anlaşması'ndaki “gerçek ve sonuç odaklı faaliyetler” için temel gerekliliğin altını çizmiştir. Aralık 1991'de Kolombo'da yapılan altıncı zirvede liderler, adil ticaretin olanaklarını paylaşarak bir bölgede düzenli bir süreç yoluyla ticareti serbestleştirme sözü de vermişlerdir.

Genel olarak, SAARC'ın hedefi, bölgesel işbirliğini güçlendirerek ve refah ve yaşam kalitesini artırarak bölgeyi istikrara kavuşturmak olmuştur ve öyledir. Ama SAARC örgütü bunu başardı mı? Bu sorunun cevabı, SAARC üyelerinin buna ve bölgeciliğe yönelik görüşlerinin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Güney Asya ülkeleri, bölgecilik ve bölgesel kurumların oluşumu konusundaki görüşlerinde farklılık gösterdiği düşünülmüştür. Güney Asya'nın en önemli ülkeleri Hindistan ve Pakistan, bir yandan örgütten ve onun rakip davranışlarından korkarken, diğer yandan tek taraflı hedeflerinin peşinden gitmişlerdir. Buna karşılık, Güney Asya'nın zayıf ülkeleri, bölgesel

kurumların (hatta zayıf olanların) varlığını onların yokluğuna tercih ederek, bölgesel işbirliği ve yakınsama için herhangi bir girişimi ve planı desteklemiştir. Aşağıda bu iki kategorinin yaklaşımı ayrı ayrı incelenecektir.

3.1. GÜNEY ASYA'NIN BÜYÜK ÜYELERİNİN PERSPEKTİFİNDEN SAARC VE BÖLGESELÇİLİK

SAARC'ın büyük ve güçlü üyeleri Hindistan ve Pakistan'dır. Pakistan'ın SAARC'a üyeliğinde iki hedef izlemiştir: (a) bölgedeki diğer küçük ülkelerle ilişkilerini güçlendirmek için kullanılabileceğini düşünmüştür; (b) örgütü Hindistan'ın etkisini azaltmak için kullanmak istemiştir. Ancak aynı zamanda İslamabad iki konu hakkında endişeliydi: A) “Hindistan'ın bu örgütü hegemonyasını güçlendirmek için kullanması; B) İslamabad'ın SAARC'a katılması ülkenin Batı Asya ile yakın ilişkilerine zarar verecektir” (Pattanaik, 2004, s. 8-427).

Başka bir deyişle, “İslamabad liderleri, SAARC bölgesel örgütünün dış ilişkiler özgürlüklerine zarar verebileceğine ve alt kıtayı Pakistan'a karşı birleştirmenin, Hint malları için bölgesel bir pazar sağlamanın ve sonuç olarak Hindistan'ın bölge üzerindeki ekonomik egemenliğini güçlendirmenin bir aracı olabileceğine inanıyorlardı” (Dash, 2008: 87). Bu, “İslamabad'ı SAARC'ı büyütme konusunda isteksiz hale getirmiştir ve Hindistan ile kapsamlı ticari ilişkiler kurmayı reddetmiştir” (Pattanaik, 2004, s. 433; Dash, 1996, s. 193).

Buna karşılık, “Hindistan başlangıçta SAARC hakkında iki şeyden korkuyordu: birincisi, Batı'nın elinin örgütte olması; İkincisi, örgüt ülkenin komşularını birleştirecek ve Yeni Delhi'ye baskı yapması” (Pattanaik, 2004, s. 427). Daha spesifik olarak Hindistan, SAARC'ın oluşumunun küçük komşulara tüm ikili meseleleri bölgeselleştirme ve Pakistan ile ittifaklar yoluyla Hindistan'a karşı birleşme fırsatı sağlayacağından endişe duyduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca “Hintli politikacılar, bölgesel işbirliğinin kurumsallaşması ve kararların oy çokluğu ile alınması durumunda Hindistan'ın konumunu kaybedeceğine inanmıştır” (Dash, 2008, s. 87).

Yine de SAARC, Hint-Pakistan ihtilafının çözümünde küçük bir rol oynamıştır. Bu örgütün gündeminde ikili meseleler olmamasına rağmen SAARC gayri resmi olarak devlet başkanlarının ikili meselelerde buluşması için uygun bir alan sağlamaktadır³⁴. “Çünkü aralarında herhangi bir resmi görüşme kararı beklentileri yükseltiyor ve karar vermeyi zorlaştırmaktadır” (Pattanaik, 2004, s. 434). Başka bir deyişle, “düzenli SAARC toplantılarında liderler arasında yapılan gayri resmi görüşmeler, birçok hassas konuda elit uzlaşmaya yol açtı ve Güney Asya için değerli sonuçlar vermiştir” (Dash, 1996, s. 189).

Genel olarak, SAARC'ın başarısında veya başarısızlığında Hindistan ve Pakistan'ın davranışı özel bir önem taşımaktadır; Çünkü bir yandan bu iki ülke Güney Asya'nın en büyük ve en önemli ülkeleridir, varlıkları ve faaliyetleri olmadan herhangi bir bölgesel plan neredeyse anlamsızdır; Öte yandan, Hindistan ve Pakistan, Güney Asya'da en yoğun rekabete sahip ve SAARC'ın davranışları üzerindeki olumlu etkisi SAARC'ın başarısı olarak kabul edilebilecektir. Bu, “bazılarının SAARC'ı Hindistan-Pakistan uzlaşmazlığının "kurbanı" olarak görmelerine yol açmıştır” (Sridharan, 2008, s. 12) ve “Keşmir'in bölge içi ticareti azaltmak için çözülmesi veya karşılıklı Hindistan-Pakistan endişesine indirgenmesi ve çok taraflı süreçten çıkması gerektiğini öne sürmüştür” (Faizal, 2004, s. 352).

³⁴ Örneğin 2001 krizinin başlamasının ardından Hindistan-Pakistan güçlerinin birbirine karşı seferberliğine rağmen Katmandu'da SAARC zirvesinin planlandığı gibi yapıldığını belirtmek gerekmektedir. Benzer şekilde, “Mayıs 1998'deki Hint-Pakistan nükleer denemelerinden ve aralarında artan gerilimden sonra Colombo Zirvesi iptal edilmemiştir” (Pattanaik, 2004, s. 430). Ayrıca, “On İkinci SAARC Zirvesi'nde, 2001-2002 krizinden sonra Hindistan ve Pakistan arasında daha önce yaşanan gerilimlere rağmen, üç antlaşma imzalanmıştır: a) SAARC Sosyal Tüzüğü; B) Güney Asya Serbest Ticaret Bölgesi Çerçevesi; C) Terörizmin Bastırılmasına İlişkin SAARC Bölgesel Sözleşmesi Protokolü (Sobhan, 2005, s. 4). Bu belgelere göre, bu zirvenin hiç olmadığı kadar eylem odaklı olduğu söylenebilir (Mohsin, 2005, s. 40) ve bölgesel işbirliği süreci olgunlaşmaktadır” (Pattanaik, 2004, s. 430). Ancak bu çok fazla iyimserliğe neden olmamalıdır. SAARC'ın hem 11. hem de 12. zirvelerinin bir yıl sonra yapılması SAARC'ın kırılğan yapısını göstermektedir. Bu gecikmelerin ana nedeni, “Hindistan'ın Pakistan ile aralarında 2001 Aralık ayında Hindistan Parlamentosu'na yapılan saldırılardan kaynaklanan gergin siyasi iklim konusunda yaşadığı antlaşmazlığı” (Mohsin, 2005, s. 38).

3.2. GÜNEY ASYA'NIN ZAYIF ÜYELERİNİN PERSPEKTİFİNDEN SAARC VE BÖLGESELÇİLİK

Ancak SAARC'ın konumu, Güney Asya'nın daha zayıf ve daha küçük ülkelerinden farklıdır. Bu bölgedeki zayıf ülkelerin yaklaşımını güçlü ülkelerin yaklaşımından farklı kılan çok sayıda faktör vardır. Bu faktörlerin en önemlilerinden bazıları şunlardır:

Birincisi, SAARC gücü sinerji haline getirir ve bölgesel ve küresel olarak zayıf Güney Asya ülkelerinin konumunu destekler. Tüm aksiliklere rağmen SAARC, küçük Güney Asya ülkelerinin görülmesi ve rol oynaması için iyi bir fırsat sağlamıştır. Onlar için, “iflas etmiş bir SAARC bile, ikili ilişkilerde Hindistan hegemonyasının gölgesinde kalmaktan daha iyidir” (Pattanaik, 2010, s. 676). Bu nedenle Güney Asya'nın zayıf ülkeleri bu örgütün düzenli toplantı ve faaliyetlerinin başlıca destekçileridir.

İkincisi, SAARC, güney Asya'da bölgesel farkındalığı artırmıştır. Bu, “bölgesel kimlik, küresel olarak bölgesel konuları ele almak için bir platform olabilmektedir” (Zaki, 1996, s. 64). Diğer bir deyişle, “Güney Asya'da bölgesel yakınlaşmayı teşvik etme çabaları, bölgesel siyasi çatışmalardan, özellikle Hint-Pakistan ihtilafından zarar görmüş olsa da, yakınsama beklentileri yavaş yavaş gelişmektedir” (Ahmed ve Ghani, 2007, s. 33). Bu bölgesel kimliğin ve yakınlaşmanın asıl kazananları, bölgedeki Hindistan-Pakistan çatışmasının gölgesinden kurtulabilen zayıf ülkelerdir.

Üçüncüsü, “SAARC, Güney Asya'nın zayıf ve güçlü ülkeleri arasında bir köprü olabilir. Hindistan ve Pakistan ayrıca, kendi düşüncelerini sürdürmelerine rağmen, bölgesel merkezi küçük üye ülkelerle sosyal ve ekonomik bağlarını güçlendirmek için kullanmayı başarmıştır” (Pattanaik, 2004, s. 427). Yani SAARC, Hindistan ve Pakistan'ı birbirine bağlamada pek başarılı olamasa da, her birini bölgedeki daha küçük ülkelere ayrı ayrı bağlamaya başarmıştır.

Son olarak, “SAARC küçük ülkelerde ekonomik liberalleşmeye katkıda bulunmuştur ve bu, ekonomik refahın ve aralarındaki yakınlaşmanın başlangıcı olabilir. Zayıf yönetim, yetersiz iç destek, iç şeffaflık eksikliği ve sınırlı iletişim gibi faktörler SAARC'ın büyümesini engellerken, SAARC üye ülkelerindeki ekonomik liberalizasyon, geleceği hakkında iyimserliği artırmaktadır” (Dash, 2001, s. 215). Güney Asya'da

“bölgesel ithalatla sırasıyla Bangladeş, Nepal ve Sri Lanka en serbest ülkeler, Hindistan ve Pakistan ise sırasıyla en kapalı ülkelerdir” (Rahman, 2007, s. 50-60).

3.3. GENEL OLARAK GÜNEY ASYA'DA SAARC VE BÖLGESELCİLİK

Genel olarak, SAARC'ın birkaç başarısızlık yaşadığı kabul görmüştür ve üye devletlerin bunları çözmek için daha fazla çaba sarf etmesi gerektiği savunulmaktadır. SAARC'ın ekonomideki birinci başarısızlığı, "çok zayıf" yakınsama yaşamasıydı (Wadhava, 1996, s. 177). Bunun birkaç nedeni olduğu tartışılmaktadır: A) SAARC üyeleri tarafından üretilen malların ve bunların ticaret rejimlerinin eksikliği; B) karşılaştırmalı üstünlüğün ekonomik mantığından ziyade ticaretin ekonomik olmayan ikili ilişkiler üzerindeki etkisi; C) Hindistan ile Pakistan ve bölgedeki diğer ülkeler arasındaki gerilimler ve güven eksikliği; Ç) Hindistan'ın bölgedeki hegemonik rolü hakkında Güney Asya ülkeleri arasında ortak korku ve endişeler; D) siyasi koordinasyon eksikliği; E) ABD'ye bağımlılık; F) tercihli ticaret politikalarını kullanmanın karmaşıklıkları ve sağlamlığın sağlanamaması; G) ekonomik kalkınmaya devlet müdahalesi; H) bölgesel ekonomilerin büyüklük ve hacim farkı; İ) Üyeler arası farklılıkların ihmalı; J) Daha büyük SAARC üyelerinin, özellikle Hindistan'ın, bölgesel entegrasyonun başarısını ve daha küçük üyelerin eşit faydalardan yararlanmasını sağlama sorumluluklarını yerine getirmeyi reddetmesi; K) Güney Asya ülkelerindeki iktidar ve muhalefet grupları arasındaki siyasi farklılıklar; L) Bölgesel düzenlemeler yerine dünya düzenine yakınsama (Weerakoon ve Wijayasiri, 2002, s. 96-105; Reed, 1997, s. 239; Dubey, 2007, s. 1239; Nuruzzaman, 1999, s. 321).

İkincisi, SAARC, çatışma yönetimi için özel bir mekanizmadan yoksundur ve Güney Asya'daki çatışmaların yönetilmesinde ve devamının önlenmesinde önemli bir rol oynamamıştır; Çünkü Güney Asya devletleri kolektif bir kişilikten yoksundur ve bölgesel normlara çok az bağlılığı olan bir devletler sistemi oluşturmaktadır. Ayrıca, SAARC'ın ikili meselelerin tesadüfı üzerine kurulu tüm kararları söz konusu değil ve örgütün tüzüğü'nün 2. maddesinde açıkça gündemde olduğu belirtilmektedir. Bu tüzük minimalist bir belgedir ve tek erdemi SAARC'ı tüzel kişilik olarak tanıtmasıdır. Çatışmayı işbirliği

yoluyla yönetme ihtiyacı kimseden gizli değildir, ancak bu konuda bir zorunluluk da yoktur (Sridharan, 2008, s. 9-12). Bu nedenle, SAARC'da çatışmayı çözecek bir mekanizma bulunmadığından, bölgesel barış ve güvenliğin sağlanması çok zor hale gelmiş ve bu da bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Mohsin, 2005, s. 37). Bu durum bölgesel hegemonyanın yaklaşmayı teşvik etmedeki rolünü önemli hale getirmiştir. Bu konuda dört yaklaşım vardır: A) Devletlerin egemen devlete karşı bölgesel olarak gruplandığı güçler dengesi yaklaşımı; B) bölgesel kurumların hegemonik gücünü sınırlamak için devletlerin benimsediği bölgeci yaklaşım; C) Bölgesel hegemonya ile uzlaşmak ve ekonomik ve askeri kazanımlar elde etmek için daha zayıf devletlere eşlik etmek; D) Hegemonu kendi çıkarlarını sürdürmek ve politikalarını meşrulaştırmak için ortak kurumlar tasarlamaya zorlayan hegemonik düşüş (Dash, 2001, s. 5-204). Ancak Güney Asya'daki durum yukarıdaki yaklaşımların hepsinden farklıdır, çünkü Hindistan başkalarıyla, özellikle Pakistan'la ilişki kuracak kadar güçlü veya diğer devletlerin onsuz bölgesel girişimler başlatması için yeterince zayıf değildir.

Üçüncüsü, SAARC'ın bölgesel işbirliğini güçlendirmedeki başarısızlığı, ikili bir fırsatın kurulmasına yol açmış ve bu da SAARC'ı daha da zayıflatmıştır. Daha spesifik olarak, SAARC'ın Hindistan ve Pakistan arasındaki rekabet nedeniyle çok taraflı antlaşmalar oluşturmaması, Delhi'yi bölge ülkeleriyle ikili müzakerelere girmeye yöneltti ve bu da çok taraflı angajman alanını sınırlamıştır. Bu nedenle, bazı Pakistanlı analistler Hindistan'ın iki taraflılığının SAARC'ın başarısız olmasına neden olduğuna inanmaktadır. Öte yandan Hindistan, komşularıyla olan sorunlarının çoğunun esasen iki taraflı olduğunu ve diğer SAARC üye devletlerini ilgilendirmediğini savunmaktadır (Pattanaik, 2004, s. 428). Bu başarısızlıklar, SAARC'ın durumu ve gelecekteki beklentileri hakkında çeşitli görüşlere yol açmıştır: Birincisi, SAARC sadece bölgede barış ve kalkınma hakkında ilahiler söylenecek bir yer (Dash, 1996, s. 185). SAARC devlet başkanlarının 16. zirvesindeki konuşmaları incelendiğinde, çoğunun ülkelerinin çeşitli siyasi, ekonomik ve terör meseleleriyle başa çıkmadaki başarılarını anlattığı ortaya çıkmaktadır. Bu liderler, nasıl teşvik edilmesi gerektiğini belirtmeden, bölgesel işbirliğinin önemini yinelemişlerdir. Bu nedenle, SAARC Zirvesi sıklıkla "Güney Asya liderlerini fotoğraflamak için bir fırsat" olarak tanımlanıyor. Bu karamsar tanımlamayla, SARC'ın yaşamı boyunca çok az ilerlemeyi kabul etmesi kaçınılmazdır (Pattanaik, 2010,

s. 671). Bu eksikliği gidermek için SAARC liderlerinin planlarına daha fazla odaklanması gerekmektedir. İkincisi, SAARC üyelerinin çatışan siyasi kimlikleri, ortak sosyo-kültürel mirasa dayalı bir kimliğin oluşmasına izin vermemektedir. Bu nedenle SAARC'ın başarısı için bir tür bölgesel kimlik gereklidir. Üye devletler, sınırlı siyasi çıkarlarını güvence altına almak için bölgesel çıkarlarını baltalamaya çalışıyorlarsa, “sadece bir diyalog yeri³⁵” haline gelen bu merkezden çekilmek daha iyidir. Halbuki Sınırın her iki tarafındaki Hindistan ve Pakistan halkı bile eskisinden daha nostaljik ve birbirleriyle yakın ilişkiler kurmaya heveslidir (Dash, 1996, s. 190). Dolayısıyla bu potansiyel bölgesel kimliği güçlendirmek için kullanılabilir. Üçüncüsü, Güney Asya liderlerini bir araya getirmekte fayda vardır. SAARC bölgesel sorunları ele almayabilir, ancak varlığı düzenli politika yapıcılar, yöneticiler ve uzmanlar için resmi olarak önemli bölgesel ve ikili sorunları bir araya getirme ve tartışma fırsatı sunmaktadır (Dash, 1996, s. 185). Ancak sivil toplum kuruluşları ve sivil toplum grupları şeklinde kişilerin de girmesi gerekmektedir (Pattanaik, 2004, s. 437). Bu nedenle SAARC'ın gündemine aynı anda iki konuyu alması gerekmektedir. Bir yandan, yukarıdan aşağıya bir yaklaşım yerine aşağıdan yukarıya bir yaklaşım benimsemelidir. Bu bağlamda, ülkeler arasındaki olumlu ilişkiler bölgesel işbirliğine katkı sağlayabilir, tam tersi değil. Öte yandan, halk ile SAARC üyelerinin yetkilileri arasında bir tür empati olmalıdır (Pattanaik, 2010, s. 673). Genel olarak, SAARC üye ülkeler arasında geniş bölgesel işbirliğini teşvik etmede başarısız olmuş gibi görünmektedir, ancak bazı olumlu işlevler bırakmıştır, bunlardan en önemlileri şunlardır: A) Liderlerle buluşmak ve bölgesel sorunları gündeme getirmek için bir temel oluşturmak; B) bir tür bölgesel kimliğin oluşması için bir araç sağlamak; C) Bölgenin küçük ülkelerini öne çıkararak uluslararası toplumda görülmelerine yardımcı olmak; ve D) üyeleri ekonomik liberalleşmeye teşvik.

3.4. BÖLGESEL İŞBİRLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE SAARC'IN ROLÜ VE BAŞARILARI

SAARC, esas sözleşmesine göre ekonomik, sosyal, yoksulluğun azaltılması, tarım, teknoloji ve bilim, çevre gibi çeşitli alanları kapsayan geniş bir faaliyet yelpazesine

³⁵ Talking shop

sahiptir. Örgütün faaliyetleri iki şekilde incelenebilir. Birincisi, üye devletleri bu ülkelere işbirliği ve yardım geliştirmeye teşvik etmektir ve diğeri uluslararası kuruluşlarla, egemenlik eşitliği, toprak bütünlüğü, siyasi bağımsızlık, diğeri devletlerin içişlerine karışmama ve karşılıklı çıkar ilkelerine saygıya dayalı işbirliği antlaşmaları şeklinde ilişkiler kurarak. Statü'nün 2. maddesine göre, bu işbirliği ikili ve çok taraflı işbirliğinin bir tamamlayıcısı olarak görülmeli ve bunların yerini almamalı ve bu tür bir işbirliği ikili ve çok taraflı taahhütlerle çelişmemelidir³⁶.

3.4.1. Üye Ülkeler Arasında İşbirliğini Teşvik Etmek

Ekonomik ve ticari faaliyetler, sosyal aktiviteler, yoksulluk ile mücadele, tarımsal ve kırsal kalkınma, bilimsel aktivite ve siyasi faaliyetler alanlarında üyeler arasındaki işbirliğini teşvik etmektedir, bu işbirliği alanlarına aşağıda değinilmektedir.

a. Ekonomik ve Ticari Faaliyetler

SAARC'ın tüzüğünde belirtilen hedeflerinden biri üye ülkelerin ekonomik büyümesini hızlandırmaktır. Bu amaçla, Haziran 1991'de kuruluştaki iş, ekipman ve hizmetlerin durumunu incelemek için çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların amacı, üye ülkeler arasında ekonomik işbirliğinin nasıl olduğunu ve bu işbirliklerinin teşviki ve geliştirilmesini incelemektir. Bu çalışmanın sonucu, Örgütün Ticaret ve Ticaret Bakanlar Kurulu tarafından Haziran 1991'de Ekonomik İşbirliği Komitesi'nin (CEC) kurulması ve serbest ticaret piyasasının oluşturulması kararı olmuştur. SAARC üyeleri arasında serbest ticaretin kurulması ile ilgili olarak, üye ülkelerin yıllar içinde isteksizlikleri nedeniyle böyle bir pazarın oluşturulmasının gerçekleştirilemediğini belirtmek gerekir ve bu, Hindistan'ın Maldivler, Bhutan ve Sri Lanka, Pakistan ve Bangladeş ile olduğu gibi bazı üyelerin birbirleriyle birkaç ikili ticaret antlaşması varken olmuştur. SAARC üyeleri ilk kez 1995 yılında Dakka'da bölgedeki tarifeleri kademeli olarak düşürmeye yönelik bir antlaşmayı (Güney Asya Ticaret Tercihleri Antlaşması³⁷) imzalamışlardır. On yıl

³⁶ <http://www.sdc.gov.in/AboutSAARC/aboutsaarc.htm>

³⁷ South Asian Preferential Trading Arrangement (SAPTA)

boyunca, üyeler sonuçsuz tarife indirim görüşmeleri yapmıştır. Daha sonra, Örgütün üye ülkeleri İslamabad'daki onikinci toplantısında, Güney Asya Serbest Ticaret Antlaşmasını³⁸ imzalamışlardır. Antlaşma, 1,5 milyar kişilik bir serbest ticaret bölgesi kurmak için bir çerçeve sağladı. Antlaşma 1 Temmuz 2006'da yürürlüğe girmiştir. Antlaşmaya göre Ticaret Hukuku Teşkilatı üyeleri 2007 yılına kadar üyeliklerini %20'ye indirecektir. Hedef, 2013-2016 yılları arasındaki çok uzun bir dönemde ticaret tarifelerinde %0 ile %5 arasında bir indirime ulaşmaktır. Ancak bu konuda taahhütte bulunan ülkelere tarife dışı engellerin kaldırılması konusunda herhangi bir taahhütte bulunulmamıştır. Antlaşmada, Transit tesislerin garantisi, ulaşım ve diğer altyapı biçimlerinin geliştirilmesi için işbirliği, yatırım ve ticaretin serbestleştirilmesi, mali ve parasal işbirliği ve makroekonomik politikalarda tutarlılık gibi ilave entegrasyon önlemleri için de bir hüküm bulunmamaktadır.

b. Sosyal Aktiviteler

Bireylerin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi, ekonomik ve sosyal durumlarının iyileştirilmesi, örgütün ilgilendiği konulardan biridir. Buna göre kuruluş, vatandaşlarının sosyal statüsünü iyileştirmek için yöntemler benimsemeye yönelik politikalar benimseyerek üye devletleri teşvik etmeye çalışır. Kurumu ilgilendiren sosyal konular beş ana alana ayrılmıştır:

- cinsiyet sorunları,
- Sağlık ve nüfus sorunları,
- Çocuklar ve gençlerle ilgili sorunlar,
- SAARC Sosyal Tüzüğü,
- insan kaynaklarını geliştirme.

1985 yılındaki ilk SAARC Zirvesi'nde, maddi kaynakların kullanımı yoluyla bölgedeki beşeri, sosyal ve ekonomik kaynakların geliştirilmesine özel önem verilmiştir.

³⁸ South Asian Free Trade Agreement (SAFTA)

c. Yoksullukla Mücadele

Bölgede yoksulluk ve yoksunluğun yayılması göz önüne alındığında, örgütün attığı ilk adımlardan biri 1991 yılında Kolombo'da bir Güney Asya Yoksulluk Komisyonu (ISACPA)³⁹ kurmaktır. Komisyon, Yedinci Zirve'de Güney Asya'da güçlendirme ve istikrar yoluyla yoksulluğun üstesinden gelmek için bir çözüm sunmuştur. Bu da sonunda bu alanda bir programın benimsenmesine yol açmıştır. Program, sosyal istikrar yoluyla stratejilerin uygulanması, tarımsal kalkınma politikası, kırsal işlerin güçlendirilmesi, imalat sanayilerinin geliştirilmesi ve insan kaynaklarının geliştirilmesi ve eğitim gibi konuları uygulamalı olarak kapsamaktadır. Bu eylem planının kilit noktaları şunlardır:

-Özellikle yoksulluktan etkilenen alanlarda, kamu sektörünü ve dağıtım sistemini optimize ederek üst yönetimi uygulamak,

-Kalite ve büyüme modellerine odaklanarak makroekonomik yönetim politikalarını uygulamak,

-Ülkelerin sosyo-ekonomik kalkınması yoluyla insan kaynaklarının güçlendirilmesi ve geliştirilmesi,

-Küçük ve büyük şirketlerin istihdam durumunu iyileştirerek ve turizm sektörü ile küçük ekonomik işletmeleri geliştirerek yoksullukla mücadele,

-Kadın ve erkek arasında bir denge kurarak kültür ve eğitimi teşvik etmek,

-Teknik eğitim ve beceri geliştirme,

-En yoksullara yardım ederek, yaşlı ve engellilere hizmet vererek sosyal güvenlik ağlarını geliştirmek,

-Özel sektörün teşviki ve eğitimi yoluyla sosyal ve insan sektörlerine yatırım yapmak,

-Yurt içi gelirleri artırarak ve Asya Kalkınma Örgütü'ne bağımlılığı azaltarak kamu kaynaklarına önem vermek ve yerel kaynakları güçlendirmek,

³⁹ Independent South Asian Commission on Poverty Alleviation (ISACPA)

- Merkeziyetçiliğin ve sosyal ve finansal katılımın ortadan kaldırılması yoluyla yerel toplulukları ve hükümetleri güçlendirmek,

-Zenginlik yaratarak ve teşvik ederek ve yoksullara yardım ederek yoksulluğu azaltma programlarını teşvik etmek,

-Bölgeler arası ticareti geliştirmek ve büyümeyi Güney Asya Ticaret Anlaşması Fonuna yönlendirmek,

-Optimum performans için deneyim alışverişi için bir platform oluşturmak,

-Asya Kalkınma Örgütü'nün gücünü GSYİH'nın %7'sine kadar artırmak ve deneyim alışverişinde bulunmak için gelişmiş ülkelerle işbirliği yapmak ve

-DTÖ(WTO) üyesi ülkelere katılarak ve bunlarla ilgili yardım alarak gelişmiş ülkelerde pazarlar bulmaya çalışmak.

Son olarak, Haziran 2004'te Islamabad'daki 20. Zirvede, katılımcılar yoksulluğu azaltmak için on yıllık bir eylem planı (2006-2016) imzaladılar. Yoksulluğu Azaltma ile ilgili ilk Bakanlar Toplantısı 6-7 Ağustos 2006'da Kolombo'da yapıldı. Bu toplantıda, katılımcılar bütçe kaynaklarının bu amaca yönelik uzmanlığını tartışmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır:

-Yoksulluğun azaltılması sürecini derin bir şekilde hızlandırmak,

-İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım yapmak,

-Ana altyapı sektörüne yatırım yapmak,

-Hizmet dağıtımının optimizasyonu,

-Kamu sektörüne daha fazla yatırım yapmak,

-Eğitim, sağlık, tarım ve kırsal kaynakların GSYİH'ya göre geliştirilmesi.

2007 yılında Üye Devletler arasında Ulusal Eylem Ağı'na güçlü bir vurgu yapılarak, yoksulluğu azaltmak ve proje geliştirme politikalarını uygulamak için Üye Ülkeler düzeyinde çalıştaylar düzenlenmiştir. Yoksulluğu Azaltma Komisyonu'nun

Güney Asya'daki performansı 3-4 Nisan 2007'de Yeni Delhi'de yapılan Ondördüncü Zirvede takdir edilmiştir.

ç. Tarımsal ve Kırsal Kalkınma

SAARC örgütünün faaliyetlerinden biri üye ülkelerin tarımsal ve kırsal kalkınmasına yardımcı olmaktır. Üye Devletlerin Tarımsal ve Kırsal Kalkınma için SAARC Eylem Planının bir parçası olarak, 2000 yılında Nepal'de Tarım ve Kırsal Teknik Komite adlı bir organ kurulmuştur. Komitenin ilk toplantısı 22 ve 23 Haziran 2004 tarihlerinde Hindistan'da yapılmıştır. Bu toplantıda "SAARC ülkelerinde tarım için su kaynaklarının yönetimi" konusu ele alınmıştır. Ayrıca SAARC'de süt dağıtım ağı kurulması ve bölgesel gıda bankası kurulması konusu da incelenmiştir.

d. Bilimsel Aktivite

SAARC devlet başkanları için en önemli konulardan biri araştırma sektöründeki ilerleme konusudur. Amaç, bilim ve teknolojinin uygulanması yoluyla Güney Asya halkının durumunu iyileştirmeye yönelik bir adım atmaktır. Bu amaçla 1991 yılında Kolombo'da yapılan SAARC Altıncı Zirvesinde bilim ve teknolojiye üye katılımı konusu tartışılmış ve antlaşmalara varılmıştır. Bu bağlamda, 1995 yılında Yeni Delhi'de yapılan sekizinci oturumda biyoteknoloji, genetik mühendisliği, enerji modelleme teknikleri ve inşaat teknolojileri alanlarında kaydedilen ilerlemeler ve uygulanan kurallar gözden geçirilmiştir. Haziran 1998'de Kolombo'da yapılan 10. Zirvede, katılımcı liderler Güney Asya'nın araştırma ve geliştirmesinin önemli bir ilke olduğunu ve bu işbirliğinin SAARC'ın desteğiyle genişletilmesi ve önündeki engellerin kaldırılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bu bağlamda üyeler arasında bölgesel işbirliğini geliştirmek için örgüt, bilgi aktarımına katılım, seminerler düzenleyerek ve raporlar sunarak bölgenin teknolojik ve bilimsel ilerlemesi için özel bir çerçeve geliştirdi ve bir dizi önceliği dikkate almıştır. Bu önceliğe odaklanmak, bu bölgelerdeki insanların yaşamlarını iyileştirmek için kırsal

alanlarda bölgesel projeler yürütmektir. Bu alandaki öncelikler arasında kırsal iletişimin kurulması, içme suyu sağlanması ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi yer almaktadır.

Bilim ve Teknoloji Teknik Komitesi'nin tavsiyeleri doğrultusunda, üye ülkeler tarafından sektörle ilgili dört rapor sunulmuştur. Bu raporlara dayanarak, beton endüstrisinin bilgisine ilişkin bölgesel stratejiler ve planların geliştirilmesi konusu hazırlanmış ve aşağıdaki raporlar ek veya nihai formda sunulmuştur:

-İnşaat malzemeleri ve teknolojileriyle ilgili bilim ve teknoloji hakkında rapor,

-SAARC bölgesindeki elektronik ürünlerle ilgili bilim ve teknoloji raporu,

SAARC Bilim ve Teknoloji Komitesi, meteoroloji bölümündeki üyeler arasında da işbirliği kurmuştur. Komitenin bu konudaki ana faaliyeti, iklim tahmini ve çevre işleri ile ilgilidir. Bölgenin meteorolojik ve coğrafi olayları nedeniyle SAARC üyesi ülkelerin bu alandaki işbirlikleri çok önemlidir. Bu alanın önceliği, meteoroloji ve atmosfer bilimlerinin önemli ilerleme kaydetmesine yardımcı olmak için bölgesel işbirliğine odaklanmaktadır. Sosyo-ekonomik kalkınma üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için izleme ve tahmin çözümlerine de özel önem verilmektedir.

1995 yılında, SAARC Meteorolojik Araştırma Merkezi, belirli hedefler ve bölgesel meteorolojiye katılım ile kurulmuştur. Son zamanlarda meteoroloji alanındaki teknolojik gelişmeler nedeniyle bu merkezin hedefleri gözden geçirilmiştir.

Çevre sorunları ile ilgili olarak, düzeltilmesi ve korunmasının yanı sıra çevre sorunlarının yönetilmesi ve organizasyonda bölgesel işbirliği için toplantılar yapılmıştır. SAARC'ın kurulmasının ardından, çevresel konularda bölgesel olarak ilgilenmek üzere 1992'de bir Çevre Teknik Komitesi kurulmuştur. Ayrıca bu alanda yıllık toplantılar düzenli olarak yapılmaktadır. Bu toplantılar çevreyi korumaya ve çevre felaketleri ile mücadele için gerekli düzenlemeleri yapmaya çalışmaktadır. SAARC üye ülkelerinden uzmanlar araştırma sağlamak için birlikte çalışmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları örgütün zirvesinde tartışılacak. Örneğin, 1991'deki Altıncı Zirve'de aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

-Çevrenin korunması ve yönetimine ilişkin yönetmelikleri uygulamak,

-Doğal afetlere karşı kapasite geliştirmeyi planlamak,

-Bu incelemelerde sunulan düzenlemelerin uygulanması için tamamlayıcı mekanizmalar

Bu kapsamda sera gazları ve çevreye etkileri konusunda çalışmalar yapılmıştır. 1988'de Islamabad'da yapılan Dördüncü Zirve, sel, deprem ve hortum hasarı gibi konuları ve bu afetlerin nasıl yönetileceğini ve bunların neden olduğu hasarın nasıl azaltılacağını ele almıştır. Üye Devletlerden ayrıca çevreyi sera gazlarının zararlı etkilerinden korumak için gerekli önlemleri almaları istenmiştir.

Üçüncü toplantıda organizasyonun çevre korumaya yönelik eylem planı sunulmuştur. Bu projede SAARC üyesi ülkeler arasında işbirliği çağrısı yapılırken bu ülkelerin bölgesel ve küresel düzeydeki durumları incelenmiş ve katılımlarını artırmaya yönelik modeller ve kriterler sunulmuştur. Üye ülkelerin ayrıca iş akışları için uluslararası bir eylem planı sunmaları ve çevre koruma raporlarını incelenmek üzere SAARC'a sunmaları gerekmektedir. Bu raporların sonuçları sonunda üye ülkeler tarafından imzalanacak ortak bir antlaşmaya yol açacaktır.

e. Siyasi Faaliyet

SAARC'ın çalışması, Hint-Pakistan çatışması ve Sri Lanka iç savaşı gibi konularda belirleyici siyasi kararlar almaktan çok, yukarıda belirtilen konulara odaklanmaktadır. Ancak, siyasi tartışmalar genellikle SAARC zirvelerinin oturum aralarında olmuştur. Ancak örgütün kendisi, üyelerin iç işlerine karışmaktan kaçınmak için çok uğraşmaktadır. 12. ve 13. SAARC zirveleri sırasında, terörle mücadelede SAARC üyeleri arasında daha fazla işbirliğine çok vurgu yapılmıştır.

3.4. GÜNEY ASYA KİMLİĞİ

SAARC'ın en önemli başarısının, üyelerini yakınlaştırmak ve bölgesel meseleler ve kimlikler hakkındaki sorunlar üzerine aktif bir rol oynuyor olaması olarak düşünülmektedir. Bu, SAARC ülkelerindeki insanların örnek alması için çekici olması gereken bireysel devletin olumlu yönüne dayanmaktadır. Bu nedenle SAARC, Güney Asya'daki aynı bölgesel çıkarları, ortak tarihi, karmaşık ve ayrılmaz kültürleri kullanarak

Güney Asya kimliğini dünyada öne çıkarmaya çalışmaktadır. SAARC'ın bu çabaları yoluyla SAARC üye ülkeleri arasında ortak bir öz farkındalık oluşturarak SAARC üyesi ülkeleri birbirine yaklaştıracak ve diğer tarafta kültürel entegrasyon sağlamada başarılı olduğu tartışılmaktadır. Bir Güney Asyalı olarak düşünmek, ve pattanaik'inde vurguladığı gibi “bölge içinde bir Güney Asyalı kimliğinden gurur duymak önemlidir. Ayrıca, Güney Asya halklarının kültürel kimliklerini geliştirmek ve engelleri aşmak için halk arasında işbirliği ve teması ciddi bir ihtiyaç vardır” (Pattanaik, 2011). SAARC'ın Güney Asya kimliği oluşturmada olumlu yönde aktif bir rol oynadığı kabul görmektedir.

3.5. SAARC GIDA BANKASI

“SAARC Gıda Bankası”, başlangıçta bir kriz veya doğal afet, sel, deprem ve benzeri diğer sorunlarla yüzleşmek için acil bir kaynak olarak kabul edilmiştir. “2007 yılında Yeni Delhi'deki 14. zirvede, Güney Asya halkı için “gıda güvenliğini” birleştirmek için karşılıklı bir tutumu kabul etme kanalını imzalamıştır ve ardından stratejiler için resmi geliştirme ve prosedür, işlevsel bir karakter sağlamak için planlanmalar yapılmıştır” (SAARC Zirvesi, 2011). Bu anlaşmaya göre, SAARC Gıda Bankası, ülkenin değerlendirilen payı olarak buğday veya pirinçten veya her ikisinin birleşiminden oluşan her üye devlet tarafından muhafaza edilecek bir tahıl rezervine sahip olacaktır. Gıda Bankası, bölge halkına gıda güvenliği sağlamaya yönelik ulusal çabaları destekleyecektir.

3.6. SAARC KALKINMA FONU

1996'da SAARC'de, SAARC Bölgesel Projeler Fonu (SFRP) ve SAARC Bölgesel Fonu'nu birleştiren Güney Asya Kalkınma Fonu (SADF) adlı ilk finansman mekanizması oluşturulmuştur. SDF'nin kurulmasının birincil nedeni, mevcut Güney Asya Kalkınma Fonu'nun (SADF), yani gerekli fon miktarı ve sınırlı çalışma kapsamı açısından yetersiz bulunması olmuştur. Fonların çoğalmasını önlemek için SAARC Mali Uzmanları (Eylül 2005), SAARC projelerinin ve programlarının finansmanı ile ilgili konuların tamamını incelemiş çoğalan sektörel finansman mekanizmaları yerine SADF'nin SAARC

Kalkınma Fonu (SDF) olarak yeniden yapılandırılması konusunda anlaşmışlardır. SAARC Kalkınma Fonu, 2010 yılında sekiz SAARC Üyesi tarafından tanınmıştır. SDF, “Güney Asya bölgesi halkının refahını teşvik etmek; yaşam kalitelerini, ekonomik büyümeyi, sosyal ilerlemeyi ve yoksulluğu iyileştirmek” amacıyla kurulmuştur. Aynı zamanda, Güney Asya halkının güvenliği, ilerlemesi ve refahı için Bölgesel Birliğin başarılarından biridir.

3.7. GÜNEY ASYA ÜNİVERSİTESİ

Güney Asya Üniversitesi, üye devletlerinin bir başka başarısıdır. 2010 yılında SAARC masası tarafından kurulmuş uluslararası bir üniversitedir. Şu anda Üniversite, çeşitli disiplinlerde yüksek lisans ve doktora programları sunmaktadır. “SAARC, üyeleri arasındaki siyasi ve ekonomik ikilemleri sınırlı bir başarı ile çözmekle sürekli meşgul olabilirken, iyimserler eğitim konusundaki işbirliğini SAARC'ın birkaç başarısından biri olarak görmektedirler. Aynı zamanda bölgesel entegrasyon süreci için bir katalizör olabilmektedir. Üniversite bir mükemmeliyet merkezi yaratmayı ve hem kendi ülkeleri hem de komşuları için ortak bir başarı vizyonuna sahip bölge vatandaşları olarak tanımlayan liderler yetiştirmeyi amaçlamaktadır” (Dogra, 2010).

3.8. SAARC TAHKİM KURULU

Tahkim konseyi, SAARC'ın Güney Asya uluslarına ihtilafları çözmeleri için yasal bir forum sağlama başarısıdır. “SAARC Tahkim Konseyi, İslamabad, Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü'nün Uzman Organlarından biridir; sekiz üyeli Devletten oluşan SAARC tahkim konseyi, ticaret, yatırım bankacılığı gibi diğer konuların ve ihtilafların adil ve etkin bir şekilde çözülmesi için bölge içinde yasal bir çerçeve veya forum sağlamaya yetkili devletler arası bir organdır” (SAARC Zirvesi, 2011).

3.9. GÜNEY ASYA BÖLGESEL STANDARTLAR ORGANİZASYONU

SARSO'nun Kuruluşu, tüm SAARC ülkeleri tarafından onaylandıktan sonra 25 Ağustos 2011 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. 2011'de SARSO'nun oluşturulmasıyla, “ticaretle ilgili standartlarla ilgilenen özel bir organ, Güney Asya'da ve evrensel olarak SAARC ülkeleri için ticaretin büyümesini desteklemek için bu tür standartların daha fazla koordinasyonu için büyük bir potansiyel olarak kurulmuştur. SARSO, diğer ilgili standardizasyon kuruluşlarını, yöntemlerini ve başarılarını gözden geçirerek, kendi hedeflerine ve SAARC'ın hedeflerine ulaşmak için gerekli araçları ve gerekli yaklaşımları benimsemektedir. SARSO, Güney Asya'da ekonomik büyümeyi ve gelişmeyi kolaylaştırmak için ticaret standartlarının uyumlaştırılması için güçlü ve etkili yapılar oluşturmak üzere konumlandırılmıştır” (Cote, 2016).

3.10. MİLLETLER ARASI İLETİŞİM VE ETKİLEŞİM

Güney Asya bölgesi devletleri ve halkları, gelişme için hayati önem taşıyan endişeleri azami ölçüde kabul ederlerse, Güney Asya bölgesi çatışmasız bir bölge haline gelebilmektedir. Bu bağlamda Güney Asya'nın kazanımları, gelişmeleri ve güvenliği için daha fazla yardım ve işbirliği zorunludur. Bu, büyük ölçüde SAARC üyelerinin Güney Asya'daki bakış açısına ve davranışlarına ve bölgedeki yardım seviyesini genişletmek için belirtilen politikalara bağlıdır. Ahmar'ın da vurguladığı gibi, “Güney Asya halkları arasında yakın bir anlayışın tesis edilmesi ve bölgede barış ve uyumun korunması için önemli olan kardeşlik duygusunun oluşturulması için ciddi çabalara ihtiyaç vardır” (Ahmar, 1982).

3.11. SAARC'IN TİCARET ORGANLARI

Güney Asya daha önce bölgesel iş kurumlarında iki büyük sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bir yandan tarihsel olarak “bölge içinde yasal ticaret oranı çok düşüktü” (Dash, 1996, s. 201). Öte yandan, 1990'ların ortalarına kadar bölgede uzmanlaşmış veya

kapsayıcı ticari kurumlar tesis edilmemiştir. Bu, kısmen bölgedeki yaygın ticaret engellerinden kaynaklanıyordu. Güney Asya'daki ticaret engelleri arasında şu konuları değinebiliriz: A) “güvenlik ve demokrasi ile ilgili engeller; B) üye ülkeler arasındaki mevcut çatışmalar ve ikili gerilimler” (Alam ve diğerler, 2011, s. 2-121); C) “Yüksek tarife oranları; D) yüksek nakliye maliyetleri; E) sınır bariyerleri; F) koordineli bir ulaşım sisteminin olmaması; G) Malların boşaltılması ve yüklenmesindeki zayıflık; H) deniz taşımacılığının ve limanların zorlukları; I) karmaşık gümrük prosedürleri; ve İ) şeffaf olmayan gümrük yönetimi prosedürleri” (Wilson ve Otsuki, 2007, s. 4).

Bu nedenle, Güney Asya ülkeleri, ticari kurumların faydalarını bilerek ve mevcut ticaret engellerini aşmak için, SAARC'ın kurulmasından birkaç yıl sonra, kendi aralarında uzmanlaşmış ticari kurumlar oluşturmayı düşünmüşlerdir. Sonuç olarak, bu ülkeler çok sayıda tesisi satın aldıkları veya planladıkları çok sayıda ticaret anlaşmasına ulaşmıştır. Bu tesisler birkaç kategoriye ayrılabilir: A) “Tam bir devlet statüsünün sunulması, ekonomik kurumların reformu, bazı tarife oranlarının düşürülmesi, ithalat vergilerinin düşürülmesi, gümrük reformları vb. gibi siyasi ve ekonomik önlemler; B) Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) düzenlemelerine dayalı tesisler; C) SAPTA ilkelerinden kaynaklanan tesisler” (Alam ve diğerler, 2011, s. 122).

Bu kapsamlı anlaşmalara girmeden önce Güney Asya'daki alt-bölgesel ve ikili ticaret düzenlemelerine değinmek gerekir; bunlara Bangladeş-Butan-Hindistan-Nepal dördümlü Büyüme Girişimi ve Bangladeş-Hindistan-Sri Lanka-Tayland Ekonomik İşbirliği dahildir. Buna ek olarak, Güney Asya ülkeleri çeşitli düzenlemeler yoluyla ikili ticaret işbirliğini genişletmeye çalışmıştır. Bu düzenlemeler arasında “Hindistan-Butan (1995), Hint-Nepal (1991), Hint-Maldivler (1981), Hint-Afganistan (2003), Hint-Sri Lanka (1998), Pakistan-Nepal, Pakistan Sri Lanka (2002) Hindistan-Bangladeş (2006) ve Sialka-Maldivler bulunmaktadır. Görüldüğü gibi hem Hindistan hem de Pakistan'ın Sri Lanka ile serbest ticaret anlaşmaları var ve bu nedenle en gelişmiş Güney Asya ekonomileri ikili anlaşmalarla birbirine bağlıdır” (Weerakoon, 2010, s. 86; Mel, 2010, s. 89).

Yukarıda bahsedildiği gibi, Güney Asya ülkeleri geçtiğimiz yıllar boyunca ilişkilerini toplu ticaret düzenlemeleri şeklinde düzenlemeye çalışmışlar ve bu bağlamda

SAPTA (SAARC Tercihli Ticaret Düzenlemeleri) ve SAFTA (Güney Asya Serbest Ticaret Bölgesi) tasarlanmıştır, bu iki düzenlemeleri aşağıda sırayla gözden geçireceğiz.

3.11.1. SAPTA

SAPTA, “Güney Asya'da bölgesel ekonomik yakınlaşmayı destekleme sürecinde ilk adımdı, ancak önemli bir başarı elde edememiştir” (Weerakoon, 2010, s. 73). SAARC Tercih Edilen İş Düzenlemelerini kurma kararı, kuruluşun Mayıs 1995'te Yeni Delhi'deki zirvesinde alınmıştır. Elbette “ilk karar Dakka'daki 1993 SAARC Zirvesi'nde alındı ve Yeni Delhi'deki Sekizinci Zirve'de operasyonel ayrıntılar tartışılmıştır” (Wadhava, 1996, s. 14).

Güney Asya tercihli ticaret düzenlemelerinin ana hedefleri, “ulusal ekonomilerin gelişmesi yoluyla ticareti geliştirmek, daha fazla istihdam olanağı sağlamak ve daha yüksek bir yaşam standardı sağlamaktır” (Bhattacharya, 2001, s. 286). Antlaşma, “bölge içi ticaretin serbestleştirilmesi için kapsamlı kurallar içerdiği görülmüştür” (Chengappa, 1999, s. 446) ve “bir serbest ticaret bölgesi veya gümrük birliği veya diğer serbest ticaret bölgesinin kurulmasına yönelik ilk adım olmuştur” (Wadhava, 1996, s. 175).

SAPTA 1995 yılında uygulandıktan sonra, SAARC üyeleri arasında üç tur müzakereye dönüşmüştür. İlk tur 1996'da yapıldı ve üyeler arasında Güney Asya Serbest Ticaret Antlaşması kapsamında ticareti genişletmek için ilkeli bir antlaşmayla sonuçlanmıştır. “Görüşmelerin ikinci turu 1997'de ve üçüncü tur 1998'de yapılmıştır” (Wijayasiri ve Weerakoon, 2002, s. 95). Bu müzakereler sonucunda, “az gelişmiş ülkelere özel imtiyazlar (2762 tarife hattı) dahil olmak üzere 3857 tarife hattında taviz verilmiştir” (Weerakoon, 2010, s. 73). Ancak tarifeler hala küresel ortalamanın üzerindeydi; “Çünkü bu tarifeler 1980'lerin ortalarına kadar ortalama yüzde 70 civarındayken, 1990'ların sonunda yüzde 35'lere yükselmiş daha sonra 2005 yılına kadar bu tarifeler yaklaşık %28'e düşürülmüştür” (Ahmed ve Ghani, 2007, s. 31).

SAPTA "münhasıran" ticareti yapılan mallar söz konusuydu antlaşmaya göre, üye devletler birbirlerine sırasıyla tarife, yarı tarife ve tarife dışı önlemler konusunda tavizler vermişlerdir. “Ticaretin serbestleştirilmesinin hızı ve tarife imtiyazlarından yararlanan

kalemlerin belirlenmesi üzerinde kontrolleri olmuştur” (Khan ve diğerler, 2009, s. 73). Böylece, “SAPTA'nın bileşenleri şunlardı: tarifeler, yarı tarifeler, tarife dışı önlemler ve doğrudan ticaret önlemleri” (Alam ve diğerler, 2011, s. 120). Ancak SAPTA'nın en önemli zayıflığı, tercihli ticaret için garantili tavizler açısından gerçek kapsamıydı, mevcut tahminlere göre SAPTA, daha az gelişmiş ülkelerden yapılan ithalatlar için tarife hatlarının yalnızca yaklaşık %6,2'sini ve diğer üye ülkeler için yalnızca yaklaşık %8,4'ünü kapsadığı görülmüştür. Böylece, “SAPTA imtiyazlarıyla Güney Asya ülkelerine ithal edilen mallar, toplam ithalatının %15'ini oluşturduğu ortaya çıkmıştır” (Weerakoon, 2010, s. 4-73).

Özetle, SAPTA üye ülkeleri çeşitli nedenlerle hedeflerine ulaşamamıştır: A) “Ticari ayrıcalıklardan yararlanan yalnızca birkaç mal söz konusudur; B) bu malların çok azı ithal edilmiştir; C) Ticari imtiyazlı malların çoğunluğu hiçbir şekilde herhangi bir kaynaktan ithal edilmemiştir” (Bhattacharya, 2001, s. 287). Ayrıca “SAPTA, üyelerin ticari konulardaki anlaşmazlıklarını yönetecek bir yapıya/güce sahip değildi (Khan ve diğerler, 2009, s. 74). Bu dinamikler SAPTA'nın bölgeselleşme sürecinde önemli bir rol oynamasını engellemiştir.

3.11.2. SAFTA

SAPTA'yı daha güçlü kılabilmek için Güney Asya ülkeleri bölgecilik sürecini güçlendirmek için 1 Ocak 2006'dan beri yürürlükte olan bir şirket kurulmuştur. “SAFTA'yı destekleyen ortak argümanlardan biri, bölge ülkeleri arasındaki kayıt dışı ticaretin önemli hacmi ve yüksek maliyetleridir” (Panagariya, 2007, s. 183). Daha spesifik olarak, “yüksek tarifeler ve tarife dışı engeller Güney Asya'da yasadışı ticaret kanallarının kullanımına yol açtığı ölçüde, ikili ve çok taraflı serbest ticaret anlaşmaları yasadışı ticaret akışlarını resmi kanallara yönlendirecektir” (Taneja, 2004). Bu yaklaşımla, başlangıçta SAFTA'nın başarısı hakkında çok fazla iyimserlik olmuştur.

SAPTA'dan farklı olarak SAFTA, olumsuz bir listeleme yaklaşımı izlemektedir. Bu yaklaşıma göre, Güney Asya ülkeleri, hassas listedekiler hariç, diğer üye ülkelerden gelen tüm mallar üzerindeki tüm ithalat tarifelerini kaldırmıştır. Bu anlaşmanın temel özellikleri, “tarife serbestleştirme programındaki mevcut güzergahlar, hassas malların

belirlenmesi ve menşe kuralları ile ilgilidir” (Weerakoon, 2010, s. 74). Buna ek olarak, SAFTA bölge içi ekonomik işbirliğini gerçekleştirmek için daha kapsamlı bir mekanizma önermektedir ve “SAPTA'nın aksine ticaretin serbestleştirilmesi konusunda net bir yaklaşıma sahiptir” (Khan diğerler, 2009, s. 74). Ancak SAFTA'nın zayıflıkları da en baştan başlamaktadır. SAFTA tarife tavizleri, esas olarak üye ülkeler arasında ticareti yapılamayan veya negatif listede bulunan mallar içindir. Pakistan da normal ticari ilişkileri canlandırmaya isteksizdir. “Ticaret lobisinin Pakistan'ın Keşmir politikasını etkilememesi gerektiğine inanmaktadır” (Pattanaik, 2004, s. 433). Ancak SAFTA, Güney Asya bölgeselci uygulamalarına aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli şekillerde katkıda bulunabilir:

(A) “Almanya ve Fransa'yı birbirine yakınlaştıran Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi, Güney Asya'daki komşu ülkeler, özellikle Hindistan ve Pakistan arasında daha iyi siyasi bağlar geliştirebilir ve çatışmaların azaltılmasına yardımcı olabilir;

B) SAFTA, bölgedeki ticaretin resmi olmayan kanallardan resmi kanallara aktarılmasına yardımcı olabilir;

C) SAFTA, karayla çevrili alanların değerlendirilmesi için bir odak noktası olabilir” (Ahmed ve Ghani, 2007, s. 33).

SAFTA'nın en önemli koşullarından biri hassas parçalara yaklaşımıdır. Her ülkenin bazı endüstrilerine karşı duyarlı olması ve zayıf komşu ülkelerle bile rekabet edememesi mantıklıdır. SAFTA'nın bölgedeki diğer serbest ticaret anlaşmalarına kıyasla önemli bir özelliği, üyelerin negatif listedeki kalemler üzerinde bir tavan görüşmesine izin vermesidir. “Başlangıçta bu tavan çok serbest bir şekilde ve toplam tarife satırlarının (yani 5224 tarife hattının) yaklaşık yüzde onu olarak belirlenmeye çalışılmış, ancak sonunda yüzde 20'ye ulaşmıştır. Bu da her ülkenin negatif listesinin çok yüksek olduğunu göstermektedir” (Weerakoon, 2010, s. 7-76).

SAFTA'nın ikinci önemli özelliği ticari tesisler konusudur. Bu bağlamda ticaret koridorları özel bir önem taşımaktadır. “Güney Asya'da bu koridorlar nispeten azdır ve Delhi-Mumbai, Delhi-Gujarat, Peşaver-Lahor-Karaçi vb. dahil olmak üzere birkaç ana rotadan oluşur” (Arnold, 2007, s. 201). Ticaret kolaylıklarının kesin önemi, bu Anlaşmanın 3. Maddesine Taraf Devletlerin ticaret olanaklarını genişletmeyi taahhüt

etmeleridir. Bu tesisler, ulaşım sistemlerinde yakınsama için planlama, standartların uyumlaştırılması vb konulardır. Minimalist yaklaşımda, ticaretin kolaylaştırılması yalnızca malların limanlardan veya ulusal sınırlardaki gümrük denetim merkezlerinden transferi için mevcut tedarikler ifade eder, “ancak daha geniş yaklaşımda liman reformunu, düzenlemelerin basitleştirilmesini, standartların uyumlaştırılmasını ve gümrük rejimlerini içermektedir. Tüm bu alanlarda bilgi teknolojisinin kullanımı yaygınlaştırılarak ticari ulaşım maliyeti düşürülmelidir” (Wilson ve Otsuki, 2007, s. 5-9). Bu nedenle ticari tesislerle ilgili temel konular, her biri birkaç bileşenden oluşan iki kategoriye ayrılmaktadır. Bu iki kategori şunlardır:

(A) “Tarife dışı engeller, düzenlemelerin şeffaflığı, düzenleyici kurumların etkinliği ve limanların, havaalanlarının ve kara sınır geçişlerinin verimliliği ve lojistik kapasitesi gibi gümrük ve sınır prosedürlerini içeren geçit konuları;

(B) Ulaştırma altyapısının kalitesi ve maliyeti, çok modlu taşımaya erişim, depolama tesisleri gibi iç alanlarda kalite ve lojistik destek ve ülke içi sınır geçiş düzenlemelerinin etkinliği ve şeffaflığı dahil olmak üzere sınır ötesi ile ilgili konular” (Roy ve Banerjee, 2010, s. 111)

Ticari tesisler, “tüm ekonomik değişim altyapısının dayattığı geniş bir maliyet yelpazesini karşılayabilmesine rağmen, bunlar iki önemli durumda özetlenebilir:

(A) Vatandaşları ve tüketicileri korumak için bilgi teknolojisi ve güvenlik düzenlemelerinin alıntılanması ve uygulanması dahil olmak üzere ithalat kanalı düzenleyici sorunları;

(B) Liman verimliliği, kara ve demiryolu ve navlun maliyetleri dahil olmak üzere hem sınır ötesi ticaret hem de iç nakliyyede lojistik ve ulaşım altyapısı” (Roy ve Banerjee, 2010, s. 21- 113).

Ticaret için en iyi rotayı seçmek, ürünün özelliklerine ve pazarın zamana ve maliyete duyarlılığına bağlıdır. Pahalı gönderiler genellikle zamana duyarlıdır ve bu nedenle kısa mesafelerde çoğunlukla kamyonla ve uluslararası rotalarda hava yolu ile taşınmaktadır. Buna karşılık, “ucuz gönderiler, daha uygun maliyetli oldukları için tren ve gemi ile daha sık taşınmaktadır. Orta fiyatlı gönderiler söz konusu olduğunda, nihai pazar tercihleri de rol oynamaktadır” (Arnold, 2007, s. 201).

Genel olarak, Güney Asya'nın ticaret olanakları açısından üç büyük eksikliği vardır:

- A) “bölgenin altyapısını ekonomik ve nüfus artışına karşı tepkisiz hale getiren hizmet sıkıntısı. Sonuç olarak, Hindistan ve Bangladeş'te elektrik ve su kesintileri sık yaşanıyor ve Hindistan ve Sri Lanka'nın yoksul bölgelerinde kırsal yollar kullanılmamaktadır. 1998'den 2008'e kadar geçen on yılda Hindistan sadece 6.000 kilometre dört şeritli yol inşa edilmiştir. Çin aynı dönemde 35.000 kilometreden fazla dört şeritli ve altı şeritli yol inşa etmiştir.
- B) İlkesiz fiyatlandırma, yönetim ve yoksullara hesap verme sorumluluğunda ve kötü maliyet yönetiminde belirgin olan siyasi eksiklikler;
- C) Hindistan'ı enerji açısından komşu ülkesi Nepal'in enerji kaynaklarını kullanamaz hale getiren işbirliği eksikliği” (Ahmed ve Ghani, 2010, s. 58). Bununla birlikte, “Güney Asya son yıllarda deniz taşımacılığında önemli ilerleme kaydetmiştir ve bu konuda Pakistan ve Sri Lanka en az büyümeyi yaşamaktadır” (Arnold, 2007, s. 208).

SAFTA'nın üçüncü önemli özelliği, tarifelerin tartışılmasına dayanıyor. Tarife serbestleştirme programı kapsamında, üye devletler tarifeleri düşürme sözünü vermiştir. Taahhüde göre, az gelişmiş ülkelerin mevcut tarifeleri iki yıl içinde %30'a, gelecek sekiz yıl içinde ise tarife düzeyini sıfırdan %5'e düşürmeleri gerektiği önerilmiştir. Buna karşılık, “ülkelerin geri kalanı mevcut tarifeleri iki yıl içinde yüzde 20 ve beş yıl içinde yaklaşık yüzde sıfır ila yüzde 5 arasında düşürmeye ayarlanmıştır” (Weereakoon, 2010, s. 74).

Toplamda, “SAFTA biçiminde Güney Asya bölgeselcililiği hakkında üç farklı görüş vardır:

- A) Güney Asya Serbest Ticaret Anlaşması şeklinde bölgesel yakınsamanın geleceğini ve özellikle bölgenin daha küçük ekonomileri için ekonomik kazanımlarını vurgulayan iyimser bir yaklaşım;
- B) Şüphecilerin yaklaşımı, anlaşmanın bölgede tek taraflı ticaret refahı ve liberalleşme üzerinde olumlu bir etkisinin olmadığı ve hatta olumsuz sonuçları olduğu;

C) Bu anlaşmanın potansiyel faydalarının tek taraflı liberalleşmeden daha az olmasına rağmen, bölgenin küçük ülkelerine olan faydalarının göz ardı edilemeyeceğine inanan ılımlı bir yaklaşım” (Bandara, 2004, s. 71).

Bu bölümde kısaca SAARC’ın Güney Asya’daki konumu Güney Asya’nın büyük üyelerinin perspektifinden SAARC ve bölgeselcilik, Güney Asya’nın zayıf üyelerinin perspektifinden SAARC ve bölgeselcilik ve genel olarak Güney Asya’da SAARC ve bölgeselcilik tartışılmıştır. Üye ülkeler arasında işbirliğini teşvik etmek, ekonomik ve ticari faaliyetler, sosyal aktiviteler, yoksullukla mücadele, tarımsal ve kırsal kalkınma, bilimsel aktivite, siyasi faaliyet, Güney Asyalı kimliği icat etme, SAARC Gıda Bankası kurlumu, SAARC kalkınma fonu tesis etme, Güney Asya üniversitesi, SAARC tahkim kurulu, Güney Asya bölgesel standartlar organizasyonu, Milletler arası iletişim ve etkileşim çabaları, güven Artırıcı Önlemler ve SAPTA VE SAFTA SAARC’ın ticari organları bölgesel işbirliğinin geliştirilmesinde ve genişletilmesi SAARC’ın rolü ve Başarıları olarak bahsedimiştir. Son olarak bu bölümde SAARC’ın performansı ve faaliyetleri incelendiğinde, bu örgütün çeşitli zirvelerinde iyi planlar, programlar ve anlaşmalar sunulmasına rağmen, SAARC üyesi ülkelerin bölgeselcilik kısmında teoride başarılı, uygulama ve pratikte başarısız oldukları düşünülebilir. SAARC’ın bölgesel bir işbirliği örgütü olarak etkisiz kalmasının nedenleri, SAARC üyelerinin farklılaşmasının nedenlerinde bulunabilmektedir. SAARC’de coğrafi bağlar, kültürel bağlar, tarihi bağlar ve ortak çıkarlar ve çıkarlar dahil olmak üzere yakınlaşan faktörler olmasına rağmen, bu organizasyondaki farklı faktörlerin baskınlığı bu bölgesel anlaşmanın işlevsel zayıflığına ve verimliliğine neden olmuştur. Bunun için bir sonraki bölümde SAARC’ın karşı karşıya kaldığı zorluklar ve fırsatları incelenecektir.

4. BÖLÜM SAARC'IN KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR VE FIRSATLAR

Küresel düzeyde bölgesel işbirliklerinin kalkınmayı, barışı ve uluslararası uyumu olumlu yönde desteklediği düşünülmektedir. AB ve ASEAN ve NAFTA bölgesel işbirliğinin bir sonucu olarak yüksek düzeyde bölgesel işbirliği ve karşılıklı bağımlılığın iyi örnekleridir. Bu bölgelerdeki insanlar yaşam standartlarında hızlı bir artışa ve sivil özgürlüklerinin korunmasına tanık oldular. Buna karşılık, “Güney Asya, bölgesel işbirliğinin çok zayıf seviyelerine sahip olması gibi benzersiz bir ayrıcalığa sahiptir. Bölgesel örgüt SAARC, kalkınma ve refah hedeflerini gerçekleştirmede oldukça başarısız kalmıştır” (Upreti ve Shashi, 2012). Sosyal, ekonomik ve kültürel alanlara ilişkin tarihsel bağlara rağmen, SAARC'ın sekiz Güney Asya ülkesi ekonomik bir grup oluşturamamıştır. Elbette bu gecikmenin ve bu bölgedeki işbirliğinin pek çok nedeni var, dolayısıyla “SAARC'ın oluşumundan bu yana bu faktörler nedeniyle bu bölgede işbirliğini gerçekleştirmedeki ilerleme hızı yavaşlamıştır” (Das, 1992). Örgüt, coğrafi, kültürel ve tarihi yakın benzerliğe sahip olmasına rağmen, belirli sebeplerden dolayı istenilen hedefe ulaşamamıştır. Sorun şu ki, “bölge devletlerinin politikaları, bu mübadelelerin geliştirdiği fikirlerden yararlanmak veya her bir devlette bu kadar yoğun olan şüpheleri azaltmak için değişmemiştir. Kişi yalnızca, bu tür değiş tokuşların meyvelerini vereceği zamanın geleceğini umabilir ne yazık ki o dönem henüz kendini göstermemiştir” (Rynning, 2017).

Güney Asya'daki çatışmaların ardından, bölgesel güç siyaseti SAARC'ı tam ilerlemesini sağlamaktan alıkoymaktadır. Bu konudaki asıl sorun, siyasi ve diğer ana konuların tartışılmasını göz ardı eden SAARC Tüzüğü olarak kabul edilmektedir. Siyasi meselelerin çözümü olmadan diğer bölgesel örgütleri anlamak, gerçek iyileşmeyi temenni olarak kalacaktır. SAARC üyeleri arasında ortak bir gözlem, SAARC tüzüğünün, Güney Asya üye devletlerinin SAARC kapsamındaki hedeflerine ulaşmasının yolunu kapsayacak şekilde siyasi sorunların çözümünün düşünülebileceği şekilde geliştirilmesi gerektiği yönünde ortaya çıkmıştır.

SAARC, ekonomik işbirliğini güçlendirmek ve bölge halkının yaşam koşullarını ve refahını iyileştirmek ve devletler arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla kurulmuş olsa da, Hindistan ve Pakistan arasındaki farklılıklar ve bölgedeki bazı ülkelerdeki huzursuzluklar nedeniyle, hedeflerine ulaşamamıştır. Bunlar arasında uygulamada tam olarak uygulanmayan Sefta ve Septa anlaşmalarından bahsedebiliriz. Üye ülkeler arasında ticaret engellerini ortadan kaldırmak ve mal transferini kolaylaştırmak, bölgede özellikle serbest ticaret sektöründe adil rekabeti artırmak ve tüm üye ülkelerin bu rekabetten eşit şekilde yararlanmasını sağlamak ve bölgesel işbirliğini genişletmek için uygun bir çerçeve oluşturmak SAARC'ın Anlaşmaların amaçları tam anlamıyla hayata geçirilmemiştir.

Örgütlenmenin önündeki önemli bir engel, üye devletlerin yoksulluğu ve ekonomik geri kalmışlığıdır. Çoğu Güney Asya ülkesi yoksulluk, işsizlik ve ekonomik geri kalmışlık içinde yaşıyor ve bu sorunlar üyeler arasındaki işbirliği düzeyini azaltmıştır ve bunun sonucu olarak, üyeler arasındaki ticaret, brüt gelirlerinin yalnızca yüzde beş ila altısını oluşturmaktadır.

SAARC, şimdiye kadar Güney Asya'da bir ekonomik ve sendikal olarak başarılı bir deneyime sahip olmadı ve durum, SAARC üyesi ülkelerin ekonomik ve ticari ilişkilerinde önümüzdeki yıllarda büyük bir değişimin olacağını kabul edilebilir bir güvenilirlikle tahmin etmek mümkün değildir. Bu konudaki hakim varsayım, mevcut borsalarında SAARC üye ülkelerinin her birinin SAARC dışı ülkelere bağımlı kalacağı ve SAARC'ın hedeflerine ulaşamayacağıdır. SAARC üyesi ülkeler, kendi ulusal kalkınmaları için ekonomik ve ticari bölgeciliği gerekli görürken, ihtiyaçlarının SAARC aracılığıyla karşılanacağına inanmamaktadır. İşte tam da bu yüzden SAARC alanı dışındaki ticari alanları fark etmişlerdir. Hindistan, ASEAN'a olumlu bakmaya başlamışken, Pakistan dikkatini İslam ülkelerine çevirmiş durumdadır.

4.1. SAARC'IN KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR

SAARC'deki farklılık faktörleri, bu organizasyonun karşılaştığı zorluklar ve problemlerle eş anlamlı olarak kabul edilebilir. Buna göre, SAARC'deki en önemli ayrışma faktörleri şunlardır:

4.1.1. Toprak ve Sınır Anlaşmazlıkları

Devletler, belirli bir bölgesel işbirliği örgütü platformunda bazı konularda hemfikir görünseler bile, bölgecilik kavramının ve amacının ardındaki niyetleri temelde farklıdır. “Devletler arası anlaşmazlıklar bölgeselciliğin önünde engeller oluşturmuştur” (Bailes, 2007). Bu olgu, SAARC'ın işleyişinde açıkça görülmektedir. Bir Güney Asya kimliği oluşturma vizyonu ile kurulan SAARC, bu vaadi yerine getirememiştir ve sıklıkla başarısızlıkları ve eksiklikleri nedeniyle eleştirilmiştir.

Çoğu SAARC üye devletinin birbirleriyle toprak ve sınır anlaşmazlıkları vardır. “SAARC ülkeleri arasındaki toprak ve sınır anlaşmazlıkları, bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamakta ve bölgedeki istikrarsızlığın ve entegrasyon eksikliğinin potansiyel bir nedeni olup, bazen bu ülkeler arasında bir çatışma ve meydan okuma haline gelmektedir” (Charaq Chashm, 2007: 89-128). Aşağıdaki tabloda Güney Asya'daki sınır ve toprak anlaşmazlıkların net bir şekilde açıklanmıştır (bakınız Tablo 1).

Tablo 1: Güney Asya'daki sınır ve toprak anlaşmazlıkları

Ülkeler	Anlaşmazlıklar
Hindistan- Pakistan	Siachen konuları çıkmazı
Hindistan- Pakistan	Lacier, Kargil ve Sir Creek. İki büyük savaşla sonuçlanan Keşmir anlaşmazlığı
Pakistan- Afganistan	Durand hattı sınır çıkmazı

4.1.2. SAARC Alanının Coğrafi Konumu:

Karla kaplı dağların bir yamacında yer alan ve nehirlerin kaynağı olan SAARC havzasının özel doğal coğrafi konumu, başka bir sorunu daha da eklemiştir. Bu, bölgenin yapay sınırlarında, nehrin kaynağının bir ülkenin topraklarında olduğu ve nehirlerin başka bir ülkenin topraklarında olduğu ve suyun menşe ülke ile mansap ülke arasında uygun

yukarı akış için nasıl bölündüğü anlamına gelir. özellikle “kurak mevsimlerde deşarj, bölge ülkeleri arasında çözülemez bir sorun ve sürekli bir anlaşmazlık yeri olarak kalmıştır” (Chowdhury, 2007).

4.1.3. Bölge Dışındaki Müdahaleci Güçlerin Rolü:

Güney Asyalı üyeler er ya da geç bölgesel işbirliğinin önemini anlayacaklardır. Hindistan ve Pakistan'ın sorunlarını ve anlaşmazlıklarını barışçıl bir şekilde çözmeye başarılı olmaları ve süper güçlerin Güney Asya işlerine doğrudan karışmaktan uzak tutulması durumunda, bölgesel bir işbirliği ve koordinasyon temeli oluşturma şansının parlak olması beklenmektedir. Kısacası, Güney Asya Devletleri, hayatta kalmalarının ve refahlarının, bölgesel barış ve güvenliğin korunması için de gerekli olan çatışmalardan ziyade karşılıklı işbirliğine bağlı olduğunu anlamalıdır. Güney Asya'nın siyasi liderleri arasında uzun süren bir tartışmanın ardından geliştirilen SAARC formülü, güvenlik sorunlarını önlemek, bu sorunları ulusal eyleme ve diğer kanallardan ikili veya çok taraflı işbirliğine bırakmak olmuştur. SAARC'ın hedefleri, Güney Asya ülkeleri arasında ekonomik ve diğer askeri olmayan işbirliği biçimlerini geliştirmek olarak belirlenmiştir. Ekonomik alanda (düşük siyaset) ve diğer yumuşak alanlarda artan işbirliğinin nihayetinde bölgede istikrar, kalkınma ve barışa yol açacağı düşünüldüğü öngörülmüştür. “Güney Asya'daki güvenlik ve ekonomik karşılıklı bağımlılık gerçeği ve hem Hindistan hem de Pakistan'ın güvenlik stratejilerini geliştirdikleri hakim güvenlik kompleksi göz önüne alındığında; İşbirliğine dayalı güvenlik fikri, Hintli ve Pakistanlı liderlerin bölgedeki geleneksel askeri ve nükleer çatışma yönetimi konularını ele almaları için gerçekçi bir çerçeve sunmaktadır” (Dash, 2008). Yabancı ve sömürge ülkelerin varlığı bölgeyi yüzyıllardır rahatsız etmiştir; Örneğin, sınır anlaşmazlıklarının çoğu, İngiliz sömürgesinden bölgedeki ülkelere miras kalmıştır. Bugün ABD politikaları, bölgenin ekonomik ve güvenlik politikalarının mevcut durumunu etkilemeye devam etmektedir.⁴⁰

⁴⁰ www.greaterkashmir.com 12.03.2022 tarihinde erişilmiştir.

4.1.4. Bölgedeki Dengesiz Güç Yapısı:

Bölgesel işbirliğinin önündeki en büyük zorluklardan biri, bir bölgede var olan güç asimetrisidir. Güney Asya'da önemli bir güç dengesizliği bulunmaktadır. Bu, devletler arasında gerilimin, güvensizliğin ve açıklık eksikliğinin nedeni olmuştur. “Bölgedeki güç yapısı o kadar dengesiz ki Hindistan tek başına bölge nüfusunun %77'sine, yüzölçümünün %76'sına ve gayri safi milli hasılasının %71'ine sahip, ikinci ve üçüncü en büyük eyaletler sırasıyla yalnızca % 10 ve yüzde yedisini oluşturmaktadır” (Kher, 2012, s. 8) ve bu da onu bölgenin en büyük ülkesi yapmaktadır. Bölgedeki dengesiz güç yapısı bölge üyelerinin güç dengesi kurmakta zorlanmasına neden olmuş; ikincisi, Pakistan ve Hindistan gibi daha iyi bir güç konumunda olan ülkeler, birbirlerinden oldukça şüphelenmektedir, bu da bölgesel güvenlik ikileminin kısır döngüsünü körüklemektedir. Hindistan'ın bölgedeki benzersiz askeri ve ekonomik gücü, diğer Güney Asya devletleri arasındaki endişeyi ve güvensizliği arttırmıştır. Daha küçük Güney Asya devletleri, Hindistan'ın egemenliğine karşı bir ağırlık oluşturmak için bölgeden uzağa bakma eğilimindedir.

4.1.5. Bölge Ülkelerindeki Etnik Farklılıklar ve İç İstikrarsızlık:

SAARC üyeleri arasında ayrışmaya neden olan en önemli etkenlerden biri bölgede etnik farklılıkların ve iç istikrarsızlığın varlığıdır. Bölgesel işbirliği ve entegrasyon, siyasi açıdan istikrarlı bir ortam gerektirdiğinden; Çünkü iç zorlukları ve krizleri ele almak artık ülkelere dışa dönüklük ve ulusötesi işbirliği için bir fırsat bırakmıyor. Pakistan, Sri Lanka, Bangladeş ve Nepal gibi ülkeler bu tür sorunlarla mücadele eden ülkeler arasında yer almaktadır.

Pakistan'da etnik, dini, mezhepsel, suikast, intihar saldırılarından kaynaklanan düzensiz şiddet ve hükümetin mevcut sorunları kontrol altına alamaması ülke için sorunlar yaratmıştır.

Sosyalist demokratik bir cumhuriyet tarafından yönetilen Sri Lanka'da kendi sorunları var; Küçük ada, Tamiller⁴¹ ve Sinhalese⁴² arasındaki iç savaş ve etnik çekişme tarafından tehdit edilmektedir. Sri Lanka'da bu bölünmeler birçok hükümeti çöküşün eşiğine getirdi ve siyasi seçkinler ekonomik reformu hayata geçirmeyi başaramamıştır. Belki de bu yüzden Sri Lanka Asya'daki en zayıf ekonomilerden birine sahiptir ve otoriter askeri yöneticiler tarafından yönetilen Bangladeş'te, ortodoks insanlar isyan karşıtı hamleler yapmaya ve kadın grupları, STK'lar, Bangladeş Kırsal Kalkınma Komitesi vb. gibi gruplara katılmaya karşı çıkmaktadırlar. Nepal'de iki grup, Maoistler ve Sol Parti, ülkede bir demokrasi krizi yarattılar ve bu farklılıklar seçilmiş hükümeti mağlup etmiştir. Bu iki grup, yasal ve partizan sorunları, artan şiddet, insan hakları ihlalleri ve Nepal hükümetinin meşruiyeti hakkında belirsizlikler yaratan güvenlik güçlerine artan güven ile ülkedeki en önemli zorluklardır.

Afganistan'a gelince, çok sayıda siyasi ve ekonomik sorun ve yoğun bir iç savaşla boğuşmakta; Böylece narkotik üretimi ve artması, Afganistan'daki aşiretlerin silahlanması, Pakistan-Afganistan çatışması, terör, etnik ve dini farklılıklar gibi etkenler ülkenin siyasi ve güvenlik istikrarına kavuşmasını engellemiştir.

4.1.6. Üyelerin Yoksulluk ve Ekonomik Sorunları:

Şu anda, tüm ülkeler küresel zorluklarla karşı karşıyadır. Güney Asya için, karşılaştığı zorluklar özellikle şiddetlidir. Birincisi, SAARC yoksulluğun azaltılması hedefine ulaşmak için uzun bir yol vardır. Güney Asya'daki sekiz ülkenin (Afganistan, Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka) toplam nüfusu 1,6 milyarın üzerinde olup, bunların %40'ından fazlası mutlak yoksulluk sınırında yaşamakta ve okuma yazma bilmeyen oranı %50'den fazladır. Önceki yıllara ait verilere göre, Güney Asya'nın kişi başına düşen GSYİH'si, dünyanın en fakir güney Afrika'sından bile daha düşüktür. Son yıllarda, bazı ülkeler ekonomik büyümede önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da, etkisi hala sınırlıdır. Genel olarak, Güney Asya'daki yaşam standardı hala düşük ve oradaki birçok insanın yaşam koşulları, beslenmeye, içme suyuna, sağlık hizmetlerine

⁴¹ Çoğunluğu Hindu olan en büyük militan grup, ülkenin doğusunda bağımsız bir eyalet kurmayı başarmıştır.

⁴² Ülkenin güneyindeki kabilelerin çoğu çoğunlukla Budist'tir.

ve eğitim standartlarına erişimin normal çizginin çok altında olduğu için hala yoksul kategorisindedir. Tek bir ülke için, Sri Lanka iç savaşı yeni sona erdi ve Afganistan'daki savaş 40 yıldır devam ederken, Pakistan aşırı doğal ve insan yapımı zorluklara hapsolmuş durumdadır. “SAARC'ın yoksullukla mücadele konularındaki işbirliğinin yoksulluk olgusunu azaltmada başarılı olmadığını kabul etmeliyiz” (Jiali, 2012, s. 161-165).

İkincisi, SAARC üye ülkeler arasında ekonomik ve ticari işbirliği çok zor durumdadır. Ekonomik ölçeklerinden ve gelişmişlik düzeylerinden bakıldığında, Güney Asya ülkeleri arasında önemli bir tamamlayıcılık söz konusudur. Ancak çoğu ülke ağır dış borç yükü altında, döviz rezervleri baskı altındadır. Kalkınma fonları kıttır ve ülkelerin her yıl Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve bazı gelişmiş ülkelere yardım ve kredi almaları gerekmektedir. Ekonomik işbirliği, özellikle sanayi ve finans alanlarındaki işbirliği büyük zorluklarla karşılaşmaktadır. Güney Asya'nın bölge içi ticareti, bir dizi faktörden dolayı yavaş yavaş büyümüştür.

SAARC üyeleri yatırım için kaynak sıkıntısı yaşamakta ve dış borçları yüksek; Yani Hindistan en çok, Maldivler ise en az borca sahiptir. Öte yandan, bu ülkelerin çoğu dünyanın gelişmekte olan ülkeleri arasında yer aldığından, gelirleri tarıma, hizmetlere ve hammadde ihracatına odaklanmaktan gelmekte ve sanayi bölge ekonomisinin sadece dörtte birini oluşturmaktadır. Bu faktör, “bu ülkelerin ticari ilişkilerinin bölge içinde değil, daha çok bölge dışında olmasına neden olmuştur. Bölge içi ticaretin bir dereceye kadar eksikliği, bölge ülkelerinin ekonomik tamamlayıcılığının olmadığını göstermektedir” (Agajari, 2013). Bununla birlikte, SAARC üyeleri arasındaki düşük düzeyde ekonomik işbirliğinde aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli ekonomik faktörler rol oynamaktadır:

- “SAARC üye ülkelerinin büyüklük ve nüfuslarındaki dengesizlik, SAARC içindeki ekonomik ve ticari azgelişmişlikte önemli bir faktördür ve bölgedeki aşırı yoksulluk, yatırım kaynaklarını azaltmıştır. Bu arada, yoksulluğun kısır döngüsü tüm SAARC ülkeleri için aşağı yukarı doğrudur.
- SAARC üyesi ülkelerin ekonomisi temelde tarım ve hizmetlere dayalı bir ekonomidir. Sanayide önemli ilerlemeler kaydeden ve bazı sanayi ögeleri SAARC üyesi ülkelerin

ihtiyaçlarını karşılayabilen Hindistan dışında, bölgedeki diğeri ülkelerdeki endüstriyel gelişme düzeyi sınırlıdır ve karşılıklı ihtiyaçları karşılamamaktadır.

- İklım benzerliğı nedeniyle tarım ürünleri birbirine çok benzemektedir. Öte yandan, bölge nüfusunun büyük olması bölge ülkelerinin sadece kendi gıdalarını düşünmelerine neden olmuş ve pratikte SAARC ye ülkelerinin hiçbirinde ekonomik açıdan uygun tarım ürünleri için bir pazar bulunmamaktadır. Bu, SAARC yesi ülkeler arasındaki ticaret seviyesini doğal olarak sınırlamaktadır.

- Bölge lke ekonomilerinin bölge dışındaki ortaklara yapısal bağımlılığı SAARC alanının yakınsama sürecini yavaşlatmaktadır. SAARC yelerinin dış ticaretinin yaklaşık %95'i yabancı ortaklarla yapılmaktadır” (Omidı, 2009, s. 314-315).

4.1.7. Üyeler Arasında Güvensizlik

SAARC, esasen kendi kendine empoze edilen engeller ve kısıtlamalarla doğmuştur. Başarılı bir şekilde devam ettirilirse daha hayati alanlarda işbirliğı fırsatlarının aılabileceğini umarak, sosyal ve kültürel alanlar gibi tartışmalı olmayan alanlarda işlevsel bir işbirliğı yaklaşımı benimsemektedir. Ayrıca SAARC, tüm kararların oybirliğı ile alınması gerektiğı ve SAARC gündeminde ikili ve tartışmalı hiçbir konunun bulunamayacağı ilkelerini takip etmektedir. Bu, “Güney Asya halkının politika oluşturma süreçlerine adil katılıma yönelik devletler arası daha zayıf bir ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır” (Atiur, 2004).

ye devletler arasındaki güven eksikliğı, genellikle SAARC tarafından alınan bazı girişimlerin etkisiz yönetiminde kendini göstermiştir. Bunun en iyi rneğı SAFTA'nınkıdır. SAFTA'nın yedi imzacı lkesi 1 Temmuz 2006'dan itibaren ilk tarife indirimini uygulamış olsa da, Pakistan ve Hindistan henüz bu anlaşma kapsamında birbirlerinin kolaylaştırılmasına izin vermemiştir. Temmuz 2006'da Hindistan, SAFTA Bakanlar Konseyi'nin acil olarak toplanması çağrısında bulunmuştur (bu konseyde, SAFTA anlaşmasının idaresinden ve uygulanmasından sorumludur). SAFTA anlaşması kapsamında, 'serbest ticaret bölgesi', 'hassas liste' bazında faaliyet göstermektedir. Bu acil toplantıda Hindistan, Pakistan'ı çok taraflı SAFTA anlaşması kapsamındaki

taahhütlerinden vazgeçmekle suçlamıştır. Ancak bu, iki ülkenin SAARC platformunda birbirine karşı çatışmacı duruşlar benimsediği tek örnek değildir. Her iki ülkenin de tartışmalı konuları tartıştığı ve barış ve ekonomik entegrasyon için çok önemli bölgesel araçların fiilen uygulanmasını geciktirdiği bu tür birkaç olay olmuştur.

Devam eden Hindistan-Pakistan çatışmasının yanı sıra, SAARC forumlarında sıklıkla gündeme gelen bir endişe, daha büyük devletlerin, özellikle Hindistan'ın bölgesel düzende baskın konumudur. bir milyardan fazla nüfusa sahip bir ulus olan Hindistan ile tüm komşuları arasındaki büyüklük ve güç farklılığı, Hindistan'ın bölgedeki hakimiyeti ve işlerine potansiyel müdahale konusunda Hindistan'ın doğal endişelerine yol açmaktadır. Farklı zamanlarda bu, Bangladeş, Nepal ve Sri Lanka gibi devletlerin politika düşüncesinde önemli bir şerit olmuştur; ve “ihtiyaç duyduklarında her şeyden önce Güney Asya dışından güvenlik yardımı aramalarına yol açmıştır” (Bailes, 2007). “SAARC'ın işbirlikçi politikaları, Hindistan çevresindeki bazı küçük devletler arasındaki karşılıklı bağımlılığın siyasi özerkliklerinin aşınmasına yol açacağı ve bu nedenle Hindistan ile ikili anlaşmazlıkların 'onurlu' çözümünü güvence altına alma avantajlarını baltalayacağı korkusundan etkilenmektedir” (Smruti Pattanaik, 2006).

Bu, birkaç üye devletin bu bölgesel yapının bir parçası olma motivasyonlarından görülebilmektedir. Nepal, bu platformun kendisine çoğu Hindistan ile ilgili olan en önemli endişelerini dile getirme fırsatları sunacağını umarak SAARC'a katılmıştır. Ayrıca Nepal, özellikle su ile ilgili çatışmalarda, Hindistan ile ikili bir anlaşma yerine çok taraflı işbirliği istemiştir.

SAARC'ın tasarlanması sırasında, Bangladeş, Ganj suyunu Hindistan ile paylaşma konusunda ciddi endişelere sahipti, bu nedenle o dönemin Bangladeş liderliği, SAARC platformu aracılığıyla Ganj suyu ve benzeri sorunlara çözüm aramayı umuyorlardı.

Sri Lanka, Güneydoğu Asya ülkeleriyle daha geniş ve elverişli ekonomik bağlarını göz önünde bulundurarak SAARC'a katılmakta başlangıçta tereddüt etmiştir. Bununla birlikte, Sri Lanka'nın iç çatışması, onu Hindistan'dan korkularını hafifletmek için yardım alma umuduyla SAARC'a katılmaya zorlamıştır.

Pakistan ise, uzun vadede Hindistan'ın bölgedeki etkisine karşı koymaya yardımcı olacak diğer Güney Asya ülkeleriyle bağlarını daha da güçlendirmek için SAARC'a katılmıştır.

4.1.8. Altyapı Sorunları

Ulaştırma, bölgesel işbirliğinin çok önemli bir unsurudur. Ülkeler arasında verimli ve etkili fiziksel bağlantılar olmadan ticaret, zorlu ve pahalı bir süreç haline gelir. Coğrafi yakınlık ulaşımı nispeten kolaylaştırır ve uygun fiziksel bağlantının en belirgin avantajı, ek maliyet ve giderlerde önemli bir azalmadır. Fiziksel bağlantı, mevcut demiryolu ve karayolu ağlarına rağmen Güney Asya bölgesel işbirliği için büyük bir engel olmaya devam etmektedir. Bangladeş, Hindistan ve Pakistan geniş demiryolu ağlarına sahiptir; “Ancak Bhutan'da bulunmamaktadır. Hindistan ve Bangladeş, başlangıçta aralarında çalışan herhangi bir konteyner trenine sahip olmamıştır. Konteynerin Singapur üzerinden taşınması gerektiğinden, bir konteynerin Delhi'den (Hindistan) Dakka'ya (Bangladeş) taşınması yaklaşık 45 gün sürecekti, Neyse ki, Bangladeş ve Hindistan, 2018'de iki ülke arasında çalışacak ilk konteyner treni için bir deneme sürüşü başlatmıştır” (Mazumdar, 2018). Demiryollarının yanı sıra, karayolları Güney Asya ülkeleri arasında ticari bağlantının baskın araçlarıdır. Ancak, bu taşıma şeklini sınırlayan ve ticaretin tam potansiyeline ulaşmasını engelleyen büyük engeller vardır. Bu iki ülke arasındaki tarihi düşmanlık ve rekabet nedeniyle Hindistan ve Pakistan arasında çok az mal hareketliği vardır. “Hindistan ve Bangladeş arasındaki sınırda on karayolu kontrol noktası var, ancak karayoluyla Bangladeş'e ve Bangladeş'ten gelen yük trafiğinin sınırda aktarmaya ihtiyacı vardır. Bunun nedeni, diğer ülkelerden gelen kamyonların, aks yükü sınırındaki farklılıklar nedeniyle Bangladeş karayolu ağlarından geçmesi veya bu ağları kullanmasının yasak olmasıdır” (Subramanian ve Arnold, 2001, s. 35-36; Rasul, 2009, s. 11).

“Hindistan ve Nepal, iki ülke arasında mal hareketi için 22 sınır limanına ve transit trafik için 15 limana izin veren bir ticaret anlaşmasına sahiptir” (Rasul, 2009, s. 12). Bununla birlikte, tüm bunlardan sadece altısı sürekli olarak kullanılmaktadır, çünkü Hindistan'ın toprakları yalnızca günün belirli saatlerinde faaliyet göstermekle sınırlıdır.

Bhutan'ın yolları iyi kalitede ancak yolların genişliği ve yapısı yüksek hızda seyahatlere veya dingil yüklerine izin vermemektedir. Sonuç olarak, bunun yerine 10 tonun altında kapasiteye sahip kamyonlar kullanılmakta tabii ki bu işlemler ek maliyetler ve zaman içermektedir.

Hindistan'da Nepal ve Butan'dan gelen kamyonlara izin verilir, “ancak Nepal kamyonlarının girişten önce bir lisansa sahip olması gerekir ve bu lisanslar sadece üç ay geçerlidir” (Rasul, 2009, s. 18). Lisansların yenilenmesi son derece zaman alıcıdır. Bunlar, Güney Asya'da bölgesel işbirliğinin yavaşlamasının en yaygın nedenlerinden bazıları olmuştur.

4.1.9. Hindistan ve Pakistan İlişkileri

1947'de İngiliz Raj'ın sona ermesine eşlik eden bölünme, bugün neredeyse 1,3 milyar insanı, yani dünyadaki tüm insanların yaklaşık beşte birini oluşturan iki yeni bağımsız devlet yaratmıştır. Ancak Hindistan ve Pakistan sonraki çeyrek yüzyılı, 1947, 1965 ve 1971'de olmak üzere üç büyük savaşa tırmanan aşağı yukarı kalıcı bir kriz içinde geçirmiştir. “Her iki ülke de nükleer silahlara sahip olduğundan, 1999 yılında Himalayalar'daki sınır kasabası Kargil yakınlarında çatışmalar yeniden patlak vermiştir” (Chari ve diğerler, 2009). “2001-02'de bir kez daha savaşın eşiğindeydiler; Bu kez askeri çatışma, Aralık 2001'de Hindistan Parlamentosu'na yapılan terörist saldırıdan kaynaklanmıştır. Hindistan bu saldırıdan Pakistan'ı sorumlu tutmuştur. Daha sonra Kasım 2008'de Mumbai'de başka bir terör saldırısına tanık olunmuştur. Son yıllarda Hindistan'da ilişkileri bozan ve her türlü diplomatik bağları askıya alma noktasına getiren başka terör saldırıları vakaları olmuştur. Hindistan, tüm bu faaliyetler için Pakistan'ı suçluyor ve karşılığında aynı uygulama Pakistan istihbarat teşkilatları tarafından da kullanılmaktadır” (Jabeen ve Choudhry, 2013).

Pakistan ve Hindistan arasındaki ilişki, 1947 bölünmesinden bu yana çalkantılı olmuştur. Aralarındaki farklılıkları hafifletmek ve ortadan kaldırmak için birkaç başarısız girişim olmuştur. İkisi arasındaki Keşmir bölgesi konusundaki anlaşmazlık sadece bu tür girişimleri engellemekle kalmadı, aynı zamanda ilişkilerini bugüne kadar da bozmaya devam etmektedir. Aralarında tartışmalı bölge yüzünden 1947, 1965 ve 1971'de üç savaş

yapılmıştır. “1947'den sonra bir süre için, Pakistan'ın ithalatının yarısı Hindistan'dan, ihracatının yaklaşık üçte ikisi Hindistan'a olmak üzere iki devlet arasında önemli miktarda ticaret olmuştur” (Kher, 2012, s. 6). Güvenlik ve siyasi meselelerin yarattığı zorlukları ele almadaki başarısızlıkları, ikili ekonomik ilişkilerinde de önemli bir bozulmaya yol açmıştır. Sonuç olarak, “bu gerilim taşarak etkili bölgesel işbirliğinin önünde bir engel haline gelmiştir. Özellikle Pakistan merkezli terörizmin yayılması, ekonomik tartışmaları yönlendirme şansını da önemli ölçüde azaltmıştır” (Dash 2008, s. 114). Hindistan ve Pakistan, askıda olan güvenlik ve sınır meseleleri üzerinde sürekli kafa yormaktadır. Sonuç olarak, her iki devlet de herhangi bir önemli ekonomik anlaşmayı ilerletmeden önce bu sorunları çözmeyi gerekli bulmaktadır. Bu güvenlik ve yüksek politika konuları, iki devlet ve tüm bölge arasındaki ekonomik işbirliğine büyük bir gölge düşürmüştür.

Pakistan ve Hindistan, Hindular ve Alt Kıta Müslümanları arasındaki uzun bir rekabetten sonra ortaya çıkmıştır. Birleşik Hindistan, İki Ulus Teorisi temelinde bölünmüştür. İdeolojiler arasındaki bu uçurum, bağımsızlık sürecinde ortaya çıkan karşılıklı çatışmalarla daha da genişlenmiştir. Sınır anlaşmazlıkları, mal varlıklarının devri sorunları ve en belirgin olarak üç bağımsız devletin ilhakı sorunları Pakistan ve Hindistan'ı her zaman birbirlerine karşı hançerler içinde tutmuştur. Diğer bazı sosyal, politik, kültürel ve sınır anlaşmazlıkları ve sorunları ile birlikte Keşmir, iki ülke arasında bir çekişme konusu olmuştur. Bazı Hintli bilim adamları, “Hindistan'ın bölünmesini “alt kıtanın stratejik bir bireyselliği” olarak görmektedir” (Sareen, 1984). Diğer bazı düşünürler, “Radcliff tarafından yapılan sınır ayarlamalarını adaletsiz olarak görmektedir. Pakistan ve Hindistan üç savaş (1948, 1965 ve 1971) ve bir savaş (Kargil 1998'de) yaptı ve Siachin Buzulu'nda (1983'ten beri) çelişkili durumlarla karşı karşıya kalmıştır. Hindistan ve Pakistan arasında ikili sorunlar ve farklılıklar konusunda çok sayıda görüşme olmasına rağmen, hiçbirisi iki ülkeyi kalıcı olarak birbirine yaklaştıracak kayda değer sonuçlar ortaya koymamıştır.

Keşmir üzerindeki toprak anlaşmazlıkları, alt kıtadaki en bölücü mesele ve büyük bir acı kaynağı olmaya devam etmektedir, çünkü her iki devlet de Keşmir meselesi yüzünden 1948, 1965 ve 1999'da üçten fazla savaşa girmiştir. Keşmir'deki sorunun kökleri, 1947'de alt kıtanın bölünmesine kadar izlenebilmektedir. Daha sonra hem Hindistan hem de Pakistan, Keşmir halkı adına konuştuklarını iddia ettiler, ancak ikisi de

birçok Keşmirlinin bağımsızlık talebini tartışmaya hazır değildir. Hindistan, Keşmir'in kendi topraklarının tartışmasız bir parçası olduğunu, Pakistan'ın ise Hindistan'a katılımın ve ardından Jammu ve Keşmir Eyalet Meclisi tarafından onaylanmasının hukuken sağlam bir temeli olmadığını ve Birleşmiş Milletler tarafından asla kabul edilmediğini iddia etmektedir. Ayrıca, birçok büyük güç - özellikle Büyük Britanya, ABD ve Çin - Keşmir'in tartışmalı olduğu konusunda hemfikirlerdir.

Pakistanlı yetkililere göre, “Keşmir 1947 bölünmesinin bitmemiş işi olmaya devam ediyor ve Hindistan'ın J&K'daki Müslüman çoğunluk bölgeleri üzerindeki kontrolü, bölünmenin genel mantığına aykırıydı. Pakistan, barışçıl bir çözümün ancak Hindistan'ın Pakistan gerçeğini ve hegemonik özlemlerini kabul etmeyi reddetmek yerine bu noktalarda boyun eğmesi halinde bulunabileceğine inanmaktadır” (Chari ve diğerler, 2009). “Sınırlarımızda da devam eden donmuş çatışmalar, bölgesel güvenliği ve istikrarı tehdit ediyor. İnsan hayatını, sosyal ve fiziki altyapıları yok ederler; azınlıkları, temel özgürlükleri ve insan haklarını tehdit ediyorlar. Çatışmalar aşırılıkçılığa, terörizme ve devlet başarısızlığına yol açabilir ve organize suç için fırsatlar sağlayabilecektir” (Kumar, 2005).

Hindistan'ın komşularıyla çatışmalı ilişkisinin SAARC başarısızlığının temel nedeni olduğu konusunda hiçbir kafa karışıklığı yoktur. Özellikle Hint-Pakistan rekabeti SAARC'ın performansının standartların altında kalmasının nedenidir. Örneği Keşmir, Nükleer silahlanma yarışı, Siachen Buzulu, sınır ötesi terör vb. Ayrıca Hindistan, Pakistan'ın Keşmir ve Pencap'taki teröristlere destek sağladığını suçlamaktadır. “İki ülke arasında artan güvensizlik, SAARC'ın düzenli faaliyetlerini de engellemiştir” (Nahar, 1991). 1985'ten 2016'ya kadar toplam on sekiz Zirve düzenlenmiştir; aksine, üye ülkelerin Zirvelere katılmayı reddetmeleri nedeniyle on dört SAARC Zirvesi ertelenmiştir. SAARC Zirvesi'nin çoğu, Hindistan Hükümeti devlet başkanına katılmayı reddetmesi nedeniyle ertelenmiştir. “Bunlardan sekiz tanesi Hindistan-Pakistan rekabeti nedeniyle yapılamamıştır” (Ahmad, 2017). 1994 yılında iki ülke arasında Keşmir sorununa yönelik diplomatik ve siyasi ambargo nedeniyle SAARC zirvesi yapılamamıştır. Yine Hindistan, 1999'dan 2002'ye kadar SAARC zirvesine katılmayı reddetmiştir, çünkü 1999'da Hindistan ile Pakistan arasında Kargil savaşı yaşanmış, aynı yıl General Müşerref Pakistan'da bir askeri darbeye iktidara gelmiştir. Bu süre zarfında “Hindistan, esasen politika yapıcılarını Kargil savaşının mimarının General Müşerref olduğundan şüphelendiği için zirveye katılmayı reddetmiştir, ancak Hindistan'ın resmi tutumu, Hindistan Başbakanı Pakistan'ı ziyaret ederse General Müşerref'in askeri darbesinin meşru olacağı yönünde yer alacaktı” (Dash, 2008). “2003'te, on ikinci SAARC

toplantısının ev sahibi Pakistan'dı, ancak Aralık 2002'de, Hindistan'ın katılımı onaylamayı reddetmesi ve Islamabad'ın Delhi'yi (olayını bozmak ve Zirveyi raydan çıkarmak için zor yöntemler benimsemek) olarak düşünmesi nedeniyle programın ertelendiğini açıklanmıştır” (Ahmad, 2017). Hindistan, Güney Asya Tercihli Ticaret Düzenlemesini (SAPTA) uygulamaya koymayı önermiştir, ancak Pakistan buna karşı çıkmıştır. Daha sonra, Pakistan SAPTA'yı tanımasına rağmen, Hindistan'ın “En Sevilen Ulus (MFN) Statüsü”nü onaylamayı reddetmiştir. 2016 SAARC zirvesi, Uri'nin Hindistan kontrolündeki Jammu ve Keşmir'de teröristler tarafından saldırıya uğraması nedeniyle yapılmamıştır. Hindistan, saldırının infazında Jaish-e-Mohammad adlı militan grubun parmağı olduğundan şüphelenmektedir. Hindistan Dışişleri Bakanlığı, "Hindistan, bölgedeki artan sınır ötesi terör saldırılarının ve bir ülkenin Üye Devletlerin içişlerine artan müdahalesinin, şu anki SAARC Başkanı Nepal'e, böyle bir ortam yarattığını iletmiştir. Kasım 2016'da Islamabad'daki 19. SAARC Zirvesi'nin başarılı bir şekilde düzenlenmesine elverişli değil." Açıklamada, "Mevcut koşullarda, Hindistan Hükümeti Islamabad'da yapılması önerilen Zirveye katılamayacak" denilmiştir (SAARC zirvesi, 2016).

4.1.10. Siyasi İrade Eksikliği Nedeniyle Gelişmemek

Ana hedeflerine ulaşmak için SAARC, bölgede barışı destekleyebilecek tam teşekküllü bir bölgesel kurum haline gelmelidir. “SAARC aracılığıyla kalıcı barış, koordinasyon ve ekonomik entegrasyonun geleceğini anlamak, Güney Asya liderlerinin iç sorunları çözme yeteneğine ve ilgisine ve ayrıca müzakere yoluyla uzun vadeli barışa bağlıdır” (Iqbal, 2006).

4.1.11. Terörle Mücadele

Yıllar içinde SAARC, örneğin uyuşturucu ve insan kaçakçılığı, Güney Asya devletleri arasındaki ekonomik işbirliği ve bir Güney Asya sosyal kimliğinin oluşturulması gibi çeşitli bölgesel kaygıları ele almaya çalışmıştır ve son zamanlarda terör tehdidiyle mücadele etmek için bölgede çaba sarf etmiştir. “Bölgecilik”, herhangi bir

bölgesel organizasyonun parçası olduklarında her ulus için farklı bir anlam ve amaç taşımaktadır. Çoğu durumda, herhangi bir bölgesel işbirliği mekanizmasında el ele veren devletlerin bazı temel farklılıkları vardır; çoğu için, bölgesel işbirliği sadece serbest ticaret anlaşmaları yoluyla ekonomik işbirliği ile sınırlıdır. Bölgesel işbirliği örgütlerinin üye devletleri arasındaki farklılıklar, üye devletler arasında çatışmaların varlığında daha fazladır. Devletler, belirli bir bölgesel işbirliği örgütü platformunda bazı konularda hemfikir görünseler bile, bölgecilik kavramının ve amacının ardındaki niyetleri temelde farklıdır. Devletler arası çatışmalar bölgeselciliğin önünde engeller oluşturmuştur, bu fenomen, SAARC'ın işleyişinde açıkça görülmektedir, Pachori'nin verdiği örnekleri gibi “İsyanı destekleyen coğrafi faktörler, yoksulluk, sosyal çeşitlilik gibi ekonomik faktörler ve ayrıca zayıf mülkiyet hakları gibi kurumsal faktörlerdir” (Pachori, 2019)

SAARC için ulus düzeyindeki regresyonlar, rakım veya tepeler ve ormanların varlığı gibi coğrafi faktörlerin etkisinin ötesinde, yoksulluk vakası ile çatışmanın yoğunluğu arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu, “geri kalmış bölgelerde artan çatışma eğilimi ile tutarlıdır ve ekonomik geri kalmışlık ile şiddet arasındaki bağlantıya dair daha fazla kanıt sağlamaktadır” (Pachori, 2019).

SAARC'ın ilerlemesinin büyümesi çok yavaş moddadır. Dolayısıyla, “mevcut durum SAARC'ı Güney Asya bölgesindeki ulaşım ticareti ve sıkıntıların yönetimi, enerji transferi, terörizm ve güvenlik gibi birçok sıcak endişe hakkında konuşamaz hale getirmiştir” (Lamichhane, 2016). “Forum ayrıca bilgi paylaşarak teröristlerin sınır ötesi hareketlerini kontrol etmeye çağırmıştır. Uluslararası toplumun terörle mücadele konusundaki işbirliğini artırmak için bir takım ikili ve çok taraflı mekanizmalar çalışmaktadır. Ancak SAARC, ortak bir terörle mücadele stratejisi geliştirmekten hala çok uzakta ve tüm üyeler bundan eşit derecede sorumludur. Üyelerin siyasi farklılıklarını ortak bir amaç için bir kenara bırakmaları zorunludur, çünkü gecikme sadece terör örgütlerini cesaretlendirecektir. Forumun en yüksek otoritesi olan SAARC Zirvesi, ikili/çok taraflı düzeylerde bir takım strateji ve mekanizmalar benimsemesine ve formüle etmesine rağmen, terörle mücadele konusunda ortak ve kapsamlı bir yaklaşım geliştirememiştir. SAARC, çok daha kapsamlı ve bölgeye özgü bir politika geliştirmeli ve terörizme karşı kabul edilen tüm sözleşmelere saygı gösterilmelidir” (Jabeen &

Choudhry, 2013). Güney Asya'daki terörle mücadele ve çatışma tablosu aşağıda değerlendirilmiştir (bakınızTablo 2).

Tablo 2: Güney Asya'da terör çatışması

SAARC Üyeleri	Çatışmalar
Hint- Pak	Çeşitli vesilelerle her iki taraf (Hindistan ve Pakistan) kendi ülkelerinde terörist faaliyetlerde bulunmak veya bu tür eylemleri desteklemekle suçlanmaktadır.
Hint- Bang	Bengallilerin Hindistan'a yasa dışı göçü ve göçmenlerin terörist suçlaması
AFG- Pak	sınır ötesi terörizmin destekleme suçlaması, bu açıdan işlerini müdahale ve baskı yapması .
sınır ötesi terörizm Nep- Buth	Nepal'deki Bhutanlı mültecilerin geri dönüşü.

4.1.12. Güney Asya'da Hint Hegemonik Tasarımı

SAARC, Bangladeş'ten gelen bir bölgesel işbirliği önerisi olarak Pakistan'a nihai tatmin sağlayamamıştır. SAARC'a katılma konusunda isteksizdi ve Hindistan'a başka bir hegemonik platform sağlamaya hazır olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca, daha fazla etkileşim ve işbirliğinin Keşmir'e yönelik siyasi perspektiflerini zayıflatabileceğinden endişe duyuyorlardı, daha sonra “Pakistan, SAARC'ı her üye devletin eşit ve egemen payı temelinde kabul etmiştir” (Javaid, 2013). Hintli liderlerin, bölgesel komşuların güvenini kazanmanın ve yükselen bir Hindistan hakkındaki endişelerini sert güç yerine yumuşak güç projeksiyonu yoluyla ortadan kaldırmanın çok daha kolay olduğunu anlamaları önemini varmıştır. Joseph Nye'nin iddia ettiği gibi yumuşak güç fikri, ülkelerin amaçlarına zorlamak yerine ikna ederek ulaşmalarınıdır. Sert gücün araçları askeri ve ekonomik iken, yumuşak gücün araçları kültürel ve ideolojiktir. Yumuşak güç, bir ülkenin kültürel, politik ve ideolojik politikalarının çekiciliğinden doğmaktadır. Bir ülkenin yumuşak gücü, imajları olumlu görüldüğünde ve stratejileri diğerlerinin gözünde gerçek olarak görüldüğünde artmaktadır. Hindistan'ın komşuları arasındaki olumsuz

imajı, bu çalışmada tespit edildiği gibi, eğer Hintli liderler bölgedeki liderliklerini sürdürme konusunda ciddiye, derhal ele alınmalıdır.

4.1.13. Su Anlaşmazlığı

Keşmir sorununun yanı sıra, diğer bazı sorunlar da Güney Asya'da gerilimi tırmandırmaktadır. “Hindistan ve Pakistan arasındaki su dağıtımı ve varlıkların paylaşımı konusundaki ihtilaf, Güney Asya devletleri arasında da bir rekabet yaratmıştır” (Ahmar, 1982). Yakın zamanda etkili ve destekleyici bir mekanizma geliştirilmediği takdirde, Güney Asya'daki su sorunları gelecekte devletler arası çatışmaların kaynağı haline gelebilecektir. Aslında, “Güney Asya bölgesinin, bekleyen zorluklarla başa çıkmak için ortak sınıraşan su yönetimi konusunda alternatif fikirler ortaya koyması için zorunlu bir ihtiyaç vardır” (Gulf News, 2017).

4.1.14. İşbirliği Zorunluluğu

Güney Asya'da son zamanlarda hiçbir bölge terörden bu kadar kötü etkilenmemiştir. Enerji ve kaynaklar, yumuşak sektörlerden ülkelerin kalkınmasına zarar verecek şekilde yönlendirilmek zorunda kalmıştır. Bölgesel işbirliği ve güvenlik politikası konusunda Güney Asya fikir birliğinin sağlanması, talihsiz bir geçmişten köklü bir kopuş anlamına gelecektir. Görev; zor, göz korkutucu ve muhtemelen zaman alıcıdır. Ancak bölge bunu yapmak için kendi iç bölünmelerinin üstesinden gelmeyi başarır, neredeyse kesinlikle daha gelişen bir alan, şiddetli çatışmalardan ziyade bir barış bölgesi ve küresel sahnede daha etkili olacaktır. Daha “birleşik ve bütünleşmiş bir Güney Asya, dünyanın jeopolitik manzarasını, hala bilinmeyen ancak Güney Asya halkı ve dünya topluluğu için kesinlikle olumlu şekillerde değiştirecektir” (Pattanaik, 2011).

4.2. SAARC FIRSATLAR VE BEKLENTİLER

Pek çok araştırmacıya göre SAARC hala etkili bir bölgesel örgüttür, ancak örgütü daha canlı ve etkili bir hale getirmek için yapılması gereken çok iş vardır. Kaygı verici gerçek şu ki, iptal edilen bir toplantı SAARC'ın tamamen etkisiz hale geldiğinin ve terk edilmesi gerektiğinin bir göstergesi olarak görülmektedir. On yıl önce Hindistan ile Bangladeş veya Hindistan ile Sri Lanka arasındaki ilişki, bugün olduğu kadar tam olarak işbirlikçi değildi. Bazı sorunları ve anlaşmazlıkları çözülmüş ve ilişkileri her boyuttan daha iyi durumdadır. Tabii ki ilerleme, gerçekten güçlü, olgun ve her açıdan bilge olan liderlikle sağlanmaktadır. Belirli bir ilişkinin henüz olgunlaşmamış olması, devletleri, tüm bu ülke takım yıldızının ilişki kuramayacağı bir sonuca götürmemelidir. Avrupa'daki çatışmanın doğası çok karamsardı ama bugün bölgesel entegrasyonun en iyi örneği söyleyebiliriz. Hâlbuki bu süreç Bir gecede olmamıştır; Avrupa'yı bugünkü konumuna getiren birçok iptal edilmiş toplantı, başarısız adımlar ve anlaşmazlıklar olmuştur. Her ne kadar “Pakistan'da yapılacak 19. SAARC Zirvesi, Hindistan katılmayı reddettiği için ertelenmiş” (SAARC Summit, 2016) ise de, ancak tüm SAARC Zirvelerinden sadece birinin ertelenmesi endişe verici bir durum olmamalıdır.

SAARC'ın sadece ekonomik işbirliği için değil, aynı zamanda kültürel ve halklar arası temas ve bölgedeki tüm kaynak paylaşımını da amaçladığı unutulmamalıdır. “üyelerin geçmişten ders almalarını ve enerjilerini bölgesel angajman için alternatif yollar bulmaya yeniden vermelerini gerektirir. Politikaları ve programları basitçe gözden geçirmek SAARC'yi canlandırmaz: halihazırda düzinelerce yenilikçi fikir, politika ve program formüle etmiştir” (Muni ve Jetly, 2010). Bu, SAARC üyelerinin SAARC'ın geleceğini iki önemli perspektiften yeniden düşünmesi gerektiğini göstermektedir. Birincisi, Hindistan ve Pakistan kendi rollerini anlamalı ve bölgesel barış, istikrar ve kalkınma için işbirliği yapmanın yollarını bulmalıdır. “Hindistan ve Pakistan arasındaki uyumlu ilişkiler, coğrafya, demografi, kaynaklar ve potansiyel açısından benzersiz konumları göz önüne alındığında, bölgesel barış ve kalkınmanın önünü açacaktır” (Khan, 1984). İkincisi, “Hindistan ve Pakistan arasındaki düşmanlık ve güvensizlik tarihi ve bu sert ilişkinin devam etme olasılığı göz önüne alındığında,

SAARC'ın üyeliğini genişleterek örgüt yeniden yapılanmaya girmesi faydalı olacaktır” (Bishwakarma ve Hu, 2021).

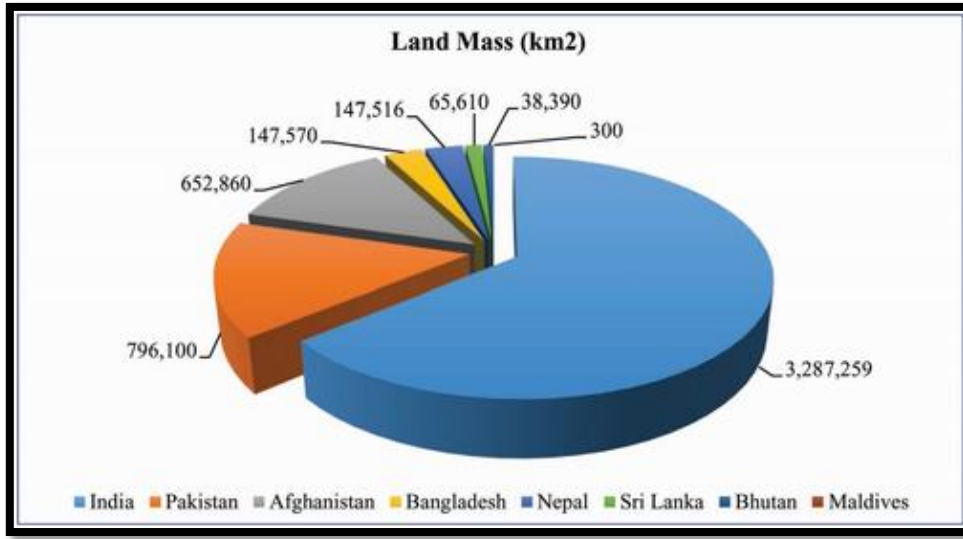
Pakistan'ın Hindistan ile bozulan ilişkileri, diğer SAARC ülkeleriyle olan ticari ilişkilerini de engellemiştir. Örneğin, Pakistan'ın coğrafi kısıtlamalar nedeniyle Nepal ve Butan ile minimal ticari ilişkileri vardır. Benzer şekilde, Hindistan'ın Bangladeş ve Sri Lanka ile bu ülkelerin Pakistan'la olduğundan daha fazla ticari ilişkisi bulunmaktadır. Temel sorun, Pakistan'ın Nepal, Butan, Sri Lanka ve Bangladeş ile ticaret için Hindistan ile iyi ilişkilere sahip olması gerektiğidir. Benzer şekilde Hindistan, Afganistan'a giden kara ticaret yolu için Pakistan'ın işbirliğine bağlıdır. Ayrıca, iki devlet arasında bariz bir asimetri varsa ve daha güçlü olan taraf güç kullanımından vazgeçmek istemezse bu daha da zorlaşacaktır. Bu nedenle, hem Hindistan hem de Pakistan'ın etkili bölgesel entegrasyon için ilişkilerini normalleştirilmesi gerekmektedir. Çin'in Güney Asya'daki artan katılımı, organizasyonel yeniden yapılanma yoluyla SAARC'ın yeniden canlanması için bir fırsat olabileceği düşünülmektedir. “Çin'i bir araya getiren SAARC'ın organizasyonel yapısı, SAARC'ın gençleşmesi için uygun bir yol olabilecektir” (Bishwakarma ve Hu, 2021).

4.2.1. SAARC'ın Kurum İçi Reformu

Örgüt içi reform, bu organ çerçevesinde bölgesel entegrasyonun ve kalkınmanın bir parçası olabileceğinden, SAARC'ın yenilenmesine gerçekten katkıda bulunabilecektir. Bununla birlikte, Hindistan-Pakistan ikili anlaşmazlıkları ve şüphesi, örgütün barış, istikrar ve bölgesel işbirliği hedeflerine ulaşmak için büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, örgütün iki gücü olan Hindistan ve Pakistan'ın, ikili anlaşmazlıkları ve yanlış anlamaları bir kenara bırakarak bölgesel birlik ve kalkınma için ortak bir zemin belirlemesi gerekmektedir. Bölgesel refah arzusu, Hindistan'ın bölgedeki bir veya diğer üyeyle olan ilişkilerinden ciddi şekilde etkilenmiştir; Dolayısıyla Hindistan, SAARC'ı yeniden hayata geçirmek için mevcut yapı içinde çok önemli bir rol oynayacaktır. Bunu, diğer üye ülkelerle olan ikili ilişkilerini geliştirerek ve ikili kaygıların SAARC süreçlerinin önüne geçmesine izin vermayarak yapabilecektir. Hindistan ile karşılaştırıldığında Pakistan bu konuda konumu daha farklı

ve değişkendir Yine de, ikili meseleleri SAARC'ın ruhunu etkileyecek şekilde alevlendirmeyerek önemli bir tamamlayıcı rolü olabilmektedir. “Bangladeş yeni ekonomik reformu ile bu konuda daha yumuşak bir konumu olacaktır; Diğer devletlerin oynayacak çok az rolü vardır veya hiç rolü yoktur. SAARC'ın örgüt içi reformu, bu nedenle, Hindistan ve Pakistan'ın davranışında büyük bir değişiklik gerektirmektedir” (Bishwakarma ve Hu, 2021).

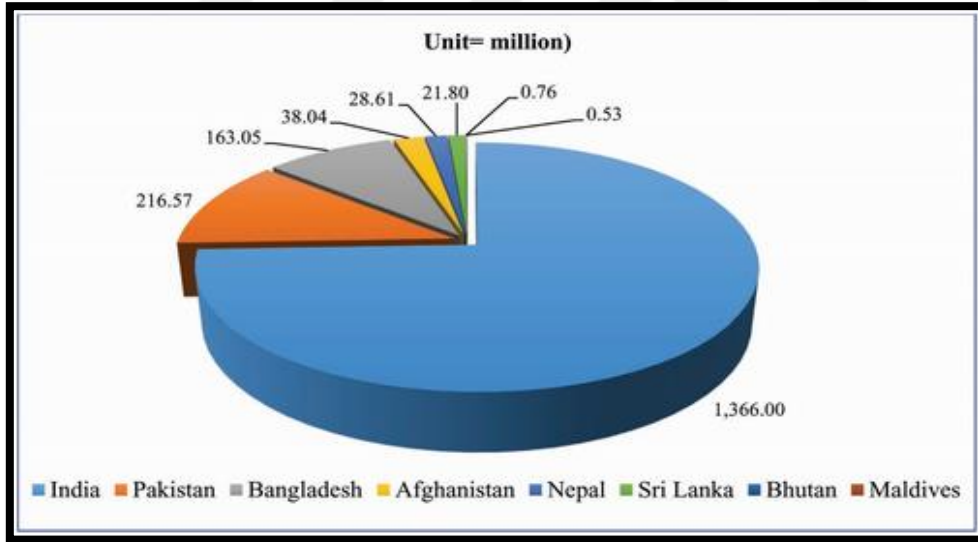
Hindistan, coğrafya, demografi ve ekonomi açasından Güney Asya'nın en büyük ülkesidir (Tablo 3, 4, 5), askeri güç ve teknolojik gelişmesine sahip Hindistan, elbette böylesine büyük bir gücün bölgesel kalkınma açasından büyük bir rol oynaması ve önemli sorumluluklar üstlenmesi beklenmektedir. Bölgedeki başlıca devlet Hindistan, komşu ülkelerle ikili anlaşmazlıkları azaltmak için önemli sorumluluk alırsa, SAARC'ın yeniden kalkınması ve güçlenmesi olasılığı imkansız değildir. Hindistan'ın davranış değişikliği bölgede olumlu bir hava yaratacak ve diğer üyeler üzerinde diğer devletlerle ilişkilerinde yapıcı ve yaratıcı bir rol oynamaları için ahlaki bir baskı yaratacaktır. Ayrıca bölgede SAARC'ı güçlendirebilecek ve bölgesel kalkınma ve refah hedefine ulaşmak için çalışmasına izin verecek yeni bir pozitiflik dalgası yaratacaktır. Bu olasılığın fark edildiğine dair bir örnek vardır. 15 Mart 2020'de, Hindistan Başbakanı Narendra Modi tarafından başlatılan SAARC ülkeleriyle yapılan bir video konferansta üye ülkeler, Başbakan Modi'nin önerdiği şekilde koronavirüs hastalığıyla mücadele için bir COVID-19 acil durum fonu oluşturmayı kabul etmiştir. Video konferansta Başbakan Modi, SAARC ülkelerini “bir araya gelerek, ayrılmadan” ve süreci “karışıklık değil işbirliği” ve “panik değil hazırlık”a bırakarak bu pandemi ile ortaklaşa mücadele etmeye çağırmıştır (Chaudhury,2020).

Tablo 3: Coğrafyaya göre SAARC ülkeleri.

Kaynak : Dünya Bankası: Güney Asya.

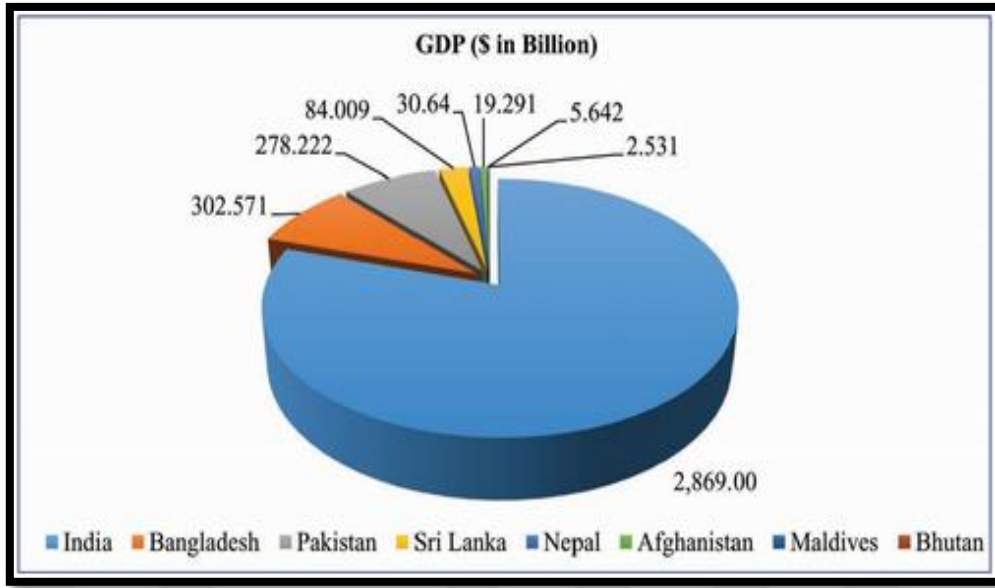
<https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2?locations=8S>

Tablo 4: Nüfusa göre SAARC ülkeleri.

Kaynak : Dünya Bankası. 2019.

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=8S-IN-PK-BD-AF-NP-LK-BT-MV>

Tablo 5: GSYİH'ye göre SAARC ülkeleri.

Kaynak : Dünya Bankası. 2019. “Kişi başına GSYİH (cari ABD doları)

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=8S-IN-BD-PK-LK-NP-AF-MV-BT>

COVID-19 acil durum fonunun oluşturulması, bütün zorluklara rağmen bölgesel girişimleri yönlendirmek için fırsatlar mesajını vermektedir. “Dakka merkezli bir güvenlik uzmanı, Modi'nin girişimini cesaret verici bulmuştur ve Modi'nin girişimini memnuniyetle karşılamıştır” (Rashid, 2020).

Bu tür karşılama mesajları diğer ülkelerden de alınmıştır. Bölgesel entegrasyon açısından, Hindistan'ın rolü bu bölgede çok önemlidir. Ancak, tüm üye devletler, güvensizliğin azaltılmasına ve SAARC'nin yeniden güçlendirilmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. COVID-19 acil durum fonu, tüm üye devletlere durdurulan SAARC sürecini de etkinleştirmeye başlamak için acil bir fırsat sunmuştur; Ancak, “Hindistan bu amaçla inisiyatif alırsa gerçekleşebilir. Bir gözlemcinin iddia ettiği gibi, Hindistan bu bölgenin geleceği için net bir yol haritası oluşturma gücüne ve yeteneğine sahiptir” (Sharma, 2009). Hindistan bu konuda istekliken, Pakistan da dahil olmak üzere diğer üye devletler onu desteklemelidir. Güvensizliği ve düşmanlığı azaltmak için sağlam bir siyasi irade inşa ederek bunu yapabilecekler. Aynı şekilde Delhi merkezli güvenlik uzmanları, küreselleşme çağında hiçbir ülkenin bölgesel işbirliği konusunu bireysel

olarak ele alamayacağını iddia etmektedir. “Hindistan'ın olumlu rolü bu bölgede olumlu değişiklikler getirebilecektir” (Agha, 2020).

Hindistan'ın rakip bir gücü olarak, Pakistan'ın yapıcı ve işbirlikçi rolü, Hindistan ile nihayetinde SAARC'ın güçlenmesine katkıda bulunan ikili anlaşmazlıkları da azaltabilir. Pakistan, davranışını değiştirerek ve yapıcı bir oyuncu olarak, rakibi Hindistan'a karşılıklı bir yanıt vermesi için baskı yapabilmektedir. “Pakistan, Hindistan kadar güçlü ve etkili olmasa da Orta, Güney ve Güneybatı Asya'nın merkezi olma jeopolitik konumu, ona iki ve üç boyutlu ve çok taraflı ilişkiler faaliyetlerini yürütmek için kullanabileceği jeostratejik kaldıraç ve etki sağlamaktadır” (Rose, 1981).

Bölgede Pakistan, kara kütlesi, ekonomi, kaynaklar ve askeri güç açısından ikinci sırada yer almaktadır. İkinci pozisyon, elbette, barışı, dostluğu ve işbirliğini teşvik etmek için ikinci bir rol ve sorumluluk gerektirmektedir. Bölgenin daha büyük çıkarları için yapıcı, yaratıcı ve işbirlikçi olmalıdır. SAARC reformu ve yeniden güçlendirilmesi ve canlandırılması içeriden bekleniyorsa, Hindistan ve Pakistan kendi rollerini birçok kez düşünmeli ve yeniden düşünmelidir. Price'ın belirttiği gibi, “Hindistan ve Pakistan zorluklarını çözebilirse, daha geniş bölgesel entegrasyon beklentileri çarpıcı biçimde artacaktır” (Price, 2016, s. 4).

4.2.2. Çin'in SAARC'a Katılımı

Çin'in SAARC'a katılımı isteği SAARC açısından önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir. SAARC'ın 37 yıllık geçmişlerinin deneyimine dayanarak, SAARC'ın kendisini kurum içi reformlar yoluyla veya içinden gençleştirmesi daha az olası görünmektedir. Hem yapı hem de işlevsellik açısından yeni bir güç talep etmektedir. Çin'i tam üye olarak kabul etmek, SAARC'ın örgütsel yeniden yapılanması ve canlanmasında çok etkili olacağı düşünülmektedir. Üyelik genişletmesi SAARC için yeni değil; Bölgede daha fazla ekonomik işbirliği için Afganistan örneğinde bunu zaten yapmıştır. 2005'te Dakka 13. SAARC zirvesi Afganistan'ın SAARC'a tam üye olma talebini kabul ederek üyeliğin kapısını açmıştır. Hindistan'ın o zamanki dışişleri bakanı,

zirvenin büyük bir başarısı olduğunu ve "Çin'i katılmaya ve işbirliği yapmaya davet etmenin olumlu bir mesajı olması gerektiğini" söylemiştir.

Çin'in SAARC'a resmi girişi de bölge için hem doğrudan hem de dolaylı olarak faydalı olabilecektir. Çin'in Güney Asya'ya fayda sağlamasının en az iki yolu vardır:

Birincisi, gelişmiş teknolojisi ve Güney Asya'daki artan yatırımları da dahil olmak üzere Çin'in kaynaklarıdır. Çin'in SAARC'a tam üye olarak girmesi, tüm SAARC üyelerine Çin'in teknoloji, beceri, kaynak ve geliştirme deneyimlerinden, özellikle altyapı geliştirme deneyiminden yararlanma fırsatları sunabilecektir. Beceri ve bilgi birikimi ve teknolojinin yayılması, bir ulusun veya bölgenin ilerlemesi için kilit faktörlerdir. "Çin'in SAARC'a girmesiyle bu kaynaklar resmi olarak Güney Asya'ya gelecektir. Düşük gelirli ülkeler, ekonomik büyüme ve kalkınmanın zorluklarını ele almak için yalnızca ekonomik kaynaklara değil, deneyime ve bilgiye ihtiyaç duymaktadır" (Uluslararası Çalışma Ofisi [ILO], 2011). Çin ile birlikte ILO'nun altını çizdiği bu unsurlar Güney Asya'ya da gelmektedir. Bu nedenle, "kaynakların kullanımı ve teknolojilerin, becerilerin ve bilginin paylaşımı, Çin'in SAARC'a katılımının ayrılmaz bir parçası olacaktır" (Bishwakarma ve Hu, 2021).

İkincisi, Çin ve Hindistan, SCO ve yükselen beş ekonomiden oluşan BRICS grubu gibi ulusal çıkarlarını desteklemek için bazı bölgesel forumları paylaşmaktadırlar. Dokuz üye ülkeden oluşan bir forum olan SCO, bölgesel güvenlik ve kalkınma alanında işbirliği yapmak için ortak bir platform olarak Çin, Hindistan ve Pakistan tarafından paylaşılmaktadır. BRICS'in bir parçası olarak Çin ve Hindistan, büyük ölçekli altyapı geliştirme projelerinin işletilmesinde birbirleriyle işbirliği yapmaktadır. Çin, SAARC'ın bir parçası olarak bu forumlar ve SAARC üyeleri arasında bir bağlantı oluşturacaktır. Çin'in SAARC'deki varlığı ile BRICS ülkeleri, SAARC bölgesindeki altyapı geliştirme projelerine yatırım yapma konusunda kendilerini güvende hissedebilmektedirler. Buna ek olarak, Çin'in SAARC'a girişi statükoyu değiştirecektir. "Üye ülkeleri bölgesel entegrasyon ve kalkınmaya odaklanmaya teşvik ederek ikili gerilimleri azaltabilir, bu da nihai olarak ikili ilişkilerin geliştirilmesine ve yoksulluk, güvensizlik ve işsizlik gibi iç meselelerin ele alınmasına katkıda bulunur. Bütün bunlar SAARC'a çok ihtiyaç duyulan yeni hisleri getirecektir" (Bishwakarma ve Hu, 2021).

“Güney Asya, ticaret ve yatırım söz konusu olduğunda muazzam olanaklara sahip bir bölgedir. Bölge, coğrafi çeşitliliği ve jeopolitik ve jeoekonomik önemi nedeniyle göz ardı edilemez” (Jain, 2018; Muni ve Jetly, 2010). Nüfus büyüklüğü açısından da bölge olağanüstü Hindistan, 1,67 milyar insanla tek başına dünya nüfusunun %22'sini oluşturmaktadır. Güney Asya istisnai olmasaydı, dokuz ülke (ABD, Çin, Japonya, Güney Kore, Myanmar, İran, Mauritius, Avustralya ve AB) SAARC'a gözlemci olarak katılmayacaklardı, aralarında Çin, Myanmar ve İran, bölgenin ticaret ve kalkınma açısından önemini artıran SAARC'a tam üyelikle ilgilendiklerini ifade etmişlerdir.

Jeoekonomik faktörler ulus devletler arasındaki ilişkileri yeniden şekillendirmektedir. Bu merkantilist çağda, bu faktörler aynı zamanda jeoekonomiyi (ekonomiler, coğrafyalar ve uluslararası ticaretin birleşimi) belirleyici bir faktör haline getiren küresel düzeni de etkilemektedir. Ticaret ve yatırım, jeopolitik düşünceler kadar teknolojik faktörlerden de etkilenmektedir.

“Ticaret yollarını kontrol etmek, doğal kaynaklara erişim sağlamak ve pazarları fethetmek, uluslararası ekonomik ilişkilerde önemli faktörler olacaktır” (Csurgai, 2017, s. 39). Bu açıdan bakıldığında, Çin'in SAARC'a tam üye olarak girmesi, jeoekonomi açısından da bölgeye faydalı olacağı öngörülmüştür. Çin'i tam üye olarak davet etmek, aynı zamanda, bölgeye girmek için ekonomik, teknolojik ve bilgi temelli devasa kaynakların kapısını aralamak demektir. Bunlar bir araya geldiğinde, “Güney Asya'nın kullanılmayan kaynaklarını, özellikle farklı coğrafi ve iklim koşullarını ve yenilenebilir enerji kaynaklarının çeşitliliğini” (Shukla, 2017) büyüme ve gelişmenin motoru haline getirebilmektedir. Çin'in başarılı ekonomik ve teknolojik gelişme deneyimi, Güney Asya için şimdiye kadar başaramadığı gelişme potansiyelini kullanmak için eşsiz bir araç ve fırsat olabilecektir.

18 Ekim 2017'de Çin Komünist Partisi'nin 19. Ulusal Kongresi'nde bir konuşma yapan Başkan Xi Jinping, “Çin, Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla uluslararası işbirliğini aktif olarak teşvik edecek” demiştir (OECD, 2018). Bu yüzden ortak kalkınma, modern Çin'in bir hedefidir. “politika, altyapı, ticaret, finans ve milletten millete bağlantı kurmayı ve böylece ortak kalkınmanın yeni güçlerini yaratmak için uluslararası işbirliği için yeni bir platform oluşturmayı umuyoruz” (OECD, 2018). Ortak kalkınma fikri, ilgili taraflar arasında bir kazan-kazan durumu yaratmaktadır. Jeoekonomi, Çin'de takip edildiği ve

uygulandığı gibi, önemli hedeflerinden biri ortak ekonomik fayda arayışı olan ortak kalkınmanın merkezinde yer almaktadır. Gerçekten de, “Çin'in çevresel jeo-ekonomi stratejisi rekabetten ziyade işbirliğine odaklanmaktadır” (Liang, 2019, s. 21-68).

SAARC üye ülkeleri arasında Hindistan, Çin'in SAARC üyeliği konusunda bazı çekinceleri olduğunu belirtmiştir; Ancak, “diğer ülkeler Çin'i tam üye olarak davet etmeyi arzulamaktadır” (Muni ve Jetly, 2010). “Hindistan, Güney Asya'yı kendi alanı olarak görmekte ve Çin'in müdahalesinin etkisini baltalayacağından korkmaktadır” (Roche, 2014). Ancak “SAARC, er ya da geç Çin'e üyeliğin gerekli olabileceğini anlayacaktır” (Kumar, 2015). Çin'in Güney Asya'daki rolü ve katkısı, tüm SAARC ülkeleriyle olan güçlü ikili ilişkileri ve herhangi bir Güney Asya ülkesinin ulaşamayacağı kadar uzanan coğrafi ve jeopolitik karşılıklı bağlantıları göz önüne alındığında, “SAARC'ın geri kalan gözlemcileriyle karşılaştırılmaz. Tüm bunlar, Çin'in SAARC'ın tam üyesi olması için güçlü bir temel sağlamaktadır” (Shesheng, 2010).

Çin'in SAARC'a tam üye olarak girişinin aşağıdaki nedenlerle belirlenmiştir:

- a) “Yükselen bir küresel güç olarak Çin, ticaret ve yatırım yoluyla SAARC ülkeleriyle giderek daha hızlı bir ilişki kuracaktır” (Zongyi, 2014);
- b) “Çin'in tüm SAARC üye devletleriyle ikili ilişkileri vardır ve sınırını Hindistan dahil beş SAARC ülkesiyle paylaşmaktadır;
- c) SAARC’da gözlemci bir ülke olarak Çin, bu organın tam üyesi olmaya şimdiden ilgi göstermiştir;
- d) Küreselleşen dünyada hiçbir ülke Çin ile işbirliğini görmezden gelemez ve SAARC bu siyasi gerçekliğin bir istisnası olamaz;
- e) Çin'in SAARC'a dahil edilmesi, üye ülkelerin ikili çekişmeleri aşmalarına ve bölgesel kalkınmaya odaklanmalarına yardımcı olmak için bölgenin ihtiyaç duyduğu güç dengesini yaratabilir;
- f) Çin, SAARC'ın potansiyelini kullanması ve bölgedeki büyümeyi geliştirmesi için ihtiyaç duyduğu ileri teknolojiye, becerilere, kaynaklara, yatırım potansiyeline ve büyük pazarlara sahip bir ülkedir; ve
- g) Çin'in Güney Asya ülkeleri için bir ihracat ve ithalat hedefi olarak Güney Asya'ya olan bağlılığı artacaktır” (Anderson ve Ayres, 2015), bu da Çin ile SAARC arasındaki farkı giderek ve önemli ölçüde azaltmıştır.

Çin SAARC'a üye olursa, Güney Asya'da kesinlikle olumlu bir ekonomik gelişme dalgasını tetikleyeceği öngörülmüştür. Ortaya çıkan ekonomi - Çin ve SAARC ekonomisinin birleşimi - dünyanın önde gelen ekonomisi olacaktır. “Çin ekonomisinin 2030 yılına kadar ABD ekonomisini geçeceği ve Hindistan ekonomisinin de 2050 yılına kadar ABD ekonomisinden daha büyük olacağı tahmin edilmektedir” (Colvin, 2017). Çin ve Güney Asya ekonomilerinin birleşimi olağanüstü olacağı tahmin edilmektedir.

Hindistan'ın Çin'in SAARC'deki varlığı konusundaki isteksizliği korku ve paranoyanın sonucudur. Bu, Hindistan'ın sömürge geçmişinin mirası olarak Hint yönetici sınıfının ruhuna yerleşmiş hegemonik-feodalist düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, dış politikası karşılıklı saygı, toprak bütünlüğü ve egemenlik, karşılıklı saldırmazlık, karşılıklı müdahale etmeme ilkeleri üzerine inşa edilen "barış içinde bir arada yaşamanın beş ilkesi" tarafından tamamen yönlendirildiği ve belirlendiği için Hindistan Çin'den gereksiz yere korkmamalıdır. “birbirlerinin iç işleri, eşitlik ve karşılıklı yarar ve barış içinde bir arada yaşama ve barışçıl ve ortak kalkınma-Konfüçyüs geleneği hala Çin'in dış politikasına rehberlik etmektedir” (Yi, 2017).

Çin'in SAARC'a tam üye olarak katılımı, Çin'in gücü, hedefleri ve ortak kalkınma gündemleri nedeniyle bu bölgede bir kazan-kazan durumu yaratabilecektir. “Ekim 2017'de, iktidardaki Çin Komünist Partisi ikili hedefini belirlemiştir: Çin'i 2035 yılına kadar öncü bir ulus devlete ve 2050 yılına kadar uluslararası düzeyde etkili bir ulusa yükseltecektir” (Bishwakarma, 2018). Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in açıkladığı gibi, ÇHC “birleşik ulusal güç ve uluslararası etki açısından küresel bir lider” olacaktır (Yi, 2017).

Bununla birlikte, bazı akademisyenler, üyeliğini bölgenin ötesindeki ülkelere açmadan önce SAARC'ı güçlendirmenin Güney Asya ülkelerinin rolü olması gerektiğine kuvvetle inanmaktadır. “SAARC'ın üyeleri ve gözlemcileri için bir sınır oluşturan net yönergeler belirlediğini, böylece onlardan ne bekleneceğinin net ve nitelikli hale gelmesini önermektedir” (Reddy, 2008), SAARC'ın bölgenin ötesine yayılmasının sorunlu olacağı ve kendine özgü kimliğinin kaybının yaşanacağı konusunda uyarılmaktadır. Ayrıca “SAARC'ın kendisini dışarıdakilere açmadan önce sistematize edilmesi gerektiği tartışılmıştır” (Muni ve Jetly, 2010). Yine de, küreselleşen dünyanın

hayatın her alanında üye devletler arasında karşılıklı bağımlılık talep ettiği göz önüne alındığında, bölgesel bir kuruluşun üyelik genişlemesine karşı herhangi bir argüman biraz zayıf görünmektedir; SAARC, SCO ve BRICS gibi Her birinin ortak bir kalkınma ve refah gündemi vardır. Bu nedenle, bağlantılarının olması karşılıklı olarak faydalıdır - daha çok SAARC için - bu şimdiye kadar kaynakları kendi bölgesinde kullanmakta başarısız olmuştur. SCO ve BRICS'in önemli bir bileşeni olarak, Çin'in SAARC'deki varlığı, SAARC'ın büyümesine ve bu oluşumlar arasında bir köprü görevi görerek genişlemesine katkıda bulunabilmektedir. Çin'in SAARC'a girmesinin daha fazla gerilim yaratabileceğini iddia etmek, en iyi ihtimalle temelsizdir ve en kötü ihtimalle şimdiki durumu yumuşatır. Aksine, Rahman'a göre Çin'in kapsamlı kaynakları ve ileri teknolojisi, “yoksulluğun azaltılması, iklim değişikliği, gıda güvenliği, enerji güvenliği, doğal afetler, bilim ve teknoloji, altyapı geliştirme, milletlerarası ilişki, kültürel işbirliği ve dahil olmak üzere bir dizi alanda SAARC'a yardımcı olacaktır” (Rahman, 2011, s. 64).

4.2.3. Çin'in SAARC Üyeliği ve Güney Asya'daki Güç Dengesi

Dönemin Singapur Başbakanı Lee Kuan Yew, Allison ve Blackwill'e verdiği bir röportajda , "hem Avrupa'da hem de Pasifik'te barış ve güvenliği için hâlâ bir güç dengesine bağlı olduğunu" savunmuştur (Allison ve Blackwill, 2013). Güney Asya'nın gelişmesi için ihtiyaç duyduğu şeyde güç dengesidir. Bazı teorisyenlerin iddia ettiği gibi, “SAARC, büyüklük açısından coğrafi dengesizliği nedeniyle hareketsiz hale gelmiştir” (Majid, 2018, s. 185).

Güç dengesi teorisi, ulus devletler arasındaki ya da ittifaklar arasındaki güç yapısının -ya da güç dengesinin- diğer tarafların daha güçlü olmasını engellemesini sağlamaktadır. Bazı akademisyenlere göre “güç dengesi, kaynakların ulus devletler arasında dağılımı, tek bir devletin veya ittifakın toplam gücü biriktiremeyeceği mevcut dünya düzeninde kaynakların ulus devletler arasında paylaşılmasıdır” (Zinnes, 1967). Diğerlerine göre ise “modern uluslararası sistem içinde herhangi bir gücün egemenliğini önleyecek bir bağımsız unsurdur” (Black, 1983, s. 57). Güç dengesinin işlevi “sistemin fetih yoluyla evrensel bir imparatorluğa dönüşmesini engellemek ve devletlerin bağımsızlığını korumaktır” (Bull, 2002, s. 102).

Yukarıda bahsedilen güç dengesi tanımlarına dayanarak, Güney Asya Hindistan'ın egemen olduğu bir bölgedir. Bu güç Hindistan'ın egemeni SAARC'ın eylemsizliğine ve faaliyetine de yansımaktadır. Bu bağlamda, Çin'in SAARC'a girmesi, sadece SAARC'ı canlandırmak için değil, aynı zamanda Güney Asya'daki güç dengesini korumak için de bir fırsat olacağı öngörülmektedir. SAARC, Hindistan'ın gölgesi altında kaldığı süreçte, Hindistan'dan kaynaklanan çatışmalar ve gerilimler artmaya devam edeceği ve SAARC'ı rehin tutacağı için hedeflerine ulaşamayacaktır.

Öte yandan Pakistan, Çin ve Hindistan arasındaki güç dengesini korumak için Güney Asya'da bir dengeleyici rolü oynamaktadır. Tabi ki “Çin Hindistan'ı Pakistan üzerinden baskın yapmasından hoşnut değildir” (Chambers, 2002). Hindistan diğer Güney Asya ülkelerine askeri yardım sağlama konusunda isteksiz olduğunda, “Çin bu tür bir yardım sunmaya gelir ve bu da Çin'in bölgede güç dengeleyici bir rol oynadığını göstermektedir” (Kelegama, 2016). Böylece “Çin, Hindistan dışındaki Güney Asya ülkeleri için hem politik hem de ekonomik olarak güvenilir bir ortak olarak ortaya çıkmış olacaktır” (Wanger, 2016).

Çin'in SAARC'a tam üyeliği, SAARC'ın gençleşmesi ve Hindistan'ın bölgedeki tek taraflı egemenliğine son vermeyi amaçlayan güç dengesi açısından haklı görülebilir. SAARC'ın gençleşmesiyle ilgili olarak, Çin'in girişi ticaret, yatırım ve işbirliği açısından yeni bir ivme ve dinamizm yaratacaktır. Çin'in üye olmasıyla SAARC, erişimini kaynak seferberliği açısından jeopolitik etki alanının ötesine de genişletebilir. Çin resmi olarak SAARC'deyken, Hindistan'ın tek taraflı egemenliği kontrol edilebilir. Hindistan ve Pakistan arasındaki doğuştan gelen düşmanlığın SAARC sürecini durdurmasına izin verilmeyecektir. “Hindistan, Güney Asya'daki bölgesel istisnacılık zihniyetini değiştirmesi ve diğer komşu ülkelerle ilişkilerini bozan faaliyetlere girmemesi için ahlaki baskı altında olacaktır” (Bishwakarma ve Hu, 2021).

4.2.4. Çin, SAARC'a Olumlu Etkileri

Ekonomik kalkınma, barış, istikrar ve güvenlik, bölgesel blokların sözleşme taraflarının ortak çıkarlarının yanı sıra BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri gibi

küresel çıkarların desteklenmesinde merkezi öneme sahiptir. Küresel barış ve refahın elde edilmesi, büyük ölçüde bölgesel organların rolüne bağlıdır. Kalkınma, güvenlik ve barış konusundaki öncelikleri doğruysa, küresel güvenlik ve barışa kolayca katkıda bulunacaktır (Tripathi, 2010). SAARC, jeo-stratejik bir konuma yerleştirilmiş bölgesel bir kuruluş olarak küresel gündeme katkıda bulunma fırsatına sahiptir. Bunun için bölgeyi düzenli tutmalı ve küresel siyaseti etkilemek için gerekli olan güveni, kapasiteyi ve yeteneği inşa etmelidir. Bu güven ve kapasiteyi inşa etmek için SAARC, kendisini tamamen ikili meselelerin uzak tutabilmeli ve yalnızca bölgesel kaygılara ve önceliklere odaklanabilmelidir.

Hindistan, bu bölgede Pakistan'ın parçası olmayacağı alternatif bir bölgesel örgüt araştırmaktadır. Örneğin, Hindistan önceliğini yedi Güney Asya ve Güneydoğu Asya ülkesinin (Bangladeş, Butan, Hindistan, Myanmar, Nepal, Sri Lanka ve Tayland) oluşturduğu uluslararası bir kuruluş olan Bengal Körfezi Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İşbirliğine (BIMSTEC) vermiştir. BIMSTEC 1997 yılında ekonomik, sosyal, teknik ve bilimsel alanlarda aktif işbirliği yoluyla ekonomik büyümeyi hızlandırmak amacıyla kurulmuştur. Hindistan'ın ilgisine göre, ilk BIMSTEC Çok Uluslu Askeri Saha Eğitim Tatbikatı (MILEX-18) 10-17 Eylül 2018 tarihleri arasında Hindistan'ın Pune, Maharashtra kentinde yapılmıştır. Benzer şekilde, Hindistan Başbakanı Narendra Modi, 2016 yılında Hindistan'ın Goa kentinde yapılan BRICS toplantısında bir yan tartışmaya ev sahipliği yapmıştır. Hindistan, BIMSTEC'i bazı akademisyenlere göre SAARC'a bir alternatif olarak tercih edilmektedir (Bhattacharjee, 2018). Singh'e göre Modi, "BIMSTEC'in vaadini" "yeni keşfedilen bir coşku ve onu İlk Doğu ve Komşuluk politikalarının yeni lokomotif" olarak kullanmaya çalışmaktadır (Singh, 2018). Hindistan, BIMSTEC'i kapsamlı ekonomik entegrasyonu teşvik etmek için aktif bir bölgesel grup oluşturmak için uygun bir seçenek olarak görmektedir (Chatterjee ve Singh, 2015). Hindistan'ın bu hareketi SAARC'ın yerine geçmek için çalıştığının sinyalini vermektedir.

SAARC ve BIMSTEC dışında, diğer bölgesel veya alt bölgesel kuruluşlar da ülkeler arasında ticareti, yatırımı ve bağlantıyı teşvik etmek için faaliyet göstermektedir. Bunlara Bangladeş, Butan, Hindistan ve Nepal (BBIN) grubu ve Bangladeş, Çin, Hindistan ve Myanmar (BCIM) girişimini örnek verebiliriz.

BBIN, altyapı, yatırım, su kaynakları yönetimi ve enerji bağlantısı alanlarında işbirliği alanını belirlemek için başlatılan Güney Asya'nın bir alt bölgesel kuruluşudur. Hindistan, Pakistan'ı izole etmek için mümkün olduğu kadar BBIN'i tanıtmak istemektedir. Katmandu'daki 18. SAARC zirvesi sırasında Hindistan, “Güney Asya genelinde bölgesel bağlantıdan yararlanmak için çok önemli” olmasını bekleyen bir SAARC Motorlu Araç Anlaşması (MVA) önermiştir (Bhattacharjee, 2018, s. 2). Ancak Pakistan'ın kabul etmemesi nedeniyle gerçekleştirilememiştir. Pakistan'ın tepkisine karşı koymak için Hindistan, 15 Haziran 2015'te, sözleşmeli ülkeler arasında kargo da dahil olmak üzere kesintisiz bir yolcu ve kişisel hareket gerçekleştirmeyi amaçlayan BBIN MVA'yı imzaladı. Ancak, birkaç yıl sonra Bhutan MVA'dan ayrılmaya karar vermiştir.

BBIN fikri SAARC fikrinden oldukça farklıdır. İşbirliği alanı ve ilkeleri de farklıdır. SAARC'a alternatif olarak BIMSTEC'e benzer şekilde Hindistan'ın çıkarlarından doğmuştur. SAFTA, beklendiği gibi Güney Asya Ekonomik Birliği'nin temelini oluşturamadığından, “Hindistan, Güney Asya'da SAFTA'dan daha başarılı olma potansiyeline sahip olabilecek alternatif alt-bölgesel düzenlemelerle ilerlemeye devam etmiştir” (Nayyar, 2018, s. 227) .Öte yandan BBIN anlaşması, Hindistan'ın da hedeflerinden biri olan Pakistan'ı izole edebilecektir.

Yine de BBIN, SAARC'a bir alternatif olamaz ve SAARC'ı engelleyemez. Bu amaçla çeşitli açıklamalar yapılabilmektedir. Birincisi, SAARC iyi tanımlanmış bir misyon, vizyon ve hedeflere sahip köklü bir organizasyondur. SAARC Şartı, BM Şartı ve Birlikte Yaşamın Beş İlkesi üzerine inşa edilmiştir. “BBIN ise tam tersine böyle bir temeli olmayan bir girişimdir. İkincisi, SAARC tüm Güney Asya bölgesini kapsar ve bu nedenle gerçek anlamda bölgesel entegrasyon potansiyeline sahiptir” (Bhattacharjee, 2018). Jeoekonomik bir bakış açısıyla SAARC, BBIN'in tüm Güney Asya'yı temsil etmediği için, umut verici bir konuma sahiptir. Üçüncüsü, Pakistan ekonomisi, coğrafyası ve demografisi ile yalnızca Güney Asya'nın ikinci en büyük gücü değildir; aynı zamanda nükleer statüye sahip bir ülkedir. Böylece Güney Asya, ekonomik kalkınmanın önkoşulu barış ve istikrar olduğu için bu bölgede böyle bir nükleer devleti tecrit ederek barış ve istikrar hedefine ulaşılmaz. “Hâlbuki BBIN, yalnızca SAARC'ın hızını geciktirebilir, ancak SAARC'ın ikamesini oluşturamaz” (Bishwakarma ve Hu, 2021).

Benzer şekilde, BCIM Ekonomik Koridoru'nun Çin ve Hindistan'ı Myanmar ve Bangladeş üzerinden bağlaması önerilmektedir. Bu platformun ilk toplantısı 1999 yılında Çin'in Kunming eyaletinde yapılmıştır. Bilindiği gibi “Kunming Girişimi” 2800 kilometre uzunluğunda bir Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar Koridoru önermiştir. BCIM Ekonomik Koridoru, BCIM tarafından sınır ötesi bağlantı oluşturmak için alınan bir girişimdir. Yine de BCIM bir proje olmaya devam ediyor ve bu nedenle bu bölgede SAARC'ı engelleyemez veya yerini alamaz. Bununla birlikte, Çin ve Hindistan'ı bir arada tutarak SAARC'ın konumunu ve erişimini artırabilecektir.

Güvenlik ve ekonomik kalkınma aynı sikkenin iki yüzüdür. Güney Asya bağlamında, nükleer bir güç olan Pakistan'ı atlayarak barış, istikrar ve güvenlik sağlanamaz. Pakistan'ın bölgesel süreçlerden dışlanması bir anlamı olmadığı gibi, Hindistan ile Pakistan arasındaki işbirliği ve işbirliği eksikliği de herhangi bir bölgesel sürecin meyve vermesine izin vermemektedir ve SAARC davası da budur. Bu nedenle, bu çıkmazla nasıl başa çıkılacağı SAARC ülkelerinin ana odak noktası ve endişesi olmalıdır. Bu, Çin'in argümanının kaçınılmazlığını yeniden ortaya koymaktadır: Üçüncü bir ülke, güvensizlik ve gerilim zamanlarında ikili görüşmeleri kolaylaştırarak, tarafların çatışma ve savaş zamanlarında müzakere etmenin bir yolunu bulmalarına yardımcı olarak ve elindeki kaynakları seferber ederek SAARC'ı harekete geçirerek SAARC'a yeni bir hayat vereceği düşünülmektedir. Gerçekten de, "Çin, ekonomik kalkınma ve iç istikrarın ihtiyaçları göz önüne alındığında, Güney Asya'ya daha pragmatik ve dengeli bir yaklaşım göstermiştir" (Ali, 2010, s. 74). Bu pragmatizmin ve Çin'in dengeli yaklaşımının kullanılması SAARC'ın için büyük bir fırsat olabilecektir.

Ayrıca, güvenlik ve altyapı geliştirme, özellikle Bangladeş, Bhutan, Maldivler, Nepal ve Sri Lanka olmak üzere Güney Asya'nın küçük devletlerinin başlıca kaygısıdır. Çin'in tüm bu küçük devletlerle iyi ve yakın ilişkileri bulunmaktadır. Çin, "altyapı projelerine fon sağlayarak, Kuşak ve Yol Girişimi'ni (BRI) başlatarak ve ticaret ve yatırım bağlarını güçlendirerek her birileri için fayda sağlayacaktır" (Jain, 2018, s. 21). Bütün bunlar SAARC'ın hedefine ulaşılmasına büyük katkı sağlayacaktır. Çin zaten bölgede olduğu için SAARC'ın resmi yapısında olmaması için bir neden bulunması düşünülmemektedir.

4.2.5. Üyeler Arasında İşbirliği İhtiyacı

İşbirliğini geliştirmek için çok arzu edilen bir adım olan SAARC'ın gerçekleri ve formülasyonu hakkında hiçbir şüphe yoktur. Ortak durumlar, küresel alan, bölgesel topografya, geçmiş ve kültür ve insan kaynakları, aksi takdirde devam eden yoksulluk ve sefaletle mahkum olacak birçok insan için günlük rahatlık için daha iyi beklentiler elde etmek için SAARC kurulmuştur. “Ancak böyle bir organizasyon kurma ve faaliyet alanını sınırlama çabasında, aradan yaklaşık 38 yıl geçmesine rağmen, köprülenmeyi reddeden ve böylece organizasyonu artan zorluklara karşı tepkisiz tutan bazı yapısal boşluklar kalmıştır. SAARC'ın başlatıldığı sırada, kurucu liderlerinin kafasındaki düşünce, üye devletler etkileşime girdiğinde yapısal kusurların üstesinden gelineceğini umarak tüm ülkeleri müzakere masasına getirmek olmuştur. Ancak, SAARC tüzüğünden ikili ve tartışmalı konuların çıkarılması, örgütün büyümesini engelleyen ana faktörlerden biri olmuştur” (Qadri, 2008).

4.2.6. SAARC'ın Geleceği

Hindistan'ın bölgedeki diğer ülkelere kendi planlarına göre davranma tutumu nedeniyle SAARC'ın geleceği de aynı nedenle tehlikededir. Hint gazetelerinin yazıları, Güney Asya'daki Hint tasarımlarının net bir resmidir. Kuldip Nayar, Indian Express'te, farklı kapasiteleri nedeniyle Hindistan'daki gelişmiş ülkelerin çıkarlarının doğal olarak nispeten daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Şimdi, bölgede genel kalkınmayı ve refahı ilan etmek ve uluslararası düzeyde çıkarlarının koruyucusu olmak Hindistan'ın sorumluluğundaydı, Ama ne yazık ki büyüklüğü, fayda sağlamak yerine komşu ülkeler için korku ve endişe kaynağı olduğunu kanıtlamıştır. Komşu ülkeler her zaman Hindistan'ın daha büyük ve güçlü olduğu için dehşete düştüğünü ve gereksiz avantaj elde etmeye çalıştığını iddia ediyorlardı bu nedenle tüm komşu ülkelerde Hindistan karşıtı bir eğilim vardır. Pakistan'a karşı hoşnutsuzluk, psikolojik olduğu kadar tarihsel bir sorundur. İki ülke arasındaki teorik farklılıklar doldurulamayacak kadar derin, ancak geçici ilişkiler korunabilmektedir. Birbirlerine karşı düşünceleri düşmancadır. Ama bu (durum) sadece Pakistan ile sınırlı değil; Nepal'de, Sri Lanka'da ve Bangladeş'te Hindistan'a karşı korku

hisleri vardır. Ayrıca Hindistan'a karşı, topraklarının kendilerine karşı faaliyetler için kullanıldığına dair aynı şikayetleri bulunmakta ve bunlarla ilgili çözülmemiş siyasi sorunlar da vardır. SAARC'ın geleceğinin üyeler arasındaki karşılıklı gerilim nedeniyle tehdit altında olduğu söylenebilir.

Kısaca bu bölümde, incelediğimiz gibi bölgesel işbirliği ve entegrasyon için Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü'nün kurulduğunu göstermiştir. Her ne kadar SAARC, ilkelerini ve amaçlarını önem gösterse de ne yazık ki SAARC amacına ulaşamarak etkisiz bir örgüt haline gelmiştir. SAARC'ın bölge içi ticareti, dünyadaki diğer bölgelerden önemli ölçüde daha kötüdür. Bu bölüm SAARC'ın etkisizliğinin arkasındaki nedeni bulmaya çalışılmıştır ve Hindistan-Pakistan rekabeti, Hindistan'ın daha küçük ülkelerle oynadığı rol ve Güney Asya ulusları arasındaki karşılıklı güvensizlik SAARC'ı etkisiz bir örgüt yapan ana nedenler olduğu sonucuna varmıştır. Önümüzdeki son bölüm olarak SAARC ve güneydoğu asya bölgesel işbirliği ile karşılaştıracaktır. SAARC'ın aksine, ASEAN'a baktığımızda ikili anlaşmazlıklarını azaltmak için gayri resmi diplomasi uygulamışlardır.

5. BÖLÜM SAARC'IN DİĞER BÖLGESEL ÖRGÜTLERLE KARŞILASTIRILMASI

Yukarıda sürekli vurguladığımız gibi SAARC 1985 yılında kurulmuştur. Bunun yanında SAARC ile beraber asya bölgesinde önemli olan iki bölgesel örgütlenme daha vardır, bunlar 1967 yılında kurulan ASEAN ve 1996 yılında kurulan SCO'dur. Ancak SAARC ve ASEAN arasında aşağıda inceleyeceğimiz gibi bazı farklılıklar olmak ile birlikte her iki örgütte bölgesel ekonomik işbirliği ve kalkınma odaklıdır bunun aksine SCO ise NATO benzeri ittifaklara dayalı askeri bir savunma örgütüdür bu nedenle Konumuz açısından ve aynı zamanda SAARC'ın bölgesel işlevlerini daha iyi anlaşılabilmesi açısından ASEAN ile bu iki bölgesel örgüt arasında karşılaştırmalı bir analizi önem taşımaktadır. Bununla beraber ASEAN ve SCO'nun karşılaştırmalı analizini çalışmanın sonunda EK 1 olarak verilen kısımda değinilmiştir.

5.1. SAARC VE ASEAN

Güney Asya ülkeleri, aralarında güçlü kültürel benzerlikler paylaşıyor da, dünyanın başka hiçbir yerinde neredeyse hiç bulunmayan sınırsız eşitsizliklerin varlığıyla da farklıdır. SAARC'ın sekiz ülkesi statü, nüfus, büyüklük, doğal kaynaklara sahip olma ve ekonomik büyüme düzeyi bakımından eşit değildir. “Bu tür zıtlıklar, Güney Asya'da bölgesel işbirliğinin ilerlemesi için elverişli hale gelmemiştir” (Grover, 1997). Öte yandan, ASEAN üyeleri SAARC örneğinde olduğu gibi bu kadar güçlü benzerlikleri veya farklılıkları paylaşmamaktadır.

ASEAN ve SAARC'ın ilkesini düşünürsek, aralarında temel bir ayrım yoktur. ASEAN Üye Devletleri, 1976 tarihli Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nda (TAC) eklenmiş olan aşağıdaki temel ilkelere uygun olarak hareket edeceklerdir: 1. Tüm ulusların bağımsızlığına, egemenliğine, toprak bütünlüğüne, eşitliğine ve ulusal kimliğine karşılıklı saygı; 2. Her üye devlet, ulusal varlığını dış müdahale, yıkım ve baskıdan bağımsız olarak sürdürme hakkına sahiptir; 3. Her Devletin, ulusal varlığını dış müdahale, yıkım veya zorlama olmaksızın sürdürme hakkı; 4. ASEAN

Üye Ülkelerinin iç işlerine karışmama; 5. Anlaşmazlıkların veya farklılıkların barışçıl bir şekilde çözülmesine bağımlılık; 6. ASEAN üye ülkeleri arasında etkin işbirliği.

ASEAN gibi, SAARC üyesi ülkelerin dışişleri bakanlarının ilk toplantısına bu tür dört kuralı eklemişlerdir. 1. Egemen eşitlik, siyasi bağımsızlık, toprak bütünlüğü, diğer devletlerin iç işlerine karışmama ve karşılıklı değerlerine saygı ve temelinde SAARC çerçevesinde işbirliği; 2. SAARC'ın tüm aşamalarında oybirliği ile alınacak kararlar; 3. İkili ve tartışmalı konular SAARC tartışmalarından dışında kalması; 4. Bölgesel işbirliği, ikili veya çok taraflı yükümlülüğün yerine geçmemeli veya bunlarla tutarsız olmamalıdır, ancak her ikisini de tamamlayabilir (SAARC, n.d.). Herhangi bir ülke, herhangi bir yönün ulusal çıkarlarıyla bağdaşmadığını düşünürse, ilgili ülke o alanı veya noktayı reddetmek için veto verebilmektedir. Hem ASEAN hem de SAARC, barışı, refahı, istikrarı ve sosyo-kültürel gelişmeyi koruma kararlılığına sahip olsa da, ASEAN bu konuda şüphesiz bir adım öne çıkmıştır.

5.1.1. SAARC ve ASEAN'da Bölgelerarası Ticaret

Güney Asya'da bölge içi toplam mal ticareti şu anda 23 Milyar ABD Doları tutarındadır, ancak Dünya Bankası raporuna göre “yerçekimi modelleri bunun 67 Milyar Dolar değerinde olabileceğini iddia etmektedir gerçek ve potansiyel ticaret arasındaki bu geniş uçurum, Güney Asya Ülkelerinin kendi aralarındaki ayrımcılığından kaynaklanmaktadır” (Dünya Bankası, 2018). Bölge içi ticareti düşürmenin birçok nedeni vardır; Bunun en önemli nedenlerinden biri, Güney Asya'daki ticaretin diğer bölgelere göre daha yüksek maliyetli olmasıdır. Ortalama tarife, dünya ortalamasına kıyasla Güney Asya'da iki katın üzerindedir. “2016 yılında Güney Asya'da ortalama tarifeler yüzde 13,6 iken dünya ortalama tarifeleri yüzde 6,3 idi” (Dünya Bankası, 2018). Uygun ulaşım sisteminin, lojistik altyapısının ve karmaşık ve ayrıca şeffaf olmayan tarife dışı önlemlerin eksikliği nedeniyle, Güney Asya'da aşırı yüksek ticaret maliyetlerine neden olmaktadır. Örneğin, “Sri Lanka'nın Nepal ile ticaret yapmak için Brezilya'dan daha fazla para harcaması gerekmektedir” (Dünya Bankası, 2018). “SAARC ülkeleri bölge içindeki ithalat için ortalama 106 saate ihtiyaç duyarken, ASEAN ülkeleri sadece ortalama 83 saate ihtiyaç duymaktadır” (Hasan ve diğerler, 2017). SAFTA'nın (Serbest Ticaret

Bölgesi) varlığına rağmen bölge içinde ticaret serbest değildir. Bu, esas olarak, “SAFTA'nın imtiyazlı tarifesi kapsamında yer almayan uzun hassas ürün listeleri için gerçekleşmiştir. Bangladeş örneğinde, Güney Asya bölgesinden ithalatının yaklaşık yüzde 46'sı hassas listelere akmaktadır” (Dünya Bankası, 2018). Sri Lanka'nın bakış açısına göre, bölgeye yaptığı ithalatın yaklaşık yüzde 44'ü ve ihracatının yüzde 23'ü hassas listeye girmektedir. Güney Asya ülkeleri, tarife liberalizasyonu için SAARC ülkeleri SAFTA yapsa da, yüksek tarifeler ve ek tarifeler uygulamıştır. Yalnızca belirli VIP kategorileri SAARC ülkelerini ziyaret etmek için Vize muafiyeti alır ve sıradan vatandaşlar, özellikle Hindistan'a seyahat etmek için vize almakta zorluk çekmektedir. Pakistanlıların Hindistan'a girmeleri için vize almaları zordur ve bunun tersi de geçerlidir. Halihazırda “Hindistan veya Pakistan'ı ziyaret etmiş olan diğer SAARC ülkeleri vatandaşları bile, şimdi diğerine seyahat etmek istemekte ve her iki ülkenin de vize veren makamı tarafından tacizle karşı karşıya kalmaktadır” (Archana, 2017). ASEAN ülkelerinin vatandaşlarının üye ülkeler arasında hareket etmek için vizeye ihtiyaçları yoktur.

5.1.2. SAARC ve ASEAN’da Karar Verme Süreçlerinin Karşılaştırılması

SAARC'de karar, herhangi bir üyenin ulusal çıkarlarıyla uyumsuz olduğu düşünülen herhangi bir yönü veya alanı reddetmesine veto yetkisine izin veren “oybirliği”ne dayanmaktadır. Ayrıca, SAARC tüzüğünde, SAARC zirvelerinde “ikili ve çekişme konularının” tartışılmasının yasak olduğuna dair bir hüküm vardır. SAARC'ın etkisiz kalmasındaki en büyük sıkıntı kuşkusuz ikili anlaşmazlıklardır. Üyelerin ikili anlaşmazlıkları açık ve geniş bir şekilde müzakere etmelerine izin verilmezse, bu bölgede hem ortam bozulacak hem de sosyo-ekonomik hedeflere ulaşılmayacaktır. “SAARC üyelerinin güç, büyüklük ve ekonomi bakımından farklı olması ve aralarındaki sınır anlaşmazlıklarının oybirliği ile karar alınmasına engel olmasıdır” (Shaheen, 2013). Karar alma süreci nedeniyle SAARC zayıf kalmıştır, ancak SAARC'de ikili anlaşmazlıklar hakkında bir tartışmaya ilişkin bu hükümleri değiştirme girişimi yoktur. Bu durumda SAARC sağlıklı çalışamaz ve amacına ulaşmaktan çok uzaktır.

5.1.3. SAARC ve ASEAN'da Bölgesel Çatışma Önleme Süreci

ASEAN'da bir karar, mutabakata dayalıdır; bu, işbirliğinin ancak herkes için rahat olduğu anlaşıldığında ilerleyebileceği anlamına gelmektedir. Herhangi bir üye, herhangi bir bölgesel teklifin ulusal çıkarlarını tehdit ettiğini düşünürse, bu teklife veto yetkisi uygulayabilir. ASEAN'ın tüm üyelerinin tartışılan teklifle anlaşılır bir şekilde hemfikir olması gerekli olmadığı için, ne tek başına oybirliği belirtilir ne de oylamayı içermektedir; “bir teklifi onaylamak için yeterli desteğe ihtiyaç duysa da (ASEAN belgeleri belirli bir üyeden bahsetmez) ve hiçbir üyenin öneriye karşı oy kullanmamasını sağlamalıdır” (Severino, 2006). ASEAN, bir üye ülkenin diğerlerini engellemeden bir plan veya şemaya katılımdan vazgeçmesine izin verildiği anlamına gelen “ASEAN Yolunda fikir birliği eksi X ilkesi”ni tanıtmaktadır. Örneğin, “ASEAN Serbest Ticaret Bölgesi Malezya, Endonezya ve Singapur tarafından kurulmuşken, Laos, Kamboçya, Myanmar ve Vietnam gibi nispeten daha az gelişmiş ülkelere katılım için gerekli olan reformları uygulamak için daha fazla zaman verilmiştir. Yöneten liderler arasında fikir ve çıkar çeşitliliği, çözülmemiş toprak anlaşmazlıkları ve siyasi farklılıklar gibi bir çıkmaz durumunda, üyenin ikili müzakere seçeneği vardır” (Feraru, 2015). Böylece uzlaşma kararlarına hükümetler arasındaki istişareler yoluyla ulaşılmaktadır.

ASEAN ve SAARC'ı kurmanın hayati nedenlerinden biri, ciddi anlaşmazlıklara karışan ülkeler arasındaki çatışmayı azaltmaktır. Her iki örgütün çelişkili sorunlarının karşılaştırılmasında, ASEAN üyeleri, adalar yığını ve deniz sınırlarıyla ilgili nükleer yasalar nedeniyle daha fazla sorunla karşı karşıya kalmıştır. Ne yazık ki, ASEAN başarılı olurken SAARC çatışmadan kaçınamamıştır. Peki bunun asıl nedeni nedir? Bazıları, ASEAN üyeleri komünizmi (dış ülkeleri) bir tehdit olarak görürken, Güney Asya ülkeleri Hindistan'ı düşman olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte, ASEAN üyelerinin birbirleriyle sınır anlaşmazlıkları vardı ama unutmaya karar vermişlerdir. Örneğin, Sabah konusunda Filipinler-Malezya çatışması nedeniyle ASEAN konsensüsüne meydan okunmuş, ancak kurucu ülkeler karşıt iddiaları azaltmak için barışçıl bir yol bulmuştur.

ASEAN üyeleri, birbirlerine karşı görünür düşmanlık sergilemekten kaçındılar ve anlaşmazlığı işbirliği, müzakere ve katılım yoluyla çözmeye çalışmışlardır. “ASEAN, askeri yönetimine rağmen Myanmar'ı kabul etmekle suçlanmış, ancak örgüt, açık iletişimi sürdürmeye ve onunla angajmana vurgu yapmanın rejimi etkilemek için daha iyi bir yol

olduğunu düşünmüştür” (Archana, 2017). Hoang Anh Tuan (1996), “ASEAN'ın beş tekniği uygulayarak uyuşmazlık yönetiminde başarılı olduğunu savunmuştur: 1. ASEAN'ın temel kurallarına, düzenlemelerine ve beyanlarına bağlılık, 2. İrade gücünün erdemini vurgululamak, 3. Anlaşmazlıkları bazen üçüncü taraf arabuluculuğu kullanarak çözmek, 4. Bir karar istişare (musyawarah) ve fikir birliğine (mufakat) dayanmak, 5. Gelecekteki bir çözüm için anlaşmazlıkları sıkıntıya sokmayı veya ertelemeyi kabul etmek; Aksine, SAARC üyeleri, ekonomik işbirliği tüm hızıyla başlamadan önce daha geniş anlaşmazlıkları hafifletmeyi vurgulamışlardır” (Ahmed, 2011). SAARC, Güney Asya'daki çatışmayı yönetmek için hiçbir zaman resmi bir strateji sunmamıştır. Bunun yerine daha çok bölgede ekonomik ve sosyo-kültürel işbirliğinin artırılmasına odaklanmıştır. Genel olarak ASEAN üyeleri bir çatışmayı önlemeye veya çözmeye çalışırken, SAARC ikili anlaşmazlıkları tartışmayı reddetmiştir.

5.1.4. SAARC ve ASEAN’de Gayri Resmî Diplomasi Süreci

Aslında, ASEAN açıldığı zaman, 'dernek' kelimesi onu bir organizasyondan ayırmak anlamına geliyordu; dolayısıyla esnek bir üslup ve kayıt dışılık algısı taşıyordu. Ülkeler arasında husumet ve düşmanlık görüldüğünde, o dönemde liderler arasındaki kişisel ilişkiler ve doğrudan konuşmalar resmi diplomasiden daha etkili kabul edildiği görülmüştür. Filipinler'in eski Dışişleri Bakanı Bay Carlos Romulo, "Kahvaltı üzerine yapılan özel görüşmelerin resmi toplantılardan daha önemli olduğunu görüyoruz" dedi (Collins, 2003). Örneğin, “Singapur ve Malezya Arasındaki Su Anlaşmaları, Temasek Holdings'in Singapur ile Tayland arasındaki Tayland telekom şirketi Shin Corp'a yaptığı yatırım, Tayland ve Kamboçya arasında ünlü Preah Vihear tapınağının mülkiyeti konusunda yaşanan anlaşmazlık- Güney Doğu Asya bölgesinde çatışmaların gayri resmi ve sessiz diplomasi yoluyla etkin bir şekilde yönetildiği gözlemlenmektedir” (Rahman, 2011). 'ASEAN yolu', ASEAN'ın çatışmalı sorunlardan kaçınılan önemli yönüdür. ASEAN, farklılıkların ortaya çıktığı ve uzlaşmaların gerekli olduğu anlamına gelen sessiz diplomasi fikrini vurgular; sonra müzakereler gayri resmi bir şekilde başlamaktadır. Herhangi bir tartışmalı konu gündeme geldiğinde ve yüzleşmeye yol açsa bile uzlaşmanın mümkün olmadığı durumlarda bu tür konular gündemden düşmektedir. “Bu nedenle ASEAN, üyeleri arasında çözmekten ziyade çatışmadan kaçınmayı vurgular” (Beukel,

2008). Öte yandan, SAARC ülkeleri lideri gayri resmi diplomasi uygulamalarında kullanılmamaktadır. Ülkelerin çoğu, SAARC tüzüğüne ikili meselelerin SAARC'de tartışılabilmesi için değiştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. “Siyasi sorunlar çözülmeden ekonomik işbirliğinin sağlanamayacağına inanmaktadırlar, Aksine Hindistan, SAARC'de ikili meselelerin tartışılmasına izin verecekse de, daha küçük devletlerin Hindistan'ı ele almak için birleşik bir cephe oluşturabileceğini düşünmektedir” (Choquier, 2010).

5.1.5. SAARC ve ASEAN’de Nükleer Maddeler İçermeyen Bölge

ASEAN'ın beş orijinal üyesi Malezya'da bir araya gelmiştir ve Güneydoğu Asya'da dış müdahalelerden uzak durmak ve işbirliğini genişletmek için 27 Kasım 1971'de Barış, Özgürlük ve Tarafsızlık Bölgesi (ZOPFAN) bildirgesini imzalamıştır. ASEAN'ın nihai hedefi Nükleer Silahlardan Arınmış Bölge'nin kurulmasıydı. Üyeler arasındaki rekabet, olumsuz siyasi durum ve Soğuk Savaş nedeniyle zaman alıyordu, Bununla birlikte, 1995 yılında, 10 ASEAN üye devletinin hükümet başkanları, nükleer silahlardan arınmış bir bölge kurmak için Bangkok'ta Güneydoğu Asya Nükleer Serbest Bölgesi (SEANWFZ) anlaşmasını imzalamışlardır. Filipinler anlaşmayı onaylamamış olsa da, 28 Mart 1997'de yürürlüğe girmiştir. Filipinler bunu 21 Haziran 2001'de onayladı ve bundan sonra bu bölgede tüm nükleer silahlar etkin bir şekilde yasaklanmıştır. 2013-2017 yılı için eylem planının uygulanmasına ilişkin ilerlemeyi gözden geçirmek üzere bir komisyon bulunmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2014). Bu nedenle, bu anlaşma, küresel nükleer ve silahsızlanmanın nihai başarısı için ilham verici bir sürecin yanı sıra uzun vadede iyimser bir barış ve uyum gelişimi yaratmaktadır. SAARC, üye devletlerin siyasi, ekonomik ve askeri çıkarları dengesini korumakta başarısızdır. ASEAN, Doğu Asya'yı nükleerden arındırılmış bir bölge ilan ederken, iki Güney Asya ülkesi burada nükleer silahları artırmak için rekabet etmiştir. Mayıs 1998'de hem Hindistan hem de Pakistan, düşmanlıklarını artıran ve bölgesel gerilimi artıran nükleer silahlarını test ettiler ve bu hemen hemen her SAARC zirvesine yansımaktadır. “Aslında Güney Asya'daki tüm endişelerin temelinde Hindistan-Pakistan ilişkileri arasında süregelen husumet ve karşılıklı şüphe yatmaktadır” (Dwivedi, 2003); dolayısıyla Güney Asya bölgesel entegrasyonunu da engellemiştir.

5.1.6. SAARC ve ASEAN’de Büyük Devletlerin Rolü

Endonezya, Güneydoğu Asya ülkeleri arasında büyüklük ve nüfus bakımından en büyük devlettir. “ASEAN’ın oluşumunda ve bölgesel entegrasyonun beslenmesinde önemli bir rol oynayan ASEAN’ın kurucu üyesiydi” (Heiduk, 2016). ASEAN’ın kurulmasından önce, Güneydoğu Asya ülkeleri Endonezya’ya karşı şüphe duyuyor ve korku duyuyorlardı, Ancak Suharto’nun ASEAN’a sağladığı liderlik, ASEAN’ın bugüne kadar örgütlenmesinde kilit bir güç olan önemli bir rol oynamıştır. Malezya ve Endonezya arasındaki Yüzleşme veya Konfrontasi 1963’ten 1966’ya kadar devam etmiştir. Suharto liderliğindeki Endonezya, 1967’de çatışmaları hafifletmiştir. “ASEAN’ın kurulmasından sonra Jakarta, komşu ülkelerin güvenliğini korumak için zorlayıcı hareketlerden ziyade kendine hakim olmanın yanı sıra işbirliği konusunda da öne çıkmıştır” (Sukma, 2012). Onun yanında “Endonezya kendisini bölgede ve ötesinde barışçıl, ılımlı ve sorumlu bir ortak olarak göstermeye çalışmıştır” (Leifer, 1983). Bölgesel entegrasyon, Endonezya’nın komşularıyla barışçıl, işbirliğine dayalı anlaşmaları artırmanın bir aracı olarak algılanmıştır. Bu nedenle Endonezya, güvenilir bir bölgesel lider rolünü üstlenmeye istekliydi. Benzer şekilde, ASEAN’ın daha küçük devletleri de Endonezya ile kaynaşmaya istekliydi ve bölgesel lider olarak saygı göstermeye başlamıştır. Örneğin, 1968’de Singapur iki Endonezyalı komandoyu astı, ancak Endonezya’nın yanıtı Jakarta’daki halk gösterisine rağmen saldırgan bir pozisyon almamıştır. Buna karşılık, uzlaşmacı bir jest olarak, “Singapur Başbakanı Lee Kuan Yew, 1973’te Endonezya’yı ziyaret ederek ve bu süre zarfında komandoların mezarlarına çiçek yaprakları serpmiştir” (Rahman, 2011).

Öte yandan Hindistan, büyüklük, nüfus, askeriye ve ekonomi bakımından Güney Asya’nın en büyüğü olmasına rağmen, Endonezya gibi önerilen bölgesel organizasyonda kesin bir rol oynamamıştır. Nitekim, “Bangladeş Devlet Başkanı Güney Asya’da bölgesel bir örgüt kurmayı önerdiğinde, Hindistan örgüte karşı kararsız kalmış ve bunun daha küçük ulusların ona karşı “birleşebileceği” bir forum olacağını düşünmüştür” (Thornton, 1991). Hindistan, Güney Asya’yı kendi etki alanı olarak görerek ve kendisine bir liderlik pozisyonu aramakta, Güney Asya ülkeleri ise onu hakimiyet kurmakla suçlamaktadır. Hemen hemen tüm Güney Asya ülkeleri Hindistan’dan bir tehdit algılamış ve hegemonik

tavrı nedeniyle ikili ilişkiler de sekteye uğramıştır. Aynı anda da Hindistan, daha küçük devletlerin iç işlerine sürekli müdahale etmektedir. Afganistan, Maldivler ve Sri Lanka dışında hemen hemen tüm Güney Asya ülkelerinin Hindistan ile sınır çatışması var ve tüm ülkeler sınır anlaşmazlığını ikili olarak çözmek istiyor ancak Hindistan işbirliğinden çok zorlayıcılığa vurgu yapmaktadır. Hindistan, komşu devletlerin egemen olduğuna inansa da, komşularının güvenlikle ilgili konularda bölge dışı güçlerden uzak durması için bölgesel bir güvenlik doktrini geliştirmiştir. Bu doktrine göre “Hindistan, komşu ülkelerinin iç meselelerini kesintiye uğratmak gibi bir niyeti yoktur, ancak bu bölgedeki herhangi bir ülke dış güvenlik desteğine ihtiyaç duyarsa, Hindistan'dan başka kimseyi istememelidir, aksi takdirde Hindistan karşıtı olarak kabul edilirler” (Gupta, 1983). Hindistan, bölgesel güvenlik doktrinini 1980'lerde en az üç kez uygulamıştır; “örneğin, Sri Lanka'daki etnik-ulusal çatışmayı çözmek için Yeni Delhi, başarısız olmasına rağmen 1987'de bir barışı koruma operasyonu başlatmıştır; 1988'de askeri destek sağlayarak Maldivler hükümetine yardımcı olmuştur; ve 1989'da transit anlaşmalar konusunda çıkan çatışma ve Nepal'in Çin ile artan yakın stratejik ilişkilerinden duyduğu endişe nedeniyle Nepal'e ekonomik abluka uygulamıştır” (Chakma, 2009). Hindistan'ın komşuları, bu tür bir bölgesel güvenlik doktrinini egemen devletler olarak siyasi varlıklarına bir tehdit olarak görmektedir. Pakistan bunu Hindistan'ın açık bir hegemonik ifadesi olarak algılamaktadır. Ayrıca Sri Lanka, Nepal ve Bangladeş, doktrinin bağımsızlıkları üzerindeki etkileri konusunda endişelidir. Denize kıyısı olmayan bir ülke olarak Nepal'in dünyadaki diğer ülkelerle ticaretinde Hindistan topraklarını kullanması gerekmektedir. Hindistan, Nepal'in politikasından memnun olmadığında engel olacaktır. Nepal ne zaman kendisini bir barış bölgesi ilan etse, Hindistan bunu onaylamak istemiyordur. Ayrıca Hindistan, Bangladeş ve Nepal ile su paylaşımı çatışmaları yaşamaktadır. “Hindistan'ın herhangi bir sorumluluk almadan bölgenin karar alma sürecinde lider olarak hayati bir rol oynama arzusu, başta Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka olmak üzere komşu ülkeler arasında endişelere yol açmıştır “ (Shaheen, 2013).

5.2.2. SAARC içinde anlaşmazlığın temeli olarak Hint-Pakistan ilişkileri

SAARC'ı yolunda tutmak ve sosyo-ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmak için forum, siyasi konuların kapsamı dışında tutulduğu bir tüzük tasarlamıştır. “Bu açıkça

Pakistan için büyük bir sorun yaratmış çünkü Hindistan ile çeşitli ikili meseleleri gündeme getirme hedeflerine ulaşamamıştır. SAARC'ın ikili siyasi meseleleri ele almadaki başarısızlığı, bölgesel işbirliğinin başarısızlığının başlıca nedenlerinden biri olarak gösterildi ve Pakistanlı analistler, Hindistan'ı ana suçlu olmakla suçlamışlardır” (Pervaiz Iqbal, 2002, s. 40-41). Daha büyük ekonomik çıkarları olan ve bölgesel işbirliğinden daha büyük beklentileri olan küçük ülkelerin çoğu, SAARC hedeflerinde ilerleme olmamasını Hint-Pakistan sorunlarına bağlamıştır. Bu nedenle, SAARC üye devletlerinin liderleri, SAARC'ın başarılı olması için ikili ilişkileri etkileyen önemli siyasi konuların ele alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte, ikili meselelerin dahil edilmesinin, bölgenin güvensizlik ve şüphe ile işaretlenmiş siyasi tarihinin farkında olunması durumunda, algılanan avantajlardan daha ağır basan birçok dezavantajı vardır. İkili konuların dahil edilmesi, bölgenin neredeyse tüm Güney Asya ülkeleriyle sınırlarını paylaşan en büyük ülkesi olan Hindistan'ın SAARC forumu dahilinde ikili müzakerelere girmesine ve çok taraflı katılımlar için çok az yer bırakmasına neden olacaktır. İkili sorunların çözülmesi, SAARC platformunu bu tür anlaşmazlıklara çözüm bulmak için seydirmek yerine ikili müzakereler yoluyla en iyi şekilde başarılabilir. SAARC Tüzüğü, ikili ve tartışmalı konuların tartışılmasını yasaklamıştır. “Bazı Pakistanlı analistler, Hindistan'ın SAARC'ı engelleyen iki taraflılık vurgusu olduğunu düşünmektedir” (Sadaf, 2000, s. 236). Ancak Hindistan'ın bakış açısından, komşularıyla yaşadığı sorunların çoğu ikili niteliktedir ve diğer üye ülkeleri ilgilendirmemektedir. Bu bağlamda, SAARC gibi çok taraflı bir forumun rolünün alakasız olduğu ve karmaşık ikili meselelerle başa çıkılması halinde bölgesel işbirliğini zorlaştıracığı iddia edilmektedir.

SAARC kapsamındaki sosyo-ekonomik gündemin analizi, organizasyonun sınırlı bir başarı elde ettiğini ortaya koymaktadır. Tartışmalı siyasi konuların dahil edilmesinin SAARC'ı devre dışı bırakacağı açıktır. Örgütün tarife indirimi ve ticaret konularında üye devletler arasında bir fikir birliğine varmadaki güçlükleri, ekonomik konuların siyasallaştırıldığını ve güvensizlik ve şüpheye karşı savunmasız olduğunu yansıtan görünür örneklerdir. Üye devletler arasında var olan çeşitli siyasi sorunların uzun bir yanlış anlaşılma geçmişi vardır ve bu nedenle SAARC'ı bu sorunları çözme yükü altına sokmak yalnızca bölgesel işbirliği sürecini engellemekle kalmayacak, aynı zamanda örgütün sosyo-ekonomik gündemini de engelleyecektir. Bu bağlamda, ikili siyasi konuları SAARC'ın kapsamına dahil etme ihtiyatını değerlendirmeden önce, ikili

sorunların bölgedeki çok taraflı girişimleri nasıl etkilediğini analiz etmek önemlidir. Bu bağlamda bazı örnekler verilebilir. Pakistan'ın tutumu şuydu: "Bütün toprak anlaşmazlıklarının çözülmesi SAARC'a yeni bir ivme kazandırabilir... İlerlemek istiyorsak, bu Örgüte yeni bir ivme kazandırmak için tüm toprak anlaşmazlıklarını çözmeli ve kaldırmalıyız" (News International, 2004).

Pakistan'ın bakış açısı, karşılıklı güven ve güvenin tesis edilmesinin, işbirliğini geliştirmek ve pekiştirmek için itici bir güç olduğu yönündedir. İşbirliği tek başına güvenle sonuçlanamaz. Pakistan'a göre, Keşmir meselesi Hindistan ve Pakistan arasındaki tüm gerilimlerin temel nedeni olduğundan, bu nedenle işbirliğinin tesis edilmesi için çözülmesi gerekmektedir. Dikkate değer olan şey, Keşmir sorunu ikili diyalog yoluyla çözülmediyse SAARC gibi çok taraflı bir kuruluş sorunu nasıl çözebilir? Çok taraflı bir forumda, ortak çıkar konularının ele alınması gerekmektedir. Hint-Pakistan sorunlarının bölgenin istikrarını etkileme potansiyeli olduğu doğrudur. Ancak, yalnızca Hindistan ve Pakistan'ı etkileyen çözülmemiş ikili sorunların SAARC tarafından nasıl çözülebileceğini anlamak mümkün değildir. İki taraflı bir mesele olduğu için, çözme zorunluluğu ve buna yönelik girişimler Hindistan ve Pakistan'dan gelmelidir. Bunun ışığında ve anlaşılır bir şekilde, bölgedeki siyasi-ekonomik nüfuzu veya diplomatik nüfuzu olmayan daha küçük ülkeler, esasen muazzam siyasi nüfuza sahip iki ükleyi içeren bir soruna zar zor müdahale edebilmektedirler. Görünen o ki SAARC'ın sorunu, üye ülkelerin ikili anlaşmalara sığınmış olmalarıdır. Hatta zirve toplantılarının ertelenmesini bir pazarlık aracı olarak kullanarak sorunu çözmesi için karşı tarafı baskı altına almaktır. Örneğin; "1999'daki SAARC Zirvesi'nin Pakistan'daki askeri darbe gerekçesiyle ertelenmesi, forumun ikili siyasi amaçlara ulaşmak için nasıl kullanılabileceğini yansıtmaktadır. Pakistan'ın görüşü, askeri darbenin bir iç siyasi gelişme olduğu yönündeydi. Birçok analist, bunu SAARC'ın yasakladığı bir üye devletin iç işlerine müdahale olarak algılamıştır" (Tehmina, 2000, s. 19-21). Ancak Pakistan'daki iç gelişmeler nedeniyle SAARC'ın ertelenmesi fikrine Hindistan dışında Bangladeş Başbakanı da destek vermiştir. Bu, iç siyasi gelişmelerin bölgesel işbirliği sürecini ilk kez etkilemesi değildir. 1992'de Dakka Zirvesi, Babri Mescidi'nin yıkılmasının ardından, o zamanki Hindistan Başbakanı Narasimha Rao'ya köktendinci güçler tarafından yapılan tehditler nedeniyle iptal edilmiş ve bu, bir ülkenin iç meselesinin SAARC'ı raydan çıkarma kapasitesine sahip olduğunu açıkça göstermiştir. Bu örnekler, bu tür olayların

SAARC'ı nasıl baltalayabileceğine dair bir siyasi vaka oluşturmak için anlatılmıştır. Bu bir anlamda bölgesel işbirliği sürecinin olgunlaşmakta olduğunu ve daha önceki olayların siyasi birer hıçkırık olarak değerlendirilebileceğini yansıtmaktadır. SAARC, egemen eşitlik ve konsensüs ilkesine göre faaliyet gösterdiğinden, bu tür ertelemeler kaçınılmazdır. Aynı zamanda, uzlaşma ilkesinden taviz verilirse, bölgesel işbirliği hiçbir ilerleme kaydedemez. Bu nedenle SAARC'ın tartışmalı siyasi konuları ikili alana izole ederken sosyo-ekonomik meseleler üzerinde durmasına ihtiyaç vardır.

SAARC ülkeleri, SAARC sürecini engellemek için ikili anlaşmazlıkları suçlarken, sosyo-kültürel benzerliklere rağmen bölge halkı arasındaki farkındalık eksikliğini gidermek için önemli bir şey yapılmamıştır. Aynı zamanda katı vize rejiminin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu ülkelerin siyasi liderliği, çeşitli ekonomik önlemleri kabul etmemek için milliyetçi gerekçeler göstermekte, ancak hükümetlerin adına hareket ettiği görünen bölge insanlarını dahil etmek için önemli bir hareket olmamıştır ancak insanlar arasında bir anlayış sağlandıktan sonra, güvensizlik ve şüpheler ortadan kaldırılabilir. Bu, devletlerin askeri güvenliği devlet merkezli yaklaşımdan ziyade insan güvenliği açısından yeniden incelemesine yol açacaktır.

Bu bölümde de kısaca, bölgesel işbirliği ve entegrasyon için iki bölgesel örgütün - Güney Doğu Asya Ulusları Birliği ve Güney Asya Bölgesel İşbirliği Derneği'nin kurulduğunu gösterilmiştir. Her iki bölgesel örgütün ilke ve amaçları benzerlik gösterse de SAARC amacına ulaşamayınca etkisiz bir örgüt haline gelmiştir. SAARC'ın bölge içi ticaret tarifeler, dünyadaki diğer bölgelerden ciddi miktarda düşüktür. Aynı şekilde bu bölümde SAARC'ın etkisizliğinin arkasındaki nedeni bulmaya çalışmakta ve Hindistan-Pakistan rekabeti, Hindistan'ın daha küçük ülkelerle oynadığı rol ve Güney Asya ulusları arasındaki karşılıklı güvensizlik SAARC'ı etkisiz bir örgüt yapan başlıca nedenler olduğu sonucuna varmaktadır. Aksine, ASEAN ülkeleri ikili anlaşmazlıklarını azaltmak için gayri resmi diplomasi uygulaması, karar verme süreci - ASEAN yolu, Endonezya'nın olumlu rolü ASEAN'ı başarılı bir organizasyon haline getirmiştir. Bunun yanında SAARC ülkelerinin izleyebileceği bazı iyi örnekleri belirlemek için SAARC ve ASEAN arasında karşılaştırmalı bir analiz de gösterilmiştir.

SONUÇ

Uluslararası ilişkilerde bir meta-teori olarak konstrüktivizm yaklaşımı, uluslararası ilişkiler, dış politikanın anlaşılması ve açıklanması kategorilerine ciddi anlamda girmiş olsa da yakınsama ve bölgecilik kategorilerine girmemiştir. Ancak, son yıllarda bu yaklaşım, bölgesel ve uluslararası sorunların analizinde geniş uygulaması ile birlikte, bölgesel çalışmalar alanında, özellikle yakınsama ve bölgecilikle ilgili çalışmalarda çok önemli bir rol oynamayı başarmıştır. Araştırmacılar dünyanın farklı yerlerindeki yakınsama, bölgecilik, süreklilik, içselleştirme, kurumsallaşma, yakınsama zorlukları ve engelleri incelemek için bu yaklaşımı kapsamlı bir şekilde kullanmışlardır. Bölgesel çalışmalar, bölgesel örgütler ve kurumlar ve genel olarak bölgecilik alanında bu yaklaşımın önemini öne çıkarmıştır. Yakınsamanın oluşumunda ve güvenli bir toplumun yaratılmasında anarşinin üç kültürünün ortak kimliği, fikir ve normlar, kurum, bölgesel kimlik, bölgeselleşme bilinci gibi kategorilere özel önem verilmiştir. Buna dayanarak, kurallar ve normlar aracılığıyla siyasi bir topluluk oluşturma süreci, fikirlerin, dilin, söylemin ve kimliklerin bölgenin inşasındaki rolü gibi bölgecilik konularının ihmal edilen birçok yönünü bize anlatabilmiştir. Bu nedenle birçok kişi, çok boyutlu bir fenomen olan ve farklı siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları olan çağdaş bölgecilğe inanmaktadır ve bazen bir süreç, strateji, siyasi düzen ve hatta ideoloji olarak görülür. Bu yaklaşım daha iyi açıklayabilir ve yorumlayabilir ve temelde bölgeselciliğin açıklaması konstrüktivizmle daha uyumludur. Ayrıca bölgeselcilik çalışmalarında konstrüktivizm yaklaşımın uluslararası ilişkilerde değişen yapının paradigmatik bir örneği olarak ele alınıp betimlendiği ve maddi etkenlerden kaynaklanmak yerine; Kimlik faktörlerinden kaynaklanır; Yakınsama teorilerinin pek dikkat etmediği bir konu. Bugün birçok karşılaştırmalı politika araştırmacısının bu yaklaşımı Avrupa, Güneydoğu Asya, Güney Asya, Şanghay İşbirliği Örgütü ve hatta Orta Doğu'da yakınsama ve bölgecilği anlamak ve açıklamak için en etkili teorilerden biri haline getirmesinin nedeni budur. Bunun yanında bu tezin temel dayanağı olan konstrüktivizm teorisi ile SAARC'ın Güney Asya'daki konumu ve önündeki fırsat ve zorlukları incelediğimiz de teorik analizde de gördüğümüz gibi konstrüktivist yaklaşım, yakınsama faktörlerine kıyasla ayrışma faktörlerinin baskınlığının yakınsamayı sağlamayı zorlaştırdığı Güney Asya bölgesinde kimlik, kültür ve ekonomi açısından bölgesel yakınsamanın sağlanmasında önemli fayda

sağlayabilecektir. Buna dayanarak, teoride olduğu gibi pratikte de Güney Asya bölgesinde konstrüktivizm yaklaşımın kavramları ve ortak bir kimlik, çıkarlar, güvenlik, bölgecilik anlayışı aracılığıyla anlam yaratma yeteneği ve bileşenleri incelenerek, farklılaşma faktörlerini azaltarak, Güney Asya bölgesinde bölgesel yakınsama zemini sağlayabilmektedir. Sonuç olarak, Güney Asya bölgesinde konstrüktivizm yaklaşımın kavramlarının ve ortak bir kimlik, çıkar, güvenlik, bölgecilik ve bileşenleri anlayışı üzerinden anlam yaratma yeteneğinin olduğu görülmüştür. Bu teori yardımıyla, Güney Asya bölgesindeki farklılaşma faktörlerinin azalmasını ve bölgesel yakınsamanın zeminlerini daha iyi anlayabilmekteyiz.

Güney Asya ve SAARC çalışma sürecindeki konstrüktivistler, rasyonalist teorilere odaklanmak yerine daha çok çıkarların ve kimliklerin geliştiği süreçlere ve algılarımızın açıklandığı dil ve söyleme odaklanmışlardır. Bölgeselcilikte normların ve fikirlerin yanı sıra ortak ve kolektif bir kimliğin rolünü vurgulayarak, Birliğin normatif gücünü şekillendirmede normların ve fikirlerin rolü de dahil olmak üzere Güney Asya'daki yakınlaşmanın gözden kaçan birçok yönünü kurumsallaştırabildiler zira bu değer ve normların içselleştirilmesi, olumlu bir şekilde teorize etmek için daha tutarlıdır. Bu bağlamda, öznelerarası yapıları anlayarak, zaman içinde SAARC üyeleri arasındaki ilgi ve kimliklerdeki değişiklikleri ve ayrıca yeni işbirliği biçimlerini izlemenin mümkün olduğuna inanmaktadırlar. Bölgesel yakınsamaya yönelik konstrüktivizm yaklaşımın, rasyonalist tipinden ve yakınsama ve bölgecilik oluşumunda büyük güçler ve bölgesel hegemonya gibi maddi yapıya daha fazla vurgu yapan maddi teorilerden daha ilginç ve kapsamlı olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla bölgecilik çalışmaları alanında bize yeni ufuklar açmayı başarmıştır.

SAARC'ın işlevlerine ve faaliyetlerine ilişkin bir inceleme, örgütün çeşitli toplantılarında iyi programlar ve anlaşmalar sunulmuş olmasına rağmen, SAARC üye ülkelerinin bölgecilik sürecinde başarılı olduklarını, ancak uygulamada başarısız olduklarını göstermektedir. SAARC'ın bölgesel bir işbirliği kuruluşu olarak verimsizliğinin nedenleri, SAARC üyelerinin farklılaşma nedenlerine kadar takip edilebilir. SAARC'de coğrafi bağlar, kültürel bağlar, tarihi bağlar ve ortak çıkarlar gibi yakınsak faktörler vardır; Ancak, bu organizasyondaki farklı faktörlerin baskınlığı, bu bölgesel paktın performansının ve verimliliğinin düşük olmasına yol açmıştır. Güney

Asya, coğrafi ve kültürel kökenleri temelinde, ekonomik entegrasyonun tarihsel miraslar, farklılıklar ve siyasi çatışmalar tarafından gölgede bırakılmaması koşuluyla, küresel bir ekonomik bölgesi olarak bile genişletme potansiyeline sahiptir.

Kuruluşun karşılaştığı engellerin bir başka nedeni de SAARC'ın geniş çapta hareket etmiş olmasıdır ve faaliyetlerin kapsamı kalitelerini düşürmüştür ve bazı durumlarda, örneğin yoksulluğun azaltılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, sağlık gibi, verimliliklerini azaltmıştır.

SAARC'de ABD, Çin, Japonya, Avrupa Birliği, Güney Kore ve İran gibi önde gelen gözlemci üyelerin varlığı, daimi üyeler ve denetleyici üyeler arasındaki işbirliğinin örgütü kurumsal olarak güçlendirebileceğine dair umutları artırmıştır. Ancak başlangıçta beklendiği gibi Güney Asya bölgesindeki ülkeler arasında bölgeselciliği başaramamıştır. Bu başarısızlığın nedenleri dikkat çekicidir, dolayısıyla Güney Asya bölgesindeki ülkelerin birçok karmaşıklığa sahip olduğu ve bu sorunların ve karmaşıklıkların bu ülkelerin uluslararası ve bölgesel rolünü büyük ölçüde etkilediği söylenebilir. Örneğin Hindistan, Pakistan, Sri Lanka, Bangladeş, Nepal, Bhutan, Maldivler ve Afganistan gibi ülkeler etnik sorunlar, sınır anlaşmazlıkları, ayrılıkçılık, terör ve yıkıcı faaliyetler, uyuşturucu, komünizm ve dini anlaşmazlıklar gibi birçok sorunla karşı karşıyadır. Öyle ki, bu sorunlar demokrasi, laiklik, sosyalizm ve federalizm dahil olmak üzere bu ülkelerdeki ulus inşasının teorik temellerine zarar vermiştir. Siyasal ve sosyal sorunları olan bu zayıf ülkelerin SAARC şeklindeki topluluğu, birçok sorunla mücadele eden ve bölgesel yakınsama sürecini geciktiren bir örgütün oluşmasına neden olmuştur. Bu örgüt, üyeleri arasındaki ayrışma faktörlerini kontrol etmeyi başarırca, şüphesiz bölgeselleşme sürecini iyi bir şekilde geçirebilir ve küresel süreçlere entegre olabilecektir. Çünkü Güney Asya'daki bölgeselcilik eğilimi, küreselleşme sürecinde etkili ve dinamik güçlerin rol oynadığı bir dönemle ilgilidir.

Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü'nün (SAARC) kuruluşundan bu yana otuz beş yıldan fazla bir süre geçmiştir. Örgütün bu dönemdeki bilançosu, örgütün bölgesel entegrasyonda önemli adımlar atmasına ve çeşitli konularda işbirliği kurmaya çalışmasına rağmen, üyeler arasındaki siyasi farklılıklar nedeniyle, güçlü üyenin sorumluluğunu kabul etmemek için ikili ilişkiler kurmayı tercih ettiğini göstermektedir. Örgüt, zayıf üyelere yardım etme konusundaki hedeflerine kapsamlı bir şekilde

ulaşamamıştır. Siyasi anlaşmazlıklara gelince, Hindistan ile Pakistan arasındaki Keşmir meselesinden bahsedebiliriz. SAARC, Hindistan ve Pakistan arasındaki yoğun siyasi ve askeri rekabet nedeniyle Güney Asya'da ekonomik entegrasyon yaratmada genellikle kilit bir rol oynamamaktadır. Pakistan'ın 1 Ocak 2006'ta başlayan tarife indirimini ile bağlantılı olarak Hindistan ile Güney Asya Serbest Ticaret Anlaşması'nı uygulamadaki isteksizliği, örgüt için sorunlara neden olmuştur. Çünkü bu anlaşmanın varlığı, Hindistan ve Pakistan'ın iki hükümeti arasındaki bölgedeki ticaretin büyük bir bölümünü fiilen kapsayamıyor olsaydı, pek bir anlamı olmazdı. Bu nedenle Pakistan, bu anlaşmazlığı örgüte aktif olarak katılmamanın bir yolu olarak kullanmıştır. Sonuç olarak, Keşmir sorununu çözmenin bir yolu olarak Hindistan'dan uzaklaşmayı görmektedir. Bu dönemde böyle bir politika hiçbir zaman istenilen sonucu vermemiştir. Siyasi ve bölgesel anlaşmazlıkların varlığı, Güney Asya uluslarının birleşik bir ekonominin çıkarlarından yararlanmasını engellemiştir. Bu, rgtn Güney Asya'daki rolünde yıllar içinde kademeli bir düşüşe yol açmış, böylece bugün örgüt, üyeler arasındaki yıllık toplantılar ve müzakereler açısından zayıf bir role sahip olmuştur. Öte yandan ye devletler, örgüt çerçevesinde çok taraflı ilişkiler kurmayı taahhüt etmektense kendi aralarında ikili ilişkiler geliştirmeyi tercih etmektedirler. Dolayısıyla bu ülkelerdeki insanlar arasında sınır ötesi serbest dolaşım olmadığı gibi fikir ve haber özgürlüğü de yoktur. Örgütün bölgesel entegrasyona doğru ilerlemedeki zayıflığının bir başka nedeni, güçlü ve büyük ye devletlerin, özellikle Hindistan'ın, örgütün hedeflerine ulaşma sorumluluğunu kabul etmedeki isteksizliğidir. Deneyimler, bölgesel ekonomik örgütlerin başarısının, örgütün güçlü üyelerinin, bölgesel entegrasyondan adil bir şekilde yararlanabilmeleri için zayıf yeleri güçlendirmek için aldıkları önlemlere bağlı olduğunu göstermektedir. Organizasyonda bu tür önlemlerin benimsenmesi, organizasyonun bölgesel entegrasyondaki başarısı için önemli bir faktördür. Örneğin Avrupa Birliği'nde İşpanya, Portekiz ve İrlanda gibi zayıf ye devletlerin gelişmiş ye devletler düzeyine ulaşmasına yardımcı olmak için bir fon kurulmuştur.

SAARC organizasyonunda az gelişmiş ye ülkeler halen gelişmiş ülkelerin pazarına kolayca girememektedir. Bu nedenle, bölgenin az gelişmiş ye ülkelerinin ihracat kapasitesini güçlendirmek için bir fon oluşturulması önerilmektedir. Elbette bu, SAARC Ticaret Tarife Anlaşması'nda sağlanmamaktadır. Bu nedenle ekonomik ve siyasi

nedenlerle Hindistan, gümrük vergilerini ve zayıf üye ülkelerin kendi pazarına yaptığı ithalat kotalarının miktarını tek taraflı olarak artırma eğilimindedir.

Üye ülkeler arasında eşya taşımacılığı ve transiti alanında işbirliği de her türlü bölgesel entegrasyonda önemli konulardan biridir. Bu bağlamda SAARC organizasyonu sorunlarla karşı karşıyadır. Rekabet avantajları, ancak ürünler diğer ülkelere kolayca ithal edilebildiğinde tarife ve tarife dışı engellerin azaltılmasıyla elde edilir. Bu amaca ulaşmak, aynı zamanda üye devletler tarafından tesislerin sağlanmasını da gerektirmektedir. Üye devletler tarafından bu tür tesislerin olmaması ticaret için ciddi bir engeldir ve tarife ve tarife dışı engellerden daha ciddidir. Ancak, SAARC'nın otuz beş yılı aşkın bir süredir devam etmesinden sonra, üye devletler komşu ülkelere ithal edilen mallar için birbirlerinin topraklarına transit kolaylıkların sağlanması konusunda henüz bir anlaşmaya varmamıştır. Ayrıca ortak ulaşım altyapısının yeniden inşası konusunda herhangi bir anlaşmaya varamadılar. Örneğin Bangladeş, Hindistan mallarının Hindistan'ın başka bir bölgesine ulaşmak için topraklarından geçmesine izin vermemektedir. Afganistan gibi bir ülke için, mallarının Hindistan ve Bangladeş pazarlarına ulaşması için Pakistan transit olanaklarını kullanamazsa SAARC içinde işbirliği çok anlamsız kalacaktır.

Güney Asya ülkeleri, başlangıçta yedi ve şu anda sekiz olan tüm üye ülkelerin ortak çabalarıyla, zorluklarını fırsatlarla dönüştürmek, güvensizliği uyumla değiştirmek ve yoksulluğu ve geri kalmışlığı ekonomik kalkınmayla ortadan kaldırmak için bir IGO olarak SAARC'ı kurmuştur. SAARC, Güney Asya halkının yaşam kalitesini iyileştirmek için ekonomik büyümeyi hızlandırmak için amaç ve hedeflerini belirlemiştir. Örgütsel olarak konuşursak, SAARC iyi organize edilmiş bir yapıya sahiptir. Politikaları ve öncelikleri de oldukça sağlam ve nettir. Üyeler, bölgede işbirliği için şimdiden düzinelerce alan belirlediler ve günlük zorlukları toplu olarak ele almak için düzinelerce merkez kurdular. SAARC'ın başarısız olduğu yer, gündemlerinin, politikalarının ve programlarının uygulanmasıdır. Devlet veya hükümet başkanlarının toplantıları veya zirveleri, bu organı çalıştırmanın ana anahtarıdır. Toplantılar, devletlerarası güvensizlik ve düşmanlıkla dolu bölgede karşılıklı güven, itimat ve işbirliğinin teşvik edilmesinde merkezi bir rol oynayacaktır. Zirveler, güven artırıcı ve kafa karışıklığını gideren platformlar olarak hizmet edecektir. Beklentilerin aksine, olağan zirvelerinin yarısından

fazlası devlet içi ve devletlerarası sorunlar nedeniyle ertelenmiştir. Güney Asya Ekonomik Birliği'nin bir yol haritası olarak, üye ülkeler arasında ikili ticareti kolaylaştırmak için SAFTA kurulmuştur. Ancak, SAFTA'nın yüzlerce ürünü SAFTA tarife imtiyazından çıkaran “hassas listeler” sunması ve böylece bir serbest ticaret bölgesinin kurulmasının önüne geçmesi nedeniyle ikili ticaret beklendiği gibi gelişmemiştir. 37 yılda, Hindistan'ın Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka ile olan ikili anlaşmazlıkları nedeniyle planlanan zirvelerin %50'si ertelenmiştir. Bu nedenle SAARC'ın geleceği, üyelerinin düşmanca tutumlarını uyumlu davranışa dönüştürme yeteneklerine çok açık bir şekilde bağlamaktadır. Bu temelde, bağımsız ulus devletler olarak Hindistan ve Pakistan'ın kuruluşundan itibaren Pakistan ile çatışma içinde olan Hindistan için geçerlidir. Hindistan da on yıllardır diğer devletlerle dostça olmayan bir ilişki içindedir. Hindistan, eylemleri için hesap vermedikçe ve sorumlu davranmadıkça, SAARC'ın içeriden yeniden canlandırılması olasılığı uzaktır. SAARC'ın canlanması için bir sonraki uygun seçenek, Çin'i SAARC'ın tam üyesi olarak kabul ederek kendisini yeniden yapılandırmaktır. Çin SAARC'dayken bölge, ikili çatışmaları azaltmak ve Çin'in on yıllardır kazandığı hem finansal hem de teknolojik bilgi ve kaynaklara erişimi azaltmak için üçüncü bir tarafa sahip olacağı öngörülmüştür. Çin'in SAARC'a girmesi, SAARC'ın yeniden canlanması için son bahis olarak düşünülmektedir.

Beşinci bölümde de vurguladığımız gibi Bölgesel bir örgüt olarak, ASEAN tam anlamıyla güçlenirken, SAARC tersine dönmüştür. ASEAN ülkeleri, artan bölge içi ticaret ve ticaretin yanı sıra bağlantı yoluyla daha entegre hale gelerek, SAARC ülkeleri düşmanca davranma eğilimindeydi. Daha büyük bir devlet olarak Endonezya, kuruluşundan bu yana ASEAN'a karşı olumlu bir tutum sergilerken, Hindistan ve Pakistan ise kuruluşundan bugüne kadar olumsuz bir rol oynamıştır. ASEAN ülkelerinde ticaret hızla artmıştır, çünkü anlaşmazlıkları dâhil etmek yerine hızlı ekonomik kalkınmayı ve modernleşmeyi teşvik ettiğini vurgulamıştır. ASEAN uluslarının çok taraflılığına yönelik güçlü taahhüdüne rağmen, güvenlik desteğine ve farklılık yönetimine yönelik ikili yaklaşımlar, ASEAN içi güvenlik işlerinin önemli özellikleri olmaya devam etmektedir. Güney Asya ülkeleri siyasi liderleri sık sık bir araya gelmeli ve ASEAN ülkeleri liderleri gibi resmi tartışmaların yanı sıra karşılıklı sorunlarını ele almak için gayri resmi diyalog yürütmelidir. SAARC, gayri resmi diplomasiye başlamak için başlangıçta yoksulluğun azaltılması gibi daha az tartışmalı konulara odaklanmalarında

yarar vardır. Ayrıca Hindistan ve Pakistan'ın bölgesel organizasyonu canlandırmak için daha fazla konsantre olmaları da önem taşımaktadır; aksi takdirde ütopik ve işlevsiz bir organizasyon haline gelecektir. Özellikle komşu üye ülkeler arasındaki ilişkilere bve potansiyel çatışma noktalarının çözümüne SAARC daha iyi bir platforma hizmet edebilecektir. SAARC ülkeleri, bölgede gerçek bir ilerleme sağlamak için hassas listeleri ve ek tarifeleri en aza indirmeye vurgu yapmalıdır. SAARC ülkeleri, ticaret prosedürlerini kolaylaştırmak ve altyapı geliştirmek için daha çok inisiyatif almaları örgütü daha da güçlendirici bir rol oynayabilir. Son olarak, Güney Asyalı politika yapıcılar, SAARC reformu için bazı faydalı referans araçları sağlayacak olan ASEAN ve Doğu Asya girişimlerini yakından takip etmelerinin yararlı olabileceği vurgulanabilir.

EKLER

Ek A: SAARC ve SCO

Devamında, Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü (SAARC) ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nü (SCO) karşılaştıracakız, bu örgütlerin tasarlandığı amaçları ve bu amaçları gerçekleştirmedeki potansiyel etkinliklerini ölçmek için karşılaştırmaktadır.

SCO tüzüğünün 1. Maddesi, SCO için öngörülen hedefleri ve görevleri açıkça tanımlamaktadır. Birden fazla alanda bölgesel işbirliğinin yanı sıra, 1. Madde terörizm, göç, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılığın tüm tezahürleriyle mücadelede, yasadışı narkotik ve silah kaçakçılığı ve ulusötesi nitelikteki ve yasa dışı diğer suç faaliyetleriyle mücadelede işbirliğinin güçlendirilmesine ve pekiştirilmesine çok açık bir vurgu yapmaktadır. Bu tehlikelerde Rusya ve Çin dahil tüm Orta Asya ülkeleri ortak bir tehditle karşı karşıyadır. Bu nedenle bu ülkeler arasında, bu konular üzerinde, siyasi çatışmaya saplandığı SAARC'den daha fazla amaç birliği vardır.

SCO tüzüğünün 2. Maddesi, hiçbir ülkenin 'bitişik bölgelerde tek taraflı askeri üstünlük' aramaması gerektiğini belirtmektedir. Bu, örgütün etkinliğini güçlü bir şekilde motive etmekte çünkü Rusya ile Çin arasında veya bu durumda Rusya ile diğer küçük ülkeler veya Çin ile diğer küçük ülkeler arasında var olabilecek herhangi bir stratejik güvensizliğin herhangi bir hareketi engellediğini göstermektedir. Bu madde nedeniyle algılanan askeri tehdit duygusu örgüt içinde azalmaktadır. Bu konuda herhangi bir ulus tarafından herhangi bir alanda doğrudan "askeri üstünlüğe" atıfta bulunan benzer bir dil kullanımı SAARC tüzüğünde bulunmamaktadır. SAARC tüzüğü, giriş bölümünde ve II. Maddede barış, müdahale etmeme, toprak bütünlüğü, güç kullanmama vb. gibi terimleri sıklıkla kullansa da, "askeri" terimine doğrudan atıfta bulunulmamaktadır. Bu, sık sık sınır bölgelerinde askeri yığınaklara ve yerel düzeyde Hindistan ve Pakistan orduları arasında uzun süreli gerilimlere yol açan Keşmir sorununun çok taraflı işbirliğini çok kolaylıkla rayından çıkarabileceği anlamına gelmektedir ve bu nedenle SAARC tüzüğü Güney Asya'da her türlü stratejik barışı başlatmada başarısız olmuştur.

Burada ayrıca, SAARC tüzüğünün aksine, SCO tüzüğünün, işbirliği alanlarını ve organizasyonun hedeflerini tanımlayan özel bir makalesi olduğunu belirtmek yerinde olacaktır ve terörizm, ayrılıkçılık, aşırılıkçılık, yasadışı uyuşturucu, silah kaçakçılığı ve diğer ulusötesi suç faaliyetleriyle ortaklaşa mücadele, silahların kontrolü ve silahsızlanma alanlarında koordinasyon, malların, sermayenin, hizmetlerin ve teknolojilerin serbest akışı için bir ortamın teşvik edilmesi, çevre ve su kaynakları yönetimi vb. içinde işbirliğini geliştirmek için yasal bilgi alışverişi hakkında konuşmaktadır (Madde 3).

Şartın bölgesel yapıyı başlatan ve katılan ülkeler tarafından formüle edildiği bu açıklık, bölgesel çerçeve yoluyla ulaşmak istedikleri hedeflerde bolca öngörü ve kesinlik göstermektedir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, SAARC tüzüğünde örgütün hedefleri refah, ekonomik büyüme, sosyal kalkınma, işbirliği vb. gibi en genel terimlerle Madde I altında listelenmiştir ve SCO ile karşılaştırıldığında, yalnızca örgütsel hedeflerin ne olacağı konusunda bir kafa karışıklığı ve vücuttan örtük olarak ima edilen düşük beklentiler göstermez.

SCO tüzüğünün 4. Maddesi uyarınca, resmi olarak atanan yedi organ vardır: Devlet Başkanları Konseyi, Hükümet Başkanları Konseyi (Başbakanlar), Dışişleri Bakanları Konseyi, Bakanlar ve/veya Kurum Başkanları toplantıları, Ulusal

Koordinatörler Konseyi, Bölgesel Terörle Mücadele Yapısı (RCTS) ve Sekreterlik. Hem Hükümet Başkanları Konseyi (Başbakanlar) hem de Devlet Başkanları Konseyi yılda bir kez toplanmaktadır. Dolayısıyla, herhangi bir üst düzey toplantıdan bir ay önce toplanan Dışişleri Bakanları Kurulu'nun yanı sıra, örgütün en üst düzeyinde iki toplantısı vardır. başka bir deyişle, SCO'nun en az iki toplantısı garanti edilmektedir. Bu üst düzey toplantılar, süreçleri ve mekanizmaları harekete geçirir ve somut sonuçlara ulaşılmasına yardımcı olmaktadır. Karşılaştırıldığında, SAARC tüzüğü, Madde III uyarınca bir Devlet Başkanları toplantısı ve Madde IV uyarınca iki Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısı öngörmektedir. SCO kapsamında, RCTS dışındaki tüm organlar, Madde 4.2 uyarınca Devlet Başkanları Konseyi tarafından kabul edilen uygun hükümlere tabidir. RCTS, Bişkek Kırgızistan'da SCO tüzüğünün 10. Maddesi uyarınca ayrı bir uluslararası anlaşma ile yönetilen daimi bir SCO organıdır. Terörle mücadelede ayrı bir organın olması, meseleye çok daha ciddi bir şekilde yaklaşıldığı anlamına gelmektedir. Bu mekanizma, terörizmin nasıl tanımlandığına ilişkin temel siyasi farklılıklar karşısında SAARC'ın ortaya çıkarabileceği benzer terörle mücadele mekanizmalarından çok daha etkili olacaktır. Burada, SAARC Tüzüğü'nün örgütün üzerine kurulduğu ilkeleri özetleyen II. Maddesinden de bahsetmek önemlidir. İkinci nokta, güvenlik veya terörle mücadele mekanizmaları söz konusu olduğunda, SAARC işbirliğinin ikili ve çok taraflı işbirliğinin yerine geçmediğini kategorik olarak belirtmektedir. Hindistan-Pakistan ikili ilişkilerinde/müzakerelerinde işlerin ilerleyememesi gerçeği, herhangi bir SAARC çok taraflı işbirliği girişiminin başarısız olmaya mahkum olduğunu varsaymak için yeterli sebeptir.

SCO tüzüğünün 12. Maddesi uyarınca, SCO bütçesini sağlamak için özel bir anlaşma vardır, bu anlaşma, maliyet paylaşımı ilkesi temelinde üye devletler tarafından yıllık olarak ödenen katkı payını belirlemektedir. Bu arada, SAARC tüzüğünün 9. Maddesi uyarınca, finansman söz konusu olduğunda, her devletin örgütün finansmanına katkısı 'gönüllü'dür. Bu nedenle, Hindistan'ın 'büyüklük' göstermesini bekleyen tüzükte saklı bir varsayım vardır.

Son olarak, iki tüzükte yer alan ve bu kuruluşların etkinliğini önemli ölçüde etkileyen en önemli maddeler, karar alma ile ilgili maddelerdir. SAARC tüzüğünün X. Maddesi kapsamındaki Genel Hükümler, karar verme için iki ilke ortaya koymaktadır:

(a) her düzeydeki kararlar 'oybirliği temelinde' alınır ve (b) ikili ve çekişmeli konular müzakerelerin dışında tutulmaktadır. SAARC'de karar vermenin kaçınılmaz olarak atalet ve uyuşukluk tarafından bağlanacağı ilk hükümden açıkça görülmektedir, çünkü Güney Asya'daki ülkelerin sahip olduğu çok sayıda farklı siyasi çıkarlar göz önüne alındığında herhangi bir oybirliğine varmanın ne kadar zor olacağı aşikardır. İdeal olarak, ikinci hükmün yukarıda bahsedilen yerleşik direnci bir dereceye kadar hafifletmesi ve kuruluşta karar verme sürecine bir miktar ivme kazandırması gerekirdi, Ancak bazı ülkeler ikili sorunların tartışmalara dahil edilmesinde ısrar ettikleri için bu madde de ihlal edilmiştir (Pattnaik 2004: 430). Buna karşılık, SCO tüzüğünde 16. Madde uyarınca kararlar 'oysuz anlaşma' ile alınır; 'Uzlaşma eksi bir' ile alınan bir ülkenin üyeliğinin askıya alınması kararı dışında hiçbir devlet itiraz etmemişse karar verilmiş sayılmaktadır. Bu nedenle, örgütün oluşmasına vesile olan Çin ve Rusya, minimum siyasi engellerin olmasını ve projelerin zorlanmasını sağlayabilir. Ek olarak, bir veya daha fazla devlet belirli bir projeyi uygulamakla ilgilenmiyorsa, katılmaması diğer devletler arasındaki bu tür bir işbirliğini etkilemez ve seçim daha sonraki aşamada ilgili devletlere açık olacaktır.

Ek A.1. SCO İçinde İş Birliğinin Temeli Olarak Çin-Rusya İlişkileri

SCO içindeki işbirliği, birçok yönden Çin'in güvenlik ve işbirliğine yaklaşımının bir yansımasıdır. SCO içindeki işbirliğinin şekli ve içeriği büyük ölçüde Çin'in dış politikasının ilke ve öncelikleri tarafından belirlenir. Çin, SCO'nun evriminde önemli bir faktör olmuştur. Ancak bölgedeki çıkarları ile diğer SCO üye devletlerinin ve en önemlisi Rusya'nın çıkarları arasında denge kurabilmesi, başarısında çok önemli bir rol oynamıştır.

Ek A.1.1. Çin'in Orta Asya ve Şanghay İşbirliği Örgütü'ne Odaklanma Nedenleri

- ✓ “Batı komşusu ve batı bölgelerinde istikrarı sağlamak;
- ✓ Stratejik çıkarları ile komşularının çıkarları arasında bir denge oluşturmak ve koordine etmek;
- ✓ Terörizm, ayrılıkçılık ve dini aşırılık gibi ortak ulusötesi tehditlerle uğraşmak;
- ✓ İstikrarlarını sağlamak için farklı bölgelerin ekonomik kalkınması;

- ✓ 3111 km'lik sınır geçişlerinde enerji piyasası kaynaklarına erişimde anlaşmazlıkların önlenmesi ve çözülmesi (bu hedefe ulaşmak için ekonomik kalkınma ve altyapı geliştirme yatırımlarına odaklanmak);
- ✓ Batı sınırları çevresinde (ABD üsleri gibi) fiziksel mevcudiyet şeklinde dış aktörlerin etkisini sınırlamak) ve normatif; diğer ülkelerin egemenliğine saygı ve iç işlerine karışmama ilkelerine dayalı olarak uluslararası ilişkiler alanındaki konumunu güçlendirmek gibi” (Zhao, 2016, s. 145).

Bu çok taraflı çerçeve içinde işbirliğini başlatma ve güçlendirme ana fikri Çin tarafından ortaya atılmış olsa da, Rusya'nın Şanghay İşbirliği Örgütü liderliğindeki anlaşması ve aktif işbirliği olmadan, örgüt mevcut formuna evrilebilirdi. Çin ve Rusya, eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana iki ülke arasındaki ilişkileri kademeli olarak güçlendirilmiştir. “İki ülke arasındaki stratejik ortaklık, kapsamı sınırlı ve daha sonra seçici olmasına rağmen, ilginç bir şekilde esnek ve sürdürülebilir olmuştur” (Grieger, 2017) “Ortaklık, silah satışı, enerji ve Kuzey Kore'nin nükleer programı gibi stratejik alanlarda işbirliğini içermektedir” (Carlson, 2018). Küresel stratejik durum, iki ülke arasındaki ilişkilerin yakınlığını da güçlü bir şekilde haklı çıkarmaktadır.

Ek A.1.2. Rusya'nın Orta Asya ve Şanghay İşbirliği Örgütü'ne Dikkat Çekme Nedenleri

- ✓ En iyi çıkarlarını korumaya odaklanmak (bölgesel boyut);
- ✓ Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsız ülkelerle güçlü siyasi-güvenlik bağlarının sürdürülmesi;
- ✓ Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya öncülüğünde bağımsız ülkelerle ekonomik işbirliğinin güçlendirilmesi;
- ✓ Çin'e ve bölgedeki diğer uluslararası rakiplerin etkisine karşı dengeleme;
- ✓ Rusya'nın uluslararası prestijinin ve otoritesinin restorasyonu (bölgesel boyut);
- ✓ Çok kutuplu bir dünya düzenini güçlendirmek ve Rusya merkezli bir kutup yaratmak; (Troitskiy, 2007).

Rusya için SCO, başarılı bir uluslararası işbirliğinin yeni bir modeli ve Batı ile somut bir uzlaşmaya uygulanabilir bir alternatiftir.

KAYNAKÇA

Abdollah Khani, A. (2004). *Güvenlik Teorileri, Ulusal Güvenlik Doktrini Tasarımına Giriş*. Tahran: Abrar Tahran Çağdaş Kültür Enstitüsü, Üçüncü Baskı.

Abdullah, S. (2000). *SAARC Intra-regional Trade: An Assessment*. Strategic Studies: Spring-Summer.

Acnarya, A. (2001). *Constructing a Security Community in Southeast Asia, ASEAN and the problem of Regional order*. London and New York: Routledge.
<https://fmc90.files.wordpress.com/2010/05/constructing-a-security-in-asean.pdf>

Adib Moghadam, A. (2009). *Basra Körfezi Uluslararası Siyaseti*. Çevirmen: Davood Gharayegh Zandi, Tahran: Shirazeh Yayınları.

Adler, E. ve Michael, B. (1998). *Güvenlik Toplulukları Çalışması için Bir Çerçeve Çalışması*. Cambridge: Cambridge University Press.

Adler, A. (1997). *Orta Sahayı Ele Geçirmek: Dünya Siyasetinde Konstrüktivizm*. European Journal of International Relations: Vol, 3.

Adler, E. (1997). *Hayali Güvenlik Toplulukları: Uluslararası İlişkilerde Bilişsel Bölgeler*. Millenium: Journal of International Studies.Cilt 26, No.2, s: 249-277.

Agajari, M. C. (2013). *SAARC Paktı ve bölgeselcilik üzerindeki etkileri*.
http://prb.iauctb.ac.ir/article_524301.html .

Ahmad, M. (2017). *SAARC Summits1985-2016: The Cancellation Phenomenon*. IPRI Journal 17(1), 43-71. Retrieved from. <http://www.ipripak.org/wp-content/uploads/2017/04/Article-No.-3w17.pdf>

Ahmar, M. (1982). *The politics of conflict and cooperation in south Asia*. Pakistan institute of international affairs, 35(3), 44-59.

Ahmed, K. (2011, Apr. 16). *Comparing SAARC and ASEAN*. The Express Tribune. Retrieved from. <https://tribune.com.pk/story/150732/comparing-asean-and-saarc/>

Ahmed, S. ve Ejaz, G. (2007). *South Asia's Growth and Regional Integratiom: An Overview*. In Ahmet, Sadiq and Ejaz Ghani (eds.). South Asia.

Alam, H. M. (2011). *Trade Barriers and Facilitations among SAARC Economies*. International Journal of Business and Social Sciences. Vol. 2, No. 10.

Ali Babaei, G. (1993). *Culture of International Relations*. Tehran: Office of Political Studies.

Andrew, C. ve Antony, D. (1996). *Regional and World Order*. London: Macmillan Press GTD.

Archana. (2017). *Comparing ASEAN and SAARC in achieving their objectives, Why SAARC a failure over ASEAN?*. Arrived date: 10 Feb 2022. <https://iasinsights.in/2017/11/24/comparing-asean-and-saarc-in-achieving-their-objectives-why-saarc-a-failure-over-aseanhindu-summary-24th-nov-2017/>

Arnold, J. (2007). *The Role of Trade Facilitation in Export Growth*. In Ahmed, Sadiq and Ejaz Ghani (eds.). *South Asia Growth and Regional Integration*.

ASEAN. (n.d). *ASEAN Overview*. ASEAN: Retrieved January 14, 2019, from <http://asean.org/asean/about-asean/overview/>

Atiur, R. (2004). *SAARC: Henüz Bir Topluluk Değil*. Asya-Pasifik: Geçiş Bölgesi. ed. Jim Rolfe. Asya-Pasifik Güvenlik Araştırmaları Merkezi, Honolulu.

Azarkamand, R. (2015) *Küreselleşme çağında bölgeselcilik eğilimi*. <http://ensani.ir/fa/article/420752/>

Bailes, A. Gooneratne, J. Inayat, M. Ayaz Khan, A ve Singh. S (2007). *Bölgecilik ve Güvenlik İnşası; Güney Asya Diplomasisinde Bölgeselcilik*. SIPRI Politika Belgesi No: 15, 2007. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü: İsveç.

Bandara, J. S. (2004). *What do Quantitative evaluations tell us about regionalism in South Asia? A survey*, Asian Studies Review, Vol.28.

Barnett, M. ve Mareta F. (1999). *Uluslararası Örgütlenmenin Siyaseti, Gücü ve Patolojileri*. Uluslararası Örgüt: Cilt 53, Sayı 4, sonbahar, s: 699 – 732.

Bellamy, A.J. (2007). *Güvenli Topluluklar ve Komşular*. Çevirmenler: Mahmoud Yazdan Pham ve Parisa Kariminia, Tahrân: Stratejik Araştırmalar Enstitüsü.

Bhattacharya, S. K. (2001). *Regional Trading Arrangements among SAARC Countries and India's Imports?*. South Asia Economic Journal: Vol.2, No.2.

Bishwakarma, J. K. ve Hu, Z. H. (2021). *Problems and prospects for the South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC)*. Policy Studies Organization. wileyonlinelibrary.com/journal/polp

Bouzan, B. ve Diğerler. (2007), *A New Framework for Security Analysis*. translated by: Alireza Tayeb, Tehran: Research Institute.

Brawn, O. Mazukisi, Q. ve Alejandra, R. D. (2009). *Conclusion: The Role of regional Trade Integration in Conflict Prevention*. In khan, Shaheen Rafi (ed.) *Regional Trade Integration and Conflict Resolution*, London and New York: Routledge, pp. 57- 443.

Chakma, B. (2009). *South Asia's Realist Fascination and the Alternatives*. Contemporary Security Policy, 30(3), 395-420. <https://doi.org/10.1080/13523260903326404>

Charağ Chashm, A. (2007). Keşmir Krizinin SAARC Verimsizliği Üzerindeki Etkisi. Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Tezi. Esfahan Üniversitesi.

Chari, P.R. Cheema, P. I. ve Cohen, S. P. (2009). *Four crises and a peace process: American engagement in South Asia*. Brookings Institution Press.

Checkel, J. (2006). *Entegrasyona Konstrüktivist Yaklaşımlar*. Avrupa Çalışmaları Merkezi, Oslo Üniversitesi. Arena Semineri: 9 Mayıs Salı.

Cheema, P. I. (2002). *SAARC in the 21st Century: Time to Reexamine*. 1PR1 Journal. Winter.

Chengappa, B. M. (1999). *India-Pakistan Trade Relation*. Strategic Analysis, Vol.23, No.3,

Choquier, C. (2010). *ASEAN and SAARC: Resolving Intra Regional Disputes*. Institute of Peace and Conflict Studies.

Collins, A. (2003). *Security and South East Asia: Domestic, Regional and Global Issues*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

- Cote, K.R. (2016). *A Proposed Agenda for the South Asian Regional Standards Organisation*. Jaipur, Centre for International Trade, Economics & Environment.
- Crawford, B. (1987). *Haw Regimes Matter: Western Control of East-West Trade Finance*, Millennium- Journal of International Studies, Vol.16, No.3, pp. 431-5-452.
- Das, D.K. (n.d) *SAARC: Regional cooperation and development*. New Delhi: DEEP and Deep Publications
- Dash, K. C. (1996). *The Political Economi of Regional Cooperation in South Asia*. Pasific Affiars: Vol. 69, No.2, pp. 185-209.
- Dash, K. C. (1996). *The Political Economy of Regional Cooperarion in South Asia*. Pacific Affiars: Vol. 69, No. 2, pp, 185-209.
- Dash, K. C. (2001). *The Challenge of Regionalism in South Asia*. International Politics. Vol.38, pp. 201-228.
- Dash, K. C. (2008). *Regionalism in South Asia: Negotiating Cooperation*. Institutional Structures, London and New York Rouledge.
- Dash, K. C. (2008). *Güney Asya'da Bölgeselcilik*. New York: Routledge.
- Dehghani Firoozabadi, J. (2009). *Bölgesel Teorilerde Evrim*. Merkezi Avrasya Çalışmaları, İleri Uluslararası Çalışmalar Merkezi, Hukuk ve Siyasal Bilimler Fakültesi, Bölgesel Çalışmalar Özel Konferansı, İkinci Yıl, No. 5.
- Deug Hwang, K. (2007). *Güney Afrika'da Politik-Güvenlik Bölgeciliğinin Oluşturulması: SADC Örneği*. Uluslararası ve Bölge Çalışmaları Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, s: 07-84.
- Dogra, S. (2010). *South Asian University: Catalyst for Regional Cooperation?*. Institute of South Asian Studies.
- Duara, P. (2010), *Asia Redux: Conceptualizing a Region for Our Times*. The Journal of Asian Studies, Vol. 69, No. 4, pp: 963–983.
- Dubey, M. (2007). *SAARC and South Asian Economic Integration*. Economic and Political Weekly. Volç 42, No. 14, pp. 1238-1240.

Dwivedi, K. S. L. (2003). *SAARC Challenges and prospects*. Retrieved from. http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/66002/12/12_chapter%207.pdf

Faizal, Y. (2004). *Pakistan, SAARC and ASEAN Relation*. Contemporary Southeast Asia. Aug 2004, 26. No.2, s. 75-346.

Fast, L. (2007). *Orta Doğu'da İttifaklar, İşbirliği ve Bölgeselcilik*. Çeviren: Ahmed Soltani Nazad, Tahran: Siyasi Araştırmalar Ofisi.

Feraru, A. S. (2015). *ASEAN Decision Making Process: Before and After the ASEAN Charter*, Asian Development Policy Review, 4(1), 26-41. <https://doi.org/10.18488/journal.107/2016.4.1/107.1.26.41>

Graham, K. (2008). *Regionalisation and responses to armed conflict, with special focus on conflict prevention and peacekeeping*. In cooper, Andrew F., Christopher W. Hughes and Philippe De Lombaerde (eds.). *Regionalisation and Global Governance: The taming of globalisation?*, s. 159- 187.

Grover, V. (ed.) (1997). *Encyclopedia of SAARC Nations*. Deep & Deep Publications, New Delhi: s.627.

Growth and Regional Integration, New Delhi: Macmillan India LTD. s. 1-43.

Gupta, B. S. (1983, Aug. 31). *The Indian Doctrine*. India Today, s. 20.

Guzzini, S. (2000). *Uluslararası İlişkilerde Yeniden Yapılanma*. Avrupa Uluslararası İlişkiler Dergisi.

Hasan, A. A. Malik, M. I. Khan, H. H. ve Anwar, M. (2017). *Getting Our Act Together: A Case of Improving Trade Facilitation in South Asia*. Punjab Economic Research Institute, Lahore: Retrieved from. <http://www.ndtv.com/india-news/india-pulls-out-of-saarc-summit-in-islamabad-1467221>

Heiduk, F. (2016). *Indonesia in ASEAN Regional Leadership between Ambition and Ambiguity*. (SWP Research Paper 6). German Institute for International and Security Affairs.

Hettne, B. ve Fredrik, S. (1998). *Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı*, Politikacı 17 (3): s. 0-21.

Holsti, K. (1996) *The State War and the State of War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hopof, T. (1998). *Uluslararası İlişkiler Teorisinde Konstrüktivistlerin Vaadi*. International Security: Cilt 23, No.1 s. 171-200

Hurrell, A. (1995). *Teorik Perspektifte Bölgecilik*. Louis Fawcett ve Andrew Hurrell'de, Bölgeselcilik Dünya siyasetinde. Bölgesel veya Bölgeselleştirme ve Uluslararası Düzen, Oxford ve New York: Oxford University Press.

Iqbal, M. J. (2006). *SAARC: Origin, Growth, Potential and Achievements*. Pakistan Journal of History and Culture. 27(2), s. 127-140.

Jabeen, M. ve Choudhry, I. A. (2013). *Role of SAARC for countering terrorism in South Asia*. South Asian Studies, 28(2), s. 389.

Javaid, U. (2013). *South Asia in Perspective*. Lahore: Punjab university Press. S .136.

Jiali, A. (2012). *SAARC: Başarılar ve Zorluklar*. Politika Perspektifleri, Cilt. 9, No. 1, Özel Sayı: CHINA ve SAARC (2012), Pluto Journals, <https://www.jstor.org/stable/42922698>

Katzenstein, P. (1996). *Karşılaştırmalı Perspektifte Bölgecilik, İşbirliği ve Çatışma*. Cilt 31, No.2.

Kazemi, A. A. (1991). *Uluslararası ilişkilerde yakınsama teorisi (Üçüncü Dünya deneyimi)*. Tahran: Kumes Yayını.

Keohane, R. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World*. Political Economy, New Jersey: Princeton University Press.

Khan, S. ve Diğerler. (2009). *Regional Trade Integration and Conflict Resolution*.

Kher, P. (2012). *Güney Asya'da Bölgesel Entegrasyonun Politik Ekonomisi*. UNCTAD. Erişim Tarihi 25 Şubat 2022 .
https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ecidc2013misc1_bp5.pdf.

Kumar, R. (2005). *South Asian Union*. New Delhi Manas Publications. S.131.

Lake, D. (2002). *Bölgesel Güvenlik Kümelerine Sistemik Bir Yaklaşım*. David Lake ve Patrick Morgan'da, *Regional Order, Security in the New World*, çeviren: Seyed Jalal Dehghani Firoozabadi, Tahran: Strategic Studies Publications.

Lamichhane, S. (2016). *Enhancing SAARC disaster management: a comparative study with ASEAN coordinating centre for humanitarian assistance on disaster management*. California: Naval Postgraduate School Monterey.

Mahmudi, E. Ali. (2018). ASEAN nedir. <https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/>

Malazehi, P. M. (2003). *SAARC; Başarısız bölgesel siyaset, güvenlik ve işbirliği*. Tahran: Abrar Çağdaş Kültürel Çalışmalar ve Araştırma Enstitüsü.

Mansfield, E. D. ve Jon. C, P. (2000). *Trade Blocs, Trade Flows, and International Conflict*. International Organization. Vol, 54. No, 4.

Masfa, N. ve Nawrozi, H. (2014). *SAARC'de güvenlik ortamı yönetimi ve yakınsama ufku*. Siyaset Dergisi, Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesi, Cilt 44, Sayı 3,

Mazumdar, R. (2018). 'CONCOR'dan Manasi Banerjee, Hindistan ve Bangladeş arasındaki ilk konteyner treninin deneme seferini sonlandırdı. The Economic Times, 3 Nisan 2018. Erişim tarihi: 28 Şubat 2022. <https://ekonomiktimes.indiatimes.com/industry/transportation/railways/concors-manasi-banerjee-flags-off-trial-run-of-first-container-train-between-india-and-bangladesh/articleshow/63596013>.

McMillan, S. M. (1997). *Interdependence and Conflict*. Mershon International Studies Review, Vol. 41, No. 1, s. 33-58.

Mehmood, T. (2000). *SAARC and Regional Politics*. Pakistan Horizon.

Mel, D. (2010). *Bilateral Free Trade Agreements in SAARC*. In Ahmed, Sadiq, Saman Kelemaga and Ejaz Ghani (eds.). *Promoting Economic Cooperation in South Asia: Beyond SAFTA*.

- Mitchel, M. Laughlin S. ve Paul R. H. (2007). *International Institutions and Compliance with Agreements*. American Journal of Political Science, Vol. 51, No. 4, s. 721- 737.
- Mohsin, M. (2005). *The Twelfth SAARC Summit: Quest for Durable South Asian*. South Asian Survey. Vol. 12, No. 1, s. 35-46.
- Nahar, E. (1991). *SAARC, problems and prospects*. Sehgal Publishers Service. Retrieve from. http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/66002/12/12_chapter%207.pdf
- Neumann, I. (2003). *Bir Bölge–Yapısal Yaklaşımı*. Fredrik Soderbaum ve T Shaw'da, eds, Theories of New Regionalisms: A Palgrave Reader, London: Palgrave
- Nuruzzaman, M. D. (1999). *SAARC and subregional cooperation: Domestic Politics and foreign policies in South Asia*. Contemporary South Asia. Nov 1999, Vol. 8, No. 3, s. 311-22.
- Omidi, A. (2009). *Asya'da Bölgeselcilik: ASEAN, SAARC ve ECO Örgütlerine Bir Bakış*. Tahran: Siyasi ve Uluslararası Çalışmalar Ofisi.
- Palosaari, T. (2004). *Normal Siyasetin Ötesinde: Entegrasyon, AB Genişlemesi ve Güvenlikleştirme Teorisi*. eps Net Plenary Conference „Political Science after the EU Enlargement – Challenges to the Discipline" Charles University, Prague.19 June.
- Panagariya, A. (2007). *Trading Choices of South Asia*. In Ahmed, Sadiq and Ejaz Ghani (eds.) South Asia Growth and Regional Integration.
- Pattanaik, S. (2011). *South Asia: Envisioning a Regional Future*. New Delhi: Pantagon Security International.
- Pattanaik, S. S. (2004). *Indo-Pak Relation and SAARC Summits*. Strategic Analysis. Vol.28, No:3, s. 427-39.
- Pattanaik, S. S. (2010). *SAARC at Twenty-Five: An Incredible Idea Still in Its Infancy*. Strategic Analysis, Vol.34, No.5 , s. 671-677.
- Qadri, H.M. (2008). *SAARC and globalization: issues, Prospects & Policy Prescriptions*. Lahore, Minhaj ul Quran publications. S. 30-34

Rahman, M. M. (2007). *Macro- economic and trade link models of SAARC countries: an investigation for regional trade expansion*. Journal of the Asia Pasific Economy. Vol.13, No. 1, s. 50-62.

Rahman, S. S. (2011). *Same but different: Comparing the ASEAN and SAARC Frameworks*. (ISAS working papers No-123). Singapore: Institute of South Asian Studies.

Reed, A. M. (1997). *Regionalization in South Asia: Theory and Praxis*. Pasific Affairs. Vol. 70, No. 2, s. 235-251.

Resul, G. (2009). *Güney Asya'da Bölgesel Ekonomik Bütünleşmeye Doğru: Beklentiler ve Sorunlar*. Bölgesel Kalkınma Çalışmaları NO:13. Erişim Tarihi: 27 Şubat 2022. https://www.researchgate.net/publication/259480969_Towards_regional_ekonomik_integration_in_South_Asia.

Richard W, M. (1997). *Global Puzzle*. New York: Moughton.

Rizal, D. (2012). *Güney Asya ve ötesi: Ortaya çıkan güvenlik sorunları ve endişeleri üzerine söylemler*. Yeni Delhi: Adroit Yayıncılar.

Rohi Dahbana, M. (2014). *Konstrüktivistlerin Perspektifinden Uluslararası İlişkilerde Bölgeselcilik 'Avrupa Birliği vaka çalışması*. İslam Azad Üniversitesi: Rasht Şubesi.

Roy, J. ve Pritam, B. (2010). *Connecting South Asia: The Centrality of Trade Facilitation for Regional Economic Integration*. In Ahmed, Sadiq, Saman Kelegama and Ejaz Ghani (eds.) *Promoting Economic Cooperation in South Asia: Beyond SAFTA*.

Rynning, S. (2017). *South Asia and the great powers: International relations and regional Security*. London: I.B. Tauris.

SAARC Anti-Terror Pact to be Expanded. (2004). News International. January 1,

SAARC summit "postponed indefinitely. (2016, Oct. 1). The Hindu. Retrieved from https://www.thehindu.com/news/international/SAARC-summit-quotpostponed_indefinitelyquot/article15419427.ece

SAARC summit in Pakistan postponed after member states pull out. (2016). Dawn, available at <https://www.dawn.com/news/1286684>, accessed on June 08, March 2022.

SAARC Summit. (2011). *SAARC Food Bank: Will It Be Enough Broad Based*. People's Campaign on 17th SAARC Summit, House 13/3, Road 2, Shamoli Dhaka 1207, Bangladesh.

Sabbagh Kermani, M. (2001). *Bölgesel ekonomi (teoriler ve modeller)*. Samt Yayınlar.

Sareen, R. (1984). *Pakistan, The India Factor*. New Delhi: Allied Publishers The Bangladesh Observer Dhaka (4 April 1986). In Umer, Ghulam (1988). SAARC, Analytical Survey: South Asian Association for Regional Cooperation. Karachi: Pakistan Institute of international Affairs.

Sazmand, Bahareh. (2009). *Güneydoğu Asya'da Bölgecilik ve Ortak Kimlik*. (ASEAN 1996), Tahrar: Siyasi ve Uluslararası Çalışmalar Ofisi.

Sengupta, S. (2017). *Gulf News*, 29 march, 2017

Severino, R. (2006). *Southeast Asia in search of an ASEAN community: Insights from the former ASEAN secretary-general*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies. <https://doi.org/10.1355/9789812305671>

Shaheen, I. (2013). *South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC): Its Role, Hurdles and Prospects*. IOSR Journal of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS), 15(6), 01-09. <https://doi.org/10.9790/0837-1560109>

Singh, R. (2016). *Development is the Spirit of SAARC*. South Asian Journal Blog

Pattanaik, S. S. (2006). *Bölgesel işbirliğini anlamlandırmak: SAARC yirmi yaşında*. Yeni Delhi: Stratejik Analiz, Cilt. 30, No. 1., Savunma Araştırmaları Analizi Enstitüsü,

Sridharan, K. (2008). *Regional Organization and Conflict Management: Comparing ASEAN and SAARC*. Crisis States Working Papers Series. No.2, s. 1-29.

Subramanian, U. ve John A. (2001). *Güney Asya'da Ulaştırma ve Lojistikte Alt Bölge Bağlantılarının Oluşturulması*. Erişim tarihi: 28 Şubat 2022. <http://documents.worldbank.org/curated/en/529151468769277296/pdf/multi0page.pdf>.

Sukma, R. (2012). *Indonesian Foreign Policy: Domestic Politics and International Posture, Constraints and Possibilities*. In R. Anthony (Eds.) *Indonesia Rising: The Repositioning of Asia's Third Giant* (s. 79-85.). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies. <https://doi.org/10.1355/9789814380416-011>

Talei Neyarq, A. A. (2010). *Küreselleşme çağında İran'ın bölgeselcilikteki rolü, siyasi ve uluslararası yaklaşımlar*. Tahran Bilim ve Araştırma Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesi. Yüksek lisans tezi.

Thornton, T. P. (1991). *Regional organizations in conflict management*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 518(1), 132-142. <https://doi.org/10.1177/0002716291518001011>

Upreti, B.C. ve Upadhyay, S. (2012). *Emerging Challenges of Security in South Asia*. New Delhi: Kalinga Publications.

Wadhava, C. D. (1996). *Assessing SAARC Preferential Trading Arrangement (SAPTA)*. South Asian Survey. Vol.3, No.1and2, s. 173-195.

Weerakoon, D. ve Janaka, W. (2002). *Regionalism in South Asia: The Relevance of SAPTA for Sri Lanka*. South Asia Economic Journal: Vol.3, No.1, s.95-106.

Weerkoon, D. (2010). *SAFTA: Current Status and Prospect*. In Ahmed, Sadiq, Saman Kelegama and Ejaz Ghani (eds.). *Promoting Economic Cooperation in South Asia: Beyond SAFTA*.

Weigall, D. (2002). *International Relations-A Concise Companion*. London: Arnold Publishers.

Wendt, A. (1994) *Kimlik Oluşumu ve Uluslararası Devlet*. The American Political Sciences Review, Cilt, 88, Sayı: 2.

Wendt, A. (2005). *Uluslararası Politikanın Sosyal Teorisi*. Çeviren: Homeira Moshirzadeh, Tahran: Dışişleri Bakanlığı Siyasi Araştırmalar Ofisi.

Wilson, J. S. ve Tsunehiro, O. (2007). *Regional Integration in South Asia: What Role for Trade Facilitaion?*. Policy Research Working Paper, No. 4423, The World Bank.

World Bank. (2018a, September 19). *South Asia can Triple Regional Trade by Removing Trade Barriers*. Retrieved from. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/19/>

World Bank. (2018b, September 24). *South Asia Should Remove Trade Barriers for Mutual Economic Gains: New World Bank Report*, Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/24/south-asia-remove-trade-barriers-mutual-economic-gains-report>

World Bank. (2018c, October 9). *Realizing the Promise of Regional Trade in South Asia*. Retrieved <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2018/10/09/realizing-the-promise-of-regional-trade-in-south-asia>

Zaki, I. H. (1996). *SAARC: Beyond the First Decade*. South Asian Survey. Vol.3, No.1 and 2, s. 59-64.

İnternet siteleri:

Şanghay İşbirliği Organizasyonu. 10.10. 2021 tarihinde erişilmiştir:

http://eng.sectesco.org/about_sco/.

<https://www.tabnak.ir/fa/tags/67787/1/> 12.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/> 13.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://asean.org/what-we-do/> 13.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/> 15.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/> 15.10.2021 tarihinde erişilmiştir

<https://www.kojaro.com/2016/10/1/122331/asean-countries/> 20.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

https://www.eco.int/general_content/86055-History.html?t=General-content 20.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://diat.ict.gov.ir/fa/inter/2/10/eco-> 21.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://diat.ict.gov.ir/fa/inter/2/10/eco-> 25.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://library.razavi.ir/aqlibraries/fa/45989/> 27.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<http://portalhamlonaghl.ir/fa/37577> 28.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.unescap.org/about/member-states> 30.10.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://developing8.org/about-d-8/purposes-objectives/> 03.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<http://iaail.blogfa.com/post/22> 05.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.ipis.ir/portal/newsview> 08.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.payamaftab.com/fa/doc/report/10667/%D8%A2%D8%B4%D9%86%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D8%B3%D8%A7wml> 10.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/saarc-charter> 11.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/saarc-charter> 10.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/saarc-charter> 13.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/saarc-charter> 13.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.saarc-sec.org/index.php/about-saarc/about-secretariat/organizational-structure> 16.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.sdc.gov.in/AboutSAARC/aboutsaarc.htm>. 12. 04. 2022 Tarihinde erişilmiştir.

www.greaterkashmir.com 12.03.2022 tarihinde erişilmiştir.